

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

VOLKAN ALTINTAŞ

TURİZM GELİŞİMİNİN YEREL HALKIN YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİLERİ:
ALANYA BÖLGE MODELİ

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2010

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

VOLKAN ALTINTAŞ

TURİZM GELİŞİMİNİN YEREL HALKIN YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİLERİ:
ALANYA BÖLGE MODELİ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Aydın ÇEVİRGEN

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2010

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Volkan ALTINTAŞ'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

: Prof. Dr. Ahmet Aktaş

Üye (Danışmanı)

: Yrd. Doç. Dr. Ayden Geviren

Üye

: Prof. Dr. Sevinç Güzeli

Üye

: Doç. Dr. Cam Deniz Köksal

Üye

: Yrd. Doç. Dr. Sebahattin Karanay

Tez Konusu: Turizm Gelişiminin Yerel Halkın Yaşam Kalitesi
Üzerine Etkileri : Alanın Bölge Modeli

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi 26/11/2010

Mezuniyet Tarihi :.../...../2010

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TURİZMİN GELİŞİMİ VE TURİZMİN ETKİLERİ KAVRAMLARI

1.1. Turizm Gelişimi Kavramı	3
1.1.1. Turizm Gelişimine Yönelik Yaklaşımlar	5
1.1.1.1. Butler'ın Turizm Yaşam Eğrisi (Yaşam Döngü Modeli)	5
1.1.1.2. Doxey Irridex Modeli	9
1.1.1.3. Turizm Gelişimine Farklı Yaklaşımlar	10
1.1.1.4. Sosyolojik Modeller	12
1.2. Turizmin Etkileri	16
1.2.1. Turizmin Sosyal Etkisi	18
1.2.2. Turizmin Kültürel Etkisi	19
1.2.3. Turizmin Ekonomik Etkisi	19
1.2.4. Turizmin Çevresel Etkisi	20
1.3. Yerel Halkın Turizme Yönelik Algılama, Tutumu ve Davranışı Arasındaki İlişki	22
1.3.1. Turizm Gelişiminin ve Etkilerinin Yerel Halk Tarafından Algılanması	24
1.3.2. Turizmde Yerel Halkın Önemi	26
1.4. Sürdürülebilir Turizm	32
1.4.1. Yerel Halk - Sürdürülebilir Turizm İlişkisi	34

İKİNCİ BÖLÜM YAŞAM KALİTESİ VE TURİZM

2.1. Yaşam Kalitesi Kavramı	36
2.2. Yaşam Kalitesinin Bileşenleri	40
2.2.1. Ekonomik Refah Düzeyi	40
2.2.2. İçsel Refah Düzeyi	40
2.2.3. Sağlık ve Güvenlik	41
2.2.4. Toplumun Refah Düzeyi	41
2.3. Yaşam Kalitesi Modelleri	43
2.4. Yaşam Kalitesinin Ölçümü	47
2.5. Turizm ve Yaşam Kalitesi	53
2.5.1. Turizm ve Yaşam Kalitesine İlişkin Çalışmalar	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN AMACI, ARAŞTIRMANIN MODELİ, ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE ÖNEMİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	68
3.2. Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri	70
3.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	75
3.4. Araştırmanın Yöntemi	76
3.4.1. Araştırmanın Örnekleme	76
3.4.2. Veri Toplama Araçları	79
3.5. Güvenilirlik ve Geçerlilik Analizleri	85
3.5.1. Güvenilirlik Analizi	85
3.5.1.1. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi	86
3.5.1.2. Turistle Etkileşim Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi	89
3.5.1.3. Topluluğa Bağlılık Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi	90
3.5.1.4. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (SUSTAS) Güvenilirlik Analizi	88
3.5.2. Geçerlilik Analizi	93
3.5.2.1. Yaşam Kalitesine Ölçeğine Ait Geçerlilik Analizi	94
3.5.2.2. Turistle Etkileşim Ölçeğine Ait Geçerlilik Analizi	96

3.5.2.3. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine Ait Geçerlilik Analizi	97
3.5.2.4. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine (SUSTAS) Ait Geçerlilik Analizi	99
3.5.3. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçlarına Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Uygulanması ve Yapısal Eşitlik Modellemesi	102
3.5.3.1. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine (SUSTAS) İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi	106
3.5.3.2. Yaşam Kalitesi Ölçeği Faktörlerine Doğrulayıcı Faktör Analizi	111
3.5.3.3. Turizm Etkileşim Ölçeği Faktörlerine Doğrulayıcı Faktör Analizi	114
3.5.3.4. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi	116
3.6. Araştırmanın Bulgu ve Yorumları	118
3.6.1. Ankete İlişkin Demografik Özellikler	118
3.6.2. Ölçeklere Yönelik Diğer Bulgu ve Analizler	120
3.7. Araştırma Modelinin Test Edilmesi	127
SONUÇ VE ÖNERİLER	132
KAYNAKÇA	139
EKLER	158
EK-1: Ön Test Anket Form Örneği	158
EK-2: Asıl Uygulama Anketi (Ön Test Sonrası)	163
EK-3: Ölçeklerin Çarpıklık ve Basıklık Tabloları	168
ÖZGEÇMİŞ	171

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Topluluğun Turizme Bakışı	4
Şekil 1.2. Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli	7
Şekil 1.3. Doxey`in Irridex Modeli	10
Şekil 1.4. Turizmin Etkileri ve Değerler	16
Şekil 1.5. Algılamalar, Tutumlar ve Davranışlar Arasındaki İlişki	23
Şekil 1.6. Yerel Halkın Turizme Karşı Tutum ve Davranışları	24
Şekil 1.7. Turizm Gelişiminin Algılanması	25
Şekil 1.8. Yerel Halkın Turizm Bakışını Anlamaya Yönelik Çerçeve	28
Şekil 1.9. Yerel Halkın Turizme Bakışında Gücün Rolü	30
Şekil 2.1. Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik İlişkisi	37
Şekil 2.2. Yaşam Kalitesinin Kavramlaştırılma Süreci	39
Şekil 2.3. Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli	43
Şekil 2.4. Budapeşte Modeli	44
Şekil 2.5. Rahman ve Arkadaşlarının Yaşam Kalitesi Modeli	45
Şekil 2.6. Turizmin Yaşam Kalitesine Etkileri Üzerine Bir Model	46
Şekil 2.7. Yaşam Kalitesini Oluşturan Objektif ve Subjektif Göstergeler	51
Şekil 2.8. Yerel Halk ve Turist Arasında Yaşam Kalitesi Tecrübelerinin İlişkisi	54
Şekil 2.9. Sürdürülebilirlik, Toplum ve Yaşam Kalitesi İlişkisi	55
Şekil 2.10. Aşağıdan Yukarıya Yayılma Teorisi (Bottom-up spillover theory)	61
Şekil 3.1. Araştırma Modeli	74
Şekil 3.2. SUSTAS Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi	108
Şekil 3.3. Yaşam Kalitesi Ölçeği Faktörlerine Doğrulayıcı Faktör Analizi	112
Şekil 3.4. Turistle Etkileşim Ölçeği Faktörlerine Doğrulayıcı Faktör Analizi	115
Şekil 3.5. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi	117
Şekil 3.6. Araştırma Modeline İlişkin Boyutlar	128
Şekil 3.7. Araştırma Modeli Sonuçları	130

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Butler` ın Turizm Yaşam Döngü Modelinde Kullanılan Ölçümlerden Örnekler	6
Tablo 1.2. Turizm Bölgesinin Gelişim Aşamaları ve Özellikleri	8
Tablo 1.3. Yerel Halkın Turizm Algılamalarına Yönelik Çalışmalarda Kullanılan Teorilerden Örnekler	15
Tablo 1.4. Turizmin pozitif ve negatif etkileri	21
Tablo 1.5. Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Geliştirdikleri Davranışları Etkileyen Faktörler ve Ortaya Konan Çalışmalardan Örnekler	32
Tablo 2.1. Yaşam Kalitesinin Tanımları ve Temel Bileşenlerinden Örnekler	42
Tablo 2.2. Literatürde Tartışılan Önemli Yaşam Kalitesi Bileşenlerine Ait Göstergeler ve Açıklayıcılar	47
Tablo 2.3. Bireysel Yaşam Kalitesinin Ölçümü	48
Tablo 2.4. Yaşam Kalitesinin Metodolojik Ölçümü	49
Tablo 2.5. Sıklıkla Kullanılan Objektif ve Subjektif Göstergeler	50
Tablo 2.6. Yaşamın Dört Özelliği	52
Tablo 2.7. Yaşam Kalitesinin Ölçümünde Kullanılan Farklı Göstergeler	53
Tablo 2.8. Yaşam Kalitesi Alanı ve Bileşenlerine İlişkin Bir Örnek	56
Tablo 2.9. Yaşam Kalitesi ve Turizm İlişkisini Ortaya Koyan Literatür	62
Tablo 3.1. Araştırma Modelinde Yer Alan Boyutlar Arası İlişki	72
Tablo 3.2. Alanya`nın Turizm Geliri	74
Tablo 3.3. Alanya`nın Türk Turizmindeki Yeri	75
Tablo 3.4. Araştırmaya Konu Olan Belediyelerin Nüfusları	76
Tablo 3.5. Örnekleme Ait Erkek-Kadın Nüfus Dağılımı (Yüzde)	78
Tablo 3.6. Örneklemin Belediye Nüfuslarına Göre Dağılımı	78
Tablo 3.7. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine ait Önermeler	80
Tablo 3.8. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine ait Önermeler	82
Tablo 3.9. Turistle Etkileşim Ölçeğine ait Önermeler	83
Tablo 3.10. Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Önermeler	83
Tablo 3.11. Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Boyut İstatistikleri	87
Tablo 3.12. Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Korelasyon	88
Tablo 3.13. Turistle Etkileşim Ölçeğine İlişkin Boyut İstatistikleri	89
Tablo 3.14. Turistle Etkileşim Ölçeğine Ait Korelasyon Matrisi	89

Tablo 3.15. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine İlişkin Boyut İstatistikleri	90
Tablo 3.16. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine Ait Korelasyon Matrisi	90
Tablo 3.17. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine İlişkin Boyut İstatistikleri	91
Tablo 3.18. SUSTAS Ölçeğine Ait Korelasyon	92
Tablo 3.19. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	95
Tablo 3.20. Turistle Etkileşim Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	97
Tablo 3.21. Topluluğa Bağlılık Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	98
Tablo 3.22. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine (SUSTAS) Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları	100
Tablo 3.23. Lisrel Uyum İyiliği İndeksleri	105
Tablo 3.24. SUSTAS İçin Uyum İyiliği Kriterleri	107
Tablo 3.25. SUSTAS Ölçeğine ait Açıklanan Varyans ve Yapı Güvenilirliği	110
Tablo 3.26. Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Uyum İyiliği Kriterleri	111
Tablo 3.27. Yaşam Kalitesine Ölçeğine Ait Açıklanan Varyans ve Yapı Güvenilirliği	113
Tablo 3.28. Turistle Etkileşim Ölçeğinin Uyum İyiliği Kriterleri	114
Tablo 3.29. Turistle Etkileşim Ölçeğine Ait Açıklanan Varyans ve Yapı Güvenilirliği	115
Tablo 3.30. Topluluğa Bağlılık Ölçeğinin Uyum İyiliği Kriterleri	116
Tablo 3.31. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine Ait Açıklanan Varyans ve Yapı Güvenilirliği	117
Tablo 3.32. Asıl Anket Çalışmasının Demografik Sonuçları	119
Tablo 3.33. T testi sonuçları	122
Tablo 3.34. Varyans testi (ANOVA) sonuçları	125
Tablo 3.35. Araştırma Modeline Ait Uyum Kriterleri	129
Tablo 3.36. Yapısal Model Sonuçları ve Hipotezlerin Kabul Durumu	131

KISALTMALAR LİSTESİ

TIAS	Tourism Impact Attitude Scale
SUSTAS	Sustainable Tourism Attitude Scale
TQOL	Tourism Quality of Life
LISREL	Lineer Structural Relations
DFA	Doğrulayıcı Faktör Analizi
SEM	Structural Equation Model
YEM	Yapısal Eşitlik Modelleme
GOF	Goodness of Fit Statistics
GFI	Goodness of Fit Index
AGFI	Adjusted Goodness of Fit Index
RMSEA	Root Mean Square Error of Approximation
CFI	Comparative Fit Index
NFI	Normed Fit Index
NNFI	Non-normed Fit Index
SRMR	Standardized Root Mean Square Error
TLI	Tucker-Lewis İndeks
ECVI	Expected Cross-Validation Index
AIC	Akaike's Information Criteria
IFI	Incremental Fit Index
CAIC	Consistent version of Akaike's Information Criterion
MI	Modification Index

ÖZET**TURİZM GELİŞİMİNİN YEREL HALKIN YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE
ETKİLERİ: ALANYA BÖLGE MODELİ**

Bu çalışmada turizm ile özdeşleşen bir bölge olan Alanya uygulama alanı olarak alınarak, Alanya’da yaşayan yerel halkın yaşam kalitesinde turizm gelişiminin rolü üzerinde durulmuştur. Yaşam kalitesi kavramının subjektif açıdan değerlendirildiği bu çalışmada Alanya’daki yerel halkın algıladığı yaşam kalitesi, sürdürülebilir turizm tutumu ile ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Sürdürülebilir turizm tutumunu etkilediği öngörülen turistle etkileşim ve topluluğa bağlılık kavramları ile algılanan yaşam kalitesi arasındaki ilişki, ortaya koyulan modelle ölçülmeye çalışılmıştır. Bu modele göre turistle etkileşim ve topluluğa bağlılık ile sürdürülebilir turizm gelişimi arasında negatif ilişkinin varlığı kabul edilirken, topluluğa bağlılık ve sürdürülebilir turizm gelişimi ile yaşam kalitesi arasında pozitif yönlü ilişki varsayımında bulunulmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre topluluğa bağlılık ve turistle etkileşim ile yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimi tutumu konusundaki ilişki negatif yönde anlamlı bulunurken, topluluğa bağlılık ve yaşam kalitesi arasında anlamlı pozitif bir ilişki görülmüştür. Alanya’daki yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin tutumu ile algılanan yaşam kalitesi arasında ise ilişki de negatif yönde çıkmıştır.

SUMMARY

THE EFFECTS OF TOURISM DEVELOPMENT ON QUALITY OF LIFE OF RESIDENTS: THE MODEL OF ALANYA REGION

In this study the Alanya region, famous for tourism, is accepted as the field of application and the emphasis is on how the development of tourism affects the life quality of residents in this region. The term “quality of life” is used from the subjective perspective. The perception of the quality of life by the local people in Alanya is associated with a sustainable tourism attitude. A model is developed to show that interactions with tourists and community attachment affect the sustainable tourism attitude and the perceived quality of life. In this model, a negative relationship between the interactions with tourists, community attachment and sustainable tourism attitude is assumed. A positive relationship between community attachment, sustainable tourism and quality of life is also assumed.

According to the statistical results of the model, the relationship between community attachment, interactions with tourists and a sustainable tourism attitude is significantly negative. The relationship between community attachment and quality of life is significantly positive. One of the most interesting results was the relationship between sustainable tourism attitude and the perceived quality of life of the local people in Alanya.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada başından beri desteğini, zamanını ve bilgisini esirgemeyen danışman hocam Yrd.Doç.Dr.Aydın ÇEVİRGEN'e, görüşlerini her fırsatta benimle paylaşan Prof.Dr.Ahmet AKTAŞ'a, yakın ilgi ve yardımlarını her zaman hissettiğim Doç.Dr.Can Deniz KÖKSAL'a, çalışmamın ABD sürecinde tecrübelerini paylaşan Prof.Dr.Ercan SIRAKAYA'ya, uygulama sürecindeki desteğiyle Yrd.Doç.Dr.Cem Oktay GÜZELLER'e ve tez çalışmamın finansal desteğini sağlayan Alanya Sanayi ve Ticaret Odası'na verdikleri katkılardan dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmam süresince her an yanımda olan sevgili eşim Anna ve kızım Ela'ya da hem sabırlarından hem de desteklerinden dolayı ayrıca teşekkürlerimi iletiyorum.

Volkan ALTINTAŞ

Antalya, 2010

GİRİŞ

Turizm, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'ne (UNWTO) göre dünyanın en hızlı gelişen endüstrilerinden biridir. Turizm karşılık beklemeden seyahat eden insanların hiçbir sektörde olmadığı haliyle topluluklara nüfuz ettiği bir süreçtir. Uluslararası turizm hareketlerine katılanların sayısı 1950'lerde yirmi beş milyon iken 2009 yılına gelindiğinde ortalama %4 civarında büyüme ile sekiz yüz seksen milyon rakama ulaşılmış olması turizm endüstrisinin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Uluslararası turizm hareketleri, ihracat kalemi içinde dünyanın en çok kazandıran endüstrisi ve ödemeler dengesine olan katkısı ile de ülke ekonomileri açısından vazgeçilmez bir ekonomik denge unsurudur. Dünya hizmet sektörünün %35'ine karşılık gelen bu rakamın az gelişmiş ülkelerde %70'lere çıktığı görülmektedir. İşte bu nedenlerden dolayı turizm dünyanın en önemli istihdam yaratan endüstrilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Turizm endüstrisi ülke ekonomilerinin alt yapı yatırımlarında büyük destek unsuru olarak görülürken, ortaya çıkan sonuçlar ise yerel halkın yaşam şartlarının iyileşmesine yardımcı olmaktadır.

Yerel halkın davranışlarının açıklanması, bu davranışların ve düşüncelerin güçlenmesi, turizm gelişim düzeylerinin belirlenmesi ve kapasitelerinin ortaya koyulması önemlidir. Çünkü bu paylaşımların bilinmemesi ya da göz ardı edilmesi mevcut turizm yatırımlarının geri dönüşümünde azalmaya neden olabileceği gibi mevcut verilerin ve eğilimlerin bilinmemesi turist talebinde daralmaya yol açarak gelecekteki turizm yatırımlarını da sekteye uğratabilecektir.

Doğru bir planlama yapılmadan ve yerel değerleri yok sayarak yapılacak turizm gelişimi, yerel topluluklara sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik anlamda zarar verebilir. Bu zararın en aza indirilmesi ve turizmden maksimum faydayı en doğru kaynaklarla kullanabilmek ise yerel halkın turizm gelişimini doğru algılamasına bağlıdır. Yerel halkın bu algılamaya sonucu ortaya koyacağı davranışlar, turizmin bölgedeki devamlılığı ve sürdürülebilirliği açısından büyük önem taşımaktadır. Turizmin sürdürülebilirliği konusunda yerel halkın tutumunu etkilediği düşünülen turistle etkileşim süreci ve yerel halkın topluluğa bağlılığı kavramları ise bu çalışmada ön plana çıkan kavramlar olmuştur.

Turizmin nihai hedefleri arasında yer alan yerel halkın yaşam kalitesini artırmak ise bu çalışmada ortaya koyulmak istenen sonuçlardandır. Yerel halkın algıladığı yaşam kalitesi kavramı incelenirken turizmin sürdürülebilirliği konusundaki yerel halkın tutumu göz

önüne alınmış ve turistlerle etkileşim ve topluluğa bağlılık düzeylerinin de yer aldığı bir modelle Alanya bölgesindeki yerel halkın algıladığı yaşam kalitesi ölçülmeye çalışılmıştır.

Bu tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde turizm gelişimi ve turizmin etkileri kavramları üzerinde durularak yerel halkın turizme yönelik algılama, tutumu ve davranışları ile turizmde yerel halkın önemi ve sürdürülebilir turizm- yerel halk ilişkisi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde ise yaşam kalitesi kavramına odaklanılarak yaşam kalitesinin bileşenleri, yaşam kalitesine ilişkin güncel modeller, yaşam kalitesinin ölçümü ve yaşam kalitesi çalışmaları ile turizm-yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye yönelik literatür derlemesi yapılmıştır.

Tezin üçüncü ve son bölümünde ise Alanya bölgesinde yaşayan ve örnekleme temsil eden belediye sınırları içinde yer alan yerel halkla yapılan ön test ve asıl uygulamaya ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Elde edilen bulgular ışığında sonuç ve öneriler ile çalışma sonlandırılmıştır.

1. BÖLÜM

TURİZMİN GELİŞİMİ VE TURİZMİN ETKİLERİ KAVRAMLARI

1.1. TURİZM GELİŞİMİ KAVRAMI

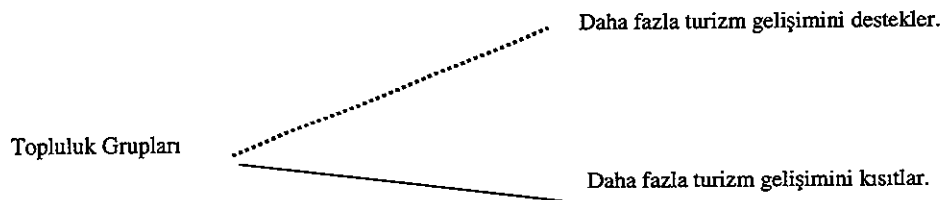
Gelişim, ekonomik büyümeden farklı olarak maddi yaşam standartlarının yanında yaşamın tüm alanında iyileştirmeleri ortaya koyacak arayışlar olarak ifade edilmektedir (Firebaugh ve Beck, 1994, s.634). Gelişim stratejileri bu bağlamda yoksulluğu, işsizliği ve eşitsizliği azaltma yönünde girişimlere yönelmektedir. Goulet'e göre (1992, s.166) gelişim kavramı, insan yaşamındaki pozitif ve sürekli değişime karşılık gelmektedir. Bu süreç ise toplumların sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve tüm yaşam paradigmasını etkileyen beş süreç olarak görülmektedir. Bu beş boyuttaki gelişim ise bireylerin yaşam kalitelerini tümüyle etkileyebilmektedir. Theodori (2000, s.36), gelişimin topluluk tarafından ilk olarak ekonomik sonuçlar olarak algılandığını, yerel halkın ekonomik gelişimi algılamasının ardından daha farklı alanlarda da gelişimin beklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Turizm geliştikçe bireylerin temel değerlerinin gelişmiş olması, turizm destinasyonlarının daha ayırt edilebilir olmasını sağlamaktadır (Ryan vd., 1998, s.117).

Turizm tüm dünyada ekonomik gelişim programlarının önemli bölümlerinden birini oluşturmaktadır (Harrill, 2004, s.260). Bu programlarda turizm gelişimi, yerel ekonomilerin değerini artırmaya yönelik olarak ortaya konan ekonomik faaliyetler olarak görülmektedir. Turizm gelişimi yeni istihdam, gelir, ek gelir vergisi, döviz girdisine kaynak oluştururken topluluğun alt yapısını güçlendirir, diğer ekonomileri etkiler (Ko ve Stewart, 2002, s.529). Turizm, aynı zamanda farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip toplumların birbirleriyle ilişkiler kurmasına, farklı bilgi, görgü, gelenek ve kültür düzeyleri arasında bir etkileşim ve bunların sonucunda sosyal yapının, ahlak anlayışının ve giderek toplumsal davranış kalıplarının değişmesine yol açan bir sosyal olaydır (Baykan, 2007, s.15).

Turizm gelişimi, turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerini yerel halkın faydasına çevirerek yaşam kalitesini artırmaya yönelik olmalıdır (Latkova, 2008, s.28). Özellikle turizm ağırlıklı bölgelerde yerel otoriteler, turizm gelişiminin planlaması ve politikasında en önemli güçtür. İlgili politik güçlerin desteğiyle turizm gelişiminde atılan adımlar, yerel halkın yaşamını etkileyebilir ve turist-yerel halk ilişkisinde negatif sosyal etkileri en aza indirebilir. Turizm gelişiminde yerel halk turist ilişkisinde kabullenme süreci bölgede turizm gelişiminin başarısını da beraberinde getirecektir. Murph (2008, s.122), bu nedenle turizmi “topluluk endüstrisi” olarak tanımlamaktadır. Topluluk endüstrisinde yerel halkın planlama sürecine dahil olmasıyla turizm sadece yerel halka ekonomik fayda sağlamakla kalmaz aynı zamanda turizmin ortaya koyduğu negatif, sosyal ve çevresel etkilerini de en az seviyelere indirmiş olur.

Turizm gelişimi yalnızca bir amaç olarak değil aynı zamanda topluluk gelişimi için bir araç ya da düzen olarak da görülmektedir (Ko ve Stewart, 2002, s.526). Turizm gelişimine yerel halk tarafından verilen desteğin anlaşılması yerel hükümetler, politika üreticiler ve işverenler açısından önemlidir. Çünkü herhangi bir gelişimin başarısı ve sürdürülebilirliği yerel halkın aktif desteğine bağlıdır. Aksi bir durum ise gelişimi ya engeller ya da tamamen durdurur. Şayet yerel halk bölgelerinde yeni yatırıma ihtiyaç duyduklarını hissedersen, ortaya çıkacak faydalar konusunda daha pozitif değerlendirmelerde bulunacak ve negatif etkiler göz ardı edilecektir (Gürsoy ve Rutherford, 2004, s.495). Değişimi problem olarak gören topluluklarda, turizm gelişimine karşı bir tavır olması muhtemeldir (Andriotis, 2005, s.74). Toplum tarafından turizm konusunda daha iyi kararların alınması, turizme desteğin ve daha olumlu bakışın ortaya çıkmasına neden olacaktır (Huh ve Vogt, 2008, s.448).

Şekil 1.1: Topluluğun Turizme Bakışı

Kaynak: Andriotis, K. (2005), “Community Groups’ Perceptions of and Preferences for Tourism Development: Evidence from Crete”, *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 29, s.79.

Turizm gelişimi toplulukların sosyal yapılarında değişikliklere neden olabilmektedir. Doğru planlanmayan, yerel değerlere ve çevre ile entegrasyona önem vermeyen turizm gelişimi, yerel topluluklara sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik anlamda zarar verir. Bir topluluk için turizm gelişiminin sürdürülebilir olması, turizm gelişimi ile yerel karakter ve değerlerin uyumunun sağlanması ve bu şekilde yerel halkın tutumunun sürekli dikkate alındığı geniş katılımlı bir toplumun ortaya konması ile mümkündür (Sheldon ve Abenoja, 2001, s.435).

Belli turistik destinasyonların gelişimi ve planlamasında topluluk katılımı, turizm gelişiminin sürdürülebilirliği açısından önemlidir (Dyer vd., 2007, s.414). Yerel halkın davranışları, turizm gelişimi hakkında inanışların oluşumunda önemlidir (Ambroz, 2008, s.65). Herhangi bir destinasyonda hiçbir turizm bilgisine sahip olmayan topluluklarda ilk turizm hareketleri şüphe, merak ve korku ile karşılanır (Lepp, 2007, s.883). Eğer yerel halkın turizm gelişimi konusunda güvenilirlik düzeyi yüksek ise yerel halk ile turizm işletmeleri arasındaki potansiyel çatışmalar minimum düzeyde kalacaktır (Chen, 2001, s.11).

1.1.1. Turizm Gelişimine Yönelik Yaklaşımlar

Yerel halkın davranışlarını şekillendiren faktörlerin çeşitliliği, araştırma sonuçlarını bir araya getirecek teorik bir çerçeveye gereksinim olduğunu göstermiştir. Böylelikle ortaya konacak teorik altyapı ile neden yerel halkın turizme karşı pozitif ya da negatif davranışlar sergilediğini görmek daha kolay olacaktır. Bu kısımda turizm gelişiminde ön plana çıkan teori ve modeller üzerinde durularak turizm gelişiminin teorik alt yapısı ortaya konulacaktır.

1.1.1.1. Butler'ın Turizm Yaşam Eğrisi (Yaşam Döngü Modeli)

1980 yılında Butler, ziyaretçi sayısı ve alt yapıyı dikkate alarak bir destinasyon bölgesinin gelişimini belli dönemlere ayırmış ve açıklamıştır. Butler, turizm gelişimini altı aşamalı yaşam döngü modeli olarak formüle etmiştir. Bunlar: Patlama, İçerme, Gelişme, Pekişme, Durgunluk ve Düşüş/Yeniden Canlanma dönemleridir. Butler'ın yaşam eğrisi, turistik bölgelerde turizm gelişimi için yerel halk desteğinin azalmasıyla ortaya çıkan negatif etkilerin görülmesinin normal olduğunu açıklamaktadır (Butler, 1980, s.7). Butler'ın hipotezine göre, belli bir bölgeye gelen turist sayısı arttıkça

başlangıçta turistlere olağanüstü hoşgörülü yaklaşan halk, turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan uzun dönemde sağlayacağı fayda konusunda giderek daha kuşkucu olmakta ve bu nedenle turistlere olan tavrı da olumsuz yönde değişmektedir. Bunun nedeni, turizmin gelişiminden beklenen ekonomik fayda elde edilse bile, başlangıçta hiç hesap edilmeyen veya önemsenmeyen sosyal ve çevresel maliyetlerin giderek öne çıkması, dolayısıyla halkın kendileri açısından turistin önemi konusunda kuşkuya kapılmasıdır. Sonuç olarak söz konusu bölgede turizm gerilemeye başlayacaktır (Akış, 1996, s.13).

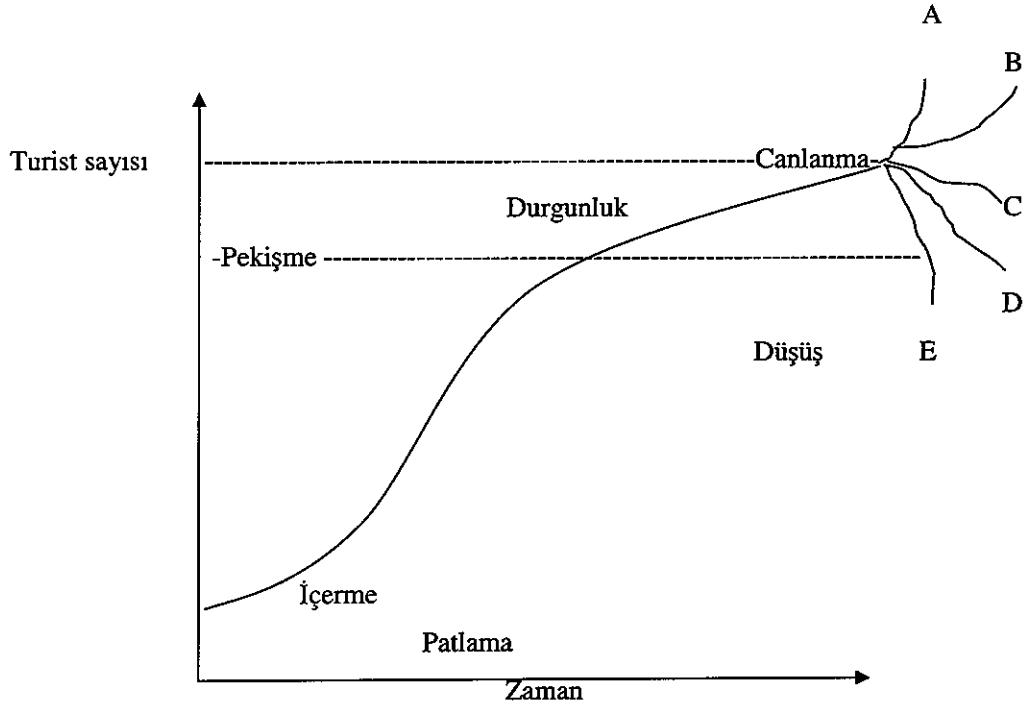
Tablo 1.1: Butler` ın Turizm Yaşam Döngü Modelinde Kullanılan Ölçümlerden Örnekler

<u>CALISMA</u>	<u>ÖLCÜMLER</u>
Akış ve diğerleri (1996)	Destinasyon yaşam döngüsünü ortaya koyan faktörlerden 10 yıllık veriler
Hovinen (2002)	-Yıllık gelen turist sayısı -Turizm sektörünün yarattığı brüt satış miktarı - Turizm altyapısındaki değişiklikler
Faulkner ve Tidswell (1997)	-Turizm gelişim düzeyi - Turist/ Yerel halk oranı - Turist çeşidi - Mevsimsellik
Hernandez ve diğerleri (1996)	Destinasyon yaşam döngüsünü ortaya koyan faktörlerden 10 yıllık veriler
Karplus ve Krakover (2004)	-Uzun süreli olarak aylık geceleme bilgisi - Alt yapı yatırımı - Güvenlik göstergeleri
Lundtrop ve Wanhill (2001)	Yıllık turist girişleri
Russell ve Faulkner (2004)	Farklı girişimcilik aktiviteleri
Tooman (1997)	Destinasyon yaşam döngüsünü ortaya koyan faktörlerden 10 yıllık veriler
Weaver (1990)	Destinasyon yaşam döngüsünü ortaya koyan faktörlerden 10 yıllık veriler
Weaver ve Lawton (2001)	Destinasyon yaşam döngüsünü ortaya koyan faktörlerden 10 yıllık veriler

Kaynak: Latkova, P. (2008), "An Examination of Factors Predicting Residents` Support for Tourism Development", *PhD Thesis* , Michigan State University, USA, s.56.

Butler`ın ortaya koyduğu bu model çerçevesinde birçok farklı coğrafyada son otuz yıl içinde çok farklı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda çeşitli ölçümlmelerle bir

destinasyonun yaşam döngüsünü ortaya koyan faktörler yıllar itibariyle ele alındığı gibi, turist girişleri özelinde de çalışılmıştır.

Şekil 1.2: Butler'ın Turizm Yaşam Döngü Modeli

Kaynak: Butler R.W. (1980), "The Concept of Tourism Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources", *Canadian Geographer*, 24(1), s. 9.

Tablo 1.2: Turizm Bölgesinin Gelişim Aşamaları ve Özellikleri

<p>Patlama</p> <ul style="list-style-type: none"> -Az turist-kamu faaliyetleri olmaksızın yapılan ziyaretler -Ziyaretçilerin doğal fiziksel özellikler nedeniyle bölgeden etkilenmesi -Belli ziyaretçi profili <p>İçerme</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yerel halk ile gelişen turizm endüstrisi arasında sınırlı etkileşim ve temel hizmetlerin sağlanması - Belli pazar alanı ortaya çıkması <p>Gelişme</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turistik faaliyetlerin gelişimi ve artan tanıtım çabaları - Dışarıdan gelenler tarafından turist ile ticaretin daha geniş kontrolü - En yoğun turizm dönemlerinde turist sayısının yerel halkın nüfusundan fazla olması <p>Pekişme</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turizm yerel ekonomin önemli bir parçası - Büyüme oranlarının yatay seyri - İyi organize olmuş iş alanları-bölgelerin şekillenmesi - Zarar verici faaliyetlerin geri plana atılması - Yerel çabalarla turizm sezonunun uzatılması <p>Durgunluk</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turist sayısında en üst düzeye ulaşma ve kapasitede son nokta - Sağlam bir destinasyon imajı-ancak moda değil. - Konaklama sektöründe gerileme sinyalleri ve gayrimenkullerin yüksek oranda prim yapması <p>Durgunluk Sonrası</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bölgesel otoritelerin yönetim kararlarındaki başarıya bağlı olarak ortaya çıkan beş ihtimal- ya iyileşme ya da düşüş

Kaynak: Agarwal S. (1997), "The Resort Cycle and Seaside Tourism: An Assessment of its Applicability and Validity", *Tourism Management*, 18(2), s.66.

Curtis (1997, s.88), turizm gelişiminden elde edilen faydayı artırmak için ortaya konan strateji ve politikaları uygulayan destinasyonların, bir taraftan ekonomik kazancı düşünürken diğer taraftan sosyal ve çevresel etkilere gereğinden daha az değer verdiğini söylemiştir. Özellikle yetersiz planlama ve fazla gelişen Akdeniz çanağındaki kitlesel

turizm bölgelerinin ayakta kalabilmeleri için tekrar kendilerini gözden geçirmeleri gerektiğini belirtmiştir.

McGehee ve Meaves (1998, s.17), turizm gelişimiyle ilgili oluşumlarda katılımla ilgili sürecin ne kadar çok paylaşılr ve tabana yayılır olması sağlanırsa, yerel halk için ekonomik olmayan ihtiyaçların da o kadar önemli hale geleceğini belirtmiştir.

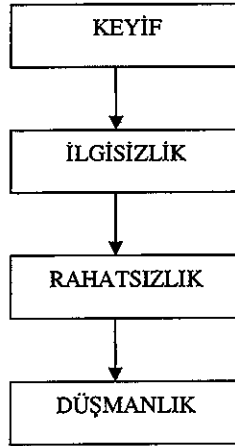
Algılanan turizm etkilerini doğru bir şekilde çerçvelendirmek için turizm gelişimi tartışmasının yapılması gereklidir. Başarılı bir turizm gelişim planı ortaya koymadan önce ise uzun süreli gözleme dayalı bir çalışma ile ekonomik, sosyal ve çevresel değişkenler analiz edilmelidir (Upruch ve Teivane, 2000, s.501). Joppe (1996, s.480), yerel halkın turizm gelişimi konusunda heterojenliğini desteklemektedir. Ayrıca toplulukların kesin-ortak-bilinen ilgi alanlarının olmadığını bu nedenle insanların ve grupların çok çeşitli düşüncelere sahip olduğunu belirtmektedir.

Capenerhurst (1994, s.149), turizm gelişimine verilen tepkinin yerel halkın büyüklüğüyle ilgili olduğunu belirtmektedir. Küçük toplulukların turizm gelişimine daha güçlü reaksiyon göstereceklerini çünkü onlar için turizm gelişiminin görünülebilirlikten uzak olduğunu ifade etmiştir.

1.1.1.2. Doxey Irridex Modeli

Doxey'in (1975) geliştirdiği Irridex Modeli, bir destinasyondaki topluluğun sosyal etkilerden kaynaklanan davranışlarını açıklamak üzere kurulmuştur. Turizm gelişiminin ilk dönemlerinde yerel halkın topluluğa fayda sağlayan ve yavaş yavaş gelir getirmeye başlayan turizm ziyaretlerine hoş bakıldığı görülmektedir. Küçük turizm planlamasının ortaya konduğu bu ilk süreç "Euphoria"(keyif) olarak adlandırılır. Zaman geçtikçe yerel halk artan ziyaretlerin farkına varır ve gelişmeye başlayan turizmin ticari avantajlarını görür. Aynı süreçte diğer bir toplulukta algılanan ve gerçekte karşılaşılan değişiklikler konusunda eleştirilerde bulunurlar. Bu sürece "Apaty (ilgisizlik)" denir. Bu dönemde ilk dönemdeki heyecan yoktur. Turizm gelişimi devam ettikçe yerel halk artan turist sayısından ve turizmden kaygı duymaya başlar. Bu döneme "Annoyance" (rahatsızlık) denir. Topluluk turiste tam anlamıyla doymuştur. Gelişimin son döneminde ise bölge kitlesel turizm hareketlerinin geliştiği bir alan haline gelmiştir. "Antagonism" (düşmanlık)

adı verilen bu dönemde turistlere hoş bakılmamakta ve çok farklı düşmanca tavırlarla turistlere yaklaşılmaktadır.

Şekil 1.3: Doxey'in Irridex Modeli

Kaynak: Williams, S. (1998), *Tourism Geographies*, New York, Routledge, s.88.

Doxey önerdiği modelde (Irritation Index-Irridex), turistlerin artan sayısı ile ayırılmış olduğu dört zamanı birbiriyle ilişkilendirmiştir. Doxey (1975, s.195), turistlerin sayısı arttıkça yerel halkın turistlere karşı daha düşmanca tavır içine gireceklerini belirtmiştir. Gerek Doxey'in Irridex modeli gerekse Butler'ın destinasyon yaşam eğrisi, davranışların önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca toplulukların turizm gelişimi konusundaki homojenliklerini de sorgulamaktadır (Mason ve Cheyne, 2000, s.391). Doxey Irridex'e göre değişen davranışlar ve turizm gelişim düzeyi arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Olgunluk düzeyine erişmiş turizm destinasyonlarındaki yerel halk, turizm hakkında daha fazla çekincelere sahip olacaktır (Ryan vd., 1998, s.126).

1.1.1.3. Turizm Gelişimine Farklı Bakışlar

Doxey'den farklı düşünen Horn ve Simmons (2002, s.135), turizm gelişimi konusunda benzer seviyelerdeki destinasyonların çok farklı tutumlar sergileyeceklerini belirtmiştir. Haywood (1986, s.166), turizmde doyum noktasına ulaşıldığı zaman planlama otoritelerinin belli tahminlerde bulunabileceğini ancak bu süreci dikkate almamalarını Doxey modelinin eksikliği olarak göstermektedir. Ap ve Crompton (1993, s.48), bir

toplulukta turizmin etkilerini ve yerel halk tarafından algılanmasını, turizmin gelişim süreci içinde açıklamaya çalışmıştır. Buna göre turizm gelişimi kabullenme, tolerans, dengeleme ve geri çekilme dönemlerinden oluşmaktadır. Bu süreç Butler'ın "turizm yaşam döngüsü modeli" ile benzerlik taşımaktadır. Burada dikkat çekilen nokta bir bölgede turizm talebi ve büyümesi arttıkça, topluluk üzerindeki etkileri giderek daha açık ve etkilenme daha negatif (olumsuz) yönde olmaktadır.

Getz (1994, s.250), İngiltere'de gerçekleştirdiği çalışmada "doğruluk peşinde olan" insanların turizmden yeteri kadar faydalanamadığını ve artan bir koruma etiğine sahip olduklarını belirtmektedir. Bu çalışmada araştırmacı ayrıca Doxey Indexini kısmen destekleyerek turizmden başka alternatifin olmadığı noktalarda yerel halkın daha fazla turisti kabul ettiğini ve bunun da negatif düşünceleri artırdığını ifade etmiştir.

Hernandez, Cohen ve Garcia (1996, s.763), Doxey ve Butler'ın modellerinde önermedikleri "gelişim öncesi dönemi" turizm gelişim sürecine ekleyerek herhangi bir destinasyon gelişim sürecinde davranışların pozitif olduğunu açıklamışlardır. Porto Riko'da yaptıkları çalışmada yerel halkın farklı duygulara sahip olduğunu ve turizmin fayda ve maliyetlerinin bilincinde olduklarını göstermişlerdir.

Davis, Allen ve Cosenza (1988, s.5), Florida'da yaptıkları çalışmada yerel halkı beş gruba ayırmışlardır: İlk grup "Turizmden Nefret Edenler" grubudur. Bunlar turiste ve turizme karşı negatif tutum sergilemektedirler. İkinci grup "Sevenler" grubudur. Turizme karşı pozitif duruş göstermektedirler. Üçüncü grup "Tedbirli Romantikler" ise turizmin gelişimi konusunda bilinçli ve aynı zamanda büyüme karşıtı düşünceye de sahiptirler. "Aradakiler" dengeli düşünceye sahiptirler ve sektörün büyümesini de desteklemektedirler. "Bir Sebep Sevenler" ise turizm gelişiminin iş yaratması ve yerel halka rekreasyonel açıdan fayda sağlamasının farkında olan gruptur.

Ap ve Crompton (1993, s.49), Teksas'ta yaptıkları çalışmada turizm etkilerine bağlı olarak yerel halkı dört gruba ayırmıştır. "Kucaklama" (Embracement) grubunda birey bir işte istihdam edildiğinde yani turizmden direkt fayda sağladığında turizmi desteklemektedir. "Tolerans" (Tolerance) turizm etkilerine bağlı maliyetler ve uygunsuzlukların yerel halk tarafından bir şekilde kabullenildiği gruptur. "Düzeltilme" (Adjustment), turizmle yaşanan gerçekliğin kabulü olmakla birlikte burada sektörle ilgili herhangi bir pozitif ya da negatif duyguların açıklanması söz konusu değildir. "Geri

çekilme” (Withdrawal) grubu ise sessiz kabullenmeyi ifade etmektedir. Yerel halk turizme kızmaktadır. Sektörle paylaşımında bulunmak yerine çekilmektedir.

Smith ve Krannich (1998, s.790) üç tipoloji ortaya koymuştur. “Turizme Doymuş” bir destinasyon yüksek gelişimin başlangıcını tamamlamıştır. Yerel halk ya az turist istemekte ya da hiç turist istememektedir. Bu süreçteki topluluk gelecekte daha az turizm ve az artan nüfus ister. Sektördeki gelişmelere olumsuz bakar ve topluluklarda daha az ekonomik ve sosyal tatmin vardır. “Turizmin Farkına Varmış” topluluklarda artan bir turizm bilinci vardır. Yerel halk daha fazla turizmi talep eder. Son olarak “Turizme Aç” topluluklarda ise yerel ekonomiye daha fazla katkı sağlaması için turizm konusunda çok güçlü bir istek vardır.

Weaver ve Lawton (2001, s.447), Avustralya’da kırsal bölge ve şehir arasında kalan bir bölgedeki yerel halkın turizm gelişimi konusunda tutumlarını ölçmeye yönelik çalışmaları sonucunda yerel halkı üç gruba ayırmışlardır: “Destekleyiciler”, yeni ziyarete açık ve kendi toplulukları dışında yer alan insanlarla paylaşımına hazır, turistlerle sıklıkla kondağa geçen ve turizm sektöründe çalışan insanlardır. “Tarafsızlar”, turizmin ekonomik avantajlarının farkında olmalarının yanında çeşitli sosyal olumsuzlukların da bilincindedirler. Turizmin faydasının maliyetinden fazla olduğunu bilerek hareket etmektedirler. “Karşı çıkanlar” ise turizm gelişimine karşı çıkmaktadırlar. Bu gruptakiler turistlerle son derece az kontakta olan turizme daha az pozitif bakan insanlardır.

1.1.1.4. Sosyolojik Modeller

Community Attachment (Topluluk Bağı), Social Exchange (Sosyal Değişim) ve Growth Machine (Büyüyen Örgüt) teorileri sosyoloji temellidir. Bu şekliyle diğer disiplinler turizm gelişiminin yerel halk üzerine etkilerini açıklamaya çalışmaktadır.

“**Topluluğa Bağlılık**” teorisinde turizm araştırmacıları genellikle yerel halk ile topluluğa olan bağ arasındaki ilişkiyi çift yönlü bir bakış açısıyla ele alırlar. Bağlılık araştırmaları bir çok farklı disiplinde tartışılan bir olgudur. Coğrafya bilimciler bağlılığı açıklamak ve ortaya koymak için “mekanın anlanması (hissedilmesi)” gerektiğini ifade ederken, sosyologlar belirli ve özel fiziksel bölgelerde örneğin çevresel değerler ve anlamlar gibi kavramlarla bağlılığı ifade etmeye çalışmışlardır. Cheng ve arkadaşları (2003), ortak sembollerin, ortak kavram veya dilin bir araya geldiği gruplarda bağlılık

kavramını açıklamaya çalışmıştır. Psikolojide, Hidalgo ve Hernandez (2001) çalışmasında olduğu gibi, bağlılığın sosyal ve fiziksel boyutlarının nasıl bir mekanda çeşitli anlamlarla farklılık gösterdiğini açıklamaktadır. Topluluğa bağlılık genelde pozitif bir algılama ile açıklanmaya çalışılsa da bazı araştırmacılar tarafından negatif yönlerinin de ortaya konduğu çalışmalar mevcuttur. Örneğin istenmeyen bir bölgeden ayrılmayı kısıtlayan veya bağlı bulunulan sosyal ilişkilerden bağımsız bir gelişimin engellenmesinde, bağlılık sürecinin negatif etkileri olduğu ifade edilmektedir (Beckley, 2003). Harrill (2004), turizmi topluluğun yaşam kalitesini azaltan bir sektör olarak görüp, bir topluluğa ne kadar çok insan eklenirse turizmin gelişimi hakkında bu insanların o kadar negatif düşünceye sahip olacaklarını öngören bir teori ile süreci açıklamaktadır.

Kasarda ve Janowitz (1974), geliştirdikleri topluluğa bağlılık modelinde bölgede kalış süresi, sosyal yapıdaki durum ve yaşam döngüsündeki dönemler arasında sistematik bir etkileşim olduğu varsayımından hareket etmektedir. Bu model bir çok araştırmacı tarafından da kullanılmıştır. Buna göre bölgede uzun süre kalış ile sosyal bağların güçlendirilmesi arasında yüksek bir korelasyon olduğu ifade edilmektedir (arkadaş, akraba ve toplumun diğer kesimleri ile etkileşim). Bölgede kalış süresi mekana bağlılığı etkileyen bir faktör olarak da görülebilmektedir. Ancak bazı çalışmalarda ise bunun tam tersi olduğunu ortaya koyan sonuçlar da elde edilmiştir (Cuba ve Hummon, 1993; Stedman, 2002). Bu nedenle bu konuda daha fazla araştırmanın yapılması gereği ortaya çıkmıştır. McCool ve Martin (1994), bölgeye yeni gelenlerin bölgede uzun kalanlara göre daha fazla topluluğa bağlılık gösterdiğini söylemişlerdir. Buna göre yeni gelenler için sosyal ilişkiler ve yerel ilişkilerin tersine yaşanılan mekanın güzelliği ya da fiziksel özellikleri ön plana çıkmaktadır.

Yerel halkın turizm gelişimi ve davranışlarıyla etkilerini açıklamaya yönelik teoriler arasında yerel halkın turizm davranışlarını algılamada en çok kabul edilen teorik çerçeve “Sosyal Değişim Teorisi”dir (Perdue, 1990, s.591). Turizm araştırmacıları “Sosyal Değişim Teorisi” ile sosyal ve çevresel değişikliklerin, ekonomik fayda ile turizm gelişiminin sonucu olduğunu belirtmişlerdir. Değişik ilişkilerden karşılıklı fayda arayanların kaynak değişimi olarak görülen bir teoridir. Dengesiz bir ilişkide kaynakların dengeli kullanılmasıyla yerel halk tarafından turizmin olumlu etkileri ön plana çıkacaktır (Harrill, 2004, s.263). “Sosyal Değişim Teorisi” sosyoloji, ekonomi ve sosyal psikoloji gibi alanlarda kullanılan sosyal ilişkilerin yönünü açıklamaya çalışan bir teoridir. Bu anlamda turizm araştırmacıları bu teoriyi organizasyonel bir çerçevede kullanarak, araştırma

bulgularını ekonomi ve sosyal psikoloji/sosyoloji arasında açıklama seçeneğine sahiptirler. Sosyal değişim teorisinde fayda ve maliyetler dikkatli bir şekilde değerlendirilmelidir. Faydalar, maliyetlerden fazla olduğu zaman, kişiler turizm konusunda pozitif tutum sergileyecektir. Tersi bir durumda da maliyetler faydadan fazla olduğunda ise negatif tutumun sergilenmesi de doğal kabul edilecektir. Turizmin tüm etkilerinin (ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel) farklı bileşenleri arasındaki ilişkiler, sosyal değişim teorisinin temelini oluşturmaktadır (Garcia, Verdugo ve Ruiz, 2008, s.96).

“**Büyüyen Örgüt**” teorisi ise yerel halk arasında gelişim davranışlarındaki farklılıkları anlamaya yardımcı olmaktadır. Turizm, ekonomik gelişim gücü olarak kullanıldığı zaman sektör büyüyen toplulukları da beraberinde getirecektir. Bu teoride önemli olan bireysel yerleşimlerden çok güçlü çıkar grupları tarafından kontrol edilen turizm gelişimidir (Harrill, 2004, s.264). Değişim sürecinde üç ana öge bulunmaktadır: Ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel öğeler. Ekonomik bakış açısıyla bakıldığında sosyal değişim teorisi büyüyen örgüt teorisi ile ilişkilendirilebilir. Buna göre turizmden ekonomik olarak faydalanan yerel halk turizm gelişimi ve turistlere karşı daha olumlu olacaktır. Bazı araştırmacılar ise diğer taraftan çevresel faktörlere ekonomik faktörlerden daha fazla önem vermektedir. Turizmde istihdam yaratma ve fayda ilk öncelikler arasında olmasına rağmen yerel halk turizmi yerel kültürlerin daha çok öğrenilmesi ve geleneksel kültürün korunması amacıyla da kullanılmaktadır (Besculides, Lee ve McCormick, 2002, s.310).

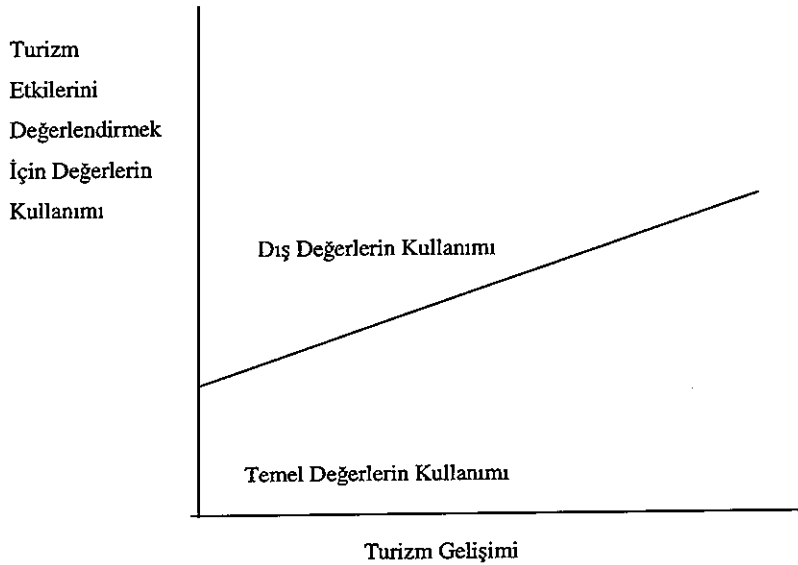
Tablo 1.3: Yerel Halkın Turizm Algılamalarına Yönelik Çalışmalarda Kullanılan Teorilerden Örnekler

YAPILAN ÇALIŞMALAR	ORTAYA KONAN TEORİ
Akaş ve diğerleri (1996)	Doxey Irridex Modeli
Allen ve diğerleri (1988)	Sosyal Taşıma Kapasitesi
Andereck ve diğerleri (2005)	Sosyal Değişim Teorisi
Andriotis (2005)	Sosyal Değişim Teorisi
Andriotis ve Vaughan (2003)	Sosyal Değişim Teorisi
Carmichael ve diğerleri (2002)	Sosyal Değişim Teorisi ve Sosyal Taşıma Kapasitesi
Çavuş ve Tanrısevdi (2003)	Doxey Irridex Modeli
Deccio ve Baloğlu (2002)	Sosyal Değişim Teorisi
Faulkner ve Tidswell (1997)	Doxey Irridex Modeli ve Sosyal Değişim Teorisi
Getz (1994)	Sosyal Değişim Teorisi
Gürsoy ve diğerleri (2002)	Sosyal Değişim Teorisi
Gürsoy ve Rutherford (2004)	Sosyal Değişim Teorisi
Hernandez ve diğerleri (1996)	Doxey Irridex Modeli ve Sosyal Değişim Teorisi
Jurowski ve diğerleri (1997)	Sosyal Değişim Teorisi
Jurowski ve Gürsoy (2004)	Sosyal Değişim Teorisi
Kayat (2002)	Sosyal Değişim Teorisi
Lee ve Back (2002)	Sosyal Değişim Teorisi ve Sosyal Taşıma Kapasitesi
Madgiral (1995)	Büyüyen Örgüt Teorisi
Martin (1996)	Büyüyen Örgüt Teorisi
Mason ve Cheney (2000)	Doxey Irridex Modeli
McGehee ve Andereck (2004)	Sosyal Değişim Teorisi
Perdue ve diğerleri	Sosyal Değişim Teorisi ve Sosyal Taşıma Kapasitesi
Ryan ve diğerleri (1998)	Doxey Irridex Modeli
Tye ve diğerleri (2002)	Sosyal Değişim Teorisi
Weaver ve Lawton (2001)	Doxey Irridex Modeli
Yoon ve diğerleri (2001)	Sosyal Değişim Teorisi

1.2. TURİZMİN ETKİLERİ

Turizm temelli aktiviteler, ürünler, hizmetler ya da turistik alanların kalitesi ne olursa olsun turizm yerel topluluklara ve çevresine sosyal, ekonomik ve çevresel önemli etkiler bırakır. Ancak ortaya konan bu etkiler topluluktan topluğa değişiklik göstermektedir. Turizm çeşitliliği arttıkça sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel etkiler daha önemli hale gelmektedir (Dyer vd., 2007, s.411). Turizm olgusunun karmaşık yapısı, turizm gelişiminin toplam etkisini ölçmeyi neredeyse imkansız hale getirmektedir. Bu nedenle sosyal, ekonomik ve çevresel etkiler birbirine bağlıdır ve birbirinden etkilenmektedir (Nunkoo ve Ramkissoon, 2007, s.140).

Turizmin toplumsal yapı üzerinde meydana getirdiği temel etkilerin anlaşılabilmesi için turizmin birey, sosyal yapı ve kültür üzerindeki etkilerinin bilinmesi gereklidir. Bu da turizme sosyolojik bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Bunun için turist, turizmci ve yerel halkın bir arada yaşamasından kaynaklanan ilişkilerin yapısının ele alınması, bu ilişkiler neticesinde gelişen bireysel davranışların incelenmesi ve böylece grup ilişkilerinin yapısı ve bu ilişkilerdeki değişimlerin bilinmesi gerekmektedir (Avcıkurt, 2007 s.56).

Şekil 1. 4: Turizmin Etkileri ve Değerler

Kaynak: Ryan C., Scotland A. ve Montgomery D. (1998), " Resident Attitudes to Tourism Development- A Comparative Study Between the Rangitikei, New Zealand and Bakewell, United Kingdom", *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 4, s.122.

Gelişimin ilk aşamasında turizm temel değerlere etki etmemektedir (topluluk, tutuculuk, özel hayat konuları gibi). Ancak turizm geliştikçe, insanların yaşam tarzına daha zorlayıcı bir şekilde girmektedir. Yani bireylerin temel değerlerini gözden geçirmeleri konusunda baskıcı bir sürece girilmiş olmaktadır.

Richardson (1991, s.14), turizmi sadece istihdam yaratan ve iş fırsatları ortaya çıkaran bir olgu olarak görmemekte, aynı zamanda bölgesel (yerel) ekonominin dengeye gelmesi, yerel halk ve turistler arasında kültürel değişimin sağlanması, topluluk refahı ve daha iyi rekreasyon faaliyetleri için turizmi vazgeçilmez kabul etmektedir. Pizam ve Milman (1984, s.11), turizm etkilerini demografik değişkenler (yaş ve cinsiyet gibi), mesleki değişkenler (meslek dağılımı gibi), kültürel değişkenler (gelenekler, dil ve din gibi), genel dönüşüm değişkenleri (değerler, ahlak ve cinsiyet rolleri gibi), çevresel etkiler (hava kirliliği ve trafik karmaşası) şeklinde kategorilendirmiştir.

Topluluklar turizm gelişimine ilişkin sonuçları genellikle üç kategoride değerlendirmektedirler. Bunlardan birincisi ekonomik etkiler içinde yer alan vergi geliri, artan iş imkanları, ek gelir, vergi yükü, enflasyon, bölgesel yönetim borçları gibi konulardır. Sosyo-kültürel etkiler geleneksel sanatların ve göreneklerin yeniden canlanması, artan kültürlerarası iletişim ve kültürleri anlama ve geleneksel kültürlerdeki değişiklikler olabilmektedir. Çevresel etkiler parkların ve doğal yaşamın korunması, kalabalık, hava, su ve gürültü kirliliği, doğal yaşamın yok edilmesi, yıkıcılık ve çöp atıkları gibi etkilerdir (Andereck vd., 2005, s.1060).

Turizmin etkileri kavramı, turizm literatüründe uzun yıllardır önemle üzerinde durulan ve tartışılan bir konudur. Son yıllardaki çalışmalar turizm gelişimi sonucu ortaya çıkan etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu artan ilginin en önemli sebebi ise turizm gelişiminin sadece pozitif etkileri olması dışında yerel düzeyde negatif etkilerinin de olduğunun bilinmesidir (Ko ve Stewart, 2002, s.526).

Turizm yalnızca ekonomik bir olay olmayıp toplumsal, politik ve çevresel yönleri de olan toplumu ve dolayısıyla toplumsal yapıyı etkileyen bir harekettir. Bu nedenle turizmin etkileri değerlendirilirken sadece gelir getirici ve döviz kazandırıcı özellikleri gibi maddi ve ekonomik sonuçları değil, toplumsal ve kültürel yansımalarını da içeren ekonomik olmayan konular da irdelenmelidir (Özdemir, 1992, s.55).

Literatürden anlaşıldığı üzere her bir turizm etkileri çalışmasını dünya genelinde geçerli sonuçlar haline getirmek zordur. Turizmin etkilerinin olduğunu bilmek sorunları çözmeyebilir ancak bu etkilerin kaynaklarını anlayarak, turistler ile yerel halk ve çevre arasındaki etkileşimin boyutlarını ortaya koymak önemlidir. Bu kaynaklar genellikle ikiye ayrılmaktadır: Turist faktörü ve turistik bölge faktörü. Turist faktörü, turistlerin turistik bölgeye getirdiği etkilerdir. Demografik elemanlar, sosyal farklılıklar ve ziyaretçi sayısı gibi öğeleri içermektedir. Turistik bölge faktörü, bölgeye ait olan, seyahat zinciri ve döngüsü, turizmin yerel halk tarafından algılanışı ve kabullenilişi ve yerel yaşam ve liderlik gibi konuları içermektedir (Çalışkan ve Tütüncü, 2008, s.811).

Turizmin negatif etkilerinin ve yerel halkın hangi şartlar altında turizm gelişimine tepki gösterdiği gerçek hayatta bilinmekle birlikte, bu konuya ilişkin yapılan çalışmaların sayısının azlığı da dikkat çeken önemli bir husustur (Snaith ve Haley, 1999, s.596).

1.2.1. Turizmin Sosyal Etkileri

Kozak ve arkadaşları (2001, s.10) turizmi farklı sosyal ve kültürel yapılara sahip olan toplumların birbirleriyle ilişkiler kurmasına, farklı bilgi, görgü, gelenek ve kültür düzeyleri arasındaki bir etkileşim ve bunların sonucunda sosyal yapının ahlak anlayışının ve giderek toplumsal davranış kalıplarının değişmesine yol açan sosyal bir olay olarak açıklamaktadır. Turizm olgusu farklı sosyo-kültürel yapıya sahip toplumlar arasında etkileşim sağlamaktadır. Bu etkileşim, sosyal yapıda bazı değişimlere yol açmaktadır. Turizm sektörü açısından, sosyal çevrenin etkisi oldukça önemlidir. Sosyal yapının benimsemeyeceği, tolerans gösteremeyeceği süreçler, işletme veya bölge turizminin yaşamını sona erdirebilmektedir (Berber, 2003, s.207).

Turizm ve turist sayısı arttıkça yerel topluluklar üzerinde sosyo-kültürel etkilerin görülmesi olasıdır. Turizmin sosyal etkilerinin değerlendirilmesinin birçok yolu bulunmaktadır. Ancak 1970'lerden sonra turizmin sosyal etkilerinin ampirik olarak değerlendirilmesinde sıklıkla kullanılan yol yerel topluluklar tarafından algılanan etkilerin ölçülmesi şeklindedir.

Turizm literatüründeki turizmin sosyal etkilerini inceleyenlerin önemli bir bölümü turizm paydaşlarının konuyla ilgilenmelerini önermektedir. Ayrıca toplum temelli planlamanın turizm gelişiminin başlangıç düzeyinin parçası olması gerektiği de

vurgulanmaktadır. Planlama sürecinde yerel halk yer aldığı zaman turizm gelişiminin sosyal yönü ortaya çıkacak ve sosyal etkiler yerel topluluk tarafından daha uygun biçimde anlaşılır olacaktır (Ko ve Stewart, 2002, s.524).

Turizmin sosyal etkileri araştırmalarının çoğu turizmin uzun süredir bölgede varlığını hissettirdiği, yerleştiği zaman diliminden sonra yapılmaktadır. Ancak sosyal etki çalışmalarında eksik kalan noktalardan biri, bu yapının kurulmasından önce araştırmaların çok fazla yapılmamış olmasıdır. Bu çalışmalar böylelikle toplumun davranışlarını kıyaslamayı bize göstererek planlama sürecine yardımcı olmaktadır (Keogh, 1990, s.455).

Sosyal etkiler, destinasyon araştırmalarında gittikçe artan bir öneme sahip olmaya başlamıştır. Çünkü turizmin sosyal etkileri, turizm algılamalarının hemen hemen tümüne odaklanmaktadır (Lawton, 2005, s.189).

1.2.2. Turizmin Kültürel Etkileri

Kültürel etkiler insanlar arasında sosyal değişimden daha fazlasını ifade etmektedir. Turizm gelişimi ve faaliyetleri sonucunda sanat, gelenek, görenek gibi kültürel öğelerde ortaya çıkan değişiklikler kültürel etkiler olarak adlandırılmaktadır. Turizm gelişimi ile belli bölgelerde, belli halklara ait kültürel öğelerin kaybolması ya da gelişmesi turizmin kültür üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri olarak görülmektedir (Fridgen, 1991, s.97).

Yerel halk, kültürel tarihin korunması ve kültürel mirasa sahip çıkılması konusunda belli bakış açısıyla turizme yaklaşırken turizmin yerel kültürü yok ettiği, kültürel davranış yapılarında genellikle olumsuz süreçleri beraberinde getirdiği de tartışma konularından biridir (Weaver ve Lawton, 2001, s.445). Literatüre bakıldığında kültürel etkiler çoğunlukla sosyal etkilerle birlikte değerlendirilmiş ve dikkate alınmıştır.

1.2.3. Turizmin Ekonomik Etkileri

Ekonomik anlamda sıkıntı yaşayan bölgelerde yerel halk turizm gelişim maliyetine mevcut durumda daha az yoğunlaşırken, ekonomik kazançlar konusunda daha hevesli tavrı sergilemektedir (Liu ve Var, 1986, s.201).

Yerel halk turizmin ekonomik öneminin farkındadır. Ancak bölgelerindeki süre gelen gelişimin devamına izin verilip verilmeyeceği konusunda kaygıları da vardır (Ryan, Scotland ve Montgomery, 1998, s.123). Doğru işleyen planlamaya ya da yönetime sahip olmayan turizm faaliyetleri, turizmin ekonomik faydalarının eşit dağıtılmamasına neden olur. Bununla beraber bu süreç toplulukların/yerel halkın turistlere düşmanca davranmalarına da neden olabilmektedir (Harrill, 2004, s.254).

Turizm birçok farklı sektörle ilişki içinde olduğundan turizm ile birçok sektörün mal ve hizmet tüketiminde artış olduğu görülmektedir. Bu süreç yarattığı gelir ile birlikte istihdam imkanlarının artmasına ve bölge halklarının turizmden en üst düzeyde faydalanmasına neden olmaktadır. Emek yoğun sektör olan turizmin sağladığı girdi, ekonomide geniş anlamda gelir akışının oluşmasını ve dolayısıyla insanların refah düzeylerinde olumlu değişiklikleri de beraberinde getirmektedir.

1.2.4. Turizmin Çevresel Etkileri

Turizmin çevresel etkileri genellikle turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin fiziksel ve biyolojik etkilerine odaklanmaktadır (Sun ve Walsh, 1998, s.334). Çevresel konular içine doğal kaynakların yanlış kullanımı, kirlilik, ormanların yok olması ve artan çevresel bilinçsizlik girmektedir.

Çevresel olumlu etkiler doğal, arkeolojik ve tarihi alanların korunması, çevre kalitesinin iyileştirilmesi, çevrenin değerinin artırılması, altyapı olanaklarının geliştirilmesi, çevrenin ön plana çıkarılması iken olumsuz etkiler olarak su, hava ve gürültü kirlilikleri, görsel kirlenme, katı atıklar, ekolojik bozulmalar ve biyolojik çeşitliliğin azalması, arkeolojik ve tarihi alanların zarar görmesi ile alan kullanım sorunları görülmektedir (Mansuroğlu, 2006, s.36).

Yerel halkın turizmin çevresel etkileri konusundaki davranışları, birçok çalışmada çevresel konuların yer aldığı açıklama ve önermelerin çeşitlenmesi ve sayısının artmasıyla bir boyut olarak kabul görmüştür. Bazı çalışmalarda bu önermeler ayrı bir başlık altında yer alırken bazılarında genel faktörler içinde çevresel etkiler olarak kendine yer bulmuştur (Kuvan ve Akan, 2005, s.703). Turizmin kültürel, sosyal, ekonomik ve çevresel etkileri (pozitif/negatif) topluca Tablo 1.4.' de görülmektedir:

Tablo 1.4: Turizmin Pozitif ve Negatif Etkileri

<i>Pozitif Ekonomik Etkiler</i>
1. İstihdam olanakları sağlar. 2. Döviz girişine neden olur, 3. Geliri artırır. 4. Gayri Safi Milli Hasılayı artırır. 5. Altyapı faaliyet ve hizmetlerini iyileştirir. 6. Devlete vergi ödenmesini sağlar. 7. Ekonomiyi çeşitlendirir.
<i>Negatif Ekonomik Etkiler</i>
1. Enflasyona neden olur. 2. Yerel ürünlerde talep artışı sağlar, bu durum ilgili malların fiyatında artışa neden olur. 3. İthalatta boşluklara neden olur. 4. Mevsimsel istihdama neden olur. 5. Geleneksel iş düzeninin dışına çıkar. 6. İnşaat ve alt yapının düzenlenmesi konusunda maliyet riski ortaya çıkarır.
<i>Pozitif sosyal etkiler</i>
1. Ülke için olumlu imaj yaratır. 2. Turistler yanında yerel halka da rekreasyonel imkanlar sağlar. 3. Modernleşme sürecine yardımcı olur. 4. Eğitim imkanları sağlar.
<i>Negatif sosyal etkiler</i>
1. Servetlerdeki farklılıklar düşmanlığa ve kırgınlıklara neden olur. 2. Kalabalık, trafik sıkışıklığı ve izdihama neden olur. 3. Cinayet, fuhuş, uyuşturucu kullanımının artması sonucu ahlaki çöküşe neden olur. 4. Geleneksel toplum ve değerlerde çatışmaya neden olur.
<i>Pozitif Kültürel etkiler</i>
1. Yerel el sanatları, becerileri ve kültürel ifadelerin toplumda gurur duyulacak öğeler olmasını sağlar. 2. Kültürel mirası korur.
<i>Negatif Kültürel etkiler</i>
1. Yerel halk turistleri taklit ederek kültürel değerlerinden uzaklaşır. 2. El sanatlarının gelişimini engeller. 3. Kültürel kimlik kaybı yaşanır.
<i>Pozitif Çevresel etkiler</i>
1. Çevre koruma ve iyileştirmesinde denge sağlar. 2. Doğal yaşamı korur. 3. Doğa temelli eğitimi destekler.
<i>Negatif Çevresel Etkiler</i>
1. Hava, su ve toprak kirliliğine neden olur. 2. İnce toprak ve sahillerdeki toprakların ezilmesine neden olur. 3. Mercan ve kumulların yok olmasına neden olur. 4. Fauna ve florayı rahatsız eder.

Kaynak: Kim, K. (2002), "The Effects of Tourism Impacts Upon Quality of Life of Residents in The Community", *PhD Thesis*, The Virginia Polytechnic Institute and State University, USA, s. 8.

1.3.YEREL HALKIN TURİZME YÖNELİK ALGILAMA, TUTUMU VE DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

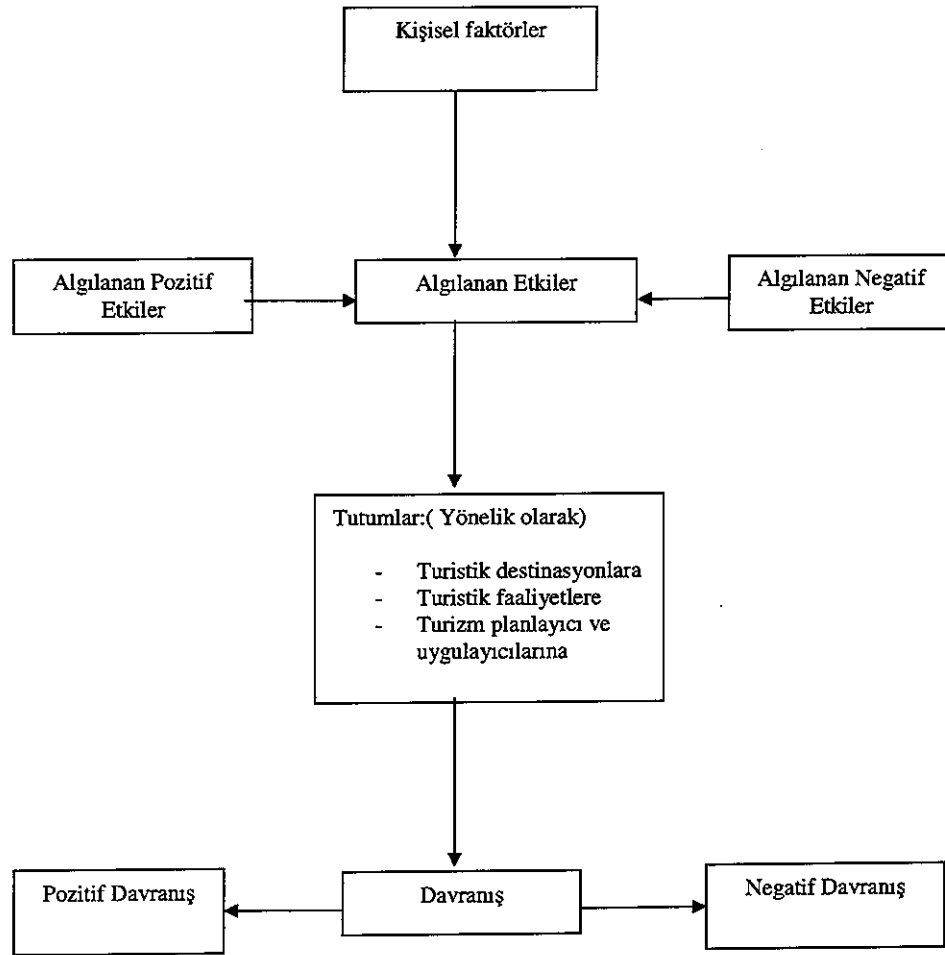
Tutumlar bireyin bir değere karşı sahip olduğu bakış olarak adlandırılabilir. Tutumlar düşüncelerin aksine çabuk değişmeyen algılar tarafından desteklenen, değerleriyle hatta kişiliğiyle çok derinden ilgili gerçek inanışlar olarak ifade edilmektedir. Faydalar özellikle değerleri içerir. Turizmde ekonomik ve ekonomik olmayan değerler, turizme yönelik tutumu etkilemektedir (Wang ve Pfister, 2008, s.88).

Eagly ve Chaiken (1993, s.1) tutumu psikolojik bir yönelim olarak ele alırken, lehine ya da aleyhine ortaya çıkan durumların belli kalıplara göre değerlendirilmesine vurgu yapmışlardır.

Tutumlar bir kişinin belirli çevresine doğru devamlı bir eğilim olarak adlandırılmaktadır. Tutumlar üç boyutta yapılanmıştır: Bilişsel- inançlar, bilgi, algulamalar; Duygusal-hoşlanma/hoşlanmama; davranışsal-belirli bir şey ya da yere karşı içgüdüsel faaliyetlerdir. Bu üç boyutun mantıkla açıklanması zordur. İlişkilerin gücü, bir tutumun önemi veya ilgisi durumsal faktörleri de içeren bir çok faktörden etkilenmektedir (Carmichael, 2000, s.605).

Algıların ve davranışların ölçülmesi için daha çok tüketici davranışları alanında olmak üzere bazı modeller önerilmiştir. Bu modellerden sıklıkla kullanılan CAC modelidir. Cognitive-Affective-Conative bileşenler olarak ifade edilen bu modelde Cognitive (Bilişsel) insanlar, binalar gibi fiziksel varlıklar üzerinde yerel halkın turizmi nasıl algıladığını açıklar. Affective (Duygusal) bileşenler, bireylerin hoşlanmak/hoşlanmamak gibi hislerinin kavramsal algılamalarının dışı vurumudur. Conative (konatif) bileşenler ise bireyin reaksiyonlarına bağlıdır (Vaughan ve Edwards, 1999, s.361).

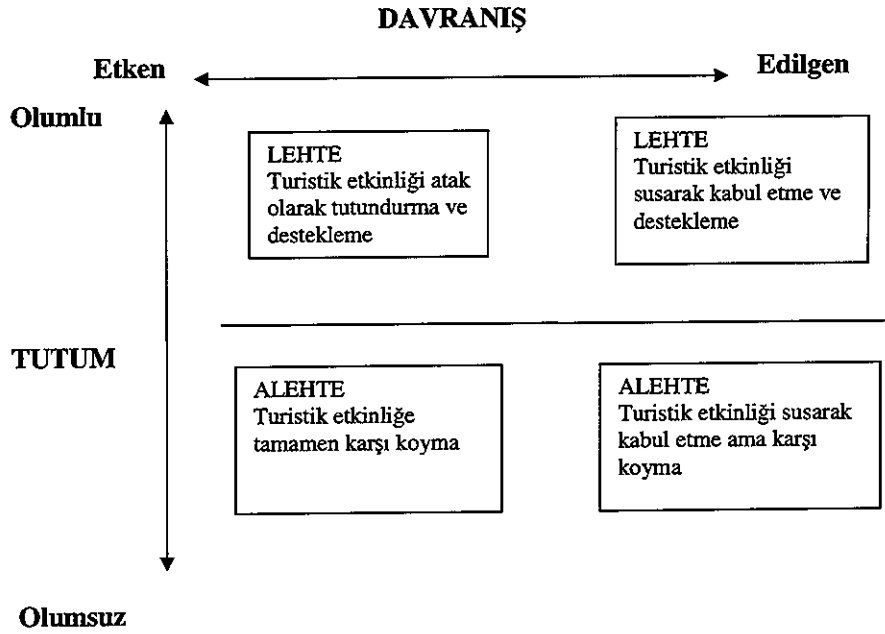
Ajzen ve Fishbein (1980, s.44), yerel halkın davranışlarını anlama konusunda "Theory of Reasoned Action" (Sebepli Hareket Teorisini) geliştirmiştir. Bu teori hiyerarşik bir modeldir. Şöyle ki; davranışlar niyetlenmiş davranış öğeleri tarafından etkilenir. Niyetlenmiş davranış öğeleri de tutumlar ve öznel normlardan etkilenir. Tutumlar ve normlar ise inanışlardan etkilenerek zincirleme bir hareketi ortaya koyar. Yerel halkın turizmi pozitif tutumla desteklemeleri sonucunda pro-turizm davranışlarının görülmesi, turizm yönetimi açısından bu teorinin önemini ortaya koymaktadır.

Şekil 1.5: Algılamalar, Tutumlar ve Davranışlar Arasındaki İlişki

Kaynak: Carmichael B.A. (2000), " A Matrix Model for Resident Attitudes and Behaviours in A Rapidly Changing Tourist Area", *Tourism Management*, 21, s.604.

Turizm davranışlarının bazı öncülleri vardır. Yerel halkın turistler ve turizm endüstrisi ile ilgilenme düzeyi, davranışlarıyla bazı ilişkilerin yakınlığını ortaya çıkarmıştır. Yerel halkın yaşadığı mekan ile turizm merkezi arasındaki mesafe, karar verme mekanizması ile olan ilgisi/ilişkisi, sektör hakkındaki bilgisi ve turistlerle ilişki düzeyi değişkenler olarak görülmektedir. Topluluğa bağlılık da değişken olarak inceleme konusu yapılmıştır. Bu bağlılık genellikle yaşam süresinin uzunluğu ve/veya doğduğu ya da büyüdüğü yerdeki yaşam süresi şekliyle ölçülmektedir. Bunun dışında demografik veriler ve davranışlar arasında tutarlı bir ilişki olmadığı ortaya çıkan sonuçlar arasındadır (Andereck vd., 2005, s.1071).

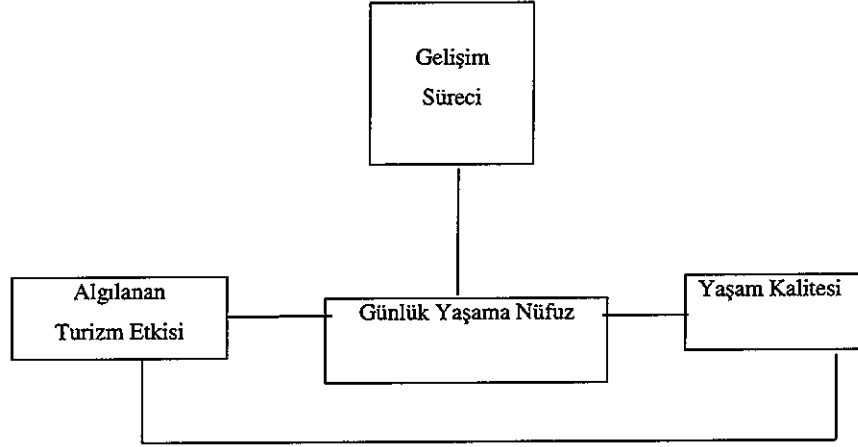
Şekil 1.6: Yerel Halkın Turizme Karşı Tutum ve Davranışları

Kaynak: Rızaoğlu B. (2003), *Turizm Davranışı*, Detay Yayıncılık, Ankara, s.299.

Yukarıdaki şekle göre yerel halk turizmi benimseyip destekleyebileceği gibi, tutum ve davranışlarında farklı durumların da ortaya çıkması muhtemeldir. Bir yandan turizme sahip çıkıp bu yönde olumlu davranışlarla olumlu tutum içinde yer alıp tutarlı bir duruş sergileyebilen yerel halk, diğer taraftan turizmi kabullenir gibi görünen davranışlar sergilese de davranışlardan farklı tutumlar ortaya koyarak kendi içinde tutarsız olabilmektedir.

1.3.1. Turizmin Gelişiminin ve Etkilerinin Yerel Halk Tarafından Algılanması

Turizmin yerel toplumlar üzerinde oluşturduğu etkinin, toplumu oluşturan bireyler arasında bir algılanma süreci söz konusudur. Bu algılanma sürecinin turizmin gelişim aşamasında öncelikle toplumu oluşturan bireyler arasında turizmin etkilerinin algılanması gerekmektedir. Daha sonra turizmin yerel toplum üzerindeki etkilerinin giderek günlük yaşamda kendini göstermesi ve bireylerin yaşamlarının içinde olumlu veya olumsuz yönde yer alması ile sonuçlanmaktadır (Kim, 2002, s.8).

Şekil 1.7: Turizm Gelişiminin Algılanması

Kaynak: Kim, K. (2002), "The Effects of Tourism Impacts Upon Quality of Life of Residents in the Community", *PhD Thesis*, The Virginia Polytechnic Institute and State University, USA, s. 8.

Toplulukların davranışlarının ölçülmesinde iki farklı metodolojik yaklaşım vardır: Birincisi, teori olmadan istatistik yöntemleriyle yapılan ampirik çalışmalar; ikincisi, teori geliştirip uygulayan çalışmalar. Teorilerin geliştirilmesi ve test edilmesindeki sıkıntılar nedeniyle daha çok birinci yaklaşımın literatürde tercih edildiği görülmektedir.

Kantitatif yöntemler, kullanılan istatistik yöntemlerine göre ayrıma tutulabilir. Çok yönlü, tek yönlü ve hem çok hem tek yönlü kullanılan istatistiksel çalışmalar vardır. Tek yönlü teknikler tek faktörün etkisini araştırırken, çok yönlü teknikler iki veya daha fazla faktörün etkisini araştırır. Bu iki tekniğin bir arada kullanılması insanların sahip oldukları düşünceleri daha iyi anlamaya yöneliktir.

Ampirik çalışmalarda daha çok hem kişisel faktörler hem de turizm gelişimine yönelik yerel halkın tutumları incelenmiştir. Kişisel faktörler, bilgi, istihdam, turizm destinasyonuna olan mesafe, sosyo-demografik faktörler iken yerel halkın turizmle ilgili tutumunu belirleyen faktörler içinde ise ekonomik sonuçlar, artan istihdam imkanları, vergi gelirleri, gayrimenkul fiyatları, sosyal ve çevresel sonuçlar, rekreasyon fırsatları, tarihi değerler, trafik, doğal çevre, artan cinayetler yer almaktadır. Örneğin, Ap ve Crompton (1998), 147 tutum önermesi içinden 35 önermeli bir ölçek geliştirerek bunu farklı turizm gelişim özelliği gösteren üç bölgedeki üniversite öğrencilerine uygulamışlardır. Yedi boyuttan oluşan bu ölçek (sosyal, kültürel, ekonomik, çevresel, kargaşa, hizmetler, vergiler ve toplum davranışları) boyutsal farklılıklar, yapı ve yakınsama geçerliliğini de ortaya koymuştur. Lankford ve Howard (1994), Oregon'daki kırsal bir bölgede yaptıkları

çalışmada 92 önerme havuzundan 27 tane önermeyi alarak uyguladıkları anket ile bölge halkının turizme karşı tutumlarını ölçmeye çalışmışlardır. Yerel turizm gelişimi ve bireysel, toplumsal faydalar şeklinde adlandırılan iki faktörle açıklanmaya çalışılan turizme karşı tutum ölçeği (TIAS) daha sonra bazı çalışmalarda kullanılarak ikiden fazla faktörle açıklanmıştır (Rollins, 1997) .

1.3.2. Turizmde Yerel Halkın Önemi

Andereck ve Vogt (2000, s.34), turizm araştırmalarında 1960'larda turizmin pozitif yönü ele alınırken, 1970'lerde daha çok turizmin negatif yönlerini içeren çalışmalara ağırlık verildiğini belirtmiştir. 1980'lerde daha dengeli yaklaşımla çalışmalar yapılırken, 1990'lara gelindiğinde topluluk düzeyinde "mikro" yaklaşımlara yönelik araştırmaların yoğunlaştığına vurgu yapan araştırmacılar, tüm bu gelişim sürecinde yerel halkın incelenmesi, yerel halkın turizmden etkilenmesine yönelik çalışmalar, turizm etkileri ile bu etkilerin turizm bölgelerindeki gelişiminin açıklanmaya çalışıldığını söylemişlerdir.

Turizm hem yerel hem de ulusal ölçekte gelir yaratan bir faaliyet olduğundan, bir toplulukta başarılı turizm gelişimi için yerel toplulukların desteklenmesi önemlidir. Turizm yerel halk için gelir ve istihdam yaratmaktadır. Turizm alt yapının oluşturulması, kültürel etkileşim ve politik istikrar ve çevresel koruma için gereklidir (Andriotis, 2005, s.77). Bir bölgede turizmin geliştirilebilmesi için birçok bileşenin (turizm altyapısı, çekicilikler, kentsel altyapı v.b.) birbirini desteklemesi gerekmektedir (Alaeddinoğlu, 2008, s.6). Bu bileşenlerden biri de, yerel halkın turizmi nasıl algıladığı ve neler beklediği sorusudur. Yerel halk turizm gelişim sürecinde rolleri olduklarını gördüklerinde ve turizme karşı pozitif tutuma sahip olduklarında turizm gelişebilir ve büyüyebilir. Özellikle kitle turizmin neden olduğu fiziksel ve kültürel çevredeki değişiklikler yerel halkın geleneksel yaşamlarında ve sahip oldukları değerler üzerinde etki yaratmaktadır (Ambroz, 2008, s.66).

Turizme bağlı ekonomilerin sürdürülebilir olması için yerel halkın bu süreçte gönüllü işbirlikçiler olması gerekmektedir. Yerel halk ve turistler arasındaki ilişkilerin yoğunluğuna bağlı olarak memnun turist profiline ulaşmada gönüllülük ve destek, turizmin başarısında büyük önem taşımaktadır (Ko ve Stewart, 2002, s.525).

Bir turizm destinasyonunda yerel halkın turizm gelişimi konusundaki beklentileri, tartışmaları da beraberinde getirir. Turizmin kabullenildiğine ilişkin göstergelerden biri,

yerel halkın turizme karşı takındığı tutumdur (Lepp, 2007, s.880). Örneğin bir turizm bölgesinde daha uzun yaşayan yerel halkın, turizm gelişimi konusunda daha negatif bir tutum sergilemesi mümkündür (Um ve Crompton, 1987, s.27). Bu nedenle yerel halkın turizm gelişimine karşı algılamaları ve davranışları, başarılı bir turizm gelişimindeki politikaları ortaya koymak, planlamak, mevcut ve gelecekteki turizm programlarının yürütülmesi ve pazarlanması açısından önemlidir (Ko ve Stewart, 2002, s.524).

Yerel halkın davranışlarıyla ilgili çalışmalar hem kavramsal hem de uygulamaya yönelik kaygılar taşımaktadır (Ryan vd., 1998, s.127). Yerel halk turistlerin kendileriyle etkileşime geçtiğini gördüğünde, yaşananların turistlerin tecrübelerinin bir parçası olduğu sonucunu çıkarması mümkündür. Benzer şekilde turistlerin kişisel tecrübelerinde yerel halk ile etkileşimin kalitesi, boyutu ve doğallığı son derece önemlidir. Bir toplulukta on yıldan daha uzun süredir yaşayan yerel halkın duygusal açıdan topluluğa daha bağlı olduğu ve bu duygularını daha kısa süreli kalanlara göre daha kolay ifade ettikleri görülmektedir (Mesch ve Manor, 1998, s.511). Ancak bunun yanında yerel halk ve toplulukların homojen olmadıklarına ilişkin kabul literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır. Turist-yerel halk ilişkilerinin geçici olması, genellikle tatilin kısa bir süreyi kapsaması ve ilişkinin çoğu kez yinelenmeyen bir özellik taşıması turist-yerel halk ilişkilerini etkilemekte ve sınırlamaktadır. Farklı kültürlerden gelen insanlar arasındaki ilişkilerin olumsuz tutum, algılama ve ön yargıya yol açabileceği, dil farklılıkları, ulusal köken, kimlik ve kültürel değerlerdeki farklılıkların yerel halk-turist ilişkisinde gerginliği artırabileceği görülebilmektedir (Avcıkurt, 2007, s.84).

Yerel halk düşüncelerini ortaya koyan çalışmalar iki kategoride incelenmektedir: Birincisi topluluk çalışmalarıdır. Topluluk, bir grup insanın aynı amaç veya düşünce etrafında toplanmasıdır. Bu çalışmalarda yerel halkın yerel düzeyde turizme gösterdiği tepki değerlendirilir ve turizm sektörünü destekleyecek ölçü olarak genel uzlaşma düzeyi kullanılır. Topluluklar genellikle coğrafik ya da politik özelliklerine göre ayrıma tabi tutulur. İkinci kategoride ise bireysel çalışmalar yer almaktadır. Bu çalışmalarda yerel halkın bireysel düzeydeki farklılıkları araştırılır ve turizm davranışlarını ve düşüncelerini etkileyen bireysel özellikler ön plana çıkar. Yaş, gelir, topluluğa bağlılık, sektöre bağlılık gibi konular incelenmektedir. Bunun dışında her iki konuyu içeren çalışmalar da olmakla birlikte bunların sayısı sınırlıdır (Williams ve Lawson, 2001, s.270).

Turizm gelişimini herhangi bir şekilde sürdürebilmek için gelişimde temel nokta yerel halk olmalıdır (Choi ve Sırakaya, 2005, s.390). Topluluğa bağlılık, bölgede kalış süresi, turizme ekonomik bağlılık gibi sosyal ve ekonomik faktörler yerel halkın turizmden algılarını ve davranışlarını etkileyebilir (Besculides, Lee ve McCormick, 2002, s.304). Yerel halkın turizm sektörüne karşı oluşu ya da desteğinin biliniyor olması, negatif sosyal etkileri minimize edip, turizm gelişimi konusunda desteğin artırılmasını sağlayacaktır (Williams, 2001, s.272). Ancak yerel halk özellikle gelişmekte olan ülkelerde karar verme sürecinden ve proje yönetimlerinden dışlanmaktadır (Teye, Sönmez ve Sırakaya, 2002, s.672). Turizm planlayıcıları, yerel halkın turistik merkezlere olan yakınlığı/uzaklığına bağlı olarak sergilenen tavrı dikkate almalıdır. Turistik merkezlere yakın yaşayan yerel halkın ziyaretçilerle daha sıkı ilişki içinde olacağı ve bu nedenle turizmin faydaları konusunda negatif düşünceye sahip oldukları, dolayısıyla turizm gelişimi konusunda da çekingen bir tavır sergileyecekleri düşünülmektedir. Yerel halk artan turizm hareketleri nedeniyle kaynakların kullanımında azalma olacağını öngörmektedir (McCool, Moisey ve Nickerson, 2001, s.127).

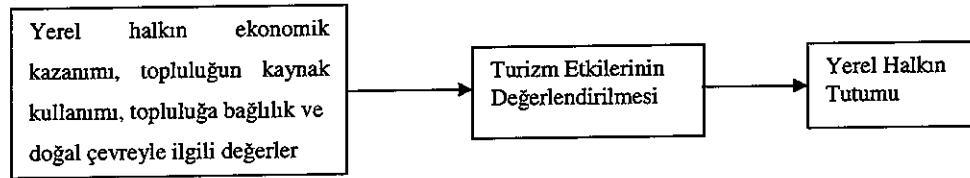
Turizmin yerel ekonomiye önemli katkıları olduğu bölgelerde araştırmaların çoğunun yerel halkın davranışlarını ölçmeye odaklandığı görülmektedir (Mason ve Cheyne, 2000, s.393). Ancak bununla birlikte yapılan çalışmaların çok azı destinasyon yaşam eğrisinin başlangıç dönemindeki yerel halkın davranışlarını araştırmaya yöneliktir (Keogh, 1990, s.462). Bu nedenle uzun vadeye yayılmış, yerel halkın turizm algılarını ölçmeye yönelik çalışmalar, turizm gelişiminin aşamaları ve yerel ekonomi üzerine sonuçları, politika yapıcıları ve destinasyon geliştiricileri açısından daha sonraki aşamalarda gelişmeleri karşılaştırabilmek ve olumsuz etkileri önlemek için uygun önlemleri almak adına önemlidir (Sırakaya, Teye ve Sönmez, 2002, s.62).

Yerel davranışlar konusunda yapılan çalışmaların azalmamasının üç nedeni vardır: Birincisi, başarılı bir turizm sektörünün gelişimi için turist ve turizmden yerel halkın algıladıkları ve davranışlarının değerlendirilmesi gereklidir. Uzun yıllardır elde edilen tecrübeler göstermiştir ki işbirliği, destek ve yerel halkın katılımı olmaksızın sürdürülebilir bir turizm endüstrisini oluşturmak zordur. İkincisi, yerel halkın davranışları topluluğun farklı gelişim süreçlerine göre değişiklikler gösterir. Doxey'in Irridex Indexi ve Butler'in destinasyon yaşam döngüsü modeli uzun zamandır turizmi anlatan modellerdir. Bu modeller yerel halkın davranışlarındaki değişiklikleri de öngörmektedir. Üçüncüsü, yerel halkın davranışları mekana bağlı olarak da değişiklik gösterir. Toplulukların yerleşimine

bağlı olarak yerel halk farklı şekillerde davranışlar sergilemektedir. Tüm bu nedenlerden dolayı dünya genelinde çeşitli topluluklarda yerel halkın davranışlarını inceleyen çalışmalar ile açıklayıcı davranışsal modellerin arttığı görülmektedir (Sırakaya, Teye ve Sönmez, 2002, s.66). Literatüre göre turizm gelişimiyle ilgili davranışlar konusunda bölgede kalış süresinin ziyaretçilerle etkileşim düzeyinin ve meslek gibi faktörlerin tartışıldığı görülmektedir.

Doğan (1989, s.220), yerel halkın kendilerini turizmin ortaya çıkardığı etkilerden korumak için beş yolu olduğunu belirtmiştir: Direnme, Geri Çekilme, Sınırları Ayarlama, Yeniden Canlandırma ve Adaptasyon. Doğan, turizm gelişiminin ilk aşamasında toplumların homojen bir özellik göstereceğini ifade ederken, destinasyonlar geliştikçe çeşitli düzenlemelere ihtiyaç duyulacağından toplumun bazı kesimlerinin turizmle ilgili konularda olumsuz tavır içine girebileceğini söylemektedir. Bu düzenlemelerin başarısı ya da başarısızlığı yerel halkın tutumlarını etkileyebilecektir.

Jurowski, Uysal ve William (1997, s.7), ABD'deki beş bölgede bulunan yerel halkın turizm algılarını ölçerken teorik alt yapı olarak sosyal değişim teorisini kullanmışlardır. Yerel halkın davranışlarında değerler tarafından etkilenen turizm etkilerinin bulunduğunu ortaya koymuşlardır.

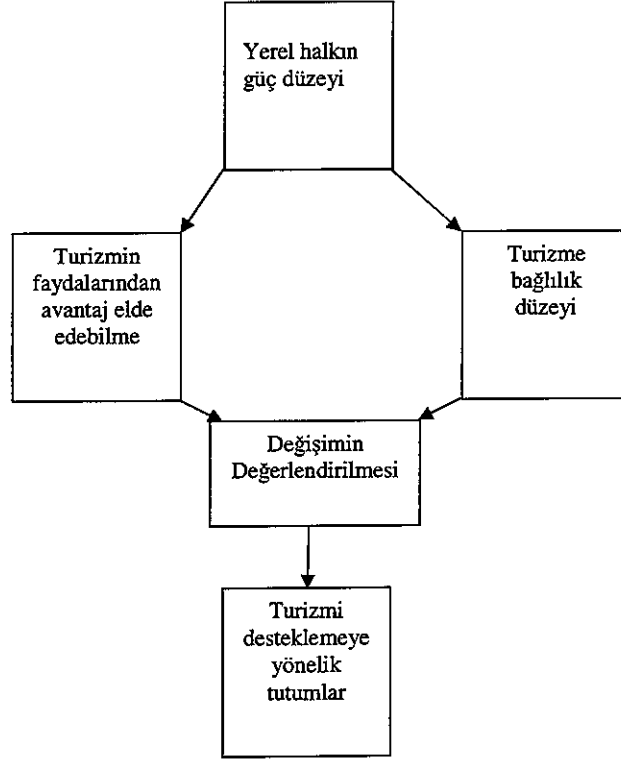

Şekil 1.8: Yerel Halkın Turizm Bakışını Anlamaya Yönelik Çerçeve

Kaynak: Jurowski C., Uysal M. ve William D.R. (1997), "A Theoretical Analysis of Host Resident Reactions to Tourism", *Journal of Travel Research*, 36(3), s. 7.

Ap (1992, s.680), gelişen turizm bölgesinde bir topluluk için itici gücün yerel halkın psikolojik, sosyal ve ekonomik refahını iyileştirmek olduğunu belirtmiştir. Turizm gelişimi için itici gücün yerel halkın kendinden gelmeyebileceğini, diğerleri tarafından alınan kararların uygulamaya konulmasıyla da ortaya çıkabileceğini göstermiştir. Ap yerel halkın turizm etkileri konusunda güç kavramını da tartışmaya dahil etmiştir. Gücü, değişimin sonucunda ortaya çıkan bir avantaj olarak görmektedir. Ap, düşük güce sahip olanların

daha yüksek güç düzeyindekilerden daha fazla dezavantaja sahip oldukları görüşünü savunmaktadır.

Şekil 1.9: Yerel Halkın Turizme Bakışında Gücün Rolü

Kaynak: Kayat, K. (2002), "Power, Social Exchanges and Tourism in Langkawi: Rethinking Resident Perceptions", *International Journal of Tourism Research*, 4, s. 176.

Kayat (2002, s.176), turizmi değerlendirme sürecinde yerel halkın turizmin fayda düzeyini ve bağlılık düzeyini dikkate alarak bir tutum sergilediğini ifade etmiştir. Yerel halkın sahip olduğu kaynaklardan elde ettiği güç ile, ortaya çıkacak değişimi değerlendirme sürecinin farklı olacağı vurgusu yapılmaktadır.

Ayers ve Potter (1989, s.12), yerel halkın problemlerine karşı daha duyarlı yöneticilerin, toplulukların gelişim çabaları için daha fazla destek olmalarının gerekli olduğunu ortaya koymuşlardır. Yerel topluluklarda sürdürülebilir turizm anlamında gelişmeyi sağlamak için uygun kararların alınmasında yerel halkın algılamaları dikkate alınmalıdır.

Stynes ve Stewart (1993, s.33), Michigan'da bir tatil bölgesinde yaptıkları çalışmada bölgede daha yeni ve daha uzun süre yerleşmiş olanlar arasında turizm gelişimi konusunda birbirinden çok farklı düşüncelerin olduğunu ortaya koymuştur. Bölgeye yeni yerleşmiş olanların gelişimi destekler düşünceleri varken, bölgede uzun zamandır yerleşmiş olan yerel halk için büyümeden dolayı ortaya çıkan değişiklikler konusunda duyarsız oldukları görülmüştür.

Ko ve Stewart (2002, s.524), yerel halkın sadece yeni turizm faaliyetlerinin planlama sürecinde dikkate alınmamasını bundan sonraki süreçte de gelişmelere dahil edilmesi gerektiğini söylemiştir. Bir toplulukta turizm gelişimi ve yarattığı etkiler arasındaki ilişki, turizmin negatif etkilerini açıklamada kullanılan süreç olarak ele alınmıştır (Allen vd., 1988, s.19). Eğer yeni turizm gelişimlerinin başarıya ulaşılması isteniyorsa, yerel halkın turizme bakışının sürekli gözlemlenmesi gerektiği sonucu çıkmıştır.

Ross (1992, s.14), turizm etkilerinin hissedilmesinde yerel halkın bireysel düzeyden daha çok toplumsal olarak etkilendiğini ortaya koymuştur. Buna bağlı olarak artan boş zaman ve eğlence imkanlarıyla mali açıdan elde edilen kazanımlar pozitif; artan cinayetler, yaşam maliyetinin artması gibi gelişmeler ise topluluk tarafından negatif olarak algılanmaktadır.

Tablo 1.5: Yerel Halkın Turizm Gelişimine Yönelik Geliştirdikleri Davranışları Etkileyen Faktörler ve Ortaya Konan Çalışmalardan Örnekler

Yaş, Cinsiyet, Eğitim, Gelir Brougham ve Butler (1981); Cavus ve Tanrısevdi (2003); McGehee ve Andereck (2004); Perdue ve diğerleri (1990); Snaith ve Haley (1999); Tomljenovic ve Faulkner (2000); Harrill ve Potts (2003); Mason ve Cheyne (2000); Chen (2000); Girard ve Gartner (1993); Allen vd. (1993)
Topluluğa bağlılık Brougham ve Butler (1981); McCool ve Martin (1994); Lankford ve Howard (1994); Snaith ve Haley (1999); Um ve Crompton, (1987)
Ekonomik bağlılık Akış vd. (1996); Haralambopoulos ve Pizam (1996); Lankford (1994); Lawson vd. (1998); Liu vd. (1987); Korça (1998)
Yerel halk ve topluluk özellikleri Ap ve Crompton (1993); Davis vd. (1988); Doğan (1989); Ryan ve Montgomery (1994); Smith ve Krannich (1998); Williams ve Lawson (2001); Yoon vd.(2001) Jurowski ve Gursoy (2004)

Turizmin uzun dönemde uygulanabilirliği (sürdürülebilirliği), 1970'lerdeki "uyarıcı platform" olarak adlandırılan turizme yeni bakış açısının geliştiği dönemden bu yana yerel halk ile iyi ilişkilerin devamlılığına bağlanmaktadır (Jafari, 2001, s.33). Etkin bir turizm planlamasında turizm planlayıcıları turizmin negatif etkilerini azaltmak ve turizme bağlı olan faydaları açığa çıkarmak için yerel halkı işin içine sokmak zorundadır. Yerel halkın turizme bakış açısı ve tutumu konuları önemli çalışma konuları arasında yer almıştır. Bu alanda yapılan çalışmalar çeşitli açılarıyla yerel halkın davranışlarını anlamaya yönelik olmuştur. Hangi turizm destekleyicilerinin yerel halk tarafından kabul gördüğü, turizm gelişimi konusunda yerel halkın pozitif ve negatif anlamda etkilenmeleri ve topluluk paydaşları arasında karşılıklı işbirliği, ekonomik yatırımların önemi ve sebepleri araştırılan önemli başlıklar olarak ön plana çıkmaktadır.

1.4. SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM

Sürdürülebilir turizm kavramı, turizm gelişimi sonucunda ortaya çıkan ve turizmin yarattığı etkileri en aza indirip, gelecek nesillere yaşanabilir bir çevreyi bırakmayı amaçlamaktadır. Turizmde sürdürülebilir bir gelişmenin sağlanabilmesi için ev sahibi bölgenin doğal, tarihi, kültürel kaynaklarının, temel ekolojik süreçlerinin ve biyolojik çeşitliliğinin zarar görmemesi ve devamının sağlanması gerekmektedir (Demir ve Çevirgen, 2006, s.99). Bu kavram, Dünya Çevre ve Kalkınma Konseyi'nin Brundtland

Raporu'nda kullanılan sürdürülebilir kalkınma kavramıyla birlikte turizm içinde yer alan bir kavramdır. Sürdürülebilir kalkınma ise gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılamayı tehlikeye atmadan, mevcut kuşakların ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlanmaktadır (www.un-documents.net, 12.01.2010).

Sürdürülebilir turizm, yerel halk ve doğal çevre üzerinde turizmin negatif etkilerini en aza indirmeyi çabalarırken, yerel halk için de daha fazla fayda yaratmayı amaçlayan bir olgudur (Yu, Chancellor ve Cole, 2009, s.1). Tosun (1998, s.597), sürdürülebilir turizmi, hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin bağlı olduğu çevrenin, misafir toplulukların ve ziyaretçilerin daha iyi tecrübelerine sahip olması adına yapılan iyileştirmeler olarak adlandırmaktadır. Sürdürülebilir turizmin, turistik bölgeler için birçok olumlu katkısı vardır. Turizmin doğal, tarihi, kültürel ve diğer kaynakların korunması, ziyaretçi sayısının bölge taşıma kapasitesi ile orantılı olmasını sağlaması, genel çevre kalitesinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi, yerel ekonomik kazanç sağlaması, bölge halkı ile turistler arasındaki ilişkinin hoşgörü sınırları içinde olması sürdürülebilir turizmin getirileri arasındadır (Bramwell ve Sharman, 2000, s.21).

Sırakaya, Ekinci ve Kaya (2008, s.415), sürdürülebilir turizmi, dünyanın farklı yerlerinde geleneksel kitle turizminin yarattığı gelişim sonucu ortaya çıkan korkuları ve sıkıntıları ifade etme çabalarında, daha iyi bir gelecek arzulamada ve inancın artması konusunda kullanılan bir kavram olarak görmektedir. Sürdürülebilir turizm, turizmin bir çeşidi olarak değil, tüm turizm çeşitlerinin çevreye karşı daha duyarlı olduğu bir süreç olarak görülmektedir (Özen, 2007, s.152). Sharpley (2000, s.11), toplulukta yaşayan bireyler, ziyaretçiler ve turizm endüstrisi açısından ihtiyaçların ve isteklerin dengelenmesi çabalarında sürdürülebilir turizmin önemli rol üstlendiğini belirtmiştir. Bu rol planlanırken sürdürülebilir turizmin dinamik, esnek, entegre edilebilir ve ulusal, bölgesel ve yerel stratejilere uygulanabilir olması konusunda çaba gösterilmelidir. Bunun yanında hareket odaklı strateji, iyi açıklanmış görev tanımlarının yapılmış olması da sürdürülebilir turizmin başarıya ulaşması açısından önemlidir. Bölge halkı, turistler, turistik bölgedeki turizm şirketleri ve destek hizmetleri, tur operatörleri, hükümetler, uluslararası çevreci kuruluşların sürdürülebilir turizm gelişiminde üstlendikleri rol de sürdürülebilir turizm açısından önem arz eden konulardandır (Roney, 2002, s.3). Turizm paydaşlarının katılımı ve işbirliği sürdürülebilir turizm başarısı için önemli bir faktördür. Kaynakların sürdürülebilir kullanımı, aşırı kullanımın ve atıkların azaltılması, biyolojik çeşitliliğin muhafaza edilmesi, turizm endüstrisi ve kamu arasında karşılıklı iletişimin sağlanması,

çevre eğitimi ve yerel toplulukların turizme dahil edilmesi ve yerel ekonomilerin desteklenmesi sürdürülebilir turizmin temel prensipleri arasında yer alan başlıklardır (Erdoğan, 2003, s.167).

1.4.1. Yerel Halk ve Sürdürülebilir Turizm İlişkisi

Sürdürülebilir turizm doğal ve kültürel varlıkların hem yarını düşünerek kullanılması, hem de mevcut ziyaretçilerin ve yöre halkının ihtiyaçlarının en üst düzeyde karşılanmasıdır (Avcıkurt, 2007, s.104). Sürdürülebilir turizm, turizm planlama ve gelişimiyle ilgili varolan kavramsal çerçeve dahilinde, yerel halkı üzerinde durulması gereken kavram olarak ele almaktadır (Choi ve Sırakaya, 2005, s.381).

Turizm yoğun bir emek sektörü olduğundan ve son ürün insan tarafından sağlandığından, turizm kararlarında ve uygulama aşamasında yerel halka öncelik verilmelidir. Bu olgu, sürdürülebilir turizmin ana prensiplerinden biri olarak da karşımıza çıkmaktadır (www.kentli.org/makale/meh_sur.htm, 13.01.2010).

Sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilebilmesi için yerel halkın turizme ilişkin olumlu algısı, turizmle ilgili kararlarda ortak olması ve kazançların dağıtılması büyük önem taşımaktadır. Bu anlamda toplumsal katılım mekanizmalarının oluşturulması gerekmektedir (Özkök, 2008, s.95). Yerel halkın turizme katılımı için öncelikle güç sahiplerinin (hükümetler, yerel yönetim vs.) gerekli düzenlemeleri yapıp yerel halkın turizm gelişimi konusunda desteğinin alınması gereklidir. Yerel halkın katılımı ve desteği sosyo-kültürel ve kurumsal anlamda sürdürülebilirliğin ön koşulu olmaktadır (Puhakka ve arkadaşları, 2009, s.531). Turizmin yoğun yaşandığı bölgelerde yerel halk turizmden doğrudan ve dolaylı şekilde etkilenebilmektedir. Turizm sektöründe doğrudan çalışan ve geçimini turizmden sağlayan yerel halkın, turizmin olumsuz etkilerine karşı daha hoşgörülü olduklarını görmektedir. Turizmden gelir elde etmeyenlerin oluşturduğu gruptaki insanların turizm gelişimine yaklaşımları ise daha olumsuzdur. Bu nedenle yerel halkın turizme karşı takındığı tutum ve davranışlar sürdürülebilir turizmin uygulanması açısından önem taşımaktadır. Bramwell ve Sharman (2000)'a göre sürdürülebilir turizm planlamasında yerel halkın turizm planlamasına katılımın sağlanması, yerel halkın yoğunluğu ve yerel halk arasında ortaya çıkan görüş birliğinin derecesi turizm hareketinin uzun vadede başarısını belirleyen faktörler arasında yer almaktadır. Bireylerin katılımı ile alınan kararlar, toplumun yaşam kalitesini yükseltmeyi planlayan stratejiler ve toplumun

dinamiklerine yanıt verecek esneklikte planlar, sürdürülebilir turizmin temelleri arasında yer almaktadır (Güneş, 2004, s.504). Yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine karşı davranışları, turizm planlamalarının uygulanması ve geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü yerel halkın turizme katılımı, turizmin başarısı ya da başarısızlığını belirlemektedir (Andereck ve Vogt, 2000, s.29). Richards ve Hall (2000)'a göre sürdürülebilirlik gerçek anlamda doğal çevre ile iç içe geçmiş ancak onu koruyanlar yanında zarar veren topluluk bireylerini de kapsamaktadır. Bu durumda yaşayan yerel halk, çevresel, ekonomik, kültürel ve sosyal açıları taşıyan sürdürülebilir turizmin odak noktası olmalıdır. Yerel halkın sürdürülebilir turizme karşı olumlu bakışı turizm gelişim politikaları açısından önemlidir.

Başarılı turizm gelişimine ulaşmada yerel halkın tutumu önemli faktörlerden biri olduğundan turizm gelişimine karşı bir ölçüm aracına sahip olmak gereği ortaya çıkmıştır. Son yıllarda yerel halkın turizm gelişimi konusunda tutumlarını ölçmeye yönelik birçok ölçek ortaya konmuştur (Davis, Allen ve Cosenza, 1988; Gürsoy, Jurowski ve Uysal, 2002; Ko ve Stewart, 2002; Lankford ve Howard, 1994). Bütün bu çalışmaları da dikkate alan ancak sürdürülebilir turizmi ön plana alan çalışmalara bakıldığında ise literatürde sürdürülebilir turizmin algılanması ve yerel halk ilişkisinde önemli bir eksikliğin Choi ve Sırakaya (2005) tarafından giderildiği görülmektedir. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği (SUS-TAS) adı altında oluşturdukları önermeler ile sadece yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimine karşı tutumları ölçülmekle kalmamakta aynı zamanda sosyal değişim teorisi gibi var olan paradigmalarda sürdürülebilirlik arasında bir köprü kurulmaktadır (Sırakaya, Ekinci ve Kaya, 2008, s.416). İlk hali ile 44 önermeden oluşan ölçek yedi boyuttan oluşmaktadır. Bunlar sosyal maliyet (negatif sosyal etkilerin minimize edilmesi), ekonomik fayda (ekonomik faydanın optimizasyonu), çevrenin sürdürülebilirliği (fiziki ve doğal olmayan kaynakların korunması, etik, politika ve standartlar), ziyaretçilerin memnuniyetinin sağlanması (ziyaretçi memnuniyeti, destinasyon çekiciliğinin sürdürülmesi), planlama (uzun dönem, katılım), toplum odaklı turizm (yerel katılımın ve yerel hizmetlerin desteklenmesi ve rekreasyon faaliyetlerinden yerel halkın faydalanması) toplumun katılımının maksimum hale getirilmesidir (liderlik rolü, aktif katılım, karar mekanizmasına katılım, işbirliği, bilgi ve iletişim). Uluslararası tanınırlığa sahip birçok turizm bilim adamının katıldığı panelde tartışılıp bu yedi boyutun oluşturulduğu SUS-TAS, yerel halkın sürdürülebilir turizm konusundaki tutumlarını ortaya koyan ve farklı kültürlerde geçerliliği ve güvenilirliği ispat edilmiş bir ölçektir (Yu, Chancellor ve Cole, 2009, s.2). Bu çalışmanın uygulama kısmında da bu ölçekten faydalanılmıştır.

2.BÖLÜM

YAŞAM KALİTESİ VE TURİZM

2.1. YAŞAM KALİTESİ KAVRAMI

Bilim adamları tarafından 1960'lardan beri 'yaşam koşulları' olarak kullanılan ve birçok konuyu içeren (ulaşım, kentlerdeki hijyenik koşullar, halk sağlığı gibi) "yaşam kalitesi" terimi doksanlı yıllardan itibaren sosyologlar tarafından araştırmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise, tek bir tanımı olmayan ve farklı bakış açılarına (ekonomik ve sosyal) göre anlamı değişen bir kavram haline gelmiştir. Yaşam kalitesi, çok genel olarak, insanlığın ihtiyacı olan hizmetlerin ve tüm koşulların arz ve talebi arasındaki oran olarak açıklanmakta ve karmaşık bir göstergeler dizini olarak:

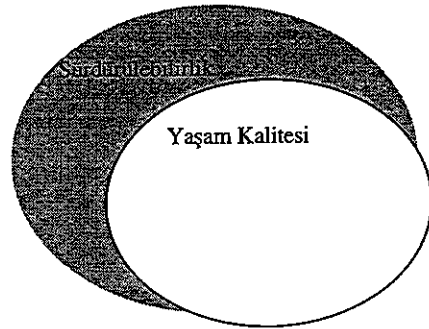
- Açık ve kapalı mekan standartları (çevresel kirlilik, doğal çevre nitelikleri, yeşil alan kullanımları gibi);
- Vatandaşların refahı (gelir seviyesi, işsizlik oranı, suç oranları);
- Hizmet çeşitliliği ve kalitesi (eğitim, eğlence, halk sağlığı, toplu taşıma, belediye hizmetleri, iyi yönetim) gibi konuları içermektedir (Yıldız, 2007).

Dünya Sağlık Örgütü yaşam kalitesini (quality of life), "hedefleri, beklentileri, standartları, ilgileri ile bağlantılı olarak, kişilerin yaşadıkları kültür ve değer yargılarının bütünü içinde durumlarını algılama biçimi" olarak tanımlamaktadır (http://tr.wikipedia.org/wiki/Ya%C5%9Fam_kalitesi, 18.04.2009). Bu tanım ile yaşam kalitesi birçok farklı kültürde daha kolay anlaşılır bir hal almıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün dünyanın farklı on beş ülkesinde yaptığı yaşam kalitesini değerlendirmeye yönelik çalışmada, 4500 farklı kavram ile uluslararası ölçüme sahip bir ölçek geliştirilmek istenmiştir. Bu test çalışma sonucunda altı boyut ve yirmi dokuz alan belirlenmiştir. Bu altı boyut sırasıyla fiziksel, psikolojik, bağımsız olma düzeyi, sosyal ilişkiler, çevre ve kişisel inançlar şeklinde sıralanmıştır (WHOQOL, 2002, s.1569).

Yaşam kalitesi konusunda gerek kavramsal gerekse uygulamadaki yoğunluk nedeniyle çok yönlü tartışmalar yapılmaktadır (McGilliyay ve Clarke, 2006, s.6). Yaşam kalitesi kavramı, farklı ilgi alanları tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda, farklı yönleri ön plana çıkarılarak ele alınmakta ve tanımlanmaktadır. Bu sebeple, yaşam kalitesi kavramının

farklı tanımları vardır. Birçok farklı tanımı bulunmasına karşın, bu tanımların ortak tarafı, yaşam kalitesinin bireyin hayatına ilişkin objektif değişkenlere ve bireyin kendi algılaması doğrultusunda şekillenen subjektif değişkenlere bağlı olarak gelişen, çok boyutlu bir kavram olmasıdır. Yaşam kalitesi araştırmaları, genel olarak objektif ve subjektif değişkenlerin, toplum refahı üzerindeki bütünlük etkisini öne çıkarmaktadır (Dissart ve Deler, 2000, s.138).

Yaşam kalitesi, insan yaşamına ait durumu ifade eden bir kavramdır. Literatürde bu kavram, bir çok durum ve faktörden etkilenen farklı terimlerle ifade edilen bir kavram olarak da adlandırılmaktadır. Genel olarak yaşam kalitesi, refah, zenginlik, yaşam standardı, güç, mutluluk, ihtiyaçların yerine getirilmesi, yaşam standartları ve gelişim gibi birbirinin yerine geçebilen kavramlarla açıklanmaya çalışılmaktadır (Cascante, 2008, s.22). Yaşam kalitesi sürdürülebilir bir yaşamın parçası olarak da görülmektedir. Yaşamın her anlamında sürdürülebilirlik felsefesini ortaya koyabilme çabalarında yaşam kalitesi kavramı ön plana çıkmaktadır.

Sekil 2.1: Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik İlişkisi

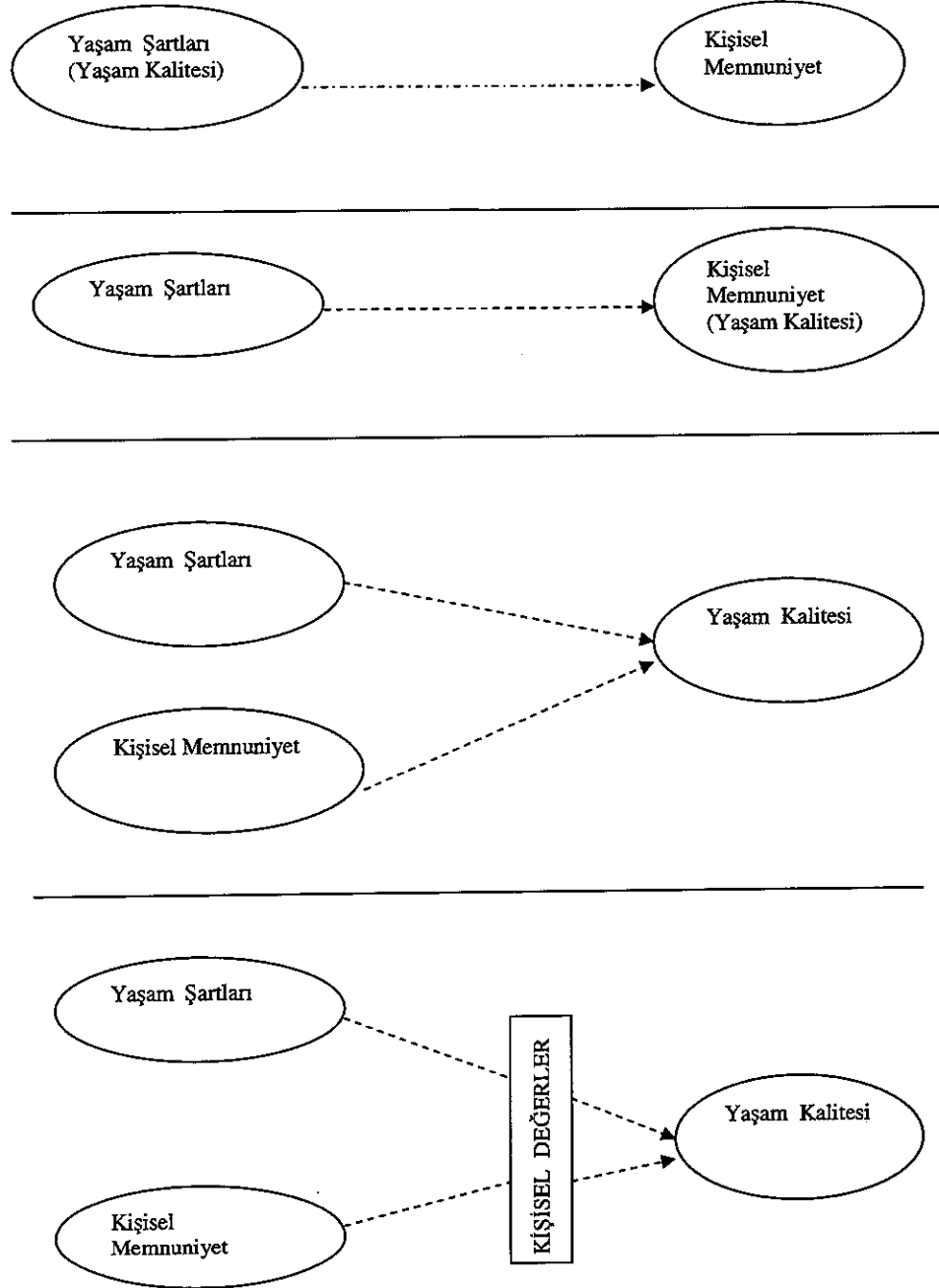
Yaşam kalitesi kavramı, gerçekleştirilen birçok araştırma için esin kaynağı niteliğinde olan, yerel ve ulusal gündemlerde de önemli yer tutan bir kavramdır. Sosyal ve ekonomik politikalar üzerinde güçlü bir etkisi olan yaşam kalitesi kavramı, şehir planlaması, sosyal ve/veya ekonomik göstergelere ilişkin araştırmalar, zihinsel ve bedensel sağlık alanındaki araştırmalar gibi birçok farklı araştırma ve çalışma alanının kapsamına girmektedir (Selma, 2004).

Yaşam kalitesi, yaşamdan duyulan hoşnutluk ve mutluluk olarak ifade edilebileceği gibi bireylerin kültür ve değerler sistemi içinde, kendi durumlarını algılayış biçimi olarak da tanımlanabilir. Yaşam kalitesinin kapsamında, insanların fiziksel fonksiyonları, psikolojik durumları, aile içinde ve dışındaki sosyal ilişkileri, çevreyle etkileşimleri ve inançları vardır (WHOQOL, 2002, s.1574).

Yaşam kalitesi, yaşamı yorumlayış ve algılayışta kendi tarzımızı (paradigmamızı) geliştirmek ve onunla şekillendirdiğimiz bir yaşam felsefesi, dünya görüşü, değerler, hedefler, ilkeler, inançlar, tutkular, duygular, yürek ve mantıkla yaşayabilmektir (<http://www.yontek.com/paradigm.asp>, 19.02.2009).

Taillefer ve arkadaşları (2003, s.299), yaşam kalitesi kavramının açıklanmasında ve diğer kavramlarla yaşam kalitesi arasında ilişki kurulmasında (model gibi) üç farklı yaklaşımın ortaya konduğunu söylemektedir: Birincisi kavramsal modeldir. Buna göre ortaya konacak modelde yaşam kalitesinin boyutları ve özellikleri bulunmalıdır. İkincisi kavramsal çerçevedir. Burada yaşam kalitesinin boyutları veya elemanları arasındaki doğrudan ilişki tahmin edilir, açıklanır veya tasvir edilir. Üçüncüsü teorik çerçevedir. Bu model elemanların yapısı ve ilişkiyi açıklayan bir teori ile yaşam kalitesi kavramını ele almaktadır. Bu model en karmaşık model çeşidi olarak bilinmektedir.

Felce ve Perry (1995, s.55), yaşam kalitesinin kavramlaştırılmasına dört farklı şekilde yaklaşmaktadır: Yaşam kalitesi kavramının ilk olarak yaşam şartlarına, ikinci olarak yaşamdan memnuniyete, üçüncü olarak yaşam şartları ve kişisel tatmine, dördüncü olarak ise yaşam kalitesini önem düzeyi dikkate alınarak yaşam şartları ve kişisel memnuniyetin bir kombinasyonu olarak tanımlanmıştır.

Şekil 2.2:Yaşam Kalitesinin Kavramlaştırılma Süreci

Kaynak: Felce, D. and Perry, J. (1995), "Quality of Life: Its Definition and Measurement", *Research in Developmental Disabilities*, 16(1), s.53.

2.2. YAŞAM KALİTESİ BİLEŞENLERİ

Yaşam kalitesi çalışmalarında ölçüme konu olan bileşenlere bakıldığında literatürde birbirinden farklı alanlarda birçok konunun yaşam kalitesi kavramı altında tartışıldığını görmekteyiz. Burada özellikle turizm endüstrisini etkileyen ve etkilenmesi muhtemel bileşenlerden bahsedilecektir. Bu bileşenlerden tezin ilgili modeliyle bağlantısı olanlar tekrar uygulama bölümünde tartışmaya açılacaktır.

2.2.1. Ekonomik Refah Düzeyi

Ekonomik refah düzeyi yaşam standardı, yaşam şartları, sosyo-ekonomik durum, finansal durum, kişisel varlıklar, gelir, barınma ve istihdamı ifade eden birçok çalışmada en önemli bileşen olarak tartışılan kavramdır (Campbell, Converse ve Rodgers, 1976; Sirgy, 1998; Cummins, 1997). Topluluklarda daha fazla paraya sahip olan insanların daha fazla mutluluğu beraberinde getirdiğine inanılmaktadır. Campbell (1976), paranın yaşam kalitesinin algılanmasında ilk sırada olmasa da en önemli bileşenlerden biri olduğunu ortaya koymuştur. Veenhoven (1991, s.22) kültürler ve bölgelerarası yaptığı çalışmada gelir ve mutluluk arasında önemli bir ilişki tespit etmiştir. Bunun yanında Diener ve Suh (1997, s.192), yaptıkları bir çalışmada ikinci dünya savaşı sonrasında hızlı ekonomik büyüme gösteren ülkelerde mutluluk düzeylerinin değişmediğini ortaya koymuştur. Lane (1991), iş piyasasında başarılı olan insanların bu başarıdan dolayı kendileri ile gurur duyduklarını ve bu duygunun genel yaşam memnuniyetinde önemli rol oynadığı sonucunu çıkarmıştır.

2.2.2. İçsel Refah Düzeyi

İçsel refah düzeyi boş zaman faaliyetleri, din, rekreasyon ve hobileri içeren ve daha çok insanın kendi iç dünyasına hitap eden bir kavramdır (Cummins, 1997, s.307).

Boş zaman kavramı yaşam kalitesi araştırmacıları tarafından farklı terimlerle ifade edilip, ölçümlenmiştir. Boş zaman memnuniyeti, çalışılmayan zaman dışındaki memnuniyet, aile için yapılanlar, boş zaman faaliyetleri, boş zaman tecrübesi şeklinde boş zaman refah düzeyi tartışılmıştır (Kim, 2002, s.58). Boş zamanı etkileyen birçok

faktör vardır. Sahip olunan yeteneğe göre aktivitelerin seçimi, otonomi, bireysel farklılıklar ön plana çıkabilmektedir (Argyle ve Lu, 1990, s.1257)

İçsel refah düzeyinde ön plana çıkan bir başka kavramda dini ya da ruhsal faaliyetlerdir. Bu da insanların yaşam kalitelerini etkileyen önemli kavramlardan biri olarak literatürde tartışılmıştır. İnsanların kendi iç dünyalarında yaşamın amacına ulaşma çabaları, örneğin bir hastalıkla mücadelesi pozitif olarak ruhsal refahı etkilerken, endişe, depresyon, psikolojik ve sağlığa bağlı diğer faktörler insan ruhunda negatif etkiler bırakmaktadır (Kim, 2002, s.60).

2.2.3. Sağlık ve Güvenlik

Sağlıklı olmak insanın doğal, sürdürülebilir ve geliştirilebilir bir özelliğidir. Aynı zamanda temel bir gereksinimdir ve bu açıdan yaşam kalitesi açısından belirleyicidir. Sağlık insanın yaşamını genel olarak değerlendirdiğinde etkileyen önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir. Örneğin yaşlı ama sağlıklı bir insan, hayattan daha fazla memnuniyet duyabilmektedir (Maddox ve Douglass, 1978, s.87). Sirgy, Gao ve Young (2008, s.94), insan sağlığındaki memnuniyetin toplumun genelinde bir memnuniyet yaratıcı etki sağladığını ortaya koymuştur. Sağlık ve güvenlik konusundaki refah düzeyinde fiziksel, psikolojik ve sosyal yönlere odaklanırken, Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımlaması ve ölçümlemesi daha çok dikkate alınmaktadır (Sirgy ve arkadaşları, 2006, s.403). Sağlıklı insan çalışabilir, eğitim hakkını gerçek düzeyde kullanabilir, çalışıp gelir elde edebilir, sosyal ilişkiler kurup kendini geliştirebilir, kendini güvende hissedebilir, üretken ve verimli olabilmektedir. Daha doğru düşünebilmekte, karar verebilmekte ve davranabilmektedir. Dolayısıyla bunları gerçekleştirdiği ölçüde toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşama katılarak, doyuma ulaşabilir ve mutlu olarak kaliteli bir yaşam sürebilmektedir.

2.2.4. Toplumun Refah Düzeyi

Toplumda politika üreten yetkililer bölgesel ekonomik gelişime odaklanırken sosyo-ekonomik kavramlara daha fazla yer vermeye başlamışlardır. Bu nedenle topluluğun refah düzeyi, yaşam kalitesinin tümünde çok önemli bir etkiye sahiptir. Topluluğun refah düzeyini açıklarken eğitim, altyapı ve üst yapı hizmetleri, sosyal ilişkiler, insanların

kendilerini güvende hissetmelerini sağlayacak önlemler, medyanın ve yerel hizmet sağlayıcıların üstlendiği rol üzerinde durulmaktadır (Cummins, 1997, s.308). Yapılan çalışmalar topluluğun memnuniyetinin sağlanmış olmasının toplulukta bulunan yerel halkın kendi yaşam kalitelerine olumlu katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır (Kim, 2002, s.57). İş hizmetlerinden faydalanma, kar gütmeyen hizmetlerin ve devlet hizmetlerinin sağlanması topluluğa büyük ölçüde memnuniyet vermektedir (Sirgy ve Cornwell, 2001, s.127). Benzer şekilde verilen hizmetin kalitesinin de topluluğun refah düzeyini etkileyen önemli faktörlerden olduğu görülmektedir.

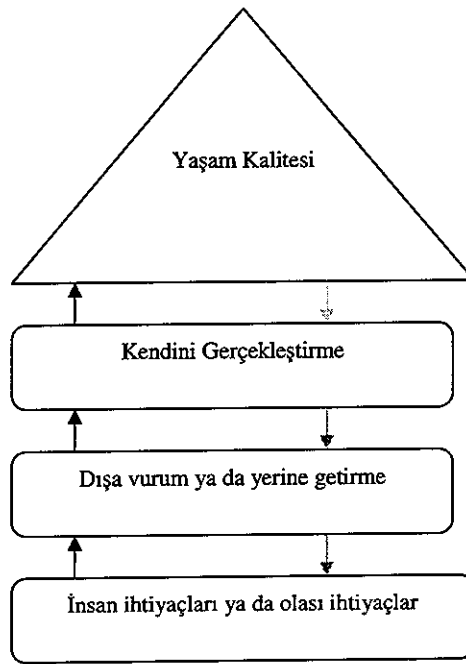
Tablo 2.1: Yaşam Kalitesinin Tanımları ve Temel Bileşenlerinden Örnekler

YAZAR ADI	Felce (1995)	Schalock (2000)	World Health Organization (2002)	Hagerty (2001)	Cummins (1997)
ÇALIŞMA ALANI	Psikoloji	Psikoloji	Sağlık	Sosyoloji	Sağlık
FAKTÖR SAYISI	6 faktör	8 faktör	6 faktör	7 faktör	7 faktör
FAKTÖRLER	Fiziksel Refah Düzeyi	Fiziksel Refah Düzeyi	Fiziksel	Sağlık	Sağlık
	Ekonomik Refah Düzeyi	Ekonomik Refah Düzeyi	Çevresel	Ekonomik Refah Düzeyi	Ekonomik Refah Düzeyi
	Sosyal Refah Düzeyi	Sosyal Kapsama	Sosyal İlişkiler	Bir Topluluğa ait Olma Hissi	Toplumun Refah Düzeyi
	Üretken Refah Düzeyi			İş ve Üretken Aktivite	İş/ Üretken Aktivite
	İçsel Refah Düzeyi	İçsel Refah Düzeyi	Psikolojik	İçsel Refah Düzeyi	İçsel Refah Düzeyi
	Haklar	Haklar			
		Kişiler Arası İlişkiler		Aile ve arkadaşlar ile ilişkiler	Sosyal/Aile İlişkileri
		Kişisel Gelişim			
		Kararlılık	Bağımsızlık Düzeyi		
			Maneviyat		
			Güvenlik	Güvenlik	

2.3. YAŞAM KALİTESİ MODELLERİ

Yaşam kalitesinin tanımında, boyutlarında ve ölçümündeki bir çok farklı yaklaşım yaşam kalitesini daha iyi açıklamaya çalışan modellerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Literatürde tartışılan yaşam kalitesi modellerinden sıklıkla kullanılan ve yaşam kalitesine farklı bakış açısı getiren çalışmaların amacı, uygulandığı sektördeki algılanan yaşam kalitesini en iyi şekilde ortaya koymaktır.

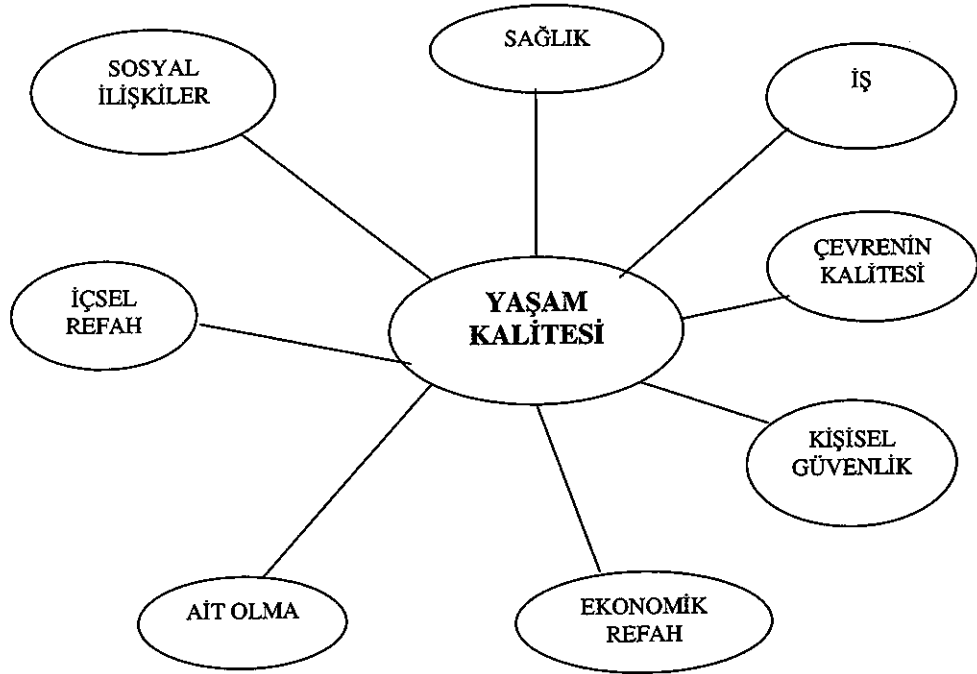
Şekil 2.3: Kriel'in Yaşam Kalitesi Modeli

Kaynak: Kriel, P. (2006), "The Relationship of Morality, Ethics and Justice to Quality of Worklife", *Research Thesis*, Southern Cross University, Australia, s.17.

Kriel (2006, s.17)'in ortaya koyduğu yaşam kalitesi modeli Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini temel alarak insan ihtiyaçları, dışa vurum ve kendini gerçekleştirme sonucunda yaşam kalitesine ulaşmayı öngörmektedir. Burada ihtiyaçlar arasında tam sıkı bir bağ yoktur. Bir önceki düzeyde tam anlamıyla doyuma ulaşmış ihtiyacın ardından bir diğer aşamaya geçilebilmektedir. Bu sürecin sonunda birey yaşam kalitesinde istediği noktaya gelmiş olacaktır. Düzeyler arasında gidip gelmeler olabilmektedir.

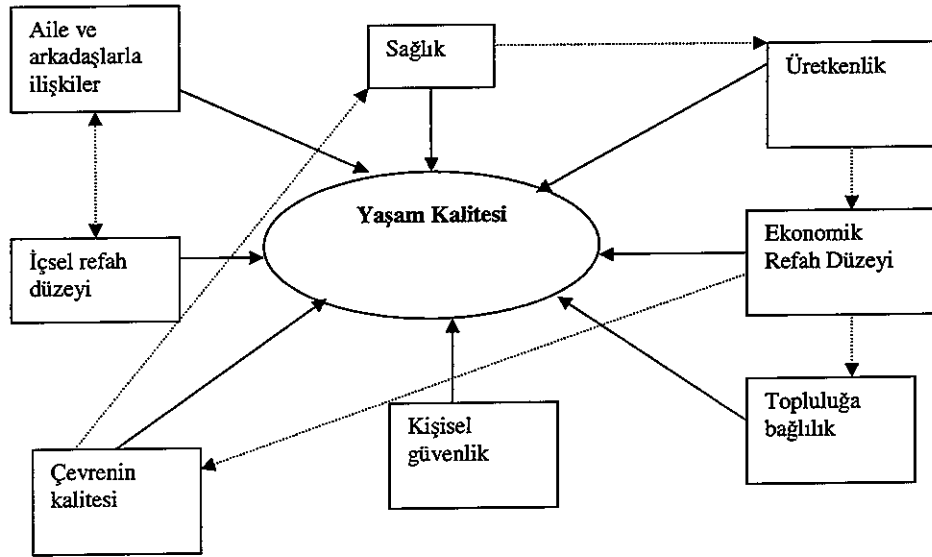
Macaristan Yerel Yönetimler Bakanlığı Turizm Bölümünün ortaya koyduğu “Budapeşte Modeli” (2008, s.4) ile yerel halk ve turistlerin turizm ile yaşam kalitelerinde ne şekilde değişiklikler olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. 2008 yılında hazırlanan “Budapeşte Modeli”, yaşam kalitesi bileşenleri ile turizmi oluşturan öğeler arasında ilişki kurmaya çalışmıştır. Turizmin yaşam kalitesini etkilediği ve turizmin genel yaşam kalitesini bazı bağlantılarla etkileyebildiği hipotezlerinden hareketle Turizm Yaşam Kalitesi (TQOL) adı altında yeni bir model ortaya konulmuştur. Turizmin etkileri, destinasyonun özellikleri, seyahatin kalitesi, ziyaretçinin motivasyonu ve seyahate karşı olan tutum başlığı altındaki beş boyutun turizm ve yaşam kalitesi ilişkisini etkileyen boyutlar olduğu ifade edilmiştir.

Şekil 2.4: Budapeşte Modeli

Kaynak: The Budapest Model-Preliminary Project Report, 2008.

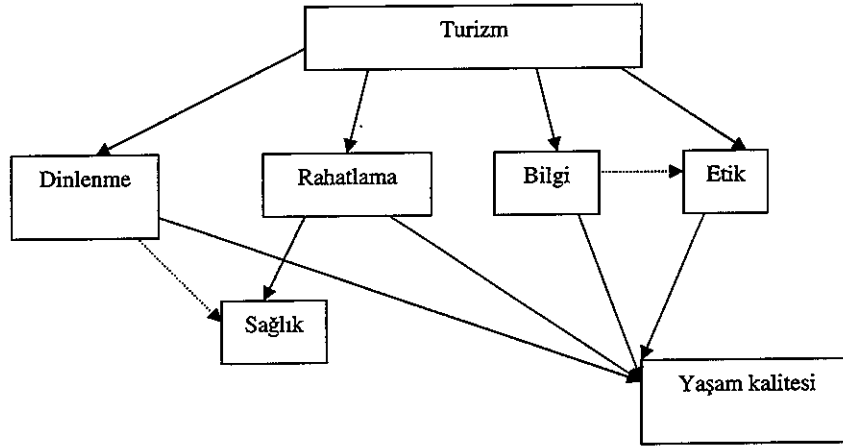
Rahman ve arkadaşları (2005), yaşam kalitesinin bileşenleri arasında kapsamlı ilişkinin varlığını ortaya koyan bir model geliştirmişlerdir. Kırk üç ülkede yaşam kalitesi bileşenlerinin ilişkisini ortaya koymaya çalışılan bu modelde aile, arkadaş, içsel refah düzeyi, sağlık, iş, üretkenlik, ekonomik refah düzeyi, topluluğa bağlılık, güvenlik ve çevre kalitesi arasındaki ilişkinin boyutları ve derecesiyle yaşam kalitesi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu modelde yaşam kalitesi bileşenlerinin bazılarının kendi aralarında da ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bileşenlerin ölçümünde insani gelişim indeksi (UNDP), ekonomik refah indeksi, Amerikan nüfus indeksi gibi mevcut indekslerden faydalanılmıştır.

Şekil 2.5: Rahman ve Arkadaşlarının Yaşam Kalitesi Modeli

Kaynak: Rahman, T., Mittelhammer, R.C. and Wandschneider, P. (2005), *Measuring The Quality of Life Across Countries*, United Nations University, World Institute for Development Economics Research, s.21.

Enea ve Tanasou (2009), turizmin yarattığı rahatlama, dinlenme, bilgi akışı sağlama ve etik değerlerin farkına varıp davranışsal anlamda farklılıklar ortaya konması ile bireylerin yaşam kalitelerinde de bu etkinin görüleceği düşüncesini aşağıdaki modelle açıklamaya çalışmışlardır.

Şekil 2.6: Turizmin Yaşam Kalitesine Etkileri Üzerine Bir Model

Kaynak: Enea, C. and Tanasou, G. (2009), "The Impact of Tourism in Enhancing the Quality of Life", *Review of International Comparative Management*, 10 (2), s.350.

Yaşam kalitesiyle ilgili literatürde kullanılan modellerde ön plana çıkan yaşam kalitesine ilişkin gösterge ve açıklayıcılar Tablo 2.2'de özetlenmiştir.

Tablo 2.2: Literatürde Tartışılan Önemli Yaşam Kalitesi Bileşenlerine Ait Göstergeler ve Açıklayıcılar

Bazı Temel Yaşam Kalitesi Bileşenleri	Göstergeler	Açıklayıcılar
İçsel Refah Düzeyi	Rahatlık Stressiz yaşam	Memnuniyet, ruhsal durum, zevk alma, Tahmin edilebilirlik, kontrol
Kişisel İlişkiler	Etkileme İlişkiler Destekler	Sosyal ağlar, sosyal ilişkiler Aile, arkadaş, çiftler Duygusal, fiziksel, finansal
Ekonomik Refah Düzeyi	Finansal durum İstihdam Barınma	Gelir ve sosyal destekler İş durumu, iş çevresi Barınma çeşitleri, sahiplik
Kişisel Gelişim	Eğitim Kişisel yetenek Performans	Başarı, mevcut durum Bilişsel, sosyal, pratik Başarı, üretkenlik
Fiziksel Refah Düzeyi	Sağlık Günlük yaşam faaliyetleri	Beslenme, hareket, spor Kendi kendine bakım, hareketlilik
Kararlılık	Boş zaman Otonomi/ kişisel kontrol Amaçlar ve kişisel değerler Seçenekler	Rekreasyon, hobiler Bağımsızlık Arzular, beklentiler Fırsatlar, tercihler
Sosyal Katılım	Topluluğun rolleri Sosyal destekler	Katkı verme, gönüllülük Destek ağlar, hizmetler
Haklar	İnsan Yasalar	Saygı, itibar, eşitlik Vatandaşlık, erişim, kanun

Kaynak: Scottish Executive Social Research (2005), *Quality of Life and Well-Being: Measuring the Benefits of Culture and Sport-Literature Review and Thinkpiece*, Education Research Programme Research Findings Series, 12, Scotland, s.26.

2.4. YAŞAM KALİTESİNİN ÖLÇÜMÜ

Yaşam kalitesi, birey, toplum, bölge ve ülke düzeyinde ölçülebilmektedir (Sirgy, Gao ve Young, 2008, s.88). Willits and Saltiel (1995, s.663), topluluğun belli yönleriyle yerel halk tarafından değerlendirilmesi sürecinde yaşam kalitesine bu değerlendirmenin tümüyle nasıl bir katkı sağlayacağını açık olmadığını ifade etmişlerdir. Yaşam kalitesini ölçen her bir boyut, farklı analiz düzeylerinde farklı göstergeleri içermektedir. Burada ifade edilen analiz düzeyine göre yaşam kalitesi, biçimlendirici (formative) ve yansıtıcı (reflective) göstergelere bağlı olarak kavramlaştırılmakta ve ölçülmektedir. Yaşam kalitesi bireysel düzeyde ölçüldüğünde iki boyutta sınıflandırılmaktadır: Objektif-subjektif ve biçimlendirici-yansıtıcı. Bu iki boyut ise dört kategoride değerlendirilmektedir. Yansıtıcı göstergeler, en yakın haliyle yapının farklı ve tek boyutlu olarak ölçülmesini yansıtmaktadır. Bu göstergeler, çoğunlukla tek maddeli ölçümlerdir. Biçimlendirici göstergeler ise bu durumun tersine yapıyı tamamlayıcı olarak dikkate alarak çok boyutlu

yaklaşım ile ölçüm yapmaktadır (Sirgy, 2001, s.78). Mutluluk, hastalıklardan uzak kalabilme ve yaşam memnuniyeti gibi kavramlar biçimlendirici göstergeler içinde yer almaktadır.

Tablo 2.3: Bireysel Yaşam Kalitesinin Ölçümü

Yansıtıcı	Yansıtıcı ve subjektif	Yansıtıcı ve objektif
	Biçimlendirici ve subjektif	Biçimlendirici ve objektif
Biçimlendirici		
	Subjektif	Objektif

Kaynak: Kim, K. (2002), "The Effects of Tourism Impacts Upon Quality of Life of Residents in the Community", *PhD Thesis*, The Virginia Polytechnic Institute and State University, USA, s.8.

Herhangi bir düzeyde belli bir yaşam alanının ya da tüm yaşam kalitesinin ölçülmesinde subjektif ve objektif göstergeler kullanılmaktadır. Objektif göstergeler, subjektif değerlendirmelerden kaçınan katı göstergelerdir. Diener ve Suh` a göre (1997, s.201) objektif göstergelerin güçlü tarafı, kişisel değerlendirmelere yer bırakmadan kolayca açıklanması ve ölçülmesidir. Objektif göstergeler içinde istihdam, çalışma koşulları, finansman yapısı, kişi başına düşen gelir, ortalama yıllık enflasyon oranı, kamusal dış borçlar, okuma-yazma oranı, eğitim, cinayet oranı, boşanma oranı, ortalama yaşam süresi, sağlık hizmetlerine ulaşım, bebek ölüm oranları ve kirlilik gibi ölçümler yer almaktadır. Ancak bunun yanında sadece objektif göstergeler ile insanların refah düzeylerinin ölçüldüğünü söylemek doğru değildir.

Tablo 2.4: Yaşam Kalitesinin Metodolojik Ölçümü

Ölçüm Düzeyi	Ölçüm Konusu	Ölçüm Stratejileri
Mikro Düzeyde	Subjektif göstergeler (Kişisel tahmin)	Memnuniyet anketi Mutluluğun ölçülmesi
Meso Düzeyde	Objektif göstergeler (İşlevsel değerlendirme)	Derecelendirme ölçekleri Katılımcı gözlemleri Anketler Günlük faaliyetlerle İlgilenme Kararlılık ve kişisel kontrol Üstlenilen rol durumu (Eğitim, istihdam gibi)
Makro Düzeyde	Dışsal faktörler (Sosyal göstergeler)	Yaşam standardı İstihdam oranı Okum-yazma oranı Bebek ölüm oranı Ortalama yaşam

Kaynak: Schallock, R.L. (2004), "The Concept of Quality of Life: What We Know and Do Not Know", *Journal of Intellectual Disability Research*, 48(3), s. 207.

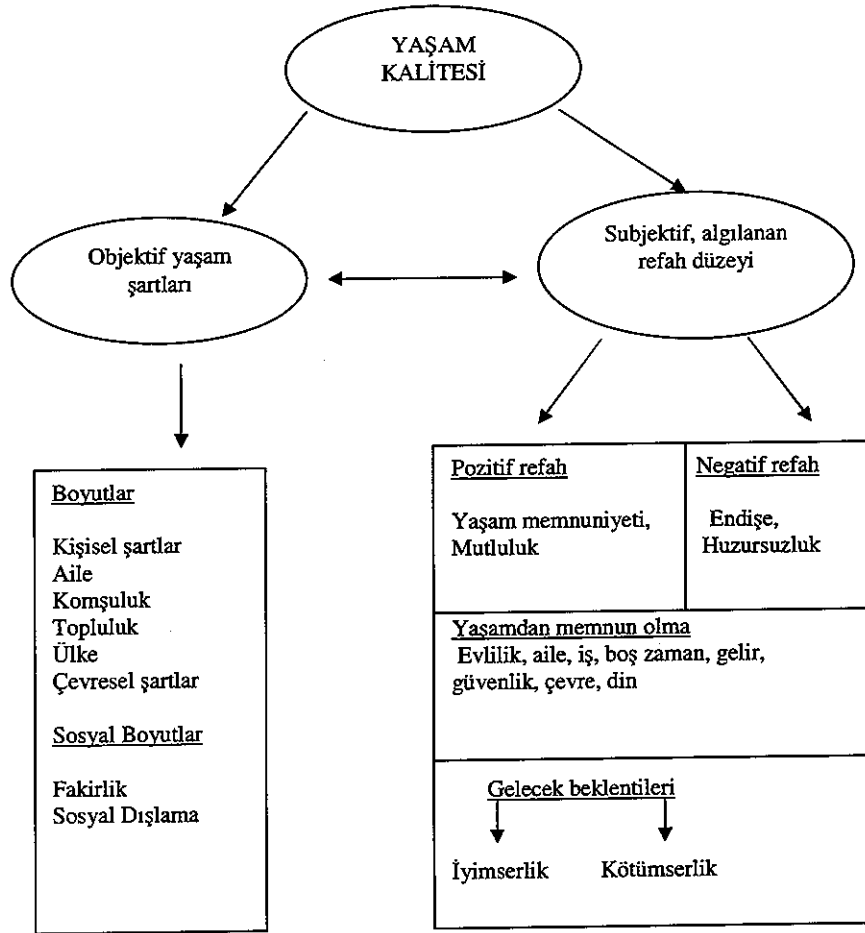
Diğer taraftan subjektif göstergeler psikolojik temelli olarak kişinin zeka düzeyini değerlendirmesi, mutluluk, hayattan zevk alma, güvenlik, duygusal refah, hayatın anlamlılığı ve memnuniyet gibi kavramları içermektedir (Cascante, 2009, s.4). Subjektif göstergelerin bilimsel anlamda önem düzeyi düşük görülmeyle birlikte bireylerin tecrübelerinin daha yakından görülmesi anlamında avantajları olduğu da bilinmektedir.

Tablo 2.5: Sıklıkla Kullanılan Objektif ve Subjektif Göstergeler

Sıklıkla Kullanılan Objektif Göstergeler	Sıklıkla Kullanılan Subjektif Göstergeler
Ortalama yaşam	Topluluğun duyguları
Cinayet oranları	Maddi varlık sahipliği
İşsizlik oranı	Güvenlik ihtiyacı
Gayri Safi Milli Hasıla	Mutluluk
Fakirlik oranı	Hayatın genelinden memnun olma
Okula devam etme oranı	Aile ile ilişkiler
Haftalık çalışma saati	İş memnuniyeti
Bebek ölüm oranı	Cinsel hayat
İntihar oranı	Adaletli dağıtımın algılanması
	Sınıf tanımlaması
	Hobiler ve kulüp üyelikleri

Kaynak: Rapley, M. (2003), *Quality of Life Research. A Critical Introduction*, Sage: London, s. 11.

Yaşam kalitesinin tanımında birden fazla tanımın birçok alanda kullanıldığı ve üzerinde bir uzlaşma bulunmayan bir kavram olarak karşımıza çıktığından hareketle yaşam kalitesi göstergelerinin de tanımla paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Yaşam kalitesini açıklamaya çalışan birçok gösterge bulunmaktadır. **Pozitif göstergeler**, yaşam kalitesi açısından değer artırıcı ölçümlere karşılık gelmektedir. Örneğin azınlık grubunun eğitim düzeyi ya da genç kızlar arasındaki okuma-yazma oranı gibi. **Negatif göstergeler** ise tam tersi durumdur. Bebek ölüm oranı, toplumdaki intihar oranı gibi. Ancak her iki gösterge de durumu açıklamaz. Sadece artış ya da azalışın arzu edilebilir olmasıdır (Sirgy, 2006, s.345). **Girdi göstergeleri** ise bir ürün ya da süreçte bazı faydaların görülmesidir. Örneğin bir ankete yanıt veren cevaplayıcılar gibi. **Çıktı göstergeleri** ise bir ürün ya da sürecin sonucudur (Sirgy, 2006, s.346). Örneğin yapılan araştırma sonucunda çıkan yayın, tez gibi. Ancak burada önemli olan hangi amaçla girdi-çıktı göstergesi olma durumunda sınıflandırmanın amacı önem taşımaktadır. **Ekonomik göstergeler** makro düzey, ekonomik refah, özellikle ölçülebilir ekonomik gelişimle ilgilidir. Örneğin kişi başına düşen milli gelir gibi. **Sosyal göstergeler**, bireyin iç dünyası, duyguları ve düşüncelerini ölçmeye yöneliktir (Sirgy, 2001, s.81).

Şekil 2.7: Yaşam Kalitesini Oluşturan Objektif ve Subjektif Göstergeler

Kaynak: Glatzer, W. (2006), "Quality of Life in the European Union and the United States of America: Evidence from Comprehensive Indices", *Applied Research in Quality of Life*, 1, s.171.

Veenhoven (2000, s.11), yaşam kalitesini iki ana alanda dört farklı yaklaşım getirerek açıklamaya çalışmıştır. Buna göre yaşamı değişiklikler ve sonuçları itibariyle iki ana ekseninde değerlendiren bu çalışmada dış nitelikler ve iç nitelikler yaşam kalitesini belirleyici etkenler olarak ortaya konmaktadır. Bu matris üç şekilde uygulamada yerini bulmaktadır. Birincisi ilgili kavramların yerleştirilmesi ve sınıflandırılmasında, ikincisi yaşam kalitesi için çeşitli ölçümlerde farklı anlamları ortaya koymada ve üçüncü olarak da yaşam kalitesinin kapsamlı bir şekilde ölçülüp ölçülemeyeceğini göstermek için kullanılmaktadır.

Tablo 2.6: Yaşamın Dört Özelliği

	Dış Nitelikler	İç Nitelikler
Yaşamdaki Değişiklikler	Yaşanabilir çevre	Bireyin yaşama kabiliyeti
Yaşamın Sonuçları	Yaşamdan elde edilen fayda	Yaşamın değer kazanması

Kaynak: Veenhoven, R. (2000), "The Four Qualities of Life", *Journal of Happiness Studies*, 1, s.11.

Matriste yer alan "aşanabilir çevre" kavramı yaşam kalitesi, zenginlik, refah, yaşam düzeyi gibi terimlerle farklı disiplinler tarafından adlandırılmıştır. Burada daha çok çevrenin maddi özellikleri ön plana alınmıştır. "Bireyin yaşama kabiliyeti" ise insanın yaşam ile ilgili problemlerini nasıl çözdüğü ile ilgilidir. "Yaşamdan elde edilen fayda" dış nitelik olarak adlandırılan etmen içinde yer almaktadır. Bu terim iyi bir yaşamın görüldüğünden daha iyi olması felsefesini anlatmaktadır. Kısacası yaşamın anlamıdır. "Yaşamın değer kazanması" ise yaşamın iç dünyada sonuç vermesidir. Bu kavram için subjektif refah kavramına karşılık gelen yaşam memnuniyeti ve mutluluk kavramları da kullanılmaktadır.

Allardt (1993), objektif ve subjektif göstergeleri bir araya getirerek yaşam kalitesini "sahip olma", "sevme" ve "varolma" kavramlarına bağlı olarak ölçmeye çalışmıştır. Allardt'a göre subjektif ve objektif göstergeler arasındaki fark, ihtiyaçlar ve istekler arasındaki farkın felsefesine bağlıdır. Kısacası objektif göstergeler bireyin ihtiyaçlarını araştırırken subjektif göstergeler bireyin isteklerini dikkate almaktadır. Araştırmanın konusuna göre bu durumun tersi bir durum da gerçekleşebilir.

Tablo 2.7: Yaşam Kalitesinin Ölçümünde Kullanılan Farklı Göstergeler

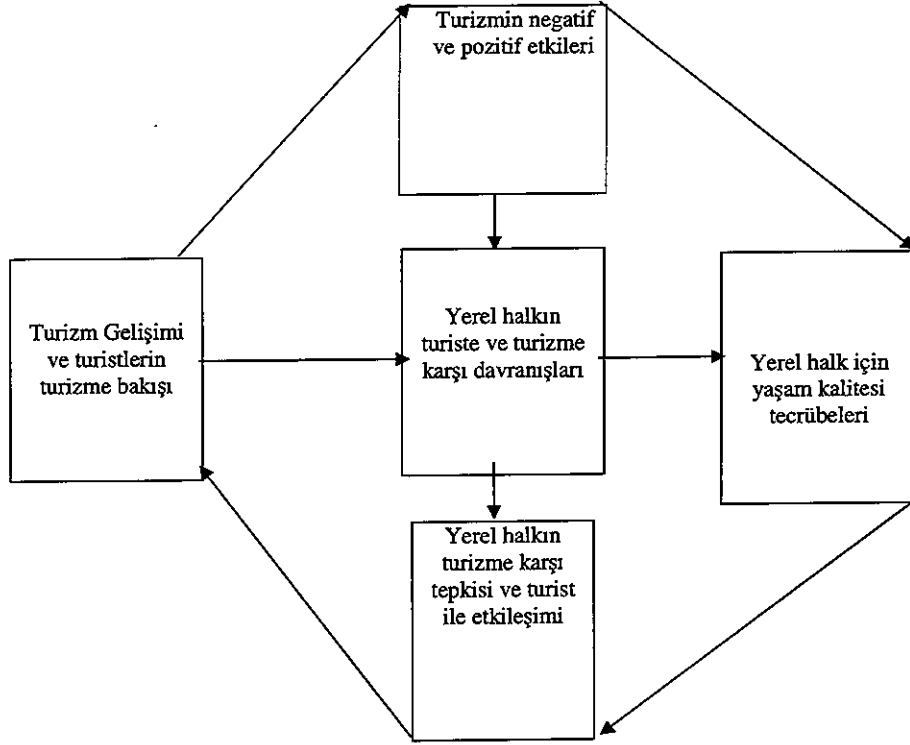
	Objektif göstergeler	Subjektif göstergeler
Sahip Olma (maddi ve kişisel olmayan ihtiyaçlar)	1- Çevresel şartlar ve yaşam düzeyinin objektif ölçümü	4- Yaşam koşullarından memnun olma/memnun olmama durumunun subjektif ölçümü
Sevme (sosyal ihtiyaçlar)	2- Diğer insanlarla olan ilişkilerin objektif ölçümü	5- Sosyal ilişkilerde mutluluk/mutsuzluk konusunda subjektif duygular
Varolma (kişisel gelişime yönelik ihtiyaçlar)	3- İnsanların sosyal ve doğa ile ilişkilerin objektif ölçümü	6- Kişisel gelişim ve yabancılaşmada subjektif duygular

Kaynak: Allardt, E. (1993), *Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research*, The Quality of Life, Eds: Nussbaum M. and Sen A., Clarendon Press, Oxford, s.90.

2.5. TURİZM VE YAŞAM KALİTESİ

Seyahatler turistlerin yaşamlarında, yaşam kalitelerinde fiziksel ve ruhsal rahatlama neden olur. Belli durumlarda bu rahatlamının yerel halk tarafından algılanış biçimi de yaşam kalitesi tecrübesi olarak ifade edilmektedir. Yerel halk turizm gelişiminin önemli bir parçası olarak, turizm ile ortaya çıkan her türlü etkilerin kolaylıkla görüldüğü turizm paydaşdır. Turizm gelişimi, turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkilerini yerel halkın faydasına çevirerek yaşam kalitesini artırmaya yönelik olmalıdır (Latkova, 2008, s.28).

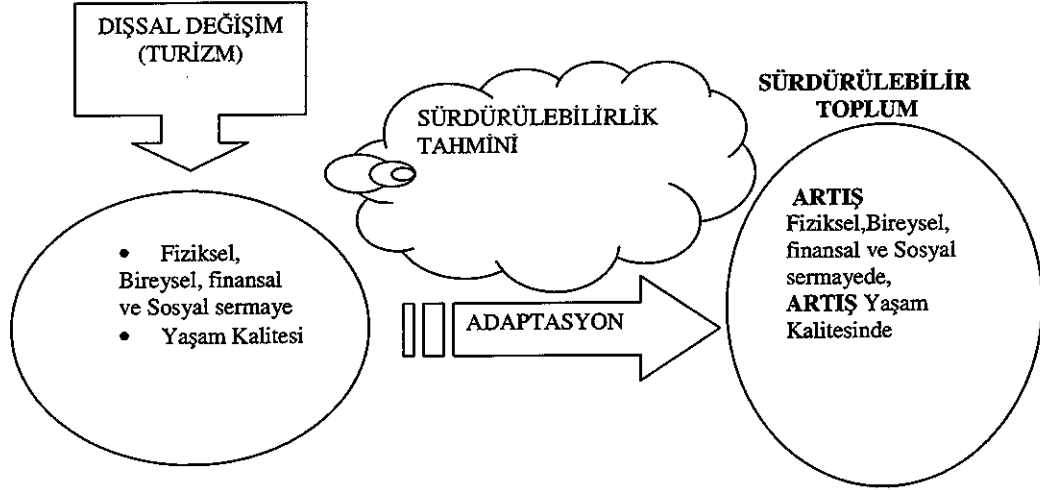
Turizm, istihdam olanakları, ekonomik farklılıklar, festivaller, restoranlar, doğal ve kültürel çekicilikler ve rekreasyonel fırsatlar gibi yaşam kalitesini iyileştirmeye yönelik ekonomik bir algılamadır (Andereck vd., 2005, s.1062). Jurowski (1998, s.25) topluluklar için daha güçlü duygulara sahip olan yerel halkın turizm gelişimine daha destekleyici olacaklarını belirtmiştir. Bu sonucun yerel halkın turizm ile yaşam kalitesi üzerinde daha iyimser düşüncelere sahip olacağını da öngörmüştür. Van Kamp, Leidelmeijer ve Marsman (2003, s.9), yaşam kalitesi kavramını, çevrenin ölçülebilir mekansal, fiziksel ve sosyal bileşenleri ve bu bileşenlerin algılanma biçimlerini bir arada ele alan ve buna göre bireylerin algılama biçimlerinin sadece objektif özellikleri ile değil aynı zamanda bireysel etkilerin de değerlendirildiği bir yaklaşımla ele almaktadır. Szalai (1980, s.11), yaşam kalitesini, bireyin varoluş hali, refahı ve hayattan memnuniyet düzeyi ile ilişkilendirmekte, yaşam kalitesinin bir yandan objektif gerçekler ve etkenlerle, diğer yandan ise bireysel algı ve değerlendirmelere dayalı subjektif etkenlerle şekillendiğini belirtmektedir.

Şekil 2.8: Yerel Halk ve Turist Arasında Yaşam Kalitesi Tecrübelerinin İlişkisi

Kaynak: Carmichael, B.A. (2006), "Linking Quality Tourism Experiences, Resident's Quality of Life, and Quality Experiences for Tourists" in *Quality Tourism Experiences*. Eds. Jennings, G. and Nickerson, N.P, Elsevier, USA, s.122.

Aspinall (2006, s.99) ortaya koyduğu tezinde dışsal bir değişken olarak fiziksel, sosyal ve bireysel sermayenin etkilendiğini ve sürdürülebilirlik kavramı içinde ortaya konacak adaptasyon süreci sonucunda sermaye bileşenleri ile doğal olarak yaşam kalitesinde artışın sağlanacağını belirtmiştir.

Şekil 2.9: Sürdürülebilirlik, Toplum ve Yaşam Kalitesi İlişkisi

Kaynak: Aspinall, A.J. (2006), "Communities in Change: Social Sustainability and Tourism Development, *Master Thesis*, Waterloo, Canada, s.100.

2.5.1. Turizm ve Yaşam Kalitesine İlişkin Çalışmalar

Literatüre bakıldığında çok az sayıda çalışmada turizmin gelişiminin (etkilerinin) yaşam kalitesi üzerindeki etkilerinin araştırıldığı görülmektedir. Daha çok turizmin yerel halk tarafından algılanması ve yerel halkın turizme bakışı mercek altına alınmıştır. Yaşam kalitesi ve turizmin etkilerini ortaya koyan çalışmalar arasındaki en önemli fark ise ölçümlerdir. Algılama-bakış çalışmalarında turizmin topluluklar ve çevre tarafından etkilendiği öngörülürken, yaşam kalitesi çalışmalarında topluluk, bölge ve kişisel memnuniyeti etkileyen, aile veya bireye karşı turizmin etkileri ölçümlenmektedir. Davranış ve etki çalışmaları, topluluktaki değişiklikler ve turizm gelişimine olan desteğe yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmalarda yaşam memnuniyeti ve topluluk özellikleri arasında öngörülen bir ilişki olduğu varsayılmaktadır (Allen, 1990, s.184). Yaşam kalitesine ait çalışmaların sosyal bilimlerde tartışılması ve uygulamasının daha çok Kuzey Amerika'da yoğunlaştığı görülmektedir. Avrupa ve diğer kıtalarda yaşam kalitesi çalışmaları özellikle sosyal bilimlerde son yirmi yıldır önemli tartışma konuları içine girmiştir. Yaşam kalitesi konusunda çalışan birçok araştırmacı yaşam kalitesini ilgilendiren sağlık, iş, boş zaman, aile, topluluk gibi etki alanlarını dikkate alarak yaşam kalitesi konusunda teoriler geliştirmeye çalışmışlardır. Yaşam kalitesi ve turizm ilişkisine baktığımızda ise literatürde daha çok yaşam kalitesi çalışmalarının iş hayatı, sağlık, aile ve birey üzerinde

yoğunlaştığı, son yıllarda turizmde hizmet kalitesi, boş zaman, turistlerin seyahat eğilimlerinin yaşam kalitesi üzerine etkilerine ait çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Dalia ve Juozas (2007, s.45), yaşam kalitesini etkileyen faktörler olarak maddi statü (mal varlıkları, hizmet, ekonomik kalite, çalışma ve rekreasyon faaliyetleri, ortalama gelir, satın alma gücü), çevre kalitesi (doğal kaynaklardan faydalanma düzeyi, sürdürülebilir gelişme, hava, toprak, su kalitesi), nüfusun sağlık kalitesi (topluluk sağlığı), eğitim kalitesi, ahlaki psikolojik iklim (aile içinde, toplulukta, ülkede, bir organizasyonda), kişisel güvenlik (bedensel, yasal ve sosyal), kendi kendini ifade etme durumunu belirtmişlerdir. Bu faktörlerin bir sonucu olarak da sağlık, maddi yaşam, zihinsel yaşam, iş yaşamı, aile yaşamı, boş zaman ve çevreye bağlı yaşam kalitelerinde değişiklikler ortaya çıkarak genel yaşam kalitesi düzeyi belirlenmiş olacaktır.

Tablo 2.8: Yaşam Kalitesi Alanı ve Bileşenlerine İlişkin Bir Örnek

<u>YAŞAM KALİTESİ ALANLARI</u>	<u>YAŞAM KALİTESİ BİLEŞENLERİ</u>
Fiziksel Durum (sağlık, iş yükü, beslenme vb.)	Sağlığa bağlı Yaşam kalitesi
Maddi Durum (refah, yaşam şartları)	Maddi Yaşam kalitesi
Psikolojik durum KALİTESİ (duygular, tutumlar, değerler, gurur, iş memnuniyeti, stres)	Zihinsel Yaşam kalitesi
Eğitim ve kendini geliştirme (öğrenme, eğitim, yetenek ve bilgi araçları)	İş yaşamı kalitesi
Sosyal İlişkiler (İnsanlarla, aile ile toplulukla ilişkiler)	Aile Yaşam kalitesi (sosyal yaşam kalitesi)
Kendini anlatım ve boş zaman (boş zaman, hobi, yaratıcılık, eğlence)	Boş zaman yaşam kalitesi
Güvenlik ve çevre (fiziksel güvenlik, iş çevresi, ekonomik, politik ve hukuki çevre)	Çevreye bağlı yaşam kalitesi

Kaynak: Dalia A. and Juozas R. (2007), "Quality of Life and Its Components' Measurement", *Engineering Economics*, 52 (22), s.45.

Cascante (2008, s.6), Liberya ve Kostarika`da gerçekleştirdiği çalışmada ekonomisi turizme dayalı olan bu iki ülkeye ait kırsal bölgede yaşam kalitesi ile topluluğun hizmet ve imkanları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre yerel halkın yaşam kalitesinin artırılmasında mevcut örgütsel şartların ve topluluk ilişkilerinin daha fazla dikkate alınması gerektiği vurgusu yapılmaktadır.

Moscardo (2009, s.159), yaşam kalitesi kavramının daha çok turizmin etkileri içinde tartışılmasından dolayı sosyal temsili ön plana alarak turizmin etkileri içinde yaşam kalitesinin daha açık tartışılmasını nitel çözümleme ile gerçekleştirmeye çalışmıştır. Benckendorff ve arkadaşları (2009, s.181) yaşam kalitesi konusunda gerçekleştirdikleri akademik beyin fırtınasında yaşam kalitesi ve turizm arasındaki ilişkiye farklı boyutlardan yaklaşıp, yaşam kalitesi içinde yeni kavram ve boyutların geçmişten daha farklı tartışıldığını ifade etmişlerdir. Yaşam kalitesinin boyutları olarak yaşam standardı, sağlık, güvenlik, topluluk bağı, yaşamda başarıya ulaşma, ilişkiler, geleceğin garantiye alınması ve maneviyat ele alınarak beyin fırtınası tekniği kullanılmıştır. Yaşam kalitesi tartışmaları sonucunda yavaş turizm (teknolojinin yok ettiği doğallığı, gerçekliği yeniden yakalama misyonu) sağlık turizmi gibi konuların akademik alanda yeni tartışma konuları olduğunu göstermişlerdir.

Andereck ve arkadaşları (2007, s.485) son yirmi yılda yapılan akademik çalışmalarda, yerel halkın turizm gelişimi ve yaşam kalitesi konusundaki kararlarında sürdürülebilirlik kavramına bağlı olarak hareket ettiklerinin araştırıldığını ancak etnik ve azınlıkların turizmden farklı şekilde etkilendiklerine ilişkin çalışmaların olmadığını belirtmişlerdir. Bu nedenle çalışmalarında etnik marjinal teoriye göre Latin Amerika ve Anglo kökenli insanların turizm ve yaşam kalitesi algılamalarını araştırmışlardır. Her iki grubun da turizme bakış açılarında farklılıklar olduğu görülmektedir.

Jurowski ve Brown (2001, s.357), yerel halklar açısından turizmin ekonomik fayda sağlayarak yaşam kalitesinde iyileşme sağladığını belirtmiştir. Çalışmalarında turizmle ilgili olanların turizmle ilgili olmayanlardan daha fazla yüksek yaşam kalitesine sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. İstatistiksel anlamda önemli bir fark bulunmamasına rağmen Lexington, Kentucky`de yapılan çalışmada kültürel turizmin alt yapı gelişimi için her iki grubun desteği konusunda farklılıklar olduğu sonucu çıkmıştır. Ayrıca turizmle ilgilenenlerin karar mekanizmalarında önemli etkileri olduğu ve yaşam kalitelerinin artırılması konusunda kamu politikalarını etkiledikleri görülmüştür .

Cummins (1997, s.303), otuz iki farklı çalışmayı değerlendirerek yaşam memnuniyeti ile ilgili olarak ortaya atılan yüz yetmiş üç farklı terimi rapor etmiştir. Daha sonra ortaya çıkan bu terimleri bir sınıflandırmaya tabi tutarak yaşam kalitesinin boyutlarını yedi boyut olarak öngörmüştür. Bu yedi boyut, ekonomik refah düzeyi, sağlık, üretkenlik,

samimiyet, güvenlik, toplumun refah düzeyi ve içsel refah düzeyi olarak adlandırılmıştır. Bu boyutlar literatürde ComQol olarak bilinmektedir.

Perdue, Long ve Kang (1999, s.173), oyun turizmi adı altında (kumar vs.) turizmin yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini dikkate alarak turizm yaşam eğrisine sosyolojik açıdan yaklaşmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre yerel halkın yaşam kalitesi turizm gelişiminin ilk dönemlerinde olumlu şekilde artış gösterirken taşıma kapasitesinin aşılmasından sonra bu süreç olumsuz bir sürece girmektedir.

Dillman ve Tremblay (1977, s.126), ABD'nin kırsal bölgelerini mercek altına aldıkları çalışmalarında üç süreçte yaşam kalitesini ölçmeye çalışmışlardır. İlk olarak ekonomik refah düzeyi, sonrasında objektif göstergeler ve subjektif göstergeler ile yaşam kalitesini ele almışlardır. Ekonomik refah düzeyi ve kamusal hizmetlerin alınması gibi belli alanlardaki objektif şartların kırsal kesimdeki yerel halk tarafından eksik alındığı varsayılmakla birlikte, çalışmada kırsal halkın maddi ve sosyal çevre hakkında şehirdeki yerel halktan daha iyi şartlara sahip olduğu sonucu çıkmaktadır.

Karnitis (2006, s.133), çalışmasında Letonya'nın gelişiminde yaşam kalitesinin artırılmasını amaç olarak ortaya koymuştur. Yaşam kalitesinin birçok farklı bileşeni ile Letonya açısından önemli olduğunu belirten bu çalışmada, yerel halkın sürece dahil edilmesinin yaşam kalitesinin artırılmasında en önemli koşullardan biri olduğu gösterilmektedir. Bilgiye sahip olma, eğitim, yaratıcılık, istihdam, maddi refah, çevre bilinci, kaynak kullanımı, altyapı hizmetleri, bölgesel gelişim, insan kaynakları, sağlık, güvenlik, ev ve aile yaşamı, topluluğa uyum, demokrasi, iç güvenlik, özel yaşam, kurumsal idare, dış ilişkiler, bilgiye açık olma, dahil olma, meşruluk, dengeli büyüme, ulusal kimlik, kültür, dil, boş zaman kavramları yaşam kalitesinin Letonya açısından öne çıkan bileşenleri olarak açıklanmıştır.

Nichols, Stitt ve Giacopassi (2002, s.257), turizmde bölgesel gelişim açısından önem taşıyan kumarhanelerin yerel halk tarafından nasıl algılandığını ve yerel halkın yaşam kalitesine ne şekilde kumarhanelerin etki bıraktığını araştırmışlardır. Telefonla yapılan bu çalışmada toplam 2768 kişiye ulaşılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre ekonomik açıdan yerel halk kumarhanelere olumlu yaklaşırken, kumarhanelerin genelde yaşam kalitesi üzerinde nötr etki bıraktığı görülmektedir. Aileler açısından kumarhanelerin yaşam kalitesi

etkisine bakıldığında ise negatif ve pozitif etkilerinin yarı yarıya olduğu sonucu çıkmaktadır.

Perdue ve Gustke (1991), yerel halkın yaşam kalitesinde objektif ölçüm ile turizm arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Araştırmada ABD`de Kuzey Karolayna`da, turizm gelişim düzeyi ile sağlık, cinayet, eğitim, ekonomi, refah düzeyi gibi objektif ölçümler arasındaki ilişki dikkate alınmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre turizm gelişim düzeyi ile yaş arasında önemli bir fark bulunmamakta, gelir ve turizm gelişimi arasında çok zayıf bir ilişki olduğu görülmekte, eğitim harcamalarının ise turizmde ön plana çıkan bölgelerde daha fazla olduğu ve turizm gelişiminin yoğun olduğu bölgelerde sağlık hizmetlerinin daha ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Son olarak ise cinayet oranlarının turizm gelişimiyle bağlantısı olmadığı araştırmadan elde edilen sonuçlar arasındadır.

Baker ve Palmer (2006, s.396), turizmin içinde yer alan rekreasyon faaliyetlerini dikkate aldığı çalışmada yerel halkın rekreasyon faaliyet algılamaları ve bu faaliyetlerin yaşam kaliteleri üzerine etkilerini araştırmıştır. Güneybatı Amerika`da yapılan bu çalışmada üç yüz elli iki anketten çıkan sonuca göre rekreasyon faaliyetlerine katılım ve yerel halkın bölgede kalış süresi ile yaşam kalitesi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.

Michalko ve arkadaşları (2009, s.122), turizmin Macar halkının subjektif yaşam kalitesine etkilerini araştırmışlardır. Macar Hükümetinin 2005-2013 tarihleri için uygulamaya koyduğu Ulusal Turizm Gelişim Stratejisine göre, Macar halkının seyahat etmeleri ile yaşam kalitelerindeki olumlu değişiklikler olduğu varsayılmıştır. Bu konuda 2007 yılında turizm ve yaşam kalitesi ilişkisini ortaya koymak için 11.500 hane halkı ile anket yapılmıştır. Buna göre seyahat etmek Macarların yaşam kalitelerinde önemli bir değişikliğe neden olmayan faktör olarak görülse de ortalama memnuniyet düzeyinin üzerinde bir değerle seyahatin mutluluk veren bir etken olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında ankete yanıt veren Macar halkının üçte ikisi turizmin kendi yaşam kalitelerinde bir etkisi olmadığına inanmaktadırlar.

Bowling ve Windsor (2001, s.57), yaşam kalitesinin subjektif ve objektif bileşenleri ile yaşam kalitesinin öncüllerini açıklamaya yönelik bir çalışmayı İngiltere`de 2033 kişiye anket yoluyla ulaşılarak gerçekleştirmişlerdir. Ortaya çıkan sonuçlara göre yaşam kalitesinin açıklanmasında objektif göstergeler, sosyo-demografik göstergeler ve sağlığa ilişkin

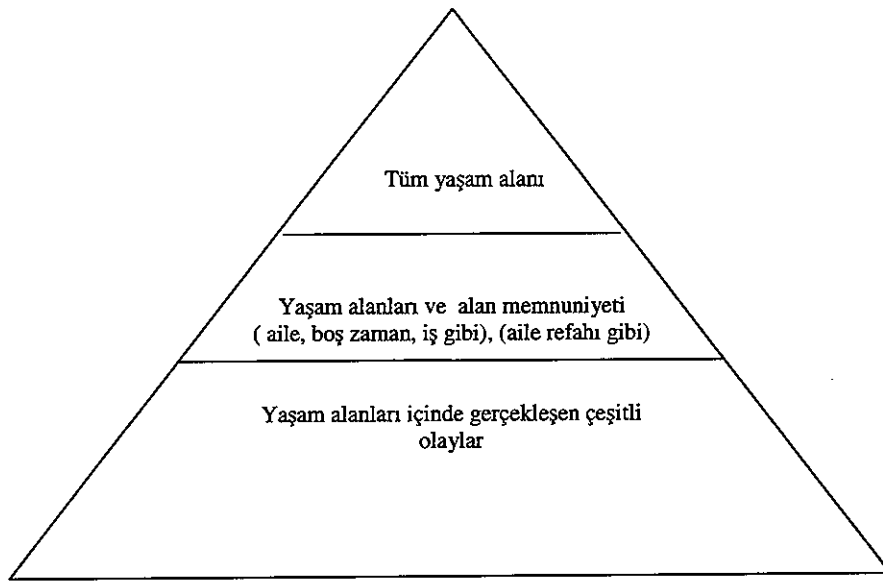
göstergelerin önemli etkisinin olmadığı, önem arz eden konunun subjektif göstergeler olduğu ifade edilmektedir.

Iwasaki'nin yaptığı çalışmada (2007, s.244) turizm içinde yer alan boş zaman kavramını, uluslararası ve çok kültürlü arenada yaşam kalitesine katkı sağlayan bir kavram olarak ele almıştır. Toplumlar arasındaki farklılıkları ortaya koymak için Asya, Orta Doğu ve yerel kültürler dikkate alınmıştır. Boş zamanın insana verdiği güven ve yarattığı esneklik ile yaşam kalitesine olan katkıları, yerel halk üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Bunun yanında boş zaman faaliyetlerinin sosyal ve kültürel yapıdan şekillendiği, topluluğun eşit olmayan şartlarının bu yapıyı daha net görmemizi sağladığı ifade edilmektedir. Ortaya çıkan bu dengesizliğin kültürel, sosyal ve politik taraflarla birlikte çözülmesi gerektiği ve daha fazla boş zaman faaliyetlerinin en az ayrıcalıklı halka sağlanması konusunda çabaların yaşam kalitesini artıracığı bu çalışmada öngörülmektedir.

Jeffres ve Dobos (1993, s.210) metropol bölgedeki yaşam kalitesi ve boş zaman fırsatlarının algılanmasına yönelik yaptıkları çalışmada bu iki kavramın insanların yaşadıkları çevre ile doğrudan ilgili olduğunu ve bireylerin bu algılamalarında medya ve karşılıklı etkileşimin büyük önem taşıdığını belirtmişlerdir. Bu çalışma ABD'de Midwest metropolünde üç farklı zaman aralığında anket uygulanmıştır. Bölge halkının boş zaman fırsatlarını değerlendirmeleri ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin boyutu ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre boş zamana ait değerler önemlidir ve bölge halkının yaşam kalitesi açısından pozitif etki veren bir algılama sağlamaktadır.

Lloyd ve Auld (2002, s.47), turizmde boş zaman faaliyetlerinin yerel halkın yaşam kalitesine katkıları konusunda yapılan çalışmalarda daha çok boş zaman faaliyetlerine yerel halkın katılım sıklığı üzerine yoğunlaşıldığını, insan merkezli yaklaşımdan uzak kaldığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada hem boş zaman kavramının içeriği ve ölçümü hem de yaşam kalitesi ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Boş zaman ile ilgili objektif ve subjektif göstergeler test edilmiştir. Sonuçta insan merkezli boş zaman faaliyetleri ve boş zaman memnuniyetinin bir bölgedeki yerel halkın yaşam kalitesini etkileyen faktörler olduğu ortaya konmuştur. Sosyal faaliyetlerde daha çok yer alanların daha fazla psikolojik tatmin sağladıkları görülmekte ve bu da daha yüksek yaşam kalitesine ulaşmalarını sağlamaktadır.

Sirgy ve arkadaşları (2009, s.314) yaşam kalitesini “aşağıdan yukarıya yayılan teori” (bottom-up spillover theory) ile açıklayarak topluluk refahını çeşitli yaşam alanlarının etkileri ile ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu teoriye göre yaşam memnuniyeti, yaşam alanları ve yaşam alt alanlarına bağlı olarak ortaya konmaktadır. Memnuniyet düzeyinde yaşam memnuniyeti en üst düzeyde yer almaktadır. Yaşam memnuniyeti aile, sağlık, topluluk, sosyal hayat, iş alanlarındaki memnuniyet düzeylerinden etkilenmektedir. Belli yaşam alanlarındaki memnuniyet ise topluluğun içinde bulunduğu yaşam şartları ve hizmetlerden etkilenmektedir. Bu süreçte kişisel değerlendirmeler belirleyici olmaktadır. Kısacası bireysel topluluk hizmetlerindeki memnuniyet ile birlikte topluluk şartlarındaki iyileşme, topluluk yaşamında daha fazla memnuniyeti de beraberinde getirmektedir.

Şekil 2.10: Aşağıdan Yukarıya Yayılma Teorisi (Bottom-up spillover theory)

Kaynak: Sirgy, M.J., Widgery, R.N., Lee, D.J. and Yu, G.B. (2010), " Developing a Measure of Community Well-Being Based on Perceptions of Impact in Various Life Domains" *Social Indicators Research*, 96(2), s.299.

Auh ve Cook (2009, s.279), kırsal kesimde yaşayan yerel halkın topluluğa bağlılıkları, topluluk memnuniyetleri ve ev yaşamlarından memnuniyetlerini ölçmeye çalışmışlardır. Posta yoluyla yapılan ve 974 kişiye ulaşılan anket hane halklarına sorulmuştur. Ortaya çıkan sonuçlara göre topluluğa bağlılık ve ev hayatından memnuniyet, topluluğun memnuniyetini tahmin etmekte kullanılan faktörler olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışma

“aşağıdan yukarıya yayılma teorisini” destekleyerek yaşamdaki belli alanlardaki gelişmelerin toplulukların yaşam kalitelerini etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır. Yaşam kalitesi ve turizm konusunda yapılan çalışmaların yer aldığı özet, Tablo 2.9’da yer almaktadır.

Tablo 2.9: Yaşam Kalitesi ve Turizm İlişisini Ortaya Koyan Literatür

Kaynak	Uygulama Alanı	Hedef Kitle	Metodoloji	Örneklem	Sonuç
Perdue, Long ve Kang (1999)	ABD/ Grand Lake, Black Hawk, Central City, Deadwood	Kumar turizmin olduğu üç bölge ve olmadığı bir bölgede yaşayan yerel halk	Anket	776 hanehalkı	Yerel halkın yaşam kalitesi turizm gelişiminin ilk dönemlerinde olumlu şekilde artış gösterirken taşıma kapasitesinin aşılmasından sonra bu süreç olumsuz bir sürece girmektedir.
Dillman ve Tremblay (1977)	ABD	Kırsal kesim yerel halk	Literatür üzerinden durum tespiti		Ekonomik refah düzeyi ve kamusal hizmetlerin alınması gibi belli alanlardaki objektif şartların kırsal kesimdeki yerel halk tarafından eksik alındığı varsayılmakla birlikte, çalışmada kırsal halkın maddi ve sosyal çevre hakkında şehirdeki yerel halktan daha iyi şartlara sahip olduğu sonucu çıkmaktadır.
Karnitis (2006)	Letonya	Letonya halkı	İkincil veriler		Letonya halkının mevcut durumu içinde yaşam kalitesini oluşturan 27 faktör açıklanmıştır.
Nichols, Stitt ve Giacomassi (2002)	ABD/8 bölge-17 alt bölge	Casinolarla etkileşim içinde olan ve olmayan yerel halk	Telefonla anket yöntemi	2768 hanehalkı	Ekonomik açıdan yerel halk casinolara olumlu yaklaşırken, casinoların genelde yaşam kalitesi üzerinde nötr etki bıraktığı görülmektedir. Aileler açısından casinoların yaşam kalitesine etkisine bakıldığında ise negatif ve pozitif etkilerinin yarı yarıya olduğu sonucu çıkmaktadır.
Iwasaki (2007)	Asya/Orta Doğu ve yerel kültürler	Farklı kültürler arasındaki farklılıkta boş zamanın rolünü kültürler üzerinden paylaşmak	Literatür taraması		Boş zamanın insana verdiği güven ve yarattığı esneklik ile yaşam kalitesine olan katkıları, yerel halk üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Boş zaman faaliyetlerinin sosyal ve kültürel yapıdan şekillendiği dolayısıyla bu yapıyı daha net görmemizi sağladığı ifade edilmektedir.

Kaynak	Uygulama Alanı	Hedef Kitle	Metodoloji	Örneklem	Sonuç
Perdue ve Guste (1991)	ABD/Kuzey Karolayna	Turizmle dolaylı/doğrudan ilgili yerel halk	Anket		Ortaya çıkan sonuçlara göre turizm gelişim düzeyi ile yaş arasında önemli bir fark bulunmamakta, gelir ve turizm gelişimi arasında çok zayıf bir ilişki olduğu görülmekte, eğitim harcamalarının ise turizmde ön plana çıkan bölgelerde daha fazla olduğu ve turizm gelişiminin yoğun olduğu bölgelerde sağlık hizmetlerinin daha ön plana çıktığı anlaşılmaktadır.
Baker ve Palmer (2006)	Güneybatı Amerika	Rekreasyon faaliyetlerine katılıma uygun yerel halk	Anket	352 hanehalkı	Rekreasyon faaliyetlerine katılım ve yerel halkın bölgede kalış süresi ile yaşam kalitesi arasında negatif bir ilişki bulunmuştur.
Michalko ve diğ. (2009)	Macaristan	Yerel halk	Anket	11.500 hanehalkı	Seyahat etmek Macarların yaşam kalitelerinde önemli bir değişikliğe neden olmayan faktör olarak görülse de ortalama memnuniyet düzeyinin üzerinde bir değerle seyahatin mutluluk veren bir etken olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanında ankete yanıt veren Macar halkının üçte ikisi turizmin kendi yaşam kalitelerinde bir etkisi olmadığını inanmaktadırlar.
Bowling ve Windsor (2001)	İngiltere	16 yaş ve üzeri yerel halk	Anket	2033 kişi	Yaşam kalitesinin açıklanmasında objektif göstergeler, sosyo-demografik göstergeler ve sağlığa ilişkin göstergelerin önemli etkisinin olmadığı, önem arz eden konunun subjektif göstergeler olduğu ifade edilmektedir.

Kaynak	Uygulama Alanı	Hedef Kitle	Metodoloji	Örneklem	Sonuç
Cascante (2008)	Liberya ve Kostarika	Kırsal bölge	Nitel analiz-İçerik analizi	67 örneklem- 33 Liberya, 34 Kostarika	Algılanan yaşam kalitesini iyileştirmek için organizasyon yapısının, düzenlemelerin dikkate alınması gerekli.
Moscardo (2009)	İnternet/google	Turistler	Nitel analiz	Tarama sonrası ortaya çıkan ilk 50 site	Teorik olarak tartışılan sosyal temsilin daha ön plana alınması turizm etkisini daha iyi anlamayı sağlayacak.
Benckendorff ve arkadaşları (2008)	Workshop	Workshop katılımcıları	Nitel analiz-Beyin Fırtınası (Futures Wheel)	Seri workshoplar ile 43 eğitmen, akademisyen ve uygulamacıya yönelik	Yaşam kalitesi boyutları tartışılmıştır. Sonucunda literatüre "yavaş turizm", akıllı turizm" gibi kavramları tartışmaya açmışlardır.
Andereck ve arkadaşları (2007)	ABD/ Arizona	Latin Amerika ve Anglo kökenliler	Telefon ve adrese posta ile anket	695 hanehalkı telefon ve adrese posta sonrası	Etnik marjinal teori temelinde Latin Amerikalı ve Anglo kökenliler arasında turizm gelişiminin farklı algılandığı sonucu ortaya çıkmıştır.
Jurowski ve Brown (2001)	ABD /Kentucky	Oy kullanma hakkına sahip olanlar ve üzerindeki yaşta kişiler	Telefon ile anket	400 hanehalkı	Turizmle ilgili olan yerel halk, yaşam kalitelerini turizm ile ilgisi olmayanlardan daha yüksek olarak ifade etmişlerdir.
Cummins (1997)	Literatür taraması- Sağlık ağırlıklı	Akademik çalışmalar	İçerik analizi sonucu boyutları oluşturma	Son yirmi yılda yapılan 32 akademik çalışmadaki 173 farklı önerme	ComQol olarak adlandırılan ölçek ile yaşam kalitesini 7 boyut olarak ifadelendirmiştir.

Kaynak	Uygulama Alanı	Hedef Kitle	Metodoloji	Örneklem	Sonuç
Sirgy ve arkadaşları	ABD/Michigan	Yerel halk	Anket-4 farklı zaman diliminde	6915 hanehalkı-1978, 397 hanehalkı-1990, 1100 hanehalkı-2001, 856 hanehalkı-2006	Yaşam memnuniyeti aile, sağlık, topluluk, sosyal hayat, iş alanlarındaki memnuniyet düzeylerinden etkilenmektedir. Belli yaşam alanlarındaki memnuniyet ise topluluğun içinde bulunduğu yaşama şartları ve hizmetlerden etkilenmektedir. Bu süreçte kişisel değerlendirmeler belirleyici olmaktadır. Kısacası bireysel topluluk hizmetlerindeki memnuniyet ile birlikte topluluk şartlarındaki iyileşme, topluluk yaşamında daha fazla memnuniyeti de beraberinde getirmektedir.
Auh ve Cook (2009)	ABD/Iowa	Yerel halk	Anket	974 hanehalkı	Topluluğa bağlılık ve ev hayatından memnuniyet, topluluğun memnuniyetini tahmin etmekte kullanılan faktörler olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışma "Aşağıdan yukarıya yayılma teorisini" destekleyerek yaşamdaki belli alanlardaki gelişmelerin toplulukların yaşam kalitelerini etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır.
Jeffres ve Dobos (1993)	ABD/ Midwest	Yerel halk	Anket-Üç farklı zaman diliminde	463 hanehalkı-1982 yılında, 261 hanehalkı-1986 yılında, 344 hanehalkı-1988 yılında	Bölge halkının boş zaman fırsatlarını değerlendirmeleri ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin boyutu ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre boş zamana ait değerler önemlidir ve bölge halkının yaşam kalitesi açısından pozitif etki veren bir algılama sağlamaktadır.

Kaynak	Uygulama Alanı	Hedef Kitle	Metodoloji	Örneklem	Sonuç
Jeffres ve Dobos (1993)	ABD/ Midwest	Yerel halk	Anket-Üç farklı zaman diliminde	463 hanehalkı-1982 yılında, 261 hanehalkı-1986 yılında, 344 hanehalkı-1988 yılında	Bölge halkının boş zaman fırsatlarını değerlendirmeleri ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkinin boyutu ortaya konmaya çalışılmıştır. Buna göre boş zamana ait değerler önemlidir ve bölge halkının yaşam kalitesi açısından pozitif etki veren bir algılamaya sağlamaktadır.
Llyod ve Auld (2002)	Avustralya /Brisbane	Yerel halk	Anket	571 hanehalkı (15 yaş ve üzeri)	Bu çalışmada hem boş zaman kavramının içeriği ve ölçümü hem de yaşam kalitesi ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Boş zaman ile ilgili objektif ve subjektif göstergeler test edilmiştir. Sonuçta insan merkezli boş zaman faaliyetleri ve boş zaman memnuniyetinin bir bölgedeki yerel halkın yaşam kalitesini etkileyen faktörler olduğu ortaya konmuştur.

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ, ARAŞTIRMANIN MODELİ VE ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Yerel halk turizm gelişiminin önemli öğelerinden biridir. Turizm gelişiminde yerel halkın üstlenmiş olduğu bu rolü ortaya koyan çalışmalarda Alanya ve bölgesinde yaşayan halkın turizme karşı olumlu-olumsuz düşünceleri ifade edilmeye çalışılmıştır. Sayısı çok fazla olmayan bu akademik çalışmalar aşağıda paylaşılmaktadır.

Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığı tarafından yaptırılan çalışmada (1995), Alanya ve Kemer'deki turizmin sosyal çevreye etkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Alanya (5250 kişi) ve Kemer'de (1290 kişi) toplam 6540 kişi üzerinde gerçekleştirilen bu çalışma ile yerel halk, ikinci konut sahipleri, turizm işletmecileri, esnaf ve şoförlerle yüz yüze görüşülerek sorular yöneltmiştir. 15 yaş üzerindeki bireylere birbirinden farklı beş anket hazırlanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlara göre Alanya halkının genel olarak turizmden memnun olduğu, bu memnuniyetin ise daha çok ekonomik getiriden kaynaklandığı görülmektedir. Bunun yanında Alanya halkı içinde turizmin sosyal çevre ve altyapı açısından sıkıntı yaşayacağından endişe duyanlar olduğu sonucu da tartışma konuları arasında yer almaktadır. Bir başka dikkat çeken sonuç ise Alanya halkının turistlerle bir çatışma içinde olmadığı tam tersine bölgeye Türkiye'nin farklı bölgelerinden gelen vatandaşlar arasında problemler yaşandığı ifade edilmiştir.

Tayfun ve Kılıçlar (2002), yaptıkları çalışmada yerel halk tarafından turizmin ne şekilde algılandığını ve turist-yerel halk etkileşiminin boyutlarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Alanya ve Gazipaşa'yı ele aldıkları çalışmalarında bölgede yaşayan yerel halkın farklı turizm algılamaları içinde olduğu sonucu çıkmıştır. Alanya'da 383, Gazipaşa'da 371 kişi ile görüşülen bu çalışmada, sosyal faaliyetlerin artması, altyapı standartlarının güçlendirilmesi konularında yaşanan bölgeye göre önceliklerin değiştiği sonucu çıkarken, gelenek-göreneklerdeki bozulma, trafik sıkışıklığı gibi konularda ise önceliklerin farklı olmadığı görülmüştür.

Beban ve Ok (2006), turizmin yerel topluluğun sürdürülebilir gelişimine olan katkısını ele aldıkları çalışmalarında Alanya ve Dubrovnik örneklerini ele almışlardır. Bu iki bölgede de yapılan çalışmada turizmin pozitif etkisinin görülmesi için sürdürülebilir turizmin geliştirilmesi ve devamının gereğine dikkat çekilmiştir. Alanya'da farklı turizm çeşitlerinin getirilmesi gereği yanında yerel halkın turizm gelişim sürecine katkısının arttırılması, sürdürülebilir turizm kalkınmasına pozitif katkıda bulunacak önemli etkenler olarak görülmektedir.

Muradov (2006), Alanya'daki kentleşme ve turizm ilişkisini ele aldığı tezinde turizm olgusunun yerel halkı ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan olumlu yönden etkilediği sonucuna varmıştır.

Akış (2007), yaptığı çalışmada Alanya'da görülen turizm faaliyetlerinin bölge ekonomisine etkisini ortaya koymuştur. Alanya'yı bir bütün olarak ele alan araştırmacı, araştırma sahası olarak ele aldığı Alanya'nın deniz dışında kalan yaylalarında 1980'lerin ortalarından itibaren yerel halkın gelir elde edici faaliyetlerde bulunmalarına karşılık bu süreçten sonra yaylacılığın önemini yitirmesiyle yaylalarda kalan yerel halkın da deniz kenarlarına inerek turizmden ekonomik fayda elde etmeye çalıştıkları sonucunu çıkarmıştır.

Çevirgen ve Kesgin (2007), Alanya ve çevresini kapsayan çalışmalarında yerel otoriteler ve sivil toplum temsilcilerinin turizm gelişimi ve şehirleşmeye karşı tutumlarını ortaya koymuşlardır. 17 belediye başkanı ve 24 sivil toplum örgütü temsilcilerine uygulanan anket sonucunda turizm gelişimi ve şehirleşmeye karşı hem yerel otoritelerin hem de sivil toplum örgütlerinin bölgelerinde turizmin yaşam kalitelerini iyileştirdiğine inandıkları sonucu çıkmıştır.

Alanya turizmi ile ilgili yerel halk ve turizm gelişimi konusunda son on beş yılda yapılan çalışmalarda Alanya turizminin sürdürülebilirliği, yerel halk-turist ilişkisi, sivil toplum ve yerel yönetimlerin turizmdeki rolü gibi önemli başlıklar araştırma konusu olmuştur. Bu çalışmaların sayısının yetersizliği Alanya bölgesinde yerel halkın turizm algılamaları konusunda literatürde eksiklik olduğunun da bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bugüne kadar gerek ulusal gerekse uluslararası yazında Alanya bölgesine ait turizmin ne şekilde yerel halkın yaşam kalitesini etkilediğine ilişkin bir çalışmanın

bulunmaması ve bu çalışmanın Alanya bölgesinde bir ilk olması araştırmanın önemini daha da artırmıştır. Özellikle bölge halkının turizme bakışı ve sonucunda kendi yaşamlarındaki etkilerini ortaya koyarak yerel yönetimlere, turizm planlayıcılarına ve dolayısıyla turizm işletmelerine bir fikir vermesi ve sonuçlarının Alanya bölgesindeki durumu tespit etmesi de araştırmaya farklı bir önem kazandırmaktadır. Çalışmanın bir başka önemi ise sürdürülebilir turizm tutum ölçeği ile bölge halkının sürdürülebilirlik konusundaki duyarlılığının tespit edilecek olmasıdır. Ayrıca sürdürülebilir turizm tutum ölçeğinin boyutlarının yaşam kalitesinin boyutlarıyla örtüşüyor olması nedeniyle sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi ilişkisi de Alanya özelinde tartışılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMA MODELİ VE HİPOTEZLERİ

Turizm olgusu ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etmenleri etkilemesi açısından çok boyutlu ve turist ile ev sahibi arasında bir etkileşim yaratması açısından ise dinamik bir süreçtir. Bu sürecin sağlıklı ve verimli geçmesi için fiziki çevrenin ve belki ondan da önemlisi, yöre insanının sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan turizme hazırlanması ve katılması önemli bir konudur. Çünkü turizmin olumlu etkilerini en üst seviyeye çıkarmak ve olumsuz etkilerini sınırlandırmak için yapılması gerekenlerden biri, yerel toplumun turizmi geliştirme planlamasına dahil edilmesidir. Yerel halkı turizm gelişim sürecine dahil etmek, onların bu konudaki görüş ve önerilerini almak, fikir alışverişinde bulunmak ve gelecekteki turizm gelişmesini teşvik yönünde karşılıklı fikir alışverişi yapmak yerel halkın karar merkezlerini etkileyebilmesi ve kendilerini turizmin bir parçası olarak hissetmeleri açısından oldukça önemlidir (Alaeddinoğlu, 2008, s.11). Turist yerel halk ilişkisi, turistlerle yerli halk arasındaki kişisel iletişimi ve etkileşimi içerir (Tayfun ve Kılıçlar, 2002, s.2). Turist yerel halk etkileşimi değişik ortamlarda ortaya çıkabilmektedir. Bölge halkı yeni arkadaşlıklar edinmek ve ziyaretçilere yardımcı olabilmek amacıyla yabancı dil öğrenmekte ve turistlerle etkileşime geçmektedir (Kozak ve diğerleri, 2001, s.76). Özellikle turizm bölgelerinde yaşayan yerel halk aynı zamanda turizm sektöründe çalışanları da oluşturduğundan aynı kültürde doğmuş ve aynı kültür içinde hareket eden bir özellik göstermektedir. Turizm gelişim sürecinde yerel halkın kültür temelinde hareket ettiği varsayımı altında turistle yerel halk arasında ortaya çıkabilecek düşmanlık ve kızgınlıkların iyi belirlenmesi gereklidir. Turistle yerel halk arasında ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri ziyaretçilerin bölge halkının kültürüne dikkat etmemesi ya da takdir etmemesidir (Avcıkurt, 2007, s.82). Yerel halk turistle doğrudan ve sürekli bir etkileşime geçtiğinde ortaya çıkan sonuçlar olumsuz olabilmektedir. Bu etkileşimi

sınırlayan faktörler arasında ilişkinin geçici olması, zaman ve mekansal sınırlayıcılığın olması, yerel halk ve turistlerin planlı şekilde karşılaşmalarına imkan verilmesi ve turizmden eşit şartlarda etkileniyor olunmaması ifade edilmektedir (Mathieson ve Wall, 1992, s.135). Bunun yanında turistlerin ziyaret ettikleri bölgede yerel halkın kültürü ve yaşam tarzı hakkında eksik bilgiye sahip olması da yerel halk-turist arasında çatışmaların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Turistlerin ziyaret ettikleri bölgedeki yerel halk ile ilişki kurma konusundaki ilgisizlikleri, bölgeyi tanımamalarından dolayı ortaya çıkan kaygılar, bölge halkına acıma duygusu ile yaklaşmaları, aşırı yardımsever olma, turistlerin kendi kültürlerini yerel halkın kültüründen üstün görmeleri ve önyargılar yerel halk ile turist arasında etkileşim sonucu ortaya çıkabilen çatışmalar olarak görülmektedir (Doğan, 1987, s.119).

H1: Turistle etkileşim yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki tutumunu negatif etkiler.

Başarılı turizm gelişimi yerel topluluklarla işbirliğine bağlıdır. Topluluğa bağlılığın gücü ve yapısı, gelişen turizm endüstrisinin yerel halk tarafından nasıl algılandığını etkileyebilmekte, yerel halk ve turizm endüstrisi arasında önemli öğelerden biri olarak kabul edilmektedir (Lankford, 1994; McCool ve Martin, 1994; Sheldon ve Var, 1984; Um ve Crompton, 1987).

Topluluğa bağlılık farklı çalışmalarda irdelenmiştir. Sheldon ve Var (1984), bağlılıkta bölgedeki yerleşim süresini kullanmış ve turizmin sosyo-kültürel etki araştırmasında ömür boyu bölgede yaşayan yerel halkın daha kısa süreli yaşayanlardan daha hassas oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Um ve Crompton (1987) yaptığı çalışmada doğum yeri ile bölgedeki yerleşim süresini bir araya getirerek bağlılık düzeyi arttıkça, topluluktaki yerel halkın turizmin gelişimini daha az olumlu yönde algıladıkları görülmektedir. McCool ve Martin (1994), topluluktan ayrılıştaki üzüntü ile bir toplulukta yaşama konusundaki seçimi ifade eden topluluk duyarlılığını bölgedeki yaşama süresi ile karşılaştıran sonuçlar ortaya koymuştur. Beklentilerin aksine bölgedeki yaşama süresi ile bağlılık arasında çok düşük bir ilişki bulunmuş ve bu nedenle bir bölgede yaşamaya başlayan insanların çok hızlı bir şekilde bölgeye bağlandıkları sonucunu çıkarmışlardır. Topluluğa güçlü şekilde bağlılık ortaya koyanların topluluğa bağlı olmayanlara oranla turizmin olumlu yönlerini daha çok ortaya koydukları görülmüştür. Ayrıca yüksek düzeyde turizm gelişimine sahip

topluluklardaki insanların topluluğa bağlılık konusunda en güçlü duygulara sahip oldukları görülmektedir.

H2: Topluluğa bağlılık, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki tutumunu negatif etkiler.

Jurowski (1998) topluluklarına daha güçlü duygularla bağlı olan yerel halkın turizm gelişimi konusunda daha destekleyici olduklarını ve turizmin yaşam kalitelerine yarattığı etkiler konusunda daha iyimser bir tutum sergilediklerini ortaya koymuştur. Arai ve Pedlar (1997), topluluğa bağlılığını ifade eden yerel halkın yaşam memnuniyetleri ve yaşam kalitelerinde pozitif etki görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu durumda yerel halkın bölgedeki sorunlara daha çok eğildiği, problem çözme ve stratejik planlama gibi konularda daha katılımcı bir davranışın sergilendiği görülmektedir. İnsanların bulunduğu mekanlarda hoşnut olarak yaşaması yaşam kalitelerinin en önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Kasarda ve Janowitz (1974) bir yerde uzun zamandır yaşıyor olmanın hoşnutluğu dolayısıyla da yaşam kalitesini artırdığını ifade etmektedir.

H3: Topluluğa bağlılık algılanan yaşam kalitesini pozitif etkiler.

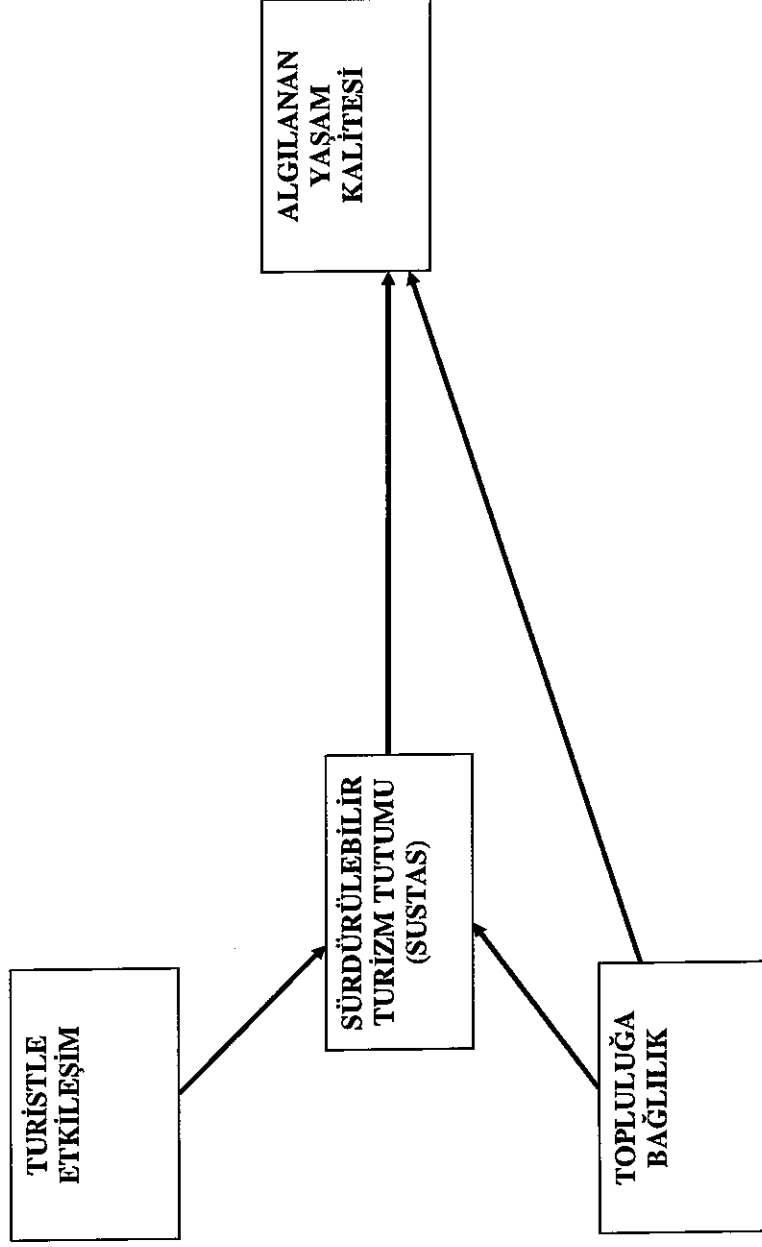
Turizm gelişimi konusu bu çalışmada hem turizm gelişiminin yarattığı etki hem de sürdürülebilirlik açılarından ele alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında yaşam kalitesi üzerinde çift yönlü bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Sürdürülebilirlik, bir toplumun yaşam kalitesine bağlıdır (<http://www.sustainablemeasures.com/Sustainability/index.html>, 21.05.2010). Sürdürülebilirlik ile gerek ekonomik ve sosyal, gerekse çevresel sistemler olsun topluluğa şekil veren şimdi ve gelecekte topluluk için anlamlı, sağlıklı, üretken bir yapı oluşturmak amaçlanmaktadır. Faulkner (2001), sürdürülebilir turizm gelişimi kavramını yerel halkın yaşam kalitesini ve yaşam imkanlarını artırıcı bir turizm çeşidi olarak görmektedir. Christensen (1995), yaşam kalitesinin korunmasında sürdürülebilirlik ilkelerinin kabul görmesinin önemli olduğuna dikkat çekmekte, sürdürülebilirliğin bir şartı olarak turizm gelişiminin yerel halkın yaşam kalitesini izlemek, değerlendirmek ve iyileştirmek olduğunu ifade etmektedir. Sharpley (2000), sürdürülebilir turizm gelişiminde tüm insanlar için yaşam kalitesinin iyileştirilmesini, sürdürülebilir kalkınmanın gelişim amaçları arasında görmektedir. Yaşam kalitesindeki farklılıkların, yerleşim mekanlarının turizm gelişimindeki farklılıklarla sınırlı olduğunu kabul etmektedir. Bu görüşler yanında turizmin sosyal ve ekonomik konular yanında yaşam kalitesini negatif etkileyebileceği

durumların da mevcut olduğu tartışılmaktadır (Christensen, 1995, s.65). Harrill (2004), turizmin mevcut potansiyeli ile topluluğun yaşam kalitesinde bir düşüşe neden olacağını ifade etmiştir.

H4: Sürdürülebilir turizm gelişimi konusunda belli bir tutuma sahip olan yerel halkın yaşam kalitesi etkilenir.

Tablo 3.1: Araştırma Modelinde Yer Alan Boyutlar Arası İlişki

Boyutlar	Aralarındaki Bağlantı	Kaynak
Turistle Etkileşim ↓ Turizm gelişimi	Negatif yönlü	Carmichael, B.A. (2006); Tayfun ve Kılıçlar (2002); Jenkins, C.L.(1997); Mathieson ve Wall, (1992); Doğan (1987)
Topluluğa Bağlılık ↓ Turizm Gelişimi	Negatif yönlü	Williams ve Lawson (2001); Besculides, Lee ve McCormick (2002); Jurowski, Uysal ve William (1997); Kayat (2002); Andereck (2005); Stynes ve Stewart (1993); Brougham ve Butler (1981); McCool ve Martin (1994); Lankford ve Howard (1994); Snaith ve Haley (1999); Um ve Crompton, (1987); Sheldon ve Var (1984)
Topluluğa Bağlılık ↓ Yaşam Kalitesi	Pozitif Yönlü	Jurowski (1998); Arai ve Pedlar (1997); Kasarda ve Janowitz (1973)
Turizm Gelişimi ↓ Yaşam Kalitesi	Çift yönlü	Aspinall (2006); Faulkner (2001); Christensen (1995); Sharpley (2000), Harrill (2004)

Şekil 3. 1: Araştırma Modeli

3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araştırma Alanya ilçe sınırları içinde gerçekleştirilmiştir. Türk turizminin önemli bölgelerinden olan Alanya'da, 1980'li yılların sonundan itibaren yoğun şekilde turizm hareketleri görülmeye başlanmıştır. Bölgede tarım sektöründeki istihdam yanında turizmde doğrudan ve dolaylı iş imkanlarının sağlanmış olması Alanya bölgesini oldukça cazip yerleşim alanlarından biri haline getirmiştir. İlçe genelinde Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Belediye belgeli toplam 668 tesiste 149.717 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Bölgeye 2000'li yılların başında 1.000.000 civarında yabancı turist gelirken bu rakam 2008 yılı sonu itibariyle 1.715.000 rakamına ulaşmıştır. Antalya'ya gelen turist sayısı 2008 yılında 8.564.513 kişi olmuştur. Alanya'ya gelen turist sayısı Antalya'ya gelen turist sayısının yaklaşık %20.02'sini oluşturmaktadır. Türkiye'ye gelen turist sayısı içindeki Alanya'nın payı ise 2008 yılı itibariyle %6,50'dir. Turistlerin ortalama kişi başına harcamaları son dokuz yıl içinde 608-706 dolar aralığında seyretmektedir. 2008 yılında bu rakam 635 dolar olarak tespit edilmiştir. Alanya'ya gelen yabancı turistlerin 2008 yılında bölgeye bıraktığı gelir ise 1.089.025.000\$'dır. Bu rakam Türk turizmine Alanya'nın %5 katkı verdiğini de göstermektedir (www.altso.org, 09.02.2010).

Tablo 3.2: Alanya'nın Turizm Geliri

Alanya'nın 2001-2008 Yılları Arasındaki Turizm Geliri			
Yıl	K.B.O.H (\$) *	Yab. Turist	Toplam Gelir (\$)
2001	655	866. 130	567. 315. 150
2002	697	1. 029. 350	717. 456. 950
2003	706	988. 785	698. 082. 210
2004	705	1. 133. 616	799. 199. 280
2005	679	1. 464. 686	994. 521. 794
2006	651	1. 357. 554	883. 767. 654
2007	608	1. 510. 000	918. 080. 000
2008	635	1. 715. 000	1. 089. 025. 000

Kaynak: www.altso.org.tr, Erişim Tarihi: 07.02.2010

Haziran-Eylül aylarında en yoğun turizm hareketliliğinin görüldüğü Alanya bölgesinde, turizm sektörünün bölge ekonomisi için ne kadar büyük önem taşıdığı ortaya koyulan istatistiklerle de teyit edilmiştir. Sadece kendi bölgesine gelir sağlamakla kalmayıp Türk ekonomisine de önemli katkılar veren Alanya turizmi bölgedeki yerel halk açısından sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel anlamda önemli etkiler bırakmaktadır. Bu nedenle tezin amacıyla bağlantılı olarak yerel halkın yaşam kalitesinin artırılması

hedefinde turizmin öneminin Alanya'da tartışılmaz olduğu bir gerçektir. Burada asıl tartışılması gereken konu son on beş yılda nüfusu yaklaşık üç katına çıkan Alanya'daki böylesine büyük bir turizm hareketinin bölge halkını ne şekilde etkilediğinin tespitidir (1985 yılı toplam nüfus- 87.080; 2008 yılı toplam nüfus- 233.919). Bu nedenle turizmde büyük bir gelişme gösteren Alanya bölgesi araştırmanın kapsamına alınmıştır. Alanya ilçesini 2008 yılı sonu itibarıyla nüfusun %69'unun yaşadığı Alanya merkez, Alanya-Batı ve Alanya-Doğu olarak ayırarak ana kütlede örneklem seçimine gidilmiştir. Uygulama bölgesinde böyle bir sınırlamaya gidilmesinin en önemli nedeni Alanya'nın batısından başlayıp doğusuna kadar olan 30 km. alandaki dokuz belediyenin Alanya'daki turizm gelişimini yansıtan ve yerel halkın yoğun olarak yaşadığı bölge olmasıdır. Zaman kısıtı olarak 2010 yılının turizm sezonu öncesi uygulamaya geçilmesinin sebebi ise hem insanları yaşadıkları yerlerde bulup araştırmayı yapmak hem de sezon yoğunluğunda anketin doldurulmasının yaratabileceği sıkıntıyı en aza indirmektir.

Tablo 3.3: Alanya'nın Türk Turizmindeki Yeri

Alanya'ya Gelen Yabancı Turistlerin Türkiye ve Antalya İçindeki Payı						
Yıllar	Gelen Yabancı Turist Sayısı			Antalya'nın Payı (%)	Alanya'nın Payı (%)	
	Türkiye	Antalya	Alanya		Türkiye	Antalya
2002	12.921.981	4.747.328	1.029.350	36,73	7,96	21,68
2003	13.701.418	4.681.951	988.785	34,17	7,21	21,11
2004	17.202.996	6.047.168	1.133.616	35,15	6,58	18,74
2005	20.522.621	6.884.024	1.464.686	33,54	7,13	21,27
2006	19.275.948	6.011.183	1.357.554	31,18	7,04	22,58
2007	23.017.081	7.291.356	1.510.000	31,67	6,56	20,70
2008	26.379.845	8.564.513	1.715.000	32,46	6,50	20,02

Kaynak: www.altso.org.tr, Erişim Tarihi: 07.02.2010

3.4.ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.4.1.Araştırmanın Örnekleme

Araştırma Alanya ilçe sınırları içerisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ana kütlelerini Alanya merkez ve Alanya'nın batı-doğusunda 30 km. içinde yer alan dokuz belediye sınırı içinde yaşayan 18 yaş üstü yerel halk oluşturmaktadır. Bu bölgelerin seçilmesinin temel nedeni Alanya turizminin sahil bandına sıkışmış olması nedeniyle yerleşim yerlerinin bu sınırlar arasında yoğunlaşmış olmasıdır. Bölgeyi temsil edebilecek örnekleme konu belediyeler ise Alanya merkez (Alanya, Obaköy, Tosmur, Cıkcilli), Batı

Alanya (Okurcalar, Konaklı) ve Doğu Alanya (Kestel, Mahmutlar, Kargıcak) olarak belirlenmiştir. Alanya ilçesinin (toplam 18 belediye) şehir merkezi, bucak ve köyleri dahil 2008 yılı nüfusunun 233.919 olduğu bilinmektedir (www.tuik.gov.tr, 31.01.2009). Burada çalışmaya konu olan belediye sınırları içerisinde "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi-ADNKS"'ne göre toplam 161.522 kişi ikamet etmektedir. Çalışmaya konu olan belediyelerin nüfusunun Alanya toplam nüfusuna oranının %69 olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4: Araştırmaya Konu Olan Belediyelerin Nüfusları

NO	BELEDİYE	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ORAN
1	ALANYA BELEDİYESİ	46.237	45.476	91.713	%56,78
2	OBAKÖY BELEDİYESİ	7.152	6.760	13.912	%8.67
3	TOSMUR BELEDİYESİ	2.090	2.019	4.109	%2.54
4	ÇIKCILLI BELEDİYESİ	3.979	3.722	7.701	%4.70
5	OKURCALAR BELEDİYESİ	2.382	1.630	4.012	%2.48
6	KONAKLI BELEDİYESİ	6.722	5.305	12.027	%7.44
7	KESTEL BELEDİYESİ	3.615	3.271	6.886	%4.26
8	MAHMUTLAR BELEDİYESİ	9.899	8.466	18.365	%11.3
9	KARGICAK BELEDİYESİ	1.609	1.188	2.797	%1.73
	TOPLAM			161.522	%100

Kaynak: www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.02.2010

Örnekleme hacmi belirlemede ana kütledeki birey sayısı biliniyor ise;

$$n = \frac{t^2(PQ)/d^2}{1 + \left(\frac{1}{N}\right) t^2(PQ)/d^2}$$

formülü ile hesaplama yapılmaktadır (Balci, 2001). Söz konusu formüllerde;

n: Örnekleme seçilecek olan birey sayısını

N : Ana kütle hacmini

t : Güven düzeyine ait t dağılımın tablo değerini

p : İncelenen olayın oluş sıklığını (ana kütle oranının tahmini)

q : İncelenen olayın olmayış sıklığını (1-p)

d : Olayın oluş sıklığına göre kabul edilen örneklem hatasını göstermektedir.

Ana kütlelerin homojen olmadığı varsayımı yaklaşımında ise p=0,50 ve q=0,50 alınarak gerekli hesaplamalar yapılmıştır. Alfa= 0,01 yanılma düzeyinde teorik t değeri 2,58 olarak alınmış ve kullanılmıştır. Bu formüle göre Alanya bölgesinde uygulamaya konu olan belediye sınırları içinde 2008 yılı itibarıyla ulaşılabilen 161.522 nüfusa karşılık gelen örneklemin 663 kişi olduğu tespit edilmiştir. Bu rakamın üzerine %10 gibi uç değerlerden

kaynaklı veri kaybının olacağı düşünüldüğünde 729 kişilik veri setine ulaşılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ancak ankette hazırlanan ölçeğin madde sayının çok fazla olması nedeniyle bu sayının üzerinde bir gruba uygulama yapmanın istatistiksel açıdan daha da sağlıklı olacağı gerek istatistiksel analizlerde daha güvenilir sonuca ulaşmak gerekse verilerin heterojen olduğu durumlarda daha büyük bir örneklem büyüklüğüne sahip olmanın yapısal eşitlik modellemede daha uygun sonuçlar vereceğinden hareketle örneklem sayısı ulaşılabilir imkanlar çerçevesinde 777 olarak bırakılmıştır (Ayyıldız ve Cengiz, 2006, s.73). Anderson ve Gerbing'e göre (1988) yapısal denklem modellemesinin kullanılması için gerekli katsayı ölçümlerine imkan sağlayan örneklemin en az 150 olması gerekmektedir. Bir başka görüşe göre ise örneklem sayısının serbest katsayıların en az 5:1'i oranında, tercihen de 10:1 oranında olması beklenmektedir (Wang ve Head, 2007, s.121; Yoon vd.,1995). Bu çalışmada ise literatüre bağlı olarak önerme sayısının 5 katının da üzerinde olan 777 ankete ulaşılarak örneklem sayısının yeterince karşılandığı görülmektedir.

Araştırmada tabakalı örnekleme seçimi yapılarak araştırmaya konu olan her bir belediye sınırları içerisinde uygulanacak anket sayısı bölgedeki nüfusla orantılı olarak belirlenmiştir. Önce belediye sınırları belirlenmiş, daha sonra bu belediye sınırları içindeki yerleşim yerlerinde halkın yaşadığı bölgeler dikkate alınarak örneklem dağıtımı yapılmıştır. Anketler altı anketör eşliğinde-önceden eğitim verilmek suretiyle- Alanya'da turizm sezonunun başlamasından önce gerçekleştirilmiştir. Mart, Nisan ve Mayıs 2010 tarihinde farklı günlerde gerçekleştirilen anket çalışmasında hafta içi ve hafta sonu iş yoğunluğu ve çalışma saatleri de dikkate alınarak anketler uygulanmıştır. İkincil verilerden elde edilen kadın-erkek nüfus dağılımına göre örnekleme tabakalama yoluna gidilmiştir. Bu şekliyle örneklemin farklı tabakalarıyla temsil etmesi sağlanmıştır (<http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2294/unite03.pdf>, 12.02.2010). Aşağıdaki tabloda araştırmada anketlerin uygulanacağı belediyelerin kadın-erkek nüfusuna göre oranlaması yer almaktadır.

Tablo 3.5: Örnekleme Ait Erkek-Kadın Nüfus Dağılımı (Yüzde)

NO	BELEDİYE	ERKEK	KADIN
1	ALANYA BELEDİYESİ	% 50.41	% 49.59
2	OBAKÖY BELEDİYESİ	% 51.40	% 48.60
3	TOSMUR BELEDİYESİ	% 50.90	% 49.10
4	CİKCİLLİ BELEDİYESİ	% 51.66	% 48.34
5	OKURCALAR BELEDİYESİ	% 59.37	% 40.63
6	KONAKLI BELEDİYESİ	% 55.89	% 44.11
7	KESTEL BELEDİYESİ	% 52.50	% 47.50
8	MAHMUTLAR BELEDİYESİ	% 54.00	% 46.00
9	KARGICAK BELEDİYESİ	% 57.50	% 42.50

Kaynak: www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.02.2010

Ana kütlelinin homojen olmaması ve birbirinden önemli farklılıklar gösteren gruplardan oluşması durumunda tabakalı örnekleme uygun bir örnekleme türüdür. Tabakalı örnekleme uygulaması sırasında, ana kütledeki heterojenliğe karşılık kendi içlerinde homojen olarak oluşturulan tabakaların her birinden rassal örneklem seçilerek tabakalı örneklem oluşturulur (Gürsakar, 1998, s.13). Tabakalama örnekleme yoluyla belediyelere göre kadın-erkek nüfus ayrımını da dikkate alarak yapılması planlanan 777 anketin dağılımı şu şekilde olacaktır:

Tablo 3.6: Örneklemin Belediye Nüfuslarına Göre Dağılımı

NO	BELEDİYE	ERKEK	KADIN	TOPLAM
1	ALANYA BELEDİYESİ	220	216	436
2	OBAKÖY BELEDİYESİ	34	32	66
3	TOSMUR BELEDİYESİ	10	9	19
4	CİKCİLLİ BELEDİYESİ	20	18	38
5	OKURCALAR BELEDİYESİ	12	8	20
6	KONAKLI BELEDİYESİ	34	26	60
7	KESTEL BELEDİYESİ	18	16	34
8	MAHMUTLAR BELEDİYESİ	49	41	90
9	KARGICAK BELEDİYESİ	8	6	14
	GENEL TOPLAM	405	372	777

3.4.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplam aracı olarak anket formları tercih edilmiştir. Anket, çok sayıda kişiden kısa sürede bir çok konu hakkında görüş alma olanağını sağlaması nedeniyle sıklıkla tercih edilen bir yoldur. Yerel halkın konu olduğu bu araştırmada anketin her yaştaki kişiler için uygun olması, büyük gruplar üzerinde uygulama imkanı sağlaması, elde

edilen verilerin sayısal olarak ifade edilebilmesi, maliyet açıdan ekonomik olması ve verilere çok hızlı ulaşılabilmesi nedeniyle tercih edildiğini söylemek mümkündür (Baş, 2001, s.44).

Anket formları ile iki defa veri toplama yoluna gidilmiştir. İlk olarak 245 kişiye Alanya merkezde uygulanan ön test ile faktör yapısını belirleyebilmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve faktör yapısının geçerli bir model olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ise doğrulayıcı faktör analizi ilgili ölçeklere uygulanmıştır. Ön test uygulamasının amacı asıl uygulanacak anket uygulaması öncesi ankette yer alması gereken önermelerin geçerliliğini ortaya koymaktır. Ön testin amaçları arasında yapıyı ölçmek için yapı tekboyutluluğunun (construct unidimensionality) ortaya koyulması yatmaktadır. Yapı tek boyutluluğu ile paylaşılmak istenen tek bir yapının varlığını açıklayan göstergeler düzenin oluşturulmasıdır. Ölçeğin boyutlarını ortaya çıkarmak amacıyla temel bileşenler analizini (principal components method) kullanarak açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Her bir yapı ve her yapıya ait alt yapılara ilişkin ayrı ayrı olarak temel bileşenler analizi gerçekleştirilmiştir. İlk olarak yapıların faktör analizine uygunluğunu ortaya koymak için örneklem yeterliliğini ölçen Kaiser-Meyer Olkin ve Barlett Testi uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizi ile her bir önermenin birden fazla boyutta yer almasını önlemek ve önermelerin ilgili tek faktörde yer almasını sağlamak amacıyla 0,40'ın altında faktör yüküne sahip önermeler elenmiştir. Ön testin amacı, çalışmada kullanılan gerek daha önce literatürde yer alan ve bu çalışmaya adapte edilen önermeler olsun gerekse sadece bu tez çalışması için geliştirilen önermelerin geçerliliğini ilgili alan ve kültür şartları altında gerçekleştirmeyi sağlamaktır. Açımlayıcı faktör analizi, değişkenler arası ilişkilere dayalı olarak faktör ya da faktörleri keşfetmeyi amaçlamaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2001). Açımlayıcı faktör analizi, gözlenen ölçümlerin kovaryans ve varyans kaynaklarını keşfetme ve ortaya çıkarma amacıyla sıklıkla kullanılan bir tekniktir. Doğrulayıcı faktör analizinde ise araştırmacı, kuramsal olarak tanımlanmış olan değişkenlerin hangi örtük özellik altında yer alacağını, analizi yapmadan önce belirleyebilir ve desenin tanımlanmasını ve sonrasında hipotezlerin istatistiksel olarak test edilmesini gözlemleyebilmektedir. Bu yaklaşımda gözlenen değişkenlerin, daha önceden kuramsal temele dayandırılmış örtük değişkenler altında yer alıp almadığının test edilmesi olanaklıdır (Byrne, 1994). Yapılan çalışmalarda açımlayıcı faktör analizi ardından doğrulayıcı faktör analizi yapılması arzu edilen bir durumdur (Jöreskog ve Sörbom, 1993). Tabakalı örnekleme yöntemi ile 245 kişiye Alanya merkezde uygulanan anket sonucunda

geçerlilik testleri, boyutlar arasındaki bağıntılar ve faktör analizi sonuçları beklenen yönde çıkmıştır.

Ön test sonucu elde edilen geçerli faktör yapısının ortaya koyulmasının ardından Alanya ilçe nüfusunu karşılayan 777 anket ile sekiz belediye sınırı içinde toplanan verilerle model denemesi gerçekleştirilmiştir. Araştırma modelinde ortaya konan hipotezlerin toplanan ikinci grup verilerle denemesi gerçekleştirilmiştir.

Anket dört bölümden oluşmaktadır. Bölümlerin oluşturulması sürecinde literatür taraması yanında Akdeniz Üniversitesi, South Carolina Üniversitesi, Virginia Üniversitesi'ndeki Türk ve yabancı bilim adamlarından oluşan toplam beş akademisyenin görüşleri ve önerileri alınmıştır. Ayrıca ölçek geliştirme konusunda uzman iki akademisyenin de görüşleri alınarak anket son haline getirilmiştir. Önermelerin oluşturulması sırasında literatüre bağlı olarak ortaya koyulan ve geçerlilik, güvenilirliği analiz edilmiş ölçekler üzerinde durulmuştur.

Ankette Sırakaya, Ekinci ve Kaya'ya (2007) ait Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeği (SUS-TAS) yedi boyutta (algılanan sosyal maliyet, çevrenin sürdürülebilirliği, uzun dönem planlama, algılanan ekonomik fayda, toplum merkezli ekonomi, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması, topluluk katılımının maksimizasyonu) 33 önerme ile ölçülmüştür. Önermelerde 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır (1= hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= tamamen katılıyorum).

Tablo 3.7: Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine ait Önermeler

Önerme Kodu	Ana Boyut	Önerme
Sustas1	Algılanan Sosyal Maliyet	Turizm yüzünden kendimi genellikle rahatsız hissediyorum.
Sustas2	Algılanan Sosyal Maliyet	Bölgemize gelen turistler yaşam kalitemi olumsuz etkilemektedir.
Sustas3	Algılanan Sosyal Maliyet	Bölgem turizm gelişimi yüzünden aşırı kalabalıktır.
Sustas4	Algılanan Sosyal Maliyet	Turizm yüzünden yaşam kalitemin kötüye gittiğini hissediyorum.
Sustas5	Çevrenin sürdürülebilirliği	Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve korunmalıdır.
Sustas6	Çevrenin sürdürülebilirliği	Turizm çevreyi korur.

Sustas7	Çevrenin sürdürülebilirliği	Turizm yaban hayatı ve doğal yaşamı her zaman korur.
Sustas8	Çevrenin sürdürülebilirliği	Doğal çevremiz hem bugün hem de gelecekte korunur.
Sustas9	Çevrenin sürdürülebilirliği	Turizm doğal ve kültürel çevreyle uyum içinde gelişir.
Sustas10	Uzun Dönem Planlama	Turizm gelişiminin iyi planlandığına inanıyorum.
Sustas11	Uzun Dönem Planlama	Başarılı turizm yönetimi için ileri düzeyde planlama yapılması gerekir.
Sustas12	Uzun Dönem Planlama	Turizm kalkınma planları sürekli geliştirilir.
Sustas13	Uzun Dönem Planlama	Turizm sektörü geleceğe yönelik plan yapar.
Sustas14	Algılanan Ekonomik Fayda	Turizmin bölge ekonomisine büyük katkı sağladığına inanıyorum.
Sustas15	Algılanan Ekonomik Fayda	Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirir.
Sustas16	Algılanan Ekonomik Fayda	Turizmi bölgemize yeni gelir kaynağı yaratması yüzünden seviyorum.
Sustas17	Algılanan Ekonomik Fayda	Turizm bölge ekonomisi için iyidir.
Sustas18	Toplum Merkezli Ekonomi	Turizm işletmeleri çalıştıracağı insanların büyük çoğunluğunu Alanya ve çevresinden karşılar.
Sustas19	Toplum Merkezli Ekonomi	Turizmden sağlanan gelir halkın geniş kitlelerine dağılır.
Sustas20	Toplum Merkezli Ekonomi	Turizm sektöründe tüketilen mal ve hizmetlerin büyük çoğunluğu bölgedeki üretimle karşılanır.
Sustas21	Toplum Merkezli Ekonomi	Turizm sektörü bölgenin gelişmesi için gerekli olan fonlara katkıda bulunur.
Sustas22	Toplum Merkezli Ekonomi	Bölgedeki turizm hareketleri bölgesel mallar için yeni pazarlar yaratır.
Sustas23	Topluluk Katılımının Maksimizasyonu	Başarılı bir turizm gelişimi için toplumdaki her kesimin turizm karar mekanizmasına katılımı gereklidir.
Sustas24	Topluluk Katılımının Maksimizasyonu	Yerel halka turizm karar mekanizmalarında yer alabilmeleri için fırsat verilir.
Sustas25	Topluluk Katılımının Maksimizasyonu	Turizm sektörü her zaman toplumun değer yargılarını dikkate alır.
Sustas26	Topluluk Katılımının Maksimizasyonu	Toplum bireylerinin turizm karar mekanizmalarında yer alabilmeleri için fırsatlar yaratılmıştır.
Sustas27	Topluluk Katılımının Maksimizasyonu	Toplum bireyleri turizm planlama komitelerinde liderlik yapmak için teşvik edilir.
Sustas28	Topluluk Katılımının Maksimizasyonu	Turizmin gelişmesi ile toplumun tüm kurumlarında çevre bilinci artar.
Sustas29	Ziyaretçi Memnuniyetinin Sağlanması	Turizm işletmeleri turistlerin memnuniyetini dikkate alır.
Sustas30	Ziyaretçi Memnuniyetinin Sağlanması	Turizm turistlerin olumlu izlenimlerle ayrılmalarını sağlar.

Sustas31	Ziyaretçi Memnuniyetinin Sağlanması	Doğal çevrenin çekici olması turistler için önemlidir.
Sustas32	Ziyaretçi memnuniyetinin Sağlanması	Yerel yönetim (belediye, muhtarlık) turist memnuniyetini takip eder.
Sustas33	Ziyaretçi Memnuniyetinin Sağlanması	Turistlerin olumlu izlenimlerini arttırabilmek için belediye yatırım yapar.

Topluluğa Bağlılık, Baker ve Palmer'in (2006) geliştirmiş olduğu ölçekteki 7 önerme ile değerlendirilmiştir. Diğer ölçeklerde olduğu gibi burada da 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır (1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3=kararsızım, 4=katılıyorum, 5=tamamen katılıyorum).

Tablo 3.8: Topluluğa Bağlılık Ölçeğine ait Önermeler

Önerme Kodu	Önerme
Topbag1	Burada istediğim için yaşıyorum.
Topbag2	Nerede yaşadığımı söylemekten gurur duyuyorum.
Topbag3	Buradan kesinlikle taşınmak istemem.
Topbag4	Buranın yaşayabileceğim en ideal yer olduğunu düşünüyorum.
Topbag5	Buradaki insanlara bağlı olduğumu hissedirim.
Topbag6	Yaşadığım yerdeki komşularımı severim.
Topbag7	Kendimi yaşadığım yerdeki insanlar arasında güvende hissedirim.

Turistle etkileşim boyutunun oluşturulmasında Alaeddinoğlu'nun (2007) uyguladığı ve yerel halka turistle etkileşim düzeylerini sorduğu ölçekten faydalanılmıştır. Burada etkileşimin iletişim boyutu ön plana çıkarılarak dört önerme ile turistle etkileşim ölçülmeye çalışılmıştır. Önermelerde 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır (1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= tamamen katılıyorum).

Tablo 3.9: Turistle Etkileşim Ölçeğine ait Önermeler

Önerme Kodu	Önerme
Etklsm1	Zamanımın büyük bir kısmını turistle iletişim içinde geçiririm.
Etklsm2	Turistlerle çoğu zaman dil pratiği yapmak için bir araya gelirim.
Etklsm3	Alışveriş sırasında dil konusunda yardıma ihtiyacı olan turistlere yardım ederim.
Etklsm4	Arkadaşlarımı Alanya'ya gelen turistler arasından seçerim.

Yaşam kalitesini ölçmek amacıyla Cummins (1997), Sirgy (2001) ve Cicerchia (1996)'ya ait çalışmalardan derlenen dört boyuttan oluşan (içsel refah düzeyi, ekonomik refah düzeyi, toplumun refah düzeyi, sağlık ve güvenlik) 31 önermeden faydalanılmıştır. Önermelerde 5'li Likert ölçeği kullanılmıştır (1=hiç memnun değilim, 2=memnun değilim, 3= kararsızım, 4= memnunum, 5= çok memnunum). “Kendimize ait kültürümüzü koruma yolları konusunda özellikle mutluyum”, “Turistlerle konuştuğum zaman kültürümü dışarıya yaydığımı hissediyorum”, “İçme suyunun temiz olmadığını düşündüğümünden şişelenmiş su içmeyi tercih ediyorum”, “Turistler tarafından çevreye bırakılmış çöpleri gördüğümde turizm hakkında iyi şeyler hissetmiyorum” ve “Çevre kirliliği toplum güvenliğini tehdit etmekte ve tehlikeli sağlık problemlerine neden olmaktadır” önermeleri için ise aynı ölçek içinde farklı ifade ile katılımcıların görüşü alınmıştır (1=hiç katılmıyorum, 2=katılmıyorum, 3= kararsızım, 4= katılıyorum, 5= tamamen katılıyorum).

Tablo 3.10: Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Önermeler

Önerme Kodu	Ana Boyut	Önerme
Yasam1	Ekonomik refah	İşimdeki gelir durumum
Yasam2	Ekonomik refah	İşimdeki sosyal güvenliğim
Yasam3	Ekonomik refah	Aile gelirim
Yasam4	Ekonomik refah	Ödemeler ve sosyal haklar
Yasam5	Ekonomik refah	Ödediğim vergiler
Yasam6	Ekonomik refah	Yaşamam için gerekli olan masraflar
Yasam7	Ekonomik refah	Yeme-içme gibi temel ihtiyaçların maliyeti
Yasam8	Toplumun Refahı	Yaşadığım bölgedeki doğal çevre
Yasam9	Toplumun Refahı	Belediyenin sunduğu hizmetler ve faaliyetler
Yasam10	Toplumun Refahı	Birlikte yaşadığım insanlar

Yasam11	Toplumun Refahı	Sosyal statü
Yasam12	Toplumun Refahı	Ev yaşamım (çocuk çocuk, eş ile geçen yaşam)
Yasam13	Toplumun Refahı	Diğer insanlarla olan yaşamım
Yasam14	İçsel Refah	Boş zamanım
Yasam15	İçsel Refah	Boş zaman faaliyetlerim
Yasam16	İçsel Refah	Dünyanın bir çok ülkesinden gelen turist sayısı
Yasam17	İçsel Refah	Eğlence hayatım
Yasam18	İçsel Refah	Kültürel hayatım
Yasam19	İçsel Refah	Manevi hayat
Yasam20	İçsel Refah	Dini hizmetlerin uygulanmasından çok memnunum.
Yasam21	İçsel Refah	Kendimize ait kültürümüzü koruma yolları konusunda özellikle mutluyum.
Yasam22	İçsel Refah	Turistlerle konuştuğum zaman kültürümü dışarıya yaydığımı hissediyorum.
Yasam23	Sağlık ve Güvenlik	İçme suyunun temiz olmadığını düşündüğümden şişelenmiş su içmeyi tercih ediyorum.
Yasam24	Sağlık ve Güvenlik	Turistler tarafından çevreye bırakılmış çöpleri gördüğümde turizm hakkında iyi şeyler hissetmiyorum.
Yasam25	Sağlık ve Güvenlik	Çevre kirliliği toplum güvenliğini tehdit etmekte ve tehlikeli sağlık problemlerine neden olmaktadır.
Yasam26	Sağlık ve Güvenlik	İçtiğim suyun kalitesi
Yasam27	Sağlık ve Güvenlik	Topluluktaki suç oranları
Yasam28	Sağlık ve Güvenlik	Çevremizin temizliği
Yasam29	Sağlık ve Güvenlik	Bölgemdeki can güvenliğim
Yasam30	Sağlık ve Güvenlik	Sağlığım (hastanenin temizliği, doktorların ilgisi, ilaç almındaki kolaylık, ücretsiz muayene gibi)
Yasam31	Sağlık ve Güvenlik	Soluduğum havanın kalitesi

Anketin son bölümünde ise halkın bölgede yaşama süresi, turistle ilişki düzeyi, turizmde istihdam edilme durumları ile ilgili yedi adet demografik soru yer almaktadır.

Anket verilerinin istatistiksel analizinde paket programlarından SPSS 14.0 (Statistical Package of Social Sciences) ve yapısal denklem modellemede LISREL 8.80 kullanılmıştır.

3.5. GÜVENİLİRLİK VE GEÇERLİLİK ANALİZLERİ

3.5.1. Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik ölçülerin hatadan bağımsız kalma derecesidir. Aynı değişkenin bağımsız ölçümleri arasındaki tutarlılık-kararlılık durumu güvenilirlik olarak ifade edilmektedir (<http://www.finarfin.net/?p=240>, 22.02.2010). Güvenilirliğin yüksek olabilmesi, ölçümede izlenen süreçler ile kullanılan ölçütlerin ayrıntılı olarak belirlenebilmesine bağlıdır. Güvenilirliği düşük olan bir ölçmenin hiçbir bilimsel değeri olmadığı gibi, güvenilirliğin yüksek olması da yapılan ölçmenin amaca uygunluğunun garantisi değildir. Güvenilirlik ölçütleri şunlardır (Kuruüzüm, 2002, s.22):

-Zamana göre değişmezlik (süreklilik): Herhangi bir şeyin benzer koşullar altında ve belli bir zaman aralığı ile ölçümleri sonucu elde edilen veri grupları arasındaki ilişkidir. Test-yeniden test ile sorgulanabilir. Test-yeniden test yöntemi, ilgili ölçeğin değişik zaman aralıklarında aynı örnekleme uygulandığında tutarlı ve dengeli sonuçları verebilme derecesiyle ilgilenen bir güvenilirlik yöntemidir. Zamana göre değişmezlik ölçütü ile bulunacak güvenilirlik katsayısı için, veri türüne göre uygun bir korelasyon çözümlenmesi yapılır. Bu çoğu kez Pearson'un çarpım momentler korelasyon tekniğidir.

-Bağımsız gözlemciler arası uyum: Birden çok gözlemcinin birbirinden bağımsız olarak aynı şeyleri ölçmeye çalıştıkları durumlarda uygulanan bir güvenilirlik ölçütüdür. Özellikle öteki güvenilirlik ölçütlerinin pratik olmadığı durumlarda uygulanan bir güvenilirlik ölçütüdür. Bağımsız gözlemciler arası uyumu hesaplamak için kullanılan teknik, Kendall uyum katsayısıdır.

-İç Tutarlılık: Temel görüş her ölçme aracının belli bir amacı gerçekleştirmek üzere, birbirinden deneysel olarak bağımsız birimlerden oluştuğu ve bunların bütün içinde, bilinen ve birbirlerine eşit ağırlıklara sahip olduğu varsayımdır. İç tutarlılığı ölçümede kullanılan en önemli tekniklerden biri ikiye bölme yöntemidir. Araştırmacı tek numaralı maddeler ile çift numaralı maddelerin sonuçlarını karşılaştırır. Her iki yarının da birbirine yakın olması istenir. Bir diğer yöntem ise eşdeğer form yöntemidir. Burada iki farklı ölçüm aracı aynı denek grubuna uygulanır. İki form arasında yüksek korelasyon varsa ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna varılır. Diğer bir iç tutarlılık yöntemi "Cronbach Alfa"dır. Cronbach Alfa bir korelasyon katsayısı olarak yorumlanacağı için 0 ile 1 arasında değişir.

Negatif bir alfa değeri maddeler arasında pozitif bir ilişki olmadığı anlamına gelir ve güvenilirlik ortadan kalkar. Eğer alfa değeri düşük çıkarsa tek tek maddeler analizden çıkartılarak denenir. Alfa değerini düşüren madde bulunup analizden çıkartılır.

3.5.1.1. Yaşam Kalitesi leğinin Güvenilirlik Analizi

Güvenilirliğin test edilmesinde önermeler iç tutarlılık ölçüm aracı olan Cronbach alfa değerleriyle değerlendirilmiştir. Buna göre yaşam kalitesi leğinin Alfa değerinin 0,9046 olduğu tespit edilmiştir. Ölçekteki maddeler elemeye tutulduğunda dahi bu oranın üzerine çok ciddi şekilde ıkılmayacağı görüldüğünden bu aşamada ölçekten hiçbir soru çıkarılmamıştır.

Tablo 3.11: Yaşam Kalitesi Ölçeğine İlişkin Boyut İstatistikleri

Önermeler	Önerme Elendiğinde Ölçek Ortalaması	Önerme Elendiğinde Ölçek Varyansı	Düzeltilmiş Önerme-Boyut Korelasyonu	Önerme Elendiğinde Cronbach Alfa
Yaşam1	104,1171	322,2607	,4951	,9012
Yaşam2	103,8390	328,3416	,3967	,9030
Yaşam3	103,7366	323,8028	,5086	,9009
Yaşam4	104,2732	328,5427	,3859	,9033
Yaşam5	104,6683	325,4973	,4430	,9022
Yaşam6	104,2537	317,7785	,6201	,8987
Yaşam7	103,9317	319,5934	,5864	,8994
Yaşam8	102,9707	326,8325	,5730	,9001
Yaşam9	103,2732	321,8956	,6111	,8992
Yaşam10	102,7366	335,7930	,4441	,9024
Yaşam11	103,1902	320,0274	,6443	,8985
Yaşam12	103,1512	318,3937	,6639	,8981
Yaşam13	103,0537	328,1589	,5488	,9006
Yaşam14	103,8000	329,3373	,3589	,9039
Yaşam15	103,0537	326,3549	,5649	,9002
Yaşam16	103,4829	317,2901	,6588	,8981
Yaşam17	103,0585	323,5260	,6140	,8993
Yaşam18	103,2683	320,4032	,6506	,8985
Yaşam19	103,1122	321,7864	,6486	,8987
Yaşam20	102,8585	328,7887	,5728	,9004
Yaşam21	102,7317	331,6286	,5162	,9013
Yaşam22	102,6976	333,3591	,5451	,9013
Yaşam23	103,0976	322,6081	,6363	,8989
Yaşam24	104,4098	330,1646	,3075	,9053
Yaşam25	103,2732	320,4544	,6342	,8987
Yaşam26	103,2049	333,6245	,3331	,9039
Yaşam27	103,0000	326,1471	,5391	,9005
Yaşam28	102,7415	336,2220	,4000	,9028
Yaşam29	105,4390	352,1298	-,0981	,9097
Yaşam30	104,8683	353,2130	-,1092	,9129
Yaşam31	105,2927	352,2080	-,1011	,9096

Yaşam kalitesi ölçeğinde yer alan önermelerin 0,01 ve 0,05 anlamlılık düzeyinde 0,771 ile -0,132 arasında değişen korelasyona sahip oldukları görülmektedir.

3.5.1.2. Turistle Etkileşim Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Turistle etkileşim ölçeğinin Cronbach Alfa'sı 0,7613 olarak bulunmuştur. Önermelere tek tek bakıldığında hiçbir önermenin alfa değerini ciddi şekilde artırmadığı görülmüş bu nedenle ölçekten hiçbir önerme çıkarılmamıştır.

Tablo 3.13: Turistle Etkileşim Ölçeğine İlişkin Boyut İstatistikleri

Önermeler	Önerme Elendiğinde Ölçek Ortalaması	Önerme Elendiğinde Ölçek Varyansı	Düzeltilmiş Önerme-Boyut Korelasyonu	Önerme Elendiğinde Cronbach Alfa
Etklsm1	9,6000	9,8475	,6549	,6502
Etklsm2	9,6980	9,8674	,6469	,6548
Etklsm3	8,7878	12,2580	,5038	,7354
Etklsm4	10,2776	11,2013	,4535	,7649

Turistle etkileşim ölçeğinde yer alan önermelerin 0,01 anlamlılık düzeyinde 0,299 ile 0,632 arasında değişen korelasyona sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3.14: Turistle Etkileşim Ölçeğine Ait Korelasyon Matrisi

	Etklsm1	Etklsm2	Etklsm3	Etklsm4
Etklsm1	1			
Etklsm2	,632**	1		
Etklsm3	,486**	,440**	1	
Etklsm4	,395**	,419**	,299**	1

** 0.01 düzeyinde anlamlı

3.5.1.3. Topluluğa Bağlılık Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Topluluğa bağlılık ölçeğinin Cronbach Alfa'sı 0,8735 olarak bulunmuştur. Önermelere tek tek bakıldığında hiçbir önermenin alfa değerini artırmadığı görülmüş bu nedenle ölçekten hiçbir önerme çıkarılmamıştır.

Tablo 3.15: Topluluğa Bağlılık Ölçeğine İlişkin Boyut İstatistikleri

Önermeler	Önerme Elendiğinde Ölçek Ortalaması	Önerme Elendiğinde Ölçek Varyansı	Düzeltilmiş Önerme-Boyut Korelasyonu	Önerme Elendiğinde Cronbach Alfa
Topbag1	23,1102	30,9919	,6826	,8512
Topbag2	22,9347	32,8482	,6695	,8542
Topbag3	23,2612	30,4561	,6962	,8494
Topbag4	23,2816	30,5146	,7221	,8458
Topbag5	23,5796	30,2611	,6781	,8522
Topbag6	23,2449	34,3414	,5066	,8729
Topbag7	23,3224	32,6128	,6171	,8599

Topluluğa bağlılık ölçeğinde yer alan önermelerin 0,317 ile 0,688 arasında değişen korelasyona sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3.16: Topluluğa Bağlılık Ölçeğine Ait Korelasyon Matrisi

	Topbag1	Topbag2	Topbag3	Topbag4	Topbag5	Topbag6	Topbag7
Topbag1	1						
Topbag2	,674**	1					
Topbag3	,668**	,589**	1				
Topbag4	,599**	,551**	,678**	1			
Topbag5	,434**	,497**	,466**	,582**	1		
Topbag6	,345**	,317**	,319**	,356**	,504**	1	
Topbag7	,388**	,402**	,428**	,466**	,616**	,537**	1

** 0.01 düzeyinde anlamlı

3.5.1.4. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğinin (SUSTAS) Güvenilirlik Analizi

Sürdürülebilir turizm tutum ölçeğinin Cronbach Alfa'sı 0,93 olarak bulunmuştur. Önermelere tek tek bakıldığında hiçbir önermenin güvenilirliği önemli ölçüde artırmadığı görülmüş bu nedenle ölçekten hiçbir önerme çıkarılmamıştır.

Tablo 3.17: Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine İlişkin Boyut İstatistikleri

Önermeler	Önerme Elendiğinde Ölçek Ortalaması	Önerme Elendiğinde Ölçek Varyansı	Düzeltilmiş Önerme-Boyut Korelasyonu	Önerme Elendiğinde Cronbach Alfa
Sustas1	128,64	338,352	,195	,933
Sustas2	128,55	339,767	,167	,933
Sustas3	127,73	348,023	-,023	,936
Sustas4	128,38	342,737	,091	,934
Sustas5	126,12	343,495	,130	,932
Sustas6	126,80	322,746	,560	,928
Sustas7	126,76	319,227	,614	,927
Sustas8	126,54	321,389	,662	,926
Sustas9	126,43	324,033	,650	,927
Sustas10	126,88	317,482	,655	,926
Sustas11	126,07	338,032	,418	,929
Sustas12	126,38	328,644	,636	,927
Sustas13	126,40	326,186	,674	,927
Sustas14	126,10	334,730	,505	,928
Sustas15	126,14	333,962	,554	,928
Sustas16	126,06	335,598	,498	,929
Sustas17	126,02	335,893	,569	,928
Sustas18	126,18	331,025	,584	,928
Sustas19	126,37	326,328	,656	,927
Sustas20	125,99	341,838	,318	,930
Sustas21	126,37	327,169	,625	,927
Sustas22	126,45	326,582	,615	,927
Sustas23	126,79	319,455	,679	,926
Sustas24	126,92	313,993	,739	,925
Sustas25	126,80	319,922	,684	,926
Sustas26	126,62	323,756	,685	,926
Sustas27	126,38	330,005	,617	,927
Sustas28	126,33	335,795	,431	,929
Sustas29	126,68	322,044	,682	,926
Sustas30	126,80	315,385	,761	,925
Sustas31	126,83	316,744	,728	,925
Sustas32	126,82	318,367	,679	,926
Sustas33	126,62	323,736	,615	,927

Tablo 3.18: SUSTAS Ölçeğine Ait Korelasyon Tablosu

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33				
1																																				
2	,708**																																			
3	,411**	,399**																																		
4	,629**	,658**	,346**																																	
5	,034	,433**	-,045	-,003																																
6	,037	,061**	,032	-,029	,185**																															
7	,027	,053**	-,041	-,042	,111	,803**																														
8	,029	-,003	-,076	-,138*	,127*	,588**	,643**																													
9	,008	-,067	-,037	,102	,035	,527**	,530**	,625**																												
10	,127*	,125	,045	-,114	-,051	,418**	,454**	,537**	,468**																											
11	,009	-,004	-,040	,038	,224**	,221**	,252**	,238**	,389**	,127*																										
12	,072	,058	-,139*	-,024	,036	,363**	,428**	,466**	,434**	,414**	,467**																									
13	,063	,007	-,035	-,146*	,088	,412**	,431**	,488**	,493**	,454**	,344**	,622**																								
14	-,035	-,161*	-,062	-,151*	,211**	,295**	,279**	,359**	,438**	,261**	,519**	,459**	,540**																							
15	-,082	-,112	-,038	,212**	,186**	,310**	,267**	,368**	,515**	,255**	,490**	,438**	,472**	,653**																						
16	-,078	-,163*	-,064	-,167*	,190**	,269**	,276**	,301**	,438**	,273**	,489**	,388**	,434**	,615**	,726**																					
17	-,086	-,134*	-,133*	-,148*	,193**	,280**	,270**	,394**	,445**	,328**	,452**	,463**	,428**	,630**	,610**	,703**																				
18	,062	-,013	-,037	-,060	,013	,324**	,368**	,344**	,384**	,325**	,367**	,379**	,405**	,366**	,432**	,497**	,465**																			
19	-,003	-,063	-,103	-,138*	,084	,478**	,521**	,495**	,569**	,362**	,379**	,466**	,488**	,396**	,405**	,304**	,486**	,645**																		
20	,011	-,023	-,067	-,083	,167**	,105	,085	,213**	,239**	,113	,464**	,338**	,326**	,428**	,385**	,433**	,463**	,317**	,371**																	
21	,041	-,041	-,142*	-,104	,038	,284**	,284**	,356**	,419**	,399**	,312**	,420**	,482**	,377**	,414**	,447**	,493**	,461**	,492**	,402**																
22	,104	,071	-,021	-,009	,030	,264**	,297**	,366**	,364**	,424**	,204**	,351**	,478**	,318**	,403**	,410**	,389**	,467**	,442**	,360**	,703**															
23	,094	,101	-,086	-,008	,061	,348**	,420**	,503**	,501**	,531**	,306**	,426**	,443**	,225**	,275**	,247**	,314**	,385**	,540**	,255**	,518**	,503**														
24	,128*	,071	-,036	-,097	,061	,397**	,444**	,521**	,463**	,567**	,177**	,366**	,475**	,282**	,306**	,251**	,332**	,363**	,501**	,124	,501**	,547**	,593**													
25	,114	,171*	-,069	-,098	-,029	,396**	,444**	,476**	,467**	,617**	,167**	,357**	,399**	,162	,244**	,223**	,286**	,353**	,430**	,170**	,389**	,432**	,595**	,651**												
26	,041	,080	-,035	-,050	,134*	,314**	,383**	,404**	,446**	,464**	,316**	,387**	,481**	,323**	,379**	,385**	,438**	,383**	,415**	,233**	,460**	,519**	,556**	,684**	,644**											
27	,069	,042	-,026	-,016	,091	,278**	,284**	,468**	,399**	,405**	,339**	,433**	,373**	,400**	,420**	,418**	,524**	,444**	,409**	,355**	,459**	,418**	,435**	,557**	,535**	,576**										
28	,021	-,024	-,138*	-,023	,117	,138*	,126*	,324**	,317**	,168**	,337**	,285**	,315**	,324**	,438**	,288**	,372**	,354**	,382**	,331**	,477**	,453**	,306**	,359**	,306**	,398**	,460**									
29	,060	,001	-,062	-,056	,000	,423**	,469**	,530**	,439**	,486**	,273**	,418**	,463**	,351**	,352**	,316**	,385**	,443**	,526**	,214**	,458**	,427**	,503**	,543**	,561**	,449**	,423**	,420**								
30	,092	,005	-,056	-,015	,043	,446**	,478**	,599**	,509**	,555**	,254**	,493**	,560**	,347**	,399**	,309**	,385**	,388**	,542**	,173**	,502**	,538**	,546**	,725**	,567**	,601**	,517**	,379**	,648**							
31	,090	,072	-,080	-,093	,031	,402**	,467**	,552**	,414**	,584**	,216**	,420**	,487**	,291**	,295**	,335**	,413**	,528**	,188**	,486**	,485**	,591**	,668**	,648**	,549**	,489**	,284**	,715**	,705**							
32	,082	,085	-,061	,085	,026	,409**	,470**	,487**	,402**	,600**	,201**	,469**	,511**	,279**	,365**	,323**	,270**	,323**	,371**	,124	,380**	,375**	,536**	,515**	,575**	,456**	,362**	,279**	,660**							
33	,086	,040	-,156*	-,033	,101	,317**	,323**	,447**	,443**	,461**	,217**	,447**	,319**	,370**	,377**	,308**	,341**	,295**	,370**	,287**	,463**	,468**	,544**	,479**	,519**	,383**	,356**	,324**	,465**	,464**	,537**	,566**				

**01 seviyesinde anlamlı * ,05 seviyesinde anlamlı

3.5.2. Geçerlilik Analizi

Hair vd.'ne (1998, s.90) göre geçerlilik bir ölçeğin veya ölçek setinin çalışmanın içeriğini doğru şekilde temsil ettiği alan, herhangi bir sistematik veya rasgele olmayan hatadan özgür olma derecesidir. Geçerlilik bir ölçme aracının amaçladığı özelliği başka herhangi bir özellikle karıştırmadan doğru olarak ölçebilme derecesidir. Geçerlilik, bir ölçme aracının ölçmek istediği değişkeni ölçüp ölçmediği, ölçüyorsa onu başka değişkenlerden ne derece arınık ölçtüğü şeklinde tanımlanabilir. Ölçme aracının geçerliliği, güvenilirliğinden etkilenir. Ölçme aracının güvenilirliği düşük ise ölçme aracından alınacak sonuçların geçerliliği de düşer. Bu nedenle ölçme aracının geçerli olması için güvenilir olması bir ön şarttır. (<http://www2.aku.edu.tr/~gocak/pdf/10-13-1%20gecerlik-guven.pdf>, 22.02.2010). Bir ölçüm aracı belli bir amaç ve belli koşullar için geçerlidir. Geçerlilik evrensel değildir. Bir ölçüm aracının geçerliliği, ölçülmek istenen özelliğe göre bireyler, gruplar ya da durumlar arasındaki gerçek farklılığı yansıtan ölçme aracı niteliğidir.

Literatürde en çok yararlanılan geçerlilik ölçütleri şunlardır (Kuruüzüm, 2002, s.25):

- a) İçerik geçerliliği (content validity): Ölçme aracında bulunan önermelerin ölçme aracına uygun olup olmadığı, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediği sorunu ile ilgili olarak uzman görüşüne dayanarak ortaya konur.
- b) Uygulama (kriter) geçerliliği (predictive validity): Yapılan ölçme ile ölçülmeye çalışılan konunun gerçek hayattaki yansımalarının karşılaştırılmasındaki uyumu ifade eder. En az yanılma payı olan ölçüttür. Uygulama geçerliliğinin saptanmasında en çok korelasyon teknikleri kullanılır. Uygulama geçerliliği iki gruba ayrılır:

-Kestirim Geçerliliği: Bireylerin veya grupların ileride gösterecekleri davranışları

önceden tahmin edebilmek amacıyla geliştirilmiştir.

- Eşzamanlı geçerlilik: Geliştirilen ölçüm ile eşzamanlı olarak toplanan bir kriter ölçümü arasındaki korelasyonun bir kanıtıdır.

- c) Yapı Geçerliliği (construct validity): Sosyal bilim araştırmalarında kullanılan ölçüm araçlarından elde edilen sonuçlara teorik ve bilimsel açıdan daha güvenle yorum kazandırabilmek için, ölçülen kavrama açıklık getirmek amacı ile yapılan çalışmaların son yıllardaki en önemli ürünü yapı geçerliliği olmuştur. Kuramsal olarak, geçerlilik ölçmenin dayandığı temel kuramların geçerliliği ile ilgilidir. Kuramsal geçerliliği ararken, faktör

analizinden faydalanılır. Faktör analizinde amaç çok sayıdaki maddelerin daha az sayıda faktör ile ifade edilmesidir.

d) Yakınsama Geçerliliği (convergent validity): Aynı kavrama ilişkin bağımsız ölçütlerin yakınlaştığı ya da yüksek korelasyon gösterdiği durumlardır. Kısacası aynı kavramı ölçen ölçekler arasındaki uyuşma derecesidir.

e) Ayrışma geçerliliği (discriminant validity): Kavramsal olarak farklı boyutların ölçütlerden ayrılmasıdır.

3.5.2.1. Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Geçerlilik Analizi

Ön test sonucunda yaşam kalitesi ölçeğine ait 31 önerme önce açımlyıcı faktör analizine daha sonra da doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Örneklem yeterlilik testi olan KMO ,852 ve Bartlet testlerinin ($\chi^2 = 2640,697$; $P_{\text{sign}} = 0,000$; $p < 0,05$) istenen oranlarda çıktığı görüldüğünden ölçeğin örnekleminin yeterli olduğu anlaşılmaktadır. Yaşam kalitesinin özgün formu ile çeviri formun faktör yapıları karşılaştırıldığında, özgün formdaki dört faktörlü yapının korunmadığı tespit edilmiştir. Faktör yük değeri düşük, binişik ve faktör isimlendirmesinde sorun yaratan maddeler araçtan çıkarılmıştır Buna göre “yaşadığım bölgedeki çevre”, “sağlığım”, “soluduğum havanın kalitesi”, “içtiğim suyun kalitesi”, “çevrenin temizliği”, “topluluktaki suç oranları”, “bölgeindeki can güvenliğim” ve “dini hizmetlerin uygulanmasından çok memnunum” önermeleri anketten çıkarılmıştır. İlgili ölçeğin İngilizce olması ve farklı kültürlerde uygulanmış olması, aynı anketin bizim kültürümüzde de aynı sonuçları vereceği anlamına gelmediğinden istatistiksel anlamda ortaya çıkan sonuçlar da bu gerçeği destekler niteliktedir. Buna göre ölçeğin orjinalinde dört boyut olarak yer alan yaşam kalitesi kavramı, uygulanan ön test sonucunda üç boyuta düşmüş ve isimlendirmede farklılık ortaya çıkmıştır. Orjinal ölçekte ekonomik refah düzeyi, toplumun refah düzeyi, içsel refah düzeyi, sağlık ve güvenlik boyutları yer almaktadır. Ön test sonucunda ise ekonomik refah düzeyi aynen kalırken, toplumsal ve içsel refah düzeyi aynı boyut içinde toplanmıştır. Sağlık ve güvenlik boyutu ise ayrılarak sadece sağlık boyutu ön plana çıkmıştır. Ancak analizler sonucu Alanya halkının ifade etmek istediği sağlığın çevre sağlığı boyutunu ilgilendiren önermeler olduğu görülmektedir.

Ölçekte yer alan “İçme suyunun temiz olmadığını düşündüğümden şişelenmiş su içmeyi tercih ediyorum”, “Turistler tarafından çevreye bırakılmış çöpleri gördüğümde

turizm hakkında iyi şeyler hissetmiyorum” ve “Çevre kirliliği toplum güvenliğini tehdit etmekte ve tehlikeli sağlık problemlerine neden olmaktadır” önermeleri ters kodlanarak açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır.

Temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemiyle faktörleşme sonucunda yaşam kalitesi ölçeği 31 önermeden 23 önermeye düşerken yaşam kalitesi üç boyut altında yer almaktadır. Tüm faktörler varyansın %52,6 'sını açıklamaktadır. Ölçekte yer alan toplumsal ve içsel refah boyutunun yapı güvenilirliği 0,90 ile arzu edilen orandadır. Ekonomik refah boyutunun yapı güvenilirliği 0,87 ile yine istenilen bir oran olarak ön testte ortaya çıkmıştır. Yaşam kalitesini oluşturan diğer alt boyut olan çevre sağlığı ise 0,50 yapı geçerliliği oranı ile diğer iki boyuta oranla daha düşük düzeyde çıkmıştır. Ancak bu oranın kabul edilebilir miktar olan 0,40'ın (Scherer vd., 1988) üstü olduğu düşünüldüğünde, analizde önemli faktör olarak ortaya çıkan üç faktörün birlikte, maddelerdeki toplam varyansın ve ölçeğe ilişkin varyansın çoğunluğunu sağladığı görülmektedir. Bu aşamadan sonra geçerlilik için ikinci aşama olan doğrulayıcı faktör analizine geçilecektir.

Tablo 3.19: Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçeğe Ait Faktörler ve İlgili Önergeler	Yük Değerleri	Özdeğer	Varyansı Açıklama Oranı (%)
		6,213	27,011
Toplumsal ve içsel refah	,90*		
Kültürel hayatım	,774		
Boş zaman faaliyetlerim	,773		
Sosyal statü	,756		
Boş zamanım	,753		
Manevi hayat	,732		
Eğlence hayatım	,714		
Diğer insanlarla olan yaşamım	,671		
Kendimize ait kültürümüzü koruma yolları konusunda özellikle mutluyum	,632		
Ev yaşamım (çocuk çocuk, eş ile geçen yaşam)	,613		
Belediyenin sunduğu hizmetler ve faaliyetler	,610		
Dünyanın bir çok ülkesinden gelen turist sayısı	,550		
Turistlerle konuştuğum zaman kültürümü dışarıya yaydığımı hissediyorum.	,530		
Birlikte yaşadığım insanlar	,475		

Ekonomik Refah	,877*	4,064	17,670
Ödemeler ve sosyal haklar	,822		
İşimdeki sosyal güvenliğim	,806		
İşimdeki gelir durumum	,771		
Aile gelirim	,757		
Ödediğim vergiler	,718		
Yaşamam için gerekli olan masraflar	,654		
Yeme-içme gibi temel ihtiyaçlarımla ilgili maliyeti	,578		
		1,829	7,954
Çevre Sağlığı	,503*		
Çevre kirliliği toplum güvenliğini tehdit etmekte ve tehlikeli sağlık problemlerine neden olmaktadır.(**)	,759		
Turistler tarafından çevreye bırakılmış çöpleri gördüğümde turizm hakkında iyi şeyler hissetmiyorum.(**)	,718		
İçme suyunun temiz olmadığını düşündüğümden şişelenmiş su içmeyi tercih ediyorum.(**)	,542		
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)	,852		
Bartlett's Testi (χ^2)	2640,697		
	<i>Df</i>	253	
	<i>Sig.</i>	,000	
* Cronbach Alfa			
** Ters kodlama			

3.5.2.2. Turistle Etkileşim Ölçeğine Ait Geçerlilik Analizi

Dört önermeden oluşan turistle etkileşim ölçeğine uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda %58,9 varyansı açıklama oranı elde edilmiştir. Örneklem yeterlilik testi olan KMO ,750 ve Bartlett testlerinin ($\chi^2 = 254,830$; $P_{\text{sign}} = 0,000$; $p < 0,05$) istenen oranlarda çıktığı görüldüğünden ölçeğin örnekleminin yeterli olduğu sonucu çıkmıştır. Bu aşamadan sonra geçerlilik için ikinci aşama olan doğrulayıcı faktör analizine geçilecektir.

Tablo 3.20: Turistle Etkileşim Ölçeğinin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçeğe Ait Faktörler ve İlgili Önermeler	Yük Değerleri	Özdeğer	Varyansı Açıklama Oranı (%)
Turistle Etkileşim		2,356	58,9
	,7613*		
Zamanımın büyük bir kısmını turistle iletişim içinde geçiririm.	,840		
Turistlerle çoğu zaman dil pratiği yapmak için bir araya gelirim.	,832		
Alışveriş sırasında dil konusunda yardıma ihtiyacı olan turistlere yardım ederim.	,720		
Arkadaşlarımı Alanya'ya gelen turistler arasından seçerim.	,663		
<i>Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)</i>	,750		
<i>Bartlett's Testi Chi-Square (χ^2)</i>	254,830		
<i>Df</i>	6		
<i>Sig.</i>	,000		
*Cronbach Alfa			

3.5.2.3. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine Ait Geçerlilik Analizi

Topluluğa bağlılık ölçeği yedi önerme ile %57,2 varyansı açıklama oranına sahiptir. Örneklem yeterlilik testi olan KMO ,859 ve Bartlet testlerinin ($\chi^2 = 821,437$; $P_{\text{sign}} = 0.000$; $p < 0,05$) istenen oranlarda çıktığı görüldüğünden ölçeğin örnekleminin yeterli olduğu sonucu çıkmıştır. Bu aşamadan sonra geçerlilik için ikinci aşama olan doğrulayıcı faktör analizine geçilecektir.

Tablo 3.21: Topluluğa Bağlılık Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçeğe Ait Faktörler ve İlgili Önergeler	Yük Değerleri	Özdeğer	Varyansı Açıklama Oranı (%)
		3,998	57,12
Topluluğa Bağlılık	,8735*		
Burada istediğim için yaşıyorum.	,788		
Nerede yaşadığımı söylemekten gurur duyuyorum.	,772		
Buradan kesinlikle taşınmak istemem.	,798		
Buranın yaşayabileceğim en ideal yer olduğunu düşünüyorum.	,814		
Buradaki insanlara bağlı olduğumu hissedirim.	,773		
Yaşadığım yerdeki komşularımı severim.	,611		
Kendimi yaşadığım yerdeki insanlar arasında güvende hissedirim.	,714		
<i>Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)</i>	,859		
<i>Bartlett's Testi Chi-Square (χ^2)</i>	821,437		
<i>Df</i>	21		
<i>Sig.</i>	,000		
*Cronbach Alfa			

3.5.2.4. Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine (SUSTAS) Ait Geçerlilik Analizi

Ön test sonuçlarına uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda sürdürülebilir turizm tutum ölçeği Alanya bölgesindeki yerel halk tarafından beş boyutta toplanan sonuçlar vermiştir. Orijinal ölçekte yedi boyut olarak ölçülen sürdürülebilir turizm tutumu, Alanya bölgesindeki yerel halk tarafından Türkçe çevirisine verilen yanıtlar boyutlar aynı kalmakla birlikte, iki boyutun diğer boyutlarla birleştiği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Planlama boyutu ekonomik fayda ile birlikte yer alırken, toplum odaklı turizm boyutu ile toplum katılımının maksimizasyonu boyutu bir arada boyutlanmıştır. Bu durumun en önemli sebebi ise kültürel farklılıklardan ortaya çıkan ve bölge halkının turizm gelişiminde planlama sürecini ekonomik fayda ile birlikte düşünmesi ve yine benzer şekilde turizme toplum odaklı bir bakışta turizme toplumsal katılımın maksimum düzeyde imkan sağlanması nedeniyle de bu iki boyut bir arada yer almaktadır. Alanya bölgesinin turizm gelişimi açısından bu durumu değerlendirdiğimizde bölge halkının sürekli turizm ile iç içe olmasının ortaya çıkardığı bir sonuç olarak da bu boyutların bir araya gelmiş olabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir.

“Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve korunmalı”, “Turizm gelişiminin iyi planlandığına inanıyorum”, “Doğal çevrenin çekici olması turistler için önemlidir”, “Bölgedeki turizm hareketleri bölgesel mallar için yeni pazarlar yaratır” ve “Başarılı bir turizm gelişimi için toplumdaki her kesimin turizm karar mekanizmasına katılımı gereklidir” önermeleri faktör yük değeri düşük, binişik ve faktör isimlendirmesinde sorun yaratan maddeler olduğundan analizden çıkarılmıştır. Temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemiyle faktörleşme sonucunda SUSTAS ölçeği 33 önermeden 28 önermeye düşerken sürdürülebilir turizm tutum ölçeği beş boyut altında yer almaktadır. Tüm faktörler varyansın %66,4 ünü açıklamaktadır. Sosyal maliyet toplam varyansın %9,652’sini, çevrenin sürdürülebilirliği %10,723’ünü, planlama ve ekonomik fayda %16,097’sini, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması %6,593’ünü, toplum odaklı turizm ve toplum katılımının maksimizasyonu boyutu ise %23,429’unu açıklamaktadır. Ayrıca örneklem yeterlilik testi olan KMO ,896 ve Bartlet testlerinin ($\chi^2 = 4,885E3$; $P_{\text{sign}} = 0,000$; $p < 0,05$) istenen oranlarda çıktığı görülmektedir. Bu aşamadan sonra açımlayıcı faktör analizi yapılan ölçeğe doğrulayıcı faktör analizi yapılacaktır.

Tablo 3.22: Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine (SUSTAS) Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçeğe Ait Faktörler ve İlgili Önermeler	Yük Değerleri	Özdeğer	Varyansı Açıklama Oranı (%)
		1,480	9,652
Sosyal Maliyet	* ,821		
Turizm yüzünden kendimi genellikle rahatsız hissediyorum.	,887		
Bölgemize gelen turistler yaşam kalitemi olumsuz etkilemektedir.	,891		
Bölgem turizm gelişimi yüzünden aşırı kalabalıktır.	,632		
Turizm yüzünden yaşam kalitemin kötüye gittiğini hissediyorum.	,803		
	* ,867	1,987	10,723
Çevrenin Sürdürülebilirliği			
Turizm çevreyi korur.	,834		
Turizm yaban hayatı ve doğal yaşamı her zaman korur.	,832		
Doğal çevremiz hem bugün hem de gelecekte korunur.	,621		
Turizm doğal ve kültürel çevreyle uyum içinde gelişir.	,529		
	* ,886	3,073	16,097
Planlama ve Ekonomik Fayda			
Başarılı turizm yönetimi için ileri düzeyde planlama yapılması gerekir.	,713		
Turizm kalkınma planları sürekli geliştirilir.	,561		
Turizm sektörü geleceğe yönelik plan yapar.	,482		
Turizmin bölge ekonomisine büyük katkı sağladığına inanıyorum.	,811		
Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirir.	,784		
Turizmi bölgemize yeni gelir kaynağı yaratması yüzünden seviyorum.	,777		
Turizm bölge ekonomisi için iyidir.	,717		
	* ,816	1,006	6,593
Ziyaretçi Memnuniyetinin Sağlanması			
Turizm işletmeleri turistlerin memnuniyetini dikkate alır.	,596		
Turizm turistlerin olumlu izlenimlerle ayrılmasını sağlar.	,476		
Yerel yönetim (belediye, muhtarlık) turist memnuniyetini takip eder.	,500		
Turistlerin olumlu izlenimlerini arttırabilmek için belediye yatırım yapar.	,572		

Ölçeğe Ait Faktörler ve İlgili Önermeler	Yük Değerleri	Özdeğer	Varyansı Açıklama Oranı (%)
Toplum Katılımının Maksimizasyonu ve Toplum Odaklı Turizm	*,927	11,073	23,429
Turizm işletmeleri çalıştıracağı insanların büyük çoğunluğunu Alanya ve çevresinden karşılar.	,699		
Turizmden sağlanan gelir halkın geniş kitlelerine dağılır.	,748		
Turizm sektöründe tüketilen mal ve hizmetlerin büyük çoğunluğu bölgedeki üretimle karşılanır.	,757		
Turizm sektörü bölgenin gelişmesi için gerekli olan fonlara katkıda bulunur.	,635		
Yerel halka turizm karar mekanizmalarında yer alabilmeleri için fırsat verilir.	,656		
Turizm sektörü her zaman toplumun değer yargılarını dikkate alır.	,698		
Toplum bireylerinin turizm karar mekanizmalarında yer alabilmeleri için fırsatlar yaratılmıştır.	,811		
Toplum bireyleri turizm planlama komitelerinde liderlik yapmak için teşvik edilir.	,753		
Turizmin gelişmesi ile toplumun tüm kurumlarında çevre bilinci artar.	,692		
<i>Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)</i>	,896		
<i>Bartlett's Testi Chi-Square (χ^2)</i>	4,885E3		
<i>Df</i>	496		
<i>Sig.</i>	,000		

*Cronbach Alfa

3.5.3.Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçlarına Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) Uygulanması ve Yapısal Eşitlik Modellemesi

Açımlayıcı faktör analizi ortaya çıkan bilgiler paralelinde ölçeğin yapı geçerliliği konusunda bazı bilgiler vermesine karşın, gözlenen verilerin önerilen modelle ne oranda uyum gösterdiği ve maddelerin görece kalitesi hakkında fazla bilgi vermemektedir (Sümer, 2000, s.20). Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) genel olarak klasik faktör analizi çalışmalarından sonra uygulanan bir yöntem olup, faktör analizi sonucu ortaya çıkan faktörleşme yapısına uygulanmaktadır. Geleneksel açımlayıcı faktör analizinin tersine DFA faktör ağırlıkları ve bunlara ilişkin parametrelerin yanı sıra faktörlerin ve denenen modelin genel kalitesine ilişkin bilgiler verir. DFA, yapısal eşitlik modellemesinin ölçümleme kısmı olup, modelin faktör-analitik yapısını önceden ortaya koymakta ve verinin varsayılan modele ne derece uyum gösterdiğini test ya da teyit etmektedir (Meuleners, 2003, s.283-284). DFA ölçek geliştirme ya da sınamaya amacıyla kullanıldığında faktörleri temsil eden gizil değişkenler arasında sadece yönü bilinmeyen ilişkiler (korelasyonlar) olduğu varsayılır ve genellikle bütün parametreler serbest bırakılır (Sümer, 2000, s.9). Burada ortaya konan ölçeklerin de birer ölçek uyarılama çalışması olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

DFA, araştırmacıların neden-sonuç ilişkisini ortaya çıkarmaya çalışan yapısal eşitlik modellemesinin (YEM) bir parçasıdır. YEM ve DFA temelde benzer mantıkla çalışsa da farklı kavramlar olarak ele alınmaktadır. YEM ile genellikle önerilen kuramsal bir modelin denenmesi amaçlanırken DFA daha çok ölçek geliştirme ya da geçerlilik analizlerinde kullanılmakta ve önceden belirlenmiş ya da kurgulanmış bir yapının doğrulanması ya da teyit edilmesi amacını taşımaktadır (Sümer, 2000, s.4). YEM gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik denenceleri sınamaya yarayan kapsamlı bir istatistik yöntemidir (Hoyle, 1995). Yapısal eşitlik modellemesi çalışmasında değişkenler arası ilişki teoriye dayalı olarak belirlenir. Yapısal eşitlik modelleme çalışmaları mevcut teorik yapı ile toplanan verilerle örtüşüp örtüşmediğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu şekilde elde edilen değişkenler arasındaki ilişki incelenebilir. YEM, istatistiksel olarak nedensel modelleri sınamasına karşın bu özünde araştırmacının kurguladığı bir nedenselliktir ve bulunan nedensel sonuç, model uyumu açısından desteklense de gerçekte böyle bir nedenselliğin mutlak olarak var olduğu anlamına gelmemektedir. Nedenselliğin

korelasyonlara (kovaryans matrisine) dayalı olarak elde edilmiş bir nedensellik olduğu gözden kaçırılmamalıdır (Sümer, 2000, s.24).

Yapısal denklem modelinin iki temel ögesi vardır (Şimşek, 2007): Ölçme modeli ve yapısal model. Ölçme modeli, daha önce literatürde tanımlanmış bir değişkeni ölçmeye çalışır. Yapısal model ise, ölçme modeli tarafından doğrulanan yapılar arasındaki ilişkileri araştırır. Yapısal modelleme süreci iki temel aşamadan oluşmaktadır (Akıncı, 2006, s.97). Bu aşamalar, ölçüm modelinin geçerliliğini ve yapısal modelin veriye uyumunu belirlemektir. Geçerlilik, temel olarak doğrulayıcı faktör analiziyle sağlanırken, model uyumu gizli değişkenler ile yol (path) analiziyle sağlanır. Ölçme modeli gizli değişkenlerin tanımlandığı ve bütün değişkenler arasındaki yönü tanımlanmamış ilişkilerin (korelasyonların) hesaplandığı modeldir. İyi bir YEM analizinin ölçüm modeliyle başlaması gerekir (Anderson ve Gerbing, 1988).

Araştırmacının amacına göre YEM uygulamada bir model oluşturma ya da geliştirme stratejisi olarak da kullanılabilir. Bu doğrultuda Jöreskog ve Sörbom (1993) üç farklı strateji tanımlamaktadır. Mutlak doğrulayıcı, model üretme (geliştirme) ve model karşılaştırma stratejileri. Mutlak doğrulayıcı stratejiye göre araştırmacı sadece bir tek model oluşturur ve bu modelin veriye uygunluğunu test eder. Model geliştirme stratejisinde ise belirli bir modelle deneme süreci başlatılır ve hesaplanan uyum istatistiklerinin anlamlılığı, modelin yorumlanabilirliği ve basitliği gibi ölçütler dikkate alınarak, veriye en uygun olan model elde edinceye kadar elde edilen model sistematik şekilde yeniden biçimlenir. Model karşılaştırmada ise araştırmacı genellikle belirli kuramlar ya da kavramlar temelinde önceden birden fazla model önerir ve bu modelleri aynı veri üzerinde karşılaştırır (Sümer, 2000, s.16-17).

YEM analizleri regresyon analizi temelinde çalışmaktadır. Teze ilişkin ölçeğin YEM analizlerine uygun olup olmadığını anlamak üzere (regresyonda olduğu gibi) ölçeğin normal dağılıp dağılmadığına bakmak gereklidir. Normal dağılıma uygunluğu çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakarak anlamak mümkün olabilmektedir. Çarpıklık gözlemlenen değişkenlerin ortalamasının sağına ve soluna düşmesini ifade etmektedir. Tam simetri durumunda aritmetik ortalama, mod ve medyan birbirine eşit olup çarpıklık katsayısı sıfır olacaktır. (Şimşek, 2007). Eğer bu eşitlik bozulursa dağılım çarpık hale gelecektir. Basıklık ise normal dağılım eğrisinin ne kadar dik veya basık olduğunu

göstermektedir. Basıklık katsayısı pozitif ise eğri normale göre daha diktir. Negatif ise normale göre daha basıktır. Hem çarpıklık hem de basıklık değeri sifıra yaklaştıkça verilerin normal dağılım sergilediği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında mevcut anketi oluşturan ölçeklerde yer alan gözlenen değişkenlerin önemli bir oranda normal dağılım sergileme yönünde olduğu basıklık ve çarpıklık değerlerinden anlaşılmaktadır (-1 ve +1 arasında). Basıklık ve Çarpıklık oranları Ek- 3'teki tablolarda görülmektedir.

Yapısal eşitlik modelinde uyumun değerlendirilmesi üç grupta toplanan uyum istatistikleri ile ölçülmektedir. Bunlar ki kare uyum istatistiği, iyilik uyum istatistiği ve karşılaştırmalı uyum istatistikleridir.

Ki kare uyum istatistiğinde anlamlı bir "p" değeri yerine anlamsız bir "p" değeri elde edilmesi istenen bir durumdur. Elde edilen ki kare değeri ne kadar büyükse o kadar kötü uyum olduğunu bize göstermektedir. Bazı durumlarda serbestlik derecesinin ki kareye oranı da yeterlilik için kullanılmaktadır.

Ki kare testinin sınırlı oluşu nedeniyle çok sayıda uyum ve anlamlılık testi geliştirilmiştir. Genel olarak bunlara iyilik uyum indeksleri (GFI) denmektedir. Lisrel programında en çok GFI ve AGFI kullanılmaktadır (Jöreskog ve Sörbom, 1993). GFI, modelin açıkladığı örneklem varsayımı olarak görülmektedir. Büyük örneklerde daha küçük değerler veren GFI'da 0,80 ve üzeri kabul edilebilir bir değer olarak görülmektedir. AGFI ise GFI değerinin düzeltilmiş şeklidir. Örneklemin büyük olduğu durumlarda daha çok dikkate alınan bir indekstir. 0,90 ve üzerinde bir değer tatminkar bir uyuma işaret etmektedir.

Yaklaşık Hataların Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMSEA) örnekleme gözlenen değişkenler arasındaki kovaryansla modelde önerilen parametreler arasındaki kovaryans matrisi arasındaki fark temelinde geliştirilmiş bir indekstir. Sifıra yakın değer vermesi istenir (Şimşek, 2007, s.49).

Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR) literatürde sıklıkla geçen bir başka uyum kriteridir. Hu ve Bentler (1999), yaptıkları çalışmalarda bu uyum kriterinin iyi sonuçlar verdiğini belirtmişlerdir. SRMR ile birlikte bağımsız modelle

karşılaştırmaya dayalı istatistiklerden birisinin kullanılmasını tavsiye etmektedirler. 0,05 ve altındaki değer çok iyi bir uyuma işaret etmektedir.

Tablo 3.23: Lisrel Uyum İyiliği İndeksleri

Uyum Ölçütü	Kabul Edilebilir Kriter
χ^2/df (serbestlik derecesi)	≤ 5.00
Yaklaşık Hataların Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMSEA)	$\leq ,10$
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)	$\geq ,80$
Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)	$\geq ,80$
Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi (CFI)	$\geq ,90$
Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI)	$\geq ,90$
Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR)	$\leq ,10$

GFI= Goodness-of-fit index; AGFI = Adjusted goodness-of-fit index; CFI = Comparative fit index; NNFI= Non-normed fit index; RMSEA= Root mean square error of approximation; SRMR = Standardized root mean square error

Kaynak: Hair vd.(1998); Chin ve Todd (1995); Schermelleh-Engel vd. (2003)

Model uyumunun değerlendirilmesinde yine örneklem büyüklüğü ve modeldeki serbestlik derecesini dikkate alan test Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi (CFI)'dir (Şimşek, 2007, s.48). CFI, gizil değişkenler arasında ilişkinin olmadığını öngören modelin ürettiği kovaryans matrisi ile önerilen yapısal eşitlik modelinin ürettiği kovaryans matrisini karşılaştırır. 0,90 ve üzerindeki değerler iyi uyum olarak değerlendirilir (Sümer, 2000, s: 13).

Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI), Tucker-Lewis indeksi (TLI) olarak da adlandırılmaktadır. Model karmaşıklığını dikkate alarak bir değer verir. 0,95 ve üzeri mükemmel uyumu gösterir.

Bu çalışmada dikkate alınan uyum iyiliği indeksleri ve kabul edilebilir sınırları Tablo 3.23'te verilmiştir. Bu indeksler dışında Normlaştırılmış Uyum İndeksi (NFI); modelin dataya uyum sağlayıp sağlamadığına ilişkin olarak üretilen ECVI; hem örneklem büyüklüğünü hem de modeldeki karmaşıklığı dikkate alan IFI; alternatif modellerin karşılaştırıldığı değerleri gösteren Akaike'nin Bilgi Kriteri (AIC) ve bu değerlerin serbestlik derecesine duyarlı olması nedeniyle geliştirilen CAIC model karşılaştırmalarında kullanılan uyum istatistikleri arasında yer almaktadır (Şimşek, 2007, s.49).

Yapısal eşitlik modeli analizlerinde uyum indeksleri yanında en çok incelenen bir başka değerler grubu da "Modifikasyon İndeksleri "(MI)'dir. MI, gösterge ve gizil değişkenler arasındaki kovaryansa bakarak araştırmacıya modele ilişkin ayrıntılı modifikasyonlar önerir. Bu modifikasyonlar genellikle hata matrisleri temelinde oluşturulur ve modelde orijinal olarak öngörülmeyen, ancak eklenmesi ya da çıkarılması durumunda modelde kazanılacak ki-kare miktarını gösterir. Modifikasyonlar göstergeler ya da gizil değişkenler arasında önerilen yeni bağlantılardan, bu değişkenler arasında eklenmesi önerilen yeni bağlantılardan, bu değişkenler arasında eklenmesi önerilen hata kovaryanslarına kadar bir çok parametreyi kapsar (Sümer, 2000, s.14).

Tezin bu bölümünde LISREL (Lineer Structural Relations) 8.80 paket programı ile ilk olarak açılımlayıcı faktör analizi yapılan yaşam kalitesi, turistlerle etkileşim, topluluğa bağlılık ve sürdürülebilir turizm tutum (SUSTAS) ölçeğine doğrulayıcı faktör analizi yapılarak verinin varsayılan modele ne derece uyum gösterdiğini test edilmiştir (doğrulayıcı modelleme stratejisi). Ayrıca her bir ölçeğe uygulanan doğrusal faktör analizi sonrasında geçerliliğini ortaya koymak amacıyla açıklanan varyans ve yapı güvenilirliği değerleri de hesaplanmıştır.

3.5.3.1. SUSTAS Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

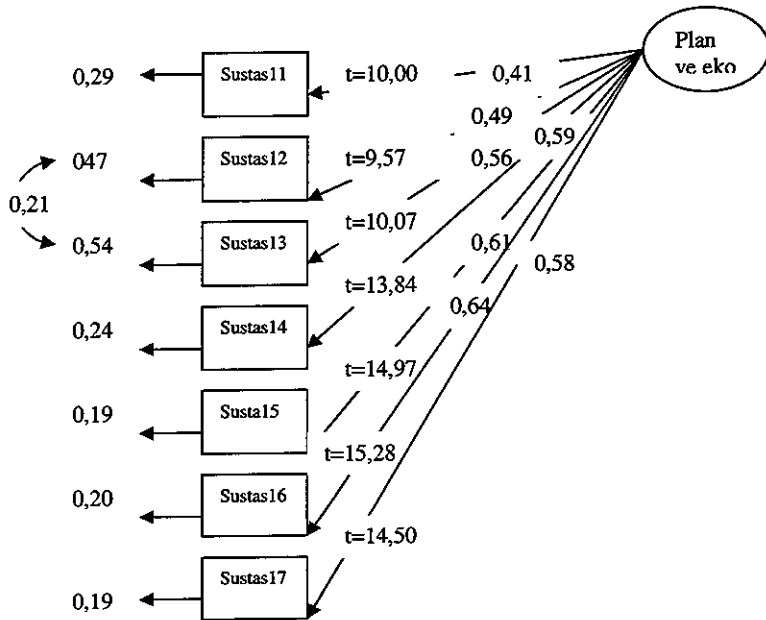
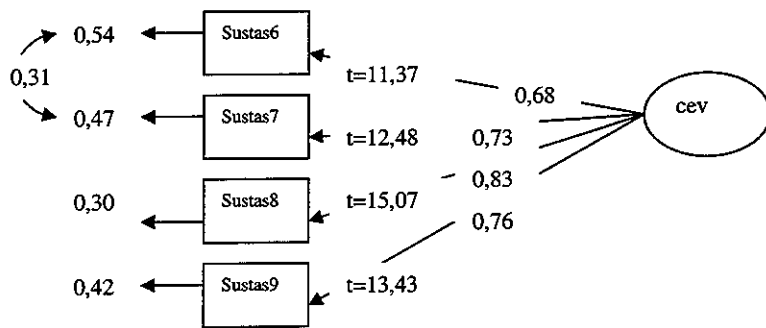
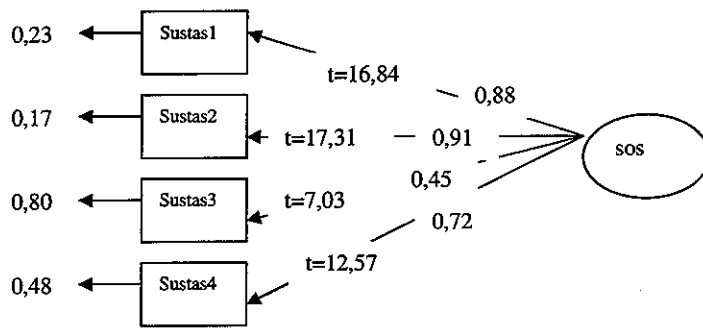
Sürdürülebilir Turizm Tutum Ölçeğine uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda RMSEA (0,07), GFI (0,78), AGFI (0,74), CFI (0,96), NNFI (0,96) ve SRMR (0,07) değerleri belirlenmiştir. χ^2/df değeri de 2,40 olarak belirlenmiştir. Ortaya çıkan bu değerlere ulaşmak için sustas6-sustas7 ; sustas12-sustas13; sustas21-sustas22; sustas24-sustas26 ve sustas31-sustas32 arasında modifikasyon indeksleri uygulanmıştır. Bu

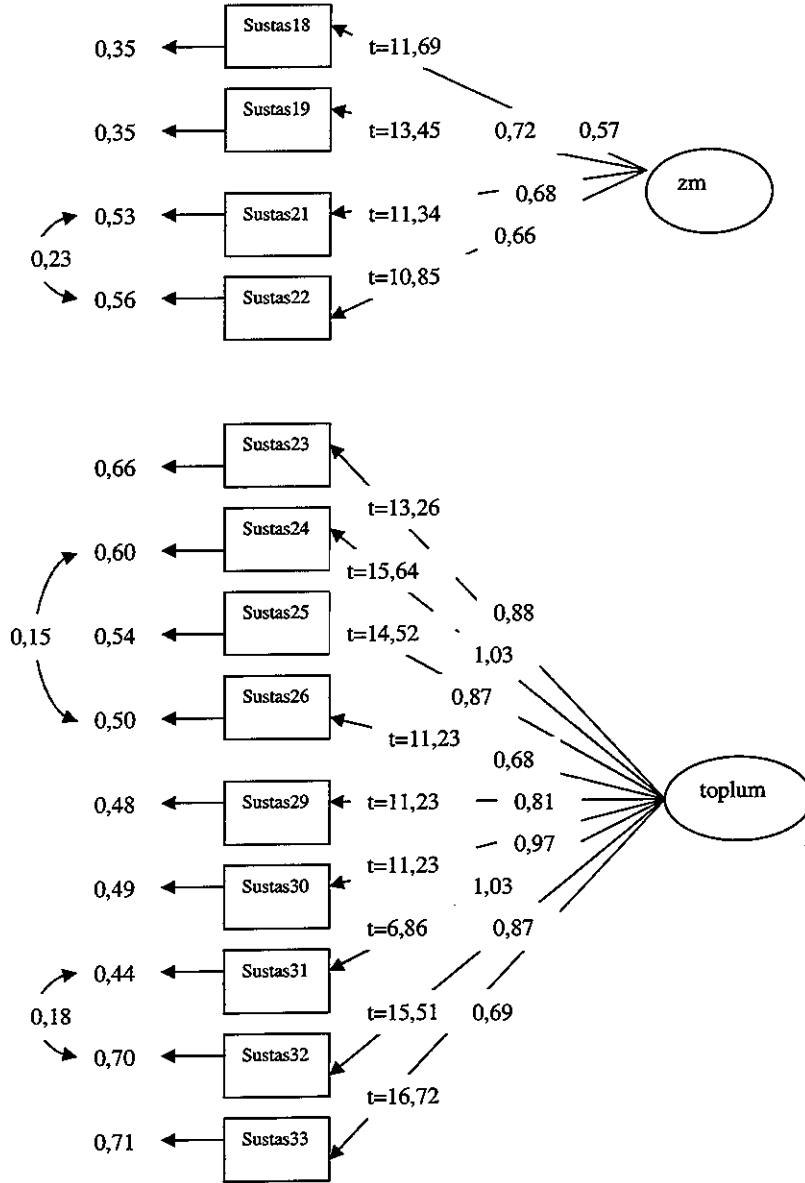
modifikasyonlar aynı boyut içinde teoriye uygun çerçevede gerçekleştirilmiştir. Ortaya konan sonuçlar genel uyum kriterlerini karşılamaktadır.

Tablo 3.24: SUSTAS İçin Uyum İyiliği Kriterleri

Uyum Ölçütü	Sonuçlar	Kabul Edilebilir Kriter
χ^2/df (serbestlik derecesi)	2,40	$\leq 5,00$
Yaklaşık Hataların Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMSEA)	0,07	$\leq ,10$
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)	0,78	$\geq ,80$
Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)	0,74	$\geq ,80$
Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi (CFI)	0,96	$\geq ,90$
Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI)	0,96	$\geq ,90$
Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR)	0,07	$\leq ,10$

$\chi^2=770,89$ $df=355$ $P\text{-value}=0.00000$, $RMSEA=0.073$

Şekil 3.2: SUSTAS Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Tablo 3.25: SUSTAS Ölçeğine ait Açıklanan Varyans ve Yapı Güvenilirliği

Alt boyut	Önerme kodu	Standart faktör yükleri	Açıklanan Varyans	Yapı Güvenilirliği
Sosyal maliyet	Sustas1	0,88	0,580	0,839
Sosyal maliyet	Sustas2	0,91		
Sosyal maliyet	Sustas3	0,45		
Sosyal maliyet	Sustas4	0,72		
Çevrenin Sürdürülebilirliği	Sustas6	0,68	0,566	0,838
Çevrenin Sürdürülebilirliği	Sustas7	0,73		
Çevrenin Sürdürülebilirliği	Sustas8	0,83		
Çevrenin Sürdürülebilirliği	Sustas9	0,76		
Planlama ve ekonomik fayda	Sustas11	0,41	0,505	0,876
Planlama ve ekonomik fayda	Sustas12	0,49		
Planlama ve ekonomik fayda	Sustas13	0,56		
Planlama ve ekonomik fayda	Sustas14	0,59		
Planlama ve ekonomik fayda	Sustas15	0,61		
Planlama ve ekonomik fayda	Sustas16	0,64		
Planlama ve ekonomik fayda	Sustas17	0,58		
Ziyaretçi memnuniyeti	Sustas18	0,57	0,493	0,794
Ziyaretçi memnuniyeti	Sustas19	0,72		
Ziyaretçi memnuniyeti	Sustas21	0,68		
Ziyaretçi memnuniyeti	Sustas22	0,66		
Toplum Odaklı	Sustas23	0,88	0,575	0,922
Toplum Odaklı	Sustas24	1,03		
Toplum Odaklı	Sustas25	0,87		
Toplum Odaklı	Sustas26	0,68		
Toplum Odaklı	Sustas29	0,81		
Toplum Odaklı	Sustas30	0,97		
Toplum Odaklı	Sustas31	1,03		
Toplum Odaklı	Sustas32	0,87		
Toplum Odaklı	Sustas33	0,93		

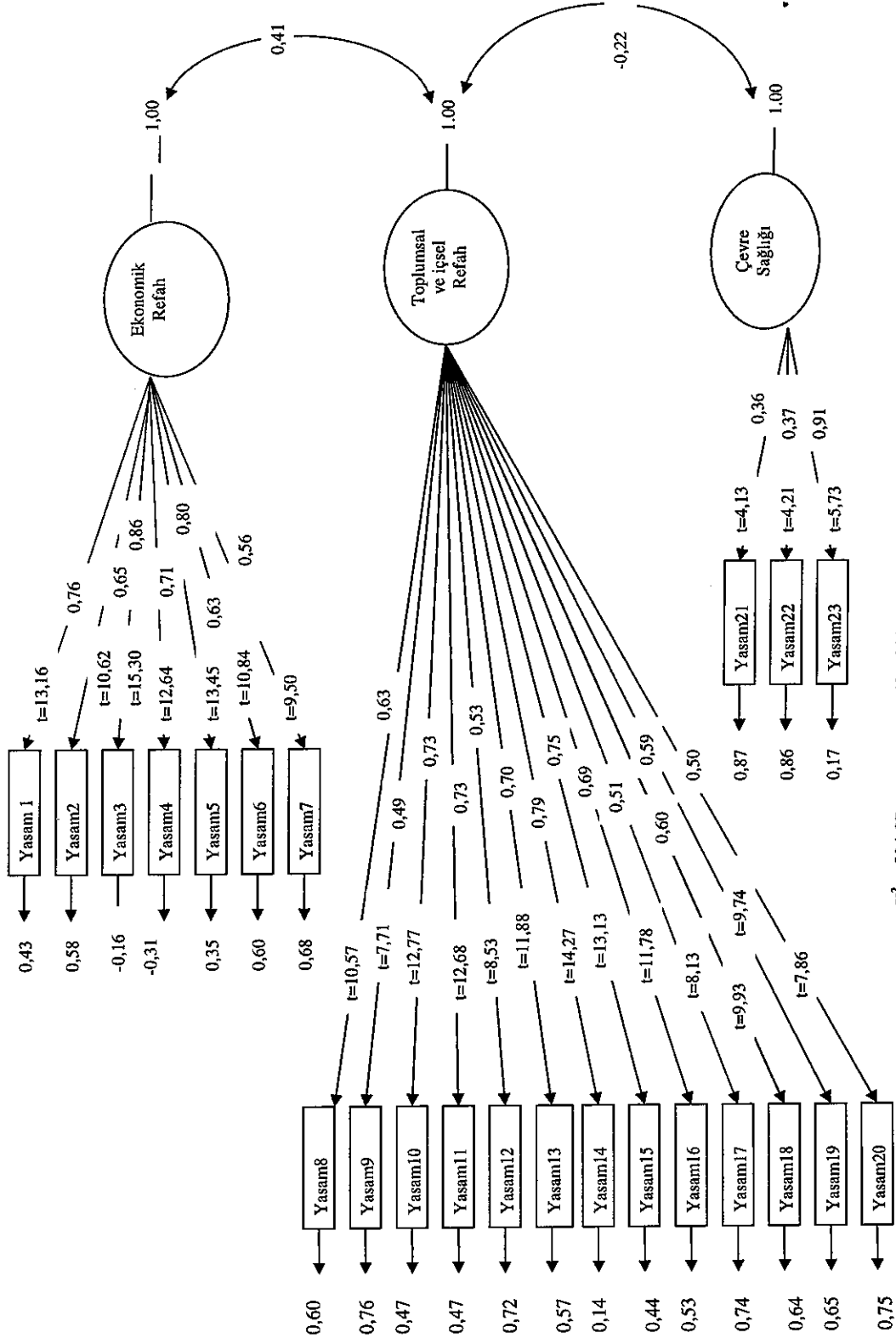
SUSTAS ölçeğine ait alt boyutlara varyans açıklama ve yapı güvenilirliği formülleri uygulanmıştır. Açıklanan varyans oranı ve yapı güvenilirliğinin 0,50 ve üzerinde olması arzulanan bir durumdur (Hair, 1998). Ziyaretçi memnuniyetinin varyans açıklama oranı 0,50'nin çok az altında kalmakla beraber SUSTAS ölçeği genel olarak doğrulayıcı faktör sonrası geçerliliğe sahiptir.

3.5.3.2. Yaşam Kalitesi Ölçeği Faktörlerine Doğrulayıcı Faktör Analizi

Yaşam kalitesi ölçeğine uygulanan bu açımlayıcı faktör analizi sonrasında faktör yapısının geçerli bir model olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ise doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre RMSEA (0,07), GFI (0,84), AGFI (0,80), CFI (0,95), NNFI (0,94) ve SRMR (0,08) değerleri ile X^2/df (2,40) değeri genel uyum kriterlerini karşılamaktadır.

Tablo 3.26: Yaşam Kalitesi Ölçeğinin Uyum İyiliği Kriterleri

Uyum Ölçütü	Sonuçlar	Kabul Edilebilir Kriter
X^2/df (serbestlik derecesi)	2,40	$\leq 5,00$
Yaklaşık Hataların Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMSEA)	0,07	$\leq ,10$
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)	0,84	$\geq ,80$
Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)	0,80	$\geq ,80$
Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi (CFI)	0,95	$\geq ,90$
Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI)	0,94	$\geq ,90$
Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR)	0,08	$\leq ,10$

Şekil 3.3: Yaşam Kalitesi Ölçeği Faktörlerine Doğrulayıcı Faktör Analizi

Tablo 3.27: Yaşam Kalitesi Ölçeğine Ait Açıklanan Varyans ve Yapı Güvenilirliği

Alt boyut	Önerme kodu	Standart faktör yükleri	Açıklanan Varyans	Yapı Güvenilirliği
Ekonomik Refah	Yasam1	0,76	0,6235	0,919
Ekonomik Refah	Yasam2	0,65		
Ekonomik Refah	Yasam3	0,86		
Ekonomik Refah	Yasam4	0,71		
Ekonomik Refah	Yasam5	0,80		
Ekonomik Refah	Yasam6	0,63		
Ekonomik Refah	Yasam7	0,56		
Top.ve içsel refah	Yasam8	0,63	0,417	0,900
Top.ve içsel refah	Yasam9	0,49		
Top.ve içsel refah	Yasam10	0,73		
Top.ve içsel refah	Yasam11	0,73		
Top.ve içsel refah	Yasam12	0,53		
Top.ve içsel refah	Yasam13	0,70		
Top.ve içsel refah	Yasam14	0,79		
Top.ve içsel refah	Yasam15	0,75		
Top.ve içsel refah	Yasam16	0,69		
Top.ve içsel refah	Yasam17	0,51		
Top.ve içsel refah	Yasam18	0,60		
Top.ve içsel refah	Yasam19	0,59		
Top.ve içsel refah	Yasam20	0,50		
Çevre sağlığı	Yasam21	0,36	0,365	0,586
Çevre sağlığı	Yasam22	0,37		
Çevre sağlığı	Yasam23	0,91		

Doğrulayıcı faktör analizi sonrasında yaşam kalitesi ölçeğine ait alt boyutların varyans açıklama oranları ve yapı güvenilirliğine bakılmıştır. Buna göre ekonomik refah boyutu tamamıyla istenen değerlere sahip iken toplumsal ve içsel refah ile çevre sağlığının alt boyutlarının varyans açıklama oranı 0,50'nin altında kalmaktadır. Ancak Tabachnick ve Fidell (2007) 0,40 değerinin de kabul edilebilir bir oran olduğunu belirtmiştir. Stevens'a göre (2002) ise boyutlara ait faktörlerde yer alan önermelerden en az dört tanesinin 0,60 ve üzerinde yüke sahip olması durumunda örneklem sayısına bakılmaksızın ölçeğin güvenilirliği kabul görmektedir. Burada problem olarak görülen çevre sağlığı alt boyutunun varyans açıklama oranının kabul edilebilir sınır olan 0,40 değerinin altında kalmış olmasını boyutu açıklayan madde sayısının azlığına bağlamak mümkün iken ve yapı güvenilirliğinin 0,50 üzerinde olması bu alt boyutun diğerlerine nazaran düşük bir

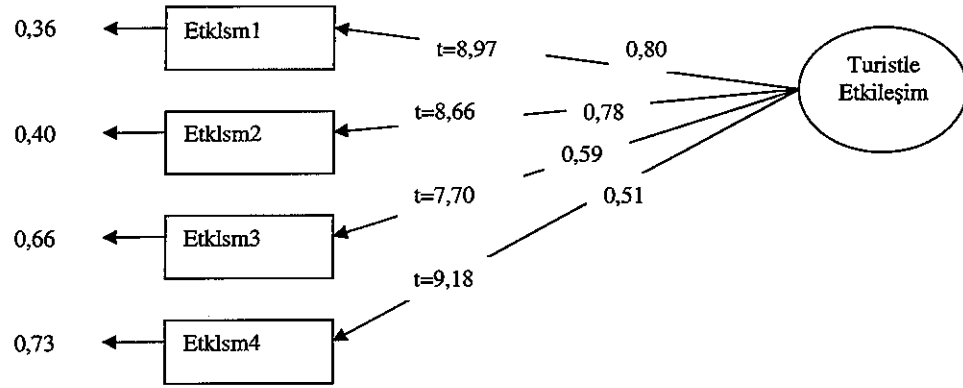
açıklama varyansına sahip olmakla beraber asıl uygulamada kullanılabileceği düşüncesine karar verilmiştir.

3.5.3.3. Turizm Etkileşim Ölçeği Faktörlerine Doğrulayıcı Faktör Analizi

Turistle Etkileşim ölçeğine uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda RMSEA (0,02), GFI (1,00), AGFI (0,98), CFI (1,00), NNFI (1,00), SRMR (0,01) ve X^2/df (1,12) değerleri mükemmel uyuma yakın değerlere karşılık gelmektedir.

Tablo 3.28: Turistle Etkileşim Ölçeğinin Uyum İyiliği Kriterleri

Uyum Ölçütü	Sonuçlar	Kabul Edilebilir Kriter
X^2/df (serbestlik derecesi)	1,12	$\leq 5,00$
Yaklaşık Hataların Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMSEA)	0,02	$\leq ,10$
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)	1,00	$\geq ,80$
Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)	0,98	$\geq ,80$
Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi (CFI)	1,00	$\geq ,90$
Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI)	1,00	$\geq ,90$
Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR)	0,01	$\leq ,10$

$$\chi^2 = 1,12$$

$$df = 1$$

$$P\text{-value} = 0,28995$$

$$RMSEA = 0,022$$

Şekil 3. 4: Turistle Etkileşim Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör

Turistle etkileşim ölçeğine ait açıklanan varyans oranı 0,40 değerinin üzerinde ve yapı güvenilirliği 0,769 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonrası yapı geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.29: Turistle Etkileşim Ölçeğine Ait Açıklanan Varyans ve Yapı Güvenilirliği

Önerme kodu	Standart faktör yükleri	Açıklanan Varyans	Yapı Güvenilirliği
Etklsm1	0,80	0,462	0,769
Etklsm2	0,78		
Etklsm3	0,59		
Etklsm4	0,51		

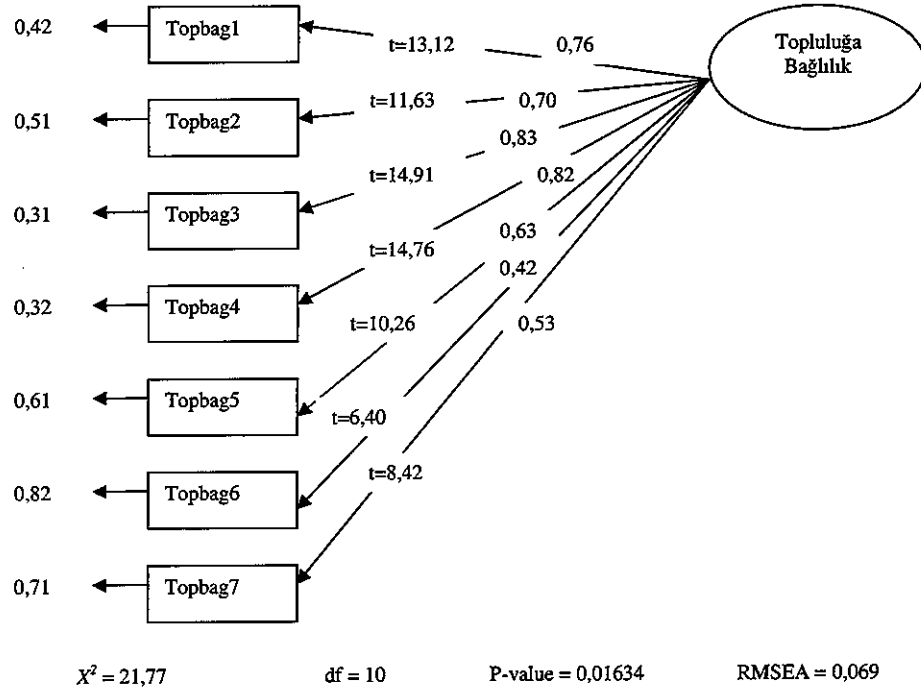

3.5.3.4. Topluluğa Bağlılık Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Topluluğa bağlılık ölçeğinin RMSEA (0,06), GFI (0,98), AGFI (0,93), CFI (0,99), NNFI (0,98), SRMR (0,02) ve X^2/df (2,17) değerleri kabul edilebilir kriterler çerçevesindedir. Genel olarak ölçek uyum kriterlerini karşılamaktadır.

Tablo 3.30: Topluluğa Bağlılık Ölçeğinin Uyum İyiliği Kriterleri

Uyum Ölçütü	Sonuçlar	Kabul Edilebilir Kriter
X^2/df (serbestlik derecesi)	2,17	$\leq 5,00$
Yaklaşık Hataların Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMSEA)	0,06	$\leq ,10$
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)	0,98	$\geq ,80$
Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)	0,93	$\geq ,80$
Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi (CFI)	0,99	$\geq ,90$
Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI)	0,98	$\geq ,90$
Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR)	0,02	$\leq ,10$

Şekil 3.5: Topluluğa Bağlılık Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi

Topluluğa bağlılık ölçeğine uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan varyans açıklama oranı (0,470) ve yapı güvenilirliğinin (0,856) ölçeğin yapı geçerliliğini sağladığı görülmektedir.

Tablo 3.31: Topluluğa Bağlılık Ölçeğine Ait Açıklanan Varyans ve Yapı Güvenilirliği

Önerme kodu	Standart faktör yükleri	Açıklanan Varyans	Yapı Güvenilirliği
Topbag1	0,76	0,470	0,856
Topbag2	0,70		
Topbag3	0,83		
Topbag4	0,82		
Topbag5	0,63		
Topbag6	0,42		
Topbag7	0,53		

3.6. ARAŞTIRMANIN BULGU VE YORUMLARI

3.6.1. Ankete İlişkin Demografik Özellikler

Alanya merkez ve merkeze bağlı ilçelerde gerçekleştirilen anket çalışmasında 777 anket toplanmıştır. Toplanan anketlerden elde edilen demografik veriler Tablo 3.32’de verilmiştir.

Ankete katılanların %68,2’si 18-33 yaş aralığında genç nüfusu oluştururken, katılımcıların %52’sinin erkek olduğu, %41,’nin ise bekar olduğu görülmektedir. Öğrenim durumlarına bakıldığında %72,8’nin ilköğretim ve lise mezunu oldukları, yalnız %27,2’sinin yükseköğretim mezunu oldukları sonucu çıkmıştır. Katılımcıların aylık gelir düzeyleri incelendiğinde 1000 TL ve altında gelire sahip olanların oranının %72,5 olduğu, sadece %3,6’sının 3000 TL ve üzerinde bir gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır. Meslek olarak %15,3 oranında serbest meslek sahibi, %6,4 esnaf, %37,8 turizmci ve %7,2’si kamu görevlisi yanıtı verilmiştir. Ankete katılanların turizm sektöründe çalışma durumlarına bakıldığında %66,8’inin turizm sektöründe doğrudan ya da dolaylı olarak kendilerinin istihdam edildiğine inandıkları, %25’inin ise turizm sektörü dışında çalıştıkları anlaşılmaktadır. Yine ankete katılanların bölgeye gelen turistlerle olan ilişki düzeyleri incelendiğinde %74,8’inin turistlerle kısmen ya da sürekli ilişki içinde olduğu görülmektedir.

Ayrıca ankete katılanların %62,5’inin bölgede 11 yıl ve üzeri sürede yaşadıkları anlaşılmaktadır. Özetle ankete katılanların erkek ağırlıklı, bekar, genç, ilköğretim ve lise mezunu, aylık gelir düzeyi 1000 TL’nin altında, turizmci ağırlıklı, yarıdan fazlasının doğrudan ve dolaylı olarak turizm sektöründeki istihdam imkanlarından faydalandıkları ve büyük bir çoğunluğunun da bölgeye gelen turistlerle etkileşim içinde oldukları görülmektedir.

Tablo 3.32: Asıl Anket Çalışmasının Demografik Sonuçları

YAŞ			CİNSİYET		
	Sayı	Yüzde (%)		Sayı	Yüzde (%)
18-25 yaş	268	% 35	Erkek	405	% 52
26 – 33 yaş	254	% 33,2	Kadın	372	% 48
34 – 41 yaş	130	% 17	Toplam	777	
42 -49 yaş	67	% 8,8	MEDENİ DURUM		
50 yaş ve üstü	46	% 6		Sayı	Yüzde (%)
Toplam	765		Bekar	412	% 55,2
AYLIK GELİR			Boşanmış/ dul	22	% 2,9
	Sayı	Yüzde (%)	Evli	312	% 41,8
Asgari ücret	252	% 34,8	Toplam	746	
Asgari Ücret-1000 TL	273	% 37,7	TURİZM SEKTÖRÜNDE ÇALIŞMA DURUMU		
1001-2000 TL	131	% 18,1		Sayı	Yüzde (%)
2001-3000 TL	43	% 5,9	Doğrudan çalışan	388	% 51,1
3001 ve üzeri	26	% 3,6	Dolaylı çalışan	119	% 15,7
Toplam	725		Turizm sektöründe çalışmama	190	% 25,0
ÖĞRENİM DURUMU			İşsiz	62	% 8,2
	Sayı	Yüzde (%)	Toplam	759	
İlkokul	144	% 19,2	YAPILAN İŞ		
Ortaokul	106	% 14,2		Sayı	Yüzde (%)
Lise	295	% 39,4	Öğrenci	43	% 7,2
2 yıllık	96	% 12,8	Serbest meslek	91	% 15,3
4 yıllık	97	% 13,0	İşçi	68	% 11,4
Master/Doktora	11	% 1,5	Esnaf	38	% 6,4
Toplam	749		Turizmci	225	% 37,8
TURİSTLE OLAN İLİŞKİ DÜZEYİ			Ev hanımı	18	% 3,0
	Sayı	Yüzde (%)	Emekli	17	% 2,9
İlişkim yok	196	% 25,3	Kamu görevlisi	43	% 7,2
Kısmen ilişki içindeyim	304	% 39,2	Diğer	52	% 8,8
Sürekli ilişki içindeyim	274	% 35,6	Toplam	595	
Toplam	775				

3.6.2. Ölçeklere Yönelik Diğer Bulgu ve Analizler

Ölçekteki bağımsız değişkenlerden cinsiyet, turizmde çalışma durumu (daimi-sezonluk), turistle ilişki düzeyi (ilişki var/yok), turizmden elde edilen gelir (%50 ve altı-%51 ve üzeri) ve çalışılan sektörün (kamu-özel sektör) algılanan yaşam kalitesi, sürdürülebilir turizm tutumu, turistle etkileşim ve topluluğa bağlılık üzerinde etkisi olup olmadığı bağımsız örneklerde t testi ile araştırılmıştır. İstatistiki sonuçların detayları topluca Tablo 3.33'te gösterilmiştir.

Elde edilen istatistiki bulgulardan önemli bazı sonuçlar elde edilmiştir. Erkeklerin kadınlara, turizm sektöründe daimi çalışanların sezonluk çalışanlara, özel sektörde istihdam edilenlerin kamu çalışanlarına, turistle ilişki içinde olanların olmayanlara oranla daha fazla turistle etkileşim içinde olduğu ilk göze çarpan sonuçlardandır. Turizmden elde ettikleri gelir açısından toplam gelirinin %51 ve üzerine sahip olanlar, özel sektörde istihdam edilenlerin algıladıkları yaşam kaliteleri diğer gruplara oranla fazla iken, turistle ilişki içinde olan ve özel sektörde istihdam edilen yerel halkın topluluklarına daha bağlı olduğu görülmektedir. Yine benzer şekilde turistle ilişki içinde olan ve özel sektörde istihdam edilen yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu daha olumlu yönde gerçekleşmektedir. Burada dikkat çeken bir başka nokta ise cinsiyetin ve turizm sektöründe daimi ya da sezonluk çalışma durumunun yerel halkın algıladığı yaşam kalitesi üzerinde herhangi bir etkisi olmamasıdır. Ancak buna rağmen turizmden elde edilen gelir yüzdesinin algılanan yaşam kalitesi üzerine etkisi bulunmaktadır.

Gelir düzeyi, öğrenim durumu, bölgede yaşama süresi ve turizmde istihdam edilme durumunun topluluğa bağlılık, turistle etkileşim, sürdürülebilir turizm tutumu ve algılanan yaşam kalitesi açısından fark yaratıp yaratmadığı varyans analizi (ANOVA) ile ölçülmüştür. Fark var ise bu farkın nereden kaynaklandığı ve hangi gruplar arasında olduğu ise Post Hoc testi (Scheffe) ile belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre farklı gelir düzeyleri arasında topluluğa bağlılık açısından bir fark bulunmaktadır. Buna göre 3000 TL ve üzeri gelir grubunda yer alan yerel halk ile 1001-2000 TL arasında anlamlı bir fark vardır. Buna göre 3000 TL ve üzerinde gelire sahip yerel halk 1001-2000 TL arasında gelire sahip olanlara göre topluluklarına daha fazla bağlılık göstermektedir. Sürdürülebilir turizm tutumu ile gelir arasında da ilişki mevcuttur. Buna göre 1001 TL-2000 TL arasında gelire sahip olan yerel halk ile asgari ücretli; 1001-2000 TL gelire sahip yerel halk ile

asgari ücret-1001 TL arasında gelir sahibi yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki tutumu farklılık göstermektedir. Öğrenim durumlarına bakıldığında ilkokul mezunu ile 4 yıllık üniversite mezunu arasında sürdürülebilir turizm gelişimi tutumu konusunda fark bulunmaktadır. Buna göre ilkokul mezunlarının sürdürülebilir turizm tutumu konusunda 4 yıllık üniversite mezunlarına göre daha olumlu tutum sergiledikleri görülmektedir. Yaşam kalitesi ve öğrenim durumu ilişkisine bakıldığında ise ilkokul-ortaokul ve ilkokul- 4 yıllık üniversite mezunu arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Sonuçlara göre ilkokul mezunu olanların ortaokul mezunu ve 4 yıllık üniversite mezununa göre algıladığı yaşam kalitesi daha yüksektir. Öğrenim durumu içinde en düşük yaşam kalitesine sahip grubun 4 yıllık üniversite mezunları olduğu görülmektedir. Bölgede yaşama süresi ile topluluğa bağlılık ilişkisine bakıldığında 16 yıl ve üzeri yaşayan yerel halk ile bir yıldan daha az sürede yaşayan, 1-5 yıl arasında yaşayan ve 6-10 yıl arasında yaşayan yerel halk arasında istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunmaktadır. Buna göre 16 yıl ve üzeri süreden beri bölgede yaşayan yerel halkın topluluğa bağlılığı bir yıldan az süredir, 1-5 yıl arası ve 6-10 yıl arasında bölgede yaşayan yerel halktan daha fazladır. Bölgede yaşama süresi arttıkça topluluğa bağlılık artış göstermektedir. Turizmde istihdam durumu ile yaşam kalitesi ilişkisinde de istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur. Turizm sektöründe doğrudan çalışan ile turizm sektöründe çalışmayan ve şu an işsiz bulunan arasında fark vardır. Turizm sektöründe doğrudan çalışan yerel halkın algıladığı yaşam kalitesi turizm sektöründe çalışmayan ve işsiz olanlara göre daha yüksektir. Turizmde istihdam durumu ile topluluğa bağlılık arasındaki ilişkide de istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre turizm sektöründe doğrudan çalışan ile turizm sektöründe çalışmayan arasında bir fark vardır. Turizm sektöründe doğrudan çalışan yerel halk, turizm sektöründe çalışmayana oranla topluluğa daha bağlıdır.

Tablo 3.33: T testi sonuçları

Değişkenler	Anlamlılık Düzeyi	Açıklama
Cinsiyet-bağımsız değişken Yaşam kalitesi- bağımlı değişken	0,288	Alanya'da yaşayan erkek ve kadın yerel halk arasında algılanan yaşam kalitesi konusunda istatistiki açıdan belli düzeyde bir fark bulunmamaktadır.
Cinsiyet-bağımsız değişken SUSTAS-bağımlı değişken	0,633	Alanya'da yaşayan erkek ve kadın yerel halk arasında sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki tutumlarında istatistiki açıdan bir fark bulunmamaktadır.
Cinsiyet-bağımsız değişken Topluluğa bağlılık-bağımlı değişken	0,119	Alanya'da yaşayan erkek ve kadın yerel halkın topluluğa bağlılıklarını konusunda istatistiki açıdan bir fark bulunmamaktadır.
Cinsiyet-bağımsız değişken Turistle etkileşim-bağımlı değişken	0,01	Alanya'da yaşayan erkek ve kadın arasında turistlerle etkileşim konusunda istatistiki açıdan bir fark bulunmaktadır. Bölgede özellikle turizm sektörünün istihdamdaki rolüne ve önemine bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha fazla turistlerle etkileşim içinde olduğu görülmektedir.
Sektörde çalışma durumu (daimi- sezonluk)-bağımsız değişken Turistle etkileşim-bağımlı değişken	0,02	Alanya bölgesinde turizm sektöründe doğrudan ya da dolaylı çalışanlardan turizm işini sezonluk ve doğrudan yapanlar arasında istatistiki açıdan bir fark bulunmaktadır. Buna göre turizm sektöründe daimi çalışanlar, sezonluk çalışanlara göre turistlerle daha fazla etkileşim içinde olmaktadır.
Sektörde çalışma durumu (daimi- sezonluk)-bağımsız değişken Yaşam kalitesi- bağımlı değişken	0,192	Alanya'da turizm sektöründe doğrudan ya da dolaylı çalışıp sezonluk ya da daimi çalışanların algıladıkları yaşam kalitesi arasında istatistiki açıdan bir fark bulunmamaktadır.

Değişkenler	Anlamlılık Düzeyi	Açıklama
Turistle ilişki-bağımsız değişken Yaşam kalitesi-bağımlı değişken	0,09	Alanya'da yaşayan yerel halktan turistle ilişki içinde olmayan ile ilişki içinde olan (kısmen ve sürekli ilişki bir arada) arasında algıladıkları yaşam kalitesi açısından istatistiki açıdan fark bulunmamaktadır.
Turistle ilişki-bağımsız değişken Topluluğa Bağlılık-bağımsız değişken	0,049	Alanya'da yaşayan yerel halktan turistle ilişki içinde olmayan ile ilişki içinde olan (kısmen ve sürekli ilişki bir arada) arasında topluluğa bağlılık düzeyleri açısından istatistiki açıdan fark bulunmaktadır. Buna göre turistle ilişki içinde olan yerel halk turistle ilişki içinde olmayanlara göre topluluğa bağlılık düzeyi daha yüksektir.
Turistle ilişki-bağımsız değişken SUSTAS-bağımlı değişken	0,037	Alanya'da yaşayan yerel halktan turistle ilişki içinde olmayan ile ilişki içinde olan (kısmen ve sürekli ilişki bir arada) arasında sürdürülebilir turizm gelişimine ilişkin tutum açısından istatistiki açıdan fark bulunmaktadır. Buna göre turistle ilişki içinde olan yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimi tutumu turistle ilişki içinde olmayan yerel halka göre daha yüksektir.
Turistle ilişki-bağımsız değişken Turistle Etkileşim-bağımlı değişken	0,000	Alanya'da yaşayan yerel halktan turistle ilişki içinde olmayan ile ilişki içinde olan (kısmen ve sürekli ilişki bir arada) arasında turistle etkileşim düzeyleri açısından istatistiki açıdan fark bulunmaktadır. Buna göre turistle ilişki içinde olan yerel halkın turistle etkileşimi turistle ilişki içinde olmayan yerel halka göre daha yüksektir.
Turizmden elde edilen gelir (yüzde olarak)-bağımsız değişken Yaşam kalitesi-bağımlı değişken	0,000	Alanya'da yaşayan yerel halktan turizm sektöründe doğrudan ya da dolaylı çalışıp gelirinin %50 ve daha azını turizmden kazanan ile gelirinin %51 ve üzerini turizmden kazananların algıladıkları yaşam kaliteleri açısından istatistiki açıdan fark bulunmaktadır. Buna göre turizmden %51 ve üzerinde kazançla sahip olan yerel halkın bölgedeki yaşamdan algıladıkları yaşam kalitesi daha yüksektir.
Çalışılan sektör (kamu-özel sektör)-bağımsız değişken Yaşam kalitesi-bağımlı değişken	0,004	Alanya'da yaşayan yerel halktan özel sektör ve kamu sektöründe çalışanların grup olarak değerlendirilmesi sonucunda mesleğin yaşam kalitesi üzerinde istatistiki açıdan fark yarattığı görülmektedir. Buna göre özel sektörde çalışan / faaliyet gösteren yerel halkın kamuda çalışanlara oranla yaşam kalitesi algılamaları daha yüksektir.
Çalışılan sektör (kamu-özel sektör)-bağımsız değişken SUSTAS-bağımlı değişken	0,001	Alanya'da yaşayan yerel halktan özel sektör ve kamu sektöründe çalışanların grup olarak değerlendirilmesi sonucunda mesleğin sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki tutum üzerinde istatistiki açıdan fark yarattığı görülmektedir. Buna göre özel sektörde çalışan -faaliyet gösteren yerel halkın kamuda çalışanlara oranla sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki tutumları daha olumludur.

Değişkenler	Anlamlılık Düzeyi	Açıklama
Çalışılan sektör (kamu- özel sektör)-bağımsız değişken Topluluğa bağlılık- bağımlı değişken	0,002	Alanya'da yaşayan yerel halktan özel sektör ve kamu sektöründe çalışanların grup olarak değerlendirilmesi sonucunda mesleğin topluluğa bağlılık üzerinde istatistiki açıdan fark yarattığı görülmektedir. Buna göre özel sektörde çalışan -faaliyet gösteren yerel halkın kamuda çalışanlara oranla topluluklarına daha fazla bağlılık gösterdikleri görülmektedir.
Çalışılan sektör (kamu- özel sektör)-bağımsız değişken Turistle etkileşim-bağımlı değişken	0,000	Alanya'da yaşayan yerel halktan özel sektör ve kamu sektöründe çalışanların grup olarak değerlendirilmesi sonucunda mesleğin turistle etkileşim üzerinde istatistiki açıdan fark yarattığı görülmektedir. Buna göre özel sektörde çalışan-faaliyet gösteren yerel halkın kamuda çalışanlara oranla turistle daha fazla etkileşim içinde oldukları görülmektedir.

Tablo 3.34: Varyans testi (ANOVA) sonuçları

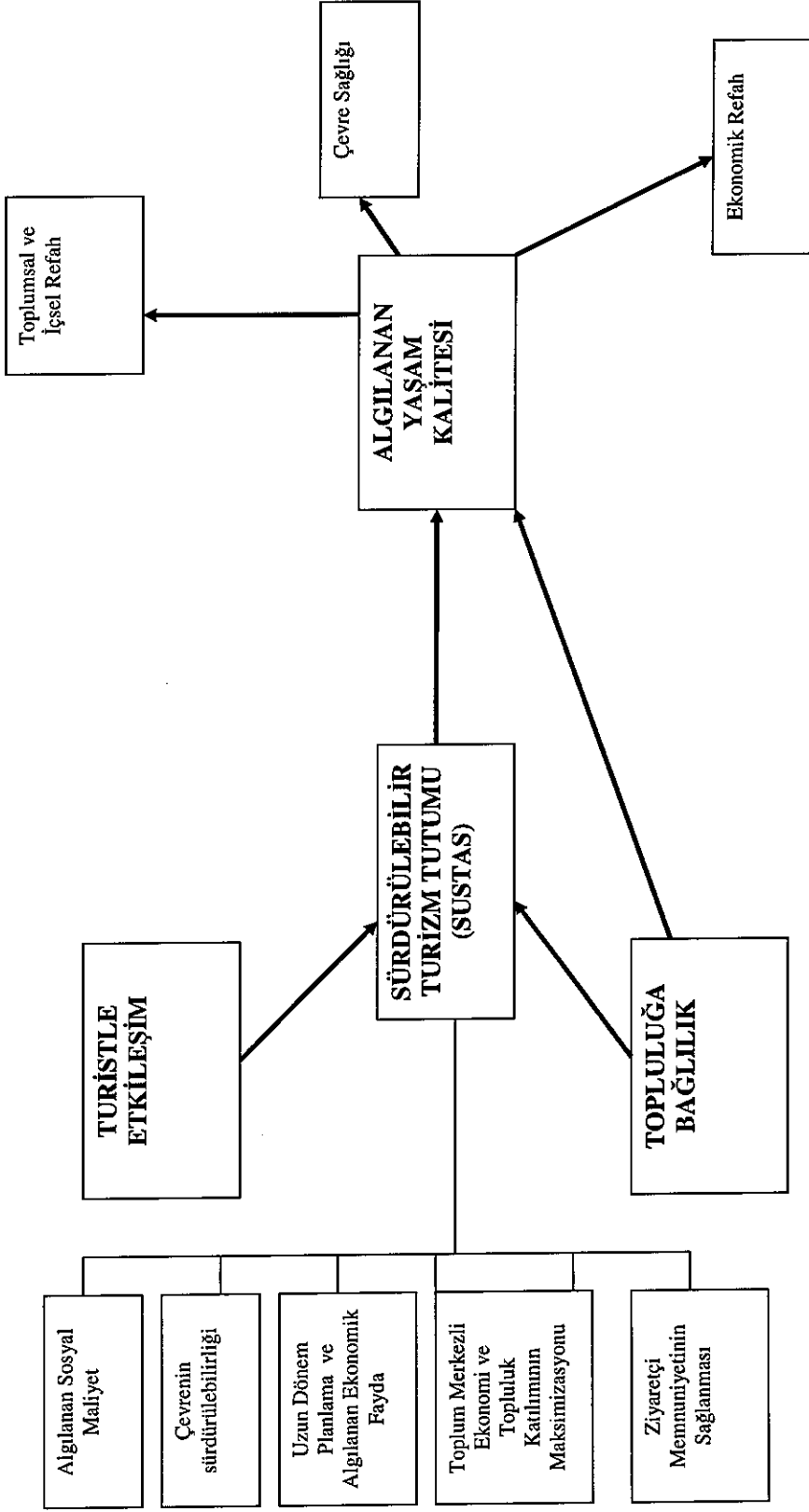
Bağ. Değişken	Bağımsız değişken	N	F	Sig.	Ortalamaların Farkı		
Topluluğa Bağlılık	Gelir Düzeyi		3,985	0,03	3001TL ve üzeri	asgari ücret	,4170
	asgari ücret-1000 TL	252				asgari ücret-1000 TL	,3838
	1001-2000 TL	273				1001-2000 TL	,6181(*)
	2001-3000 TL	131				2001-3000 TL	,3679
	3001TL ve üzeri	43					
	26						
SUSTAS	Gelir Düzeyi		4,412	0,02	Ortalamaların Farkı		
	asgari ücret	252			1001-2000 TL	asgari ücret	-,1997(*)
	asgari ücret-1000 TL	273			asgari ücret-1000 TL	-,1700(*)	
	1001-2000 TL	131			2001-3000 TL	-,0190	
	2001-3000 TL	43			3001TL ve üzeri	-,1320	
	3001TL ve üzeri	26					
SUSTAS	Öğrenim durumu		4,179	0,01	Ortalamaların Farkı		
	ilkokul	144			ilkokul	ortaokul	,1141
	ortaokul	106			lise	,1018	
	lise	295			2 yıllık	,1421	
	2 yıllık	96			4 yıllık	,2956(*)	
	4 yıllık	97			master/doktora	,0797	
	master/doktora	11					
Topluluğa Bağlılık	Bölgede yaşama süresi		13,124	0,00	Ortalamaların Farkı		
	1 yıldan az	82			16 yıl ve üzeri	1 yıldan az	,58359*
	1-5 yıl	185			1-5 yıl	,41590*	
	6-10 yıl	132			6-10 yıl	,25907*	
	11-15 yıl	85			11-15 yıl	,13745	
	16 yıl ve üzeri	291					

Bağ. Değişken	Bağımsız Değişken	N	F	Sig.	Ortalamaların Farkı		
Yaşam kalitesi	Öğrenim Durumu		5,392	0,00			
	ilkokul	144					
	ortaokul	106			ilkokul	ortaokul	,2464 (*)
	lise	295			lise	,1278	
	2 yıllık	96			2 yıllık	,2241	
	4 yıllık	97			4 yıllık	,3152 (*)	
	master/doktora	11			master/doktora	,2877	
Yaşam kalitesi	Turizmde istihdam durumu		11,777	0,00			
	doğrudan çalışıyorum	388					
	dolaylı çalışıyorum	119			doğrudan çalışıyorum	dolaylı çalışıyorum	,0649
	turizm sektöründe çalışmıyorum	190			turizm sektöründe çalışmıyorum	,2663 (*)	
	Şu an işsizim	62			Şu an işsizim	,2120 (*)	
Topluluğa Bağlılık	Turizmde istihdam durumu		4,043	0,07			
	doğrudan çalışıyorum	388					
	dolaylı çalışıyorum	119			doğrudan çalışıyorum	dolaylı çalışıyorum	,0067
	turizm sektöründe çalışmıyorum	190			turizm sektöründe çalışmıyorum	,2141 (*)	
	Şu an işsizim	62			Şu an işsizim	,2334	

3.7. Araştırma Modelinin Test Edilmesi

Araştırma modelinde yer alan ve gizil değişkenleri (latent) oluşturan ölçeklere uygulanan geçerlilik ve güvenilirlik analizi sonucunda dört değişkenden oluşan modelin test edilmesi uygun görülmüştür. İlişkilerin en sade haliyle açıklanması amacıyla model en az sayıda ilişki (parsimony) üzerine oluşturulmuştur. Bu ilkedен hareketle modelin test edilmesinde sürdürülebilir turizm tutum ölçeği ve algılanan yaşam kalitesi gizil değişkenini oluşturan gözlemlenmiş değişkenlerin toplam puanı alınmış; turistle etkileşim ve topluluğa bağlılık gizil değişkenlerinde ise doğrulayıcı faktör analizi sonucundaki önermeler kullanılarak modele dahil edilmiştir. Turistle etkileşim, topluluğa bağlılık ve sürdürülebilir turizm tutumunun algılanan yaşam kalitesi üzerindeki etkisini ortaya koymak üzere tüm değişkenlerin bir arada değerlendirildiği modelin test edilmesi aşamasına geçilmiştir. Topluluğa bağlılık yedi önerme, turistle etkileşim dört önerme, sürdürülebilir turizm tutum ölçeğini oluşturan sosyal maliyet, çevrenin sürdürülebilirliği, planlama ve ekonomik fayda, toplum katılımının maksimizasyonu ve toplum odaklı turizm ve ziyaretçi memnuniyetinin sağlanması alt boyutlarının toplam puanları ile algılanan yaşam kalitesini oluşturan toplumsal ve içsel refah, ekonomik refah ve çevre sağlığı alt boyutlarının toplam puanları alınarak modelleme yapılmıştır. Araştırma modeline ilişkin uyum kriterleri ve modelleme sonucu ortaya çıkan ilişkiler Tablo 3.35 ve Şekil 3.5'te gösterilmiştir.

Analiz sonuçlarına göre tüm t-testi değerleri anlamlı çıkmıştır (2'den büyüktür). Bu değerler her bir maddenin kendi gizil değişkenini ne kadar iyi temsil ettiğine ilişkin bilgi vermektedir. Ancak t-testi değerleri modelin doğru veya kabul edilebilir bir model olduğu anlamına gelmemektedir. Test değerlerinin anlamlı olması gerekli bir şarttır ancak yeterli bir şart değildir. Ayrıca modelin bir bütün olarak kabul edilebilir bir model olduğunun gösterilmesi gereklidir. Bu amaçla geliştirilmiş ölçütlere uyum iyiliği istatistikleri (Goodness-of-fit statistics) denmektedir. Araştırma modelindeki uyum kriterleri kabul edilebilir kriterler olarak ifade edilen oranları genel olarak karşılamaktadır. Modelde sadece X^2/df (serbestlik derecesi) kabul edilebilir sınırın biraz üzerindedir (5,63). Ancak bu oran diğer uyum kriterleri ile birlikte değerlendirildiğinde modelin uyum kriterlerini karşıladığı görülmektedir. GFI, AGFI, CFI ve NNFI > 0,85 olarak çok iyi derecede uyum iyiliğini yakalamıştır. SRMR ve RMSEA değeri de 0,08 ile yine iyi bir uyum iyiliğine sahiptir. Sonuç olarak gözlemlenen modelin iyi uyum iyiliği değerlerine sahip olması nedeniyle, gözlemlenen modelin kabul edilmesi uygun bulunmuştur.

Şekil 3.6: Araştırma Modeline İlişkin Boyutlar

Tablo 3.35: Araştırma Modeline Ait Uyum Kriterleri

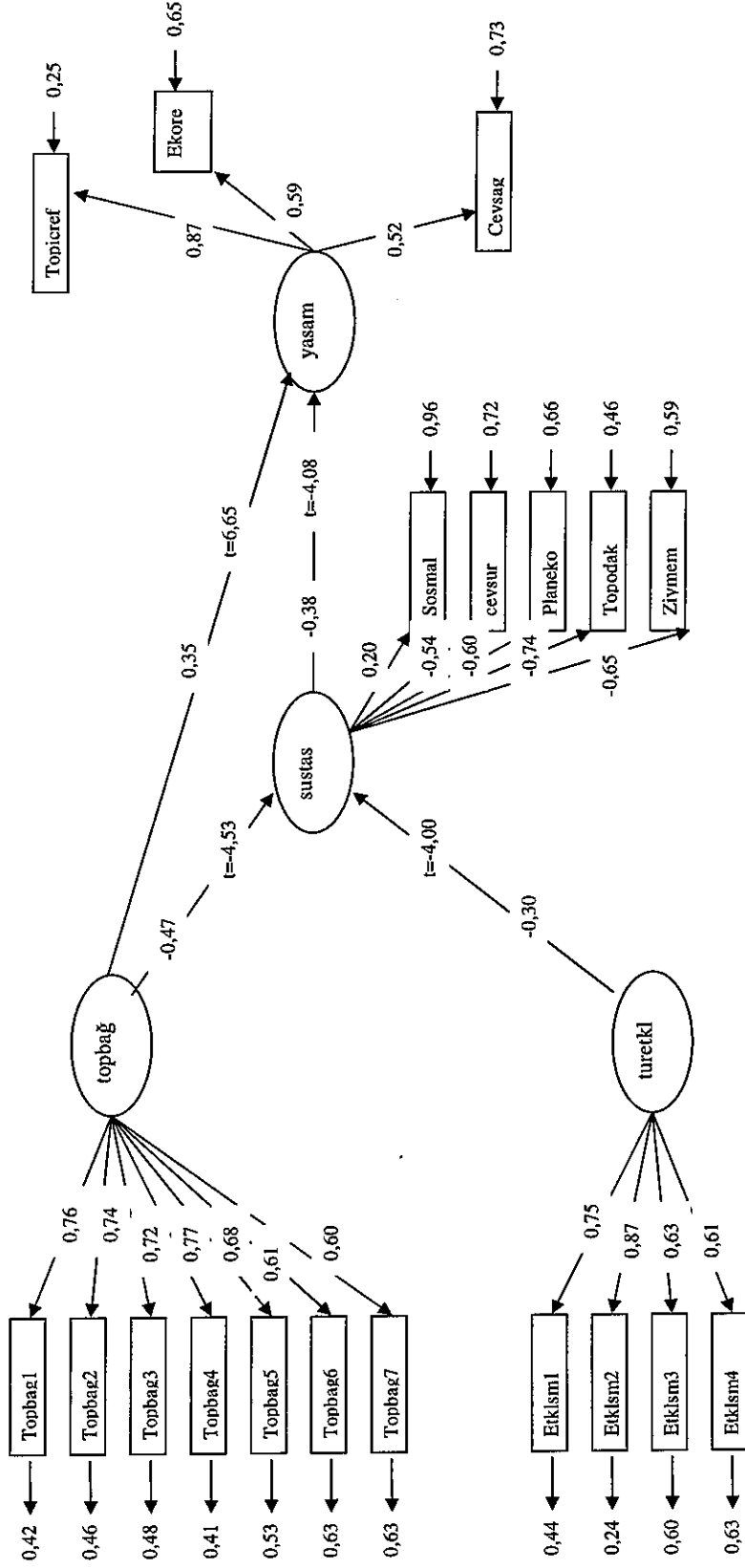
Uyum Ölçütü	Sonuçlar	Kabul Edilebilir Kriter
χ^2/df (serbestlik derecesi)	5,63	$\leq 5,00$
Yaklaşık Hataların Kareleri Ortalamasının Karekökü (RMSEA)	0,08	$\leq ,10$
Uyum İyiliği İndeksi (GFI)	0,89	$\geq ,80$
Düzeltilmiş Uyum İyiliği İndeksi (AGFI)	0,85	$\geq ,80$
Karşılaştırmalı Uyum İyiliği İndeksi (CFI)	0,95	$\geq ,90$
Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (NNFI)	0,94	$\geq ,90$
Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü (SRMR)	0,06	$\leq ,10$

Araştırma sonucunda H1 hipotezi istatistiki açıdan anlamlı bulunmuştur ve kabul edilmiştir ($\beta = -0,27$; $t = -4,00$). Bu sonuca göre turistlerle etkileşime geçen yerel halk sürdürülebilir turizm gelişimi konusunda olumsuz bir tutum sergilemektedir.

H2 hipotezi istatistiki açıdan anlamlı bulunmuş ve kabul edilmiştir ($\beta = -0,53$; $t = -4,53$). Topluluğa bağlılık ile sürdürülebilir turizm gelişimi arasında negatif bir ilişki mevcuttur.

H3 hipotezi istatistiki açıdan anlamlı bulunmuş ve kabul edilmiştir ($\beta = 0,33$; $t = 6,65$). Buna göre topluluğa bağlı olan yerel halkın yaşam kalitesi pozitif şekilde etkilenmektedir.

H4 hipotezi ise istatistiki açıdan anlamlı bulunmuş ve kabul edilmiştir ($\beta = -0,57$; $t = -4,08$). Literatürde sürdürülebilir turizm gelişimi ile yaşam kalitesi arasında iki yönlü ilişki olduğu görülmekte ancak araştırma modelinde ortaya çıkan sonuç ilişkinin negatif yönlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 3.7: Araştırma Modeli Sonuçları

Tablo 3.36: Yapısal Model Sonuçları ve Hipotezlerin Kabul Durumu

Hipotez İlişkileri		Model			
		β	t – Değ.	Sonuç	Hipotez
H1	Turistle Etkileşim- SUSTAS	-0,30	-4,00	Anlamlı	KABUL
H2	Topluluğa bağlılık- SUSTAS	-0,47	-4,53	Anlamlı	KABUL
H3	Topluluğa Bağlılık- Yaşam kalitesi	0,35	6,65	Anlamlı	KABUL
H4	SUSTAS-Yaşam kalitesi	-0,38	-4,08	Anlamlı	KABUL

Araştırma modelinde çıkan sonuçlara göre modelde belirlenen yol katsayılarının topluluğa bağlılık, turistle etkileşim, SUSTAS (sosyal maliyet hariç) ve yaşam kalitesi değişkenlerinde 0,50 üzerinde değer olması nedeniyle (Şimşek, 2007, s.126) standardize edilmiş yol katsayılarının yüksek düzeyde etkiye sahip oldukları görülmektedir.

Modele göre topluluğa bağlılık ve turistle etkileşim değişkenleri sürdürülebilir turizm tutumunu 0,45 oranında açıklamaktadır. Sürdürülebilir turizm tutumu ve topluluğa bağlılık değişkenleri ise yaşam kalitesini yine 0,45 oranında açıklama oranına sahiptir.

Doğrulan hipotezler arasında yer alan turistle etkileşimin sürdürülebilir turizm tutumu üzerine etkisinin (faktör yükü -0,30), topluluğa bağlılıktan (faktör yükü -0,47) daha az ve ters yönlü olduğu görülmektedir. Hem turistle etkileşim hem de topluluğa bağlılık, yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki tutumunu negatif etkilemektedir. Ancak görüldüğü gibi etkileme oranları farklıdır. Ancak topluluğa bağlılık algılanan yaşam kalitesini pozitif etkilemektedir (faktör yükü 0,35). Sürdürülebilir turizm tutumu ile yaşam kalitesi arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır (faktör yükü -0,38). Sürdürülebilir turizm tutumunu turistle etkileşim tek başına -%31 ve topluluğa bağlılık tek başına -%52 oranında açıklarken, iki bağımsız değişken birlikte %45 (R^2) oranında varyansı açıklamaktadır. Yaşam kalitesini sürdürülebilir turizm tutumu tek başına -%38 ve topluluğa bağlılık tek başına %33 oranında açıklarken iki bağımsız değişken birlikte yaşam kalitesinin yine %45 (R^2) 'ini açıklamaktadır. Aracı değişken etkisi (mediator) nedeniyle açıklama oranlarının yukarıdaki faktör yüklerinden farklılık gösterdiği görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Alanya bölgesindeki yerel halkın turizm gelişimi ile yaşam kaliteleri üzerindeki algulamalarını ölçmeye yönelik bu çalışmada elde edilen sonuçlar gerek bölge halkının algıladığı yaşam kalitesini açıklamak gerekse literatürde birbirinden bağımsız tartışılan kavramları bir arada değerlendirerek ortaya yeni bir model oluşturmaya hizmet etmektedir. Ayrıca Alanya bölgesinde yerel halk-turizm gelişimi çalışmalarının sayıca az olması ve bu çalışmalarda algılanan yaşam kalitesi dışında konuların tartışılmış olması da bu çalışmada ortaya çıkan sonuçların önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Algılanan yaşam kalitesi kavramının subjektif ve karmaşık bir yapı göstermesi nedeniyle ortaya çıkan sonuçların Alanya bölgesinde belli bir dönemde belirli şartlar altındaki uygulamanın bir yansıması olduğu bilinmelidir.

Yapılan bu çalışmada Alanya bölgesinde algılanan yaşam kalitesinde sürdürülebilir turizm tutumu (SUSTAS) ile yerel halkın turistle etkileşimi ve topluluğa bağlılığı ilişkilendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada iki tür veri seti kullanılmıştır. İlk olarak Alanya merkezde 245 kişiye faktör yapısını belirleyebilmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve faktör yapısının geçerli bir model olup olmadığını ortaya koymak amacıyla ise doğrulayıcı faktör analizi ön test ile ilgili ölçeklere uygulanmıştır. Hemen ardından geçerliliği ve güvenilirliği kabul edilen ve bölgede ilk kez uygulanan bu ölçeklerin Alanya ilçe nüfusunu karşılayan 777 anket ile 8 belediye sınırı içinde toplanan verilerle model denemesi gerçekleştirilmiştir. Araştırma modelinde ortaya konan dört hipotez ile Alanya'daki turizm gelişimi ile yaşam kalitesi ilişki ön test sonrası toplanan ikinci grup verilerle açıklanmıştır.

Turizm gelişimi, bu çalışmada sürdürülebilir turizm gelişimini oluşturan ifadelerden bir araya gelen SUSTAS ölçeği ile değerlendirilmiştir. SUSTAS ölçeği Sırakaya, Ekinci ve Kaya (2007)'nin çalışmasında yer alan ve sürdürülebilir turizm tutumunu ölçmeye yönelik olarak literatürde uzun yıllardır kullanılan, geçerlilik ve güvenilirlik konusunda kültürlerarası bir çok çalışmaya konu olmuş bir ölçektir. Bu çalışmada da SUSTAS ölçeği kullanılmıştır. Ancak SUSTAS ölçeği yedi boyuttan oluşurken Alanya bölgesinde uygulamaya konan sonuçlarda boyut sayısı beşe inmiş ve kalan iki boyutun diğer boyutlardan ikisi ile birleştiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Topluluğa bağıllık ise Baker ve Palmer'in (2006) geliştirmiş olduğu ölçekteki yedi önerme ile değerlendirilmiştir. Yerel halkın turistlerle etkileşimde Alaeddinoğlu'nun (2007)'de uyguladığı çalışmada yer alan önermeler bu çalışmaya uyarlanmıştır. Topluluğa bağıllık ve turistlerle etkileşim tek boyut olarak ele alınmıştır.

Algılanan yaşam kalitesinde Cummins (1997), Sirgy (2001) ve Cicerchia (1996)'ya ait çalışmalardan derlenen ve dört boyuttan oluşan önermeler Alanya bölgesindeki yerel halka uyarlanmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği sürecinde Alanya bölgesindeki yerel halkın vermiş olduğu yanıtlardan hareketle dört boyut üçe inmiştir.

Teze ilişkin uygulama sonucunda ankete katılan bölge halkının çoğunluğunun eğitim seviyesinin ilköğretim ve lise düzeyinde (%72,8), aylık gelir düzeylerinin 1000 TL ve altında (%72,5), yaş aralığının 18-33 yaş aralığında (%68,2), cinsiyet olarak erkek ağırlıklı (%52), yaptıkları meslek olarak çoğunluğu turizmci (%37,8), medeni durum olarak bekar (%55,2), bölgede 11 yıl ve daha uzun süredir yaşayanlardan (%62,5) oluştuğu görülmektedir. Bu profil Alanya bölgesinin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı ile örtüşen sonuçlar olarak açıklanmaktadır.

Çalışmada Alanya'da yaşayan yerel halkın verdiği yanıtlara göre topluluğa bağıllık ortalaması 3,81 düzeyinde ve yüksek bir bağıllığa yakın düzeye karşılık gelmektedir. Alanya'da yaşayan yerel halkın sürdürülebilir turizm konusunda 3,56 ortalama ile kararsız bir tutuma sahip oldukları anlaşılmaktadır. Turistlerle etkileşim düzeyini gösteren 3,45 ortalaması ise Alanya'daki yerel halkın turistlerle etkileşiminin nötr bir düzeyde devam ettiğini açıklamaktadır. Son olarak Alanya'da yaşayan yerel halkın algıladıkları yaşam kalitesinin ortalama olarak 3,31 olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre Alanya'daki yerel halkın algıladığı yaşam kalitesinin orta düzeyde kaldığı görülmektedir.

Araştırma modelinde dört hipotez test edilmiştir. Buna göre topluluğa bağıllık ve sürdürülebilir turizm tutumu arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Buna göre Alanya'daki yerel halk topluluğa bağıllık arttıkça sürdürülebilir turizm tutumu konusunda negatif bir tutum sergileme eğilimindedir (faktör yükü -0,47). Bu bulgular literatürdeki sonuçları teyit etmektedir (Williams ve Lawson, 2001; Besculides, Lee ve McCormick, 2002; Jurowski, Uysal ve William, 1997; Kayat, 2002; Andereck, 2005; Stynes ve Stewart, 1993; Brougham ve Butler, 1981; McCool ve Martin, 1994; Lankford ve Howard, 1994; Snaith ve Haley, 1999; Um ve Crompton, 1987; Sheldon ve Var, 1984).

Diğer bir hipotezde ise turistle etkileşimin sürdürülebilir turizm tutumunu negatif etkilediği ifadesi doğrulanmaya çalışılmıştır. Alanya'da yaşayan yerel halkın turistle etkileşim düzeyi arttıkça sürdürülebilir turizm tutumunda bir azalma meydana gelmektedir (faktör yükü -0,30). Ortaya sürülen hipotez literatür ile benzer özellik göstermektedir (Lankford, 1994; McCool ve Martin, 1994; Sheldon ve Var, 1984; Um ve Crompton, 1987; Avcıkurt, 2004).

Topluluğa bağlılığın algılanan yaşam kalitesini artırdığını ifade eden bir başka hipotez de bu çalışmada doğrulanmıştır. Topluluğa bağlılık ile algılanan yaşam kalitesi arasında pozitif bir ilişkinin varlığı Alanya'da yaşayan yerel halk tarafından teyit edilmiştir (faktör yükü 0,35) (Jurovski, 1998; Arai ve Pedlar, 1997; Kasarda ve Janowitz, 1973).

Araştırma modelinde son olarak test edilmek istenen hipotez sürdürülebilir turizm tutumunun algılanan yaşam kalitesini etkilediğidir. Bu etkilemenin negatif yönlü olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (faktör yükü -0,38). Ortaya çıkan bu sonuç Alanya'daki yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumunun yaşam kalitesini negatif etkilediğini göstermektedir (Christensen, 1995; Harrill, 2004).

Araştırma modelinde test edilen hipotezlerden ortaya çıkan sonuçlara göre Alanya'da yaşayan yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimi konusunda belli bir tutuma sahip olduğu ancak bu tutumun bölgede algıladıkları yaşam kalitesi konusunda pozitif bir etkiyi beraberinde getirmediğini göstermektedir. Yani sürdürülebilir turizm konusunda nötr bir tutuma sahip olan Alanya'daki yerel halkın, sürdürülebilir turizm ile doğrudan doğruya yaşam kalitelerinde bir artış yaratmadığı tersine negatif sonuçları beraberinde getirdiği sonucu çıkmaktadır. Turizm gelişiminin sürdürülebilir yönünü gören ve bu konuda kararsız görünen Alanya halkının, kendi yaşam kalitelerinde sürdürülebilir turizmin etkisinin olmamasının iki açıklaması olabilir: Birincisi, Alanya bölgesinin turizmde her şey dahil sistemini uygulaması sonucunda sürdürülebilir turizm kavramı ile bölgede pratikte gerçekleşen turizm gelişimi arasında bir fark olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki; uygulamaya konu olan bölgelerin turizmin sürekli yaşandığı bölge olması ve halkın dolaylı ya da doğrudan turizmde istihdam edilmesi turizmin olumlu ve olumsuz yanının bir arada görülmesini sağlamaktadır. Sürdürülebilir turizm ilkeleri ile mevcut turizm gelişimi arasındaki farkı işaret eden bu sonuca göre, bölgedeki yerel halkın sürdürülebilir turizm gelişimi konusundaki olumsuz olmayan görüşünü, her şey dahil gibi bir sistemin değiştirdiği düşünülmektedir. Her şey dahil sisteminde bölge halkının daha çok turizmin alt

kademelerinde istihdam ediliyor olması ve yapılan iş karşılığında elde edilen kazancın temel gereksinimleri dahi karşılamada yetersiz kalıyor olması, çalışma saatlerinin uzun ve dengesiz oluşu, kalifiye olmayan bir ekiple çalışıyor olması, gelecek kaygısının yaşanıyor olması gibi temel nedenlerden dolayı turizmin yaşam kalitesi üzerine etkisinin beklenenin aksine pozitif değil negatif olduğu sonucu çıkmaktadır. İkinci olarak ise çalışmaya yanıt verenlerin sosyo-ekonomik durumlarına bakıldığında ve algıladıkları yaşam kaliteleri dikkate alındığında, bölge halkının ilk olarak turizmin sürdürülebilirliği konusunda daha fazla bilgiye ihtiyacı olduğu anlaşılmaktadır. Turizmde sürdürülebilirlik kavramının daha iyi anlaşılır olması ile bölge halkının algıladığı yaşam kalitesinde kesinlikle orta ve uzun vadede turizmin olumlu etkisinin olacağı düşünülmektedir. Sürdürülebilirlik kavramı burada dar anlamda planlama yöntemi olarak yerel halk tarafından algılanmaktadır. Ankete verilen yanıtlar paralelinde anketi dolduran yerel halkın önemli bir kısmının şikayetçi olduğu konunun turizm gelişimi konusundaki plansızlık ve ekonomik faydanın dengeli olarak bölgede paylaşılabilmesi olduğu da anlaşılmaktadır. Turizmin yöreye, yörenin de turizme uyum sağlaması gerekliliği, yerel halkın değerlerine saygı duyulması beklentisi ve turizmin çok hızlı gelişmesinin ortaya çıkardığı bazı olumsuzluklar Alanya bölgesindeki yerel halkın yaşam kalitesi üzerinde sürdürülebilir turizm kavramının olumsuz algılandığını göstermektedir.

Alanya'nın 1980'lerden bugüne turizm gelişimine bakıldığında genel olarak Türk turizminin yaşadığı problemleri bu bölgenin de benzer şekilde tecrübe ettiği görülmektedir. Bölgenin hızlı turizm gelişimi sonucunda yerel halkın kendini doğrudan doğruya turizmin içinde bulması ve bu durumun yarattığı etkilerin zaman içinde kendini hissettirmesi bölge halkının yaşam kalitesi algısında bir temel olgu olarak ele alınmalıdır.

Yapılan bu çalışmada cinsiyetin algılanan yaşam kalitesinde, sürdürülebilir turizm tutumunda ve topluluğa bağlılık üzerinde bir etki yaratmadığı görülürken, turistlerle etkileşimde erkeklerin bayanlara göre daha fazla etkileşim içinde olduğu sonucu çıkmaktadır. Turizm sektöründe daimi olarak çalışanların, sezonluk çalışanlara oranla daha fazla turistlerle etkileşim içinde olduğu da görülmektedir. Turistlerle ilişki içinde olan ile olmayan yerel halkın algıladığı yaşam kalitesi arasında bir fark bulunmazken, turistlerle ilişki içinde olan yerel halkın sürdürülebilir turizm tutumu, topluluğa bağlılığı ve turistlerle etkileşimi turistlerle ilişki içinde olmayanlara göre daha yüksektir.

Özel sektörde istihdam edilmiş olan - faaliyet gösteren yerel halkın algıladığı yaşam kalitesinin, sürdürülebilir turizm tutumunun, turistle etkileşim düzeyinin ve topluluğa bağlılıklarının kamu sektörüne göre daha fazla olması ilgi çeken sonuçlar olarak görülmektedir. Yerel halkın toplam gelirleri içinde turizmden elde edilen gelir oranı %51 ve üzerinde olanların algıladıkları yaşam kalitesinin %51 ve altında gelir elde edenlere oranla daha yüksek olması ortaya çıkan istatistikî bir başka sonuçtur.

Yerel halkın algıladığı yaşam kalitesi konusunda öğrenim durumunun etkisi olduğu anlaşılmaktadır. İlkokul mezunu olanlar ile ortaokul ve 4 yıllık üniversite mezunları arasında fark olduğu görülmektedir. İlkokul mezunlarının algıladıkları yaşam kalitesinin 4 yıllık üniversite ve ortaokul mezunlarından daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Yine turizmde istihdam durumlarına bakıldığında turizm sektöründe doğrudan çalışanlar ile, turizm sektöründe çalışmayanlar ve şu anda işsiz olanlar arasında bir fark olduğu görülmektedir. Turizm sektöründe doğrudan çalışan yerel halkın turizm sektöründe çalışmayanlardan ve işsiz olanlardan daha olumlu bir yaşam kalitesi algılaması içinde olduğu görülmektedir.

Tüm bu ortaya konan sonuçlar ışığında Alanya bölgesindeki yerel halkın turizm gelişimi ile algıladığı yaşam kalitesine ilişkin mevcut durumun doğrudan doğruya birbiriyle ilişkili olmadığı anlaşılmaktadır. Bölgedeki bir çok turizm paydaşının bu sonuçlar ışığında üzerine düşen bazı sorumlulukları yerine getirmesi gerektiği söylenebilir. Bölgeye sunulacak öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Alanya bölgesindeki mevcut turizm potansiyelinin gelecekte de benzer şekilde devam edeceği öngörüsünde bulunursak, sürdürülebilir turizm gelişimi konusunda nötr bir tutuma sahip olduğu anlaşılan yerel halkın uzun vadeli turizm gelişiminden maksimum faydayı sağlaması için acil olarak turizmin olumlu ve olumsuz yönleri konusunda daha fazla bir bilgilendirme süreci gerçekleştirilmelidir. Bunu yaparken de bir çok sektörde olduğu gibi “sürdürülebilirlik” kavramının altını çizerek toplumun turizmden maksimum faydayı minimum zararla elde edebileceği vurgusu yapılmalıdır. Sürdürülebilir turizm tutumu konusunda oluşturulacak olumlu atmosferin bireylerin yaşam kalitesinde olumlu bir etki yapacağı öngörüsü geçerliliğini sürdürecektir.

- Sürdürülebilir turizm konusunda yerel halkı bilinçlendirmek ya da halkta sürdürülebilirlik kavramını yaşamın içine yerleştirme konusunda başta yerel yönetimler

olmak üzere, turizmle ilgili sivil toplum örgütleri (otel birlikleri, rehber odaları, seyahat acentaları birliği gibi), eğitim kurumları (başta ilköğretim kurumları ve üniversiteler olmak üzere), devletin turizmle ilgili faaliyetlerini yürüten kuruluşları (İl Turizm Müdürlükleri gibi), ticaret ve sanayi odaları, tüketici birliklerine çok önemli görevler düştüğü anlaşılmaktadır. Bu bilinçlendirme sürecinin en önemli ayağında ise bölge halkının eğitim seviyesinin yükseltilmesi çabası yer almalıdır. Bu süreçte bölgede yakın zamanda faaliyete geçen üniversitesi birimlerinin ayrı bir misyon üstlenerek sürece müdahil olması olumlu sonuçları da beraberinde getirecektir. Sivil toplum hareketlerinin son yıllarda daha popüler bir kavram olarak günlük yaşamda kullanılmasına rağmen hala bu örgütlerin insanların yaşam kaliteleri konusunda olumlu etki yaratacak girişimleri kısıtlı tutması ilginç bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte -belki de en önemli eksikliğin- algılanan yaşam kalitesinde sürdürülebilir turizmin (turizm gelişiminin) yeteri kadar kendine yer bulamadığı olgusunu vurgulaması gereken kurumun sendikalar olması gerçeğidir. Turizmde kayıt dışılığın fazlalığı, mesai saatlerinin düzensizliği, ücret adaletsizliği ve sezonluk bir turizm algısının yerleştiği Alanya bölgesindeki turizm gelişiminde turizm sektörü çalışanlarının daha fazla birlikteliği ile güçlenecek sendikal hareketlerin önemi büyüktür. Bu sürecin desteklenmesi ve bölge halkının turizm gelişimi ile algıladığı yaşam kalitesinde olumlu sonuçlara ulaşmada turizm işgörenlerinin özellikle değerlendirmeye alınması gereklidir. Bölge halkının önemli bir bölümünün doğrudan ya da dolaylı olarak turizmden fayda sağladığı düşünülürse sivil toplum örgütleri ile birlikte hareket eden bir turizm sektörünün Alanya bölgesine bir ayrıcalık getireceği düşünülmektedir.

- Algılanan yaşam kalitesi subjektif bir kavramdır. Bu nedenle yaşam kalitesi kavramı olarak karmaşık bir özellik taşır. Alanya bölgesindeki yerel halkın verdiği yanıtlara göre ortaya çıkan boyutlar arasında ilginç bir durum söz konusudur. Bölge halkının kişisel değerleri ile toplumsal değerlerin birleşmiş olması yaşam kalitesi kavramında kültürel bir farklılık olarak görülmektedir. Yani Alanya'daki yerel halk birey olarak duygusal yönünü toplumun değer yargılarıyla beraber götürme yolunu seçmektedir. Aslında bu durum geleneksel Türk toplumunda sıklıkla görülen ancak son yıllarda biraz daha farklı açılarla yeni bir boyut kazanan kavramdır. Bu boyuttaki ayrışma ne kadar artarsa ya da daha dengeli büyürse grup psikolojisi yerine bireysel düşünenlerin de tartışmaya katıldığı bir platformun doğmasına fırsat verilecektir. Bu da bireylerin hayattan ne beklediklerini daha kolay ifade etmelerini sağlayacaktır. Bireysel refah düzeyinin toplumsal refahla örtüşmesi değerlerin içselleşmesinde toplumun ne kadar büyük rolü olduğunu göstermektedir. Bu

tutum özellikle turizmin çok yoğun yaşandığı Alanya bölgesinde bireylerin turizmden algıladıkları ile toplumun algılamasında fark olması durumunda genelin özele müdahalesi şeklinde sonuç doğurabilecektir. Bireysel özgürlüklerin genişletilmesi çabalarının bireylerin yaşam kalitelerini olumlu etkileyebileceği düşünülmektedir.

- Algılanan yaşam kalitesinde bir başka ilginç nokta ise çevre sağlığı boyutudur. Orijinal ölçekte sağlık ve güvenlik olarak ortaya çıkan bu boyutun faktörleşmesi sırasında çevreye ilişkin değerlerin ön plana çıkması, bölge halkının ya mevcut sağlık ve güvenlik politikalarından memnuniyetini ortaya koymakta ya da bu konunun bölge halkı açısından önemli olmadığını ifade etmektedir. Alanya bölgesinin son yıllarda turistlere karşı girişilen olumsuz haberlerle basında yer alması güvenlik boyutunun anlamlı çıkmasını engellediğinin düşünülmesi; sağlık boyutunda son yıllarda ortaya konan hizmetlerin memnuniyetle karşılanmış olması ve neticesinde algılanan yaşam kalitesinde önemini yitirmiş olması neticesinde bölge halkının bilinçlenerek çevre sağlığını ön plana çıkarmış olduğu görülmektedir. Çevrenin yaşam kalitesindeki öneminin farkında olan Alanya halkının turizm gelişimi konusunda bir alt yapıya sahip olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

Bu çalışma Alanya bölgesinde yer alan örneklem dahilindeki belediye sınırları içinde uygulanmıştır. Çalışma döneminin turizm sezonunun başlangıcında uygulanması ankete katılanlar açısından bir zaman kısıtı meydana getirmiştir. Bu nedenle bu çalışmanın belirli zaman periyotları içinde tekrar edilmesi ile subjektif anlamda yaşam kalitesinin izlenmesi ve bir öngörüde bulunulmasının mümkün olabileceği düşünülmektedir. Aynı şekilde örneklem sayısının mevcut imkanlar dahilinde Alanya'nın kıyı kesimi dışında kalan bölgeleri de içerecek şekilde kapsamının genişletilmesi ile turizmin yaşam kalitesi üzerine etkileri daha farklı bir boyutta tartışılabilecektir.

Bu çalışmada yaşam kalitesini oluşturan faktörler üç boyutta tartışılmıştır. Literatürden de görülen şu ki algılanan yaşam kalitesi kavramını oluşturan birçok ölçek, bir çok alt boyut ve kavram yer almaktadır. Burada tartışılanlar dışındaki boyutların da bundan sonraki çalışmalarda eklenmesi ya da ayrı değerlendirilmesinin Alanya bölgesinde algılanan yaşam kalitesinde farklı sonuçları verebileceği düşünülmektedir. Bu açıdan burada ortaya konan bölgesel modelin geliştirilmesinin, Alanya bölgesinde yaşayan yerel halkın algıladığı yaşam kalitesinde yaratacağı değişikliklerin de yakından izlenmesini sağlayacağı bilinmelidir.

KAYNAKÇA

- _____ (2008), "The Budapest Model-Preliminary Project Report", *The First Tourism-Specific Quality of Life Workshop*, Hungary Ministry of Local Government, Budapest, Hungary.
- _____ Scottish Executive Social Research (2005), *Quality of Life and Well-Being: Measuring the Benefits of Culture and Sport-Literature Review and Thinkpiece*, Education Research Programme Research Findings Series, 12, Scotland.
- _____ (SELMA) Spatial Deconcentration of Economic Land Use and Quality of Life in European Metropolitan Areas (2004), *Quality of Life Indicators*, Deliverable D02 WP2.
- _____ WHOQOL (2002), "The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL): Development and General Psychometric Properties", *Social Science and Medicine*, 46(12), 1569–1585.
- Agarwal, S. (1997), "The Resort Cycle and Seaside Tourism: An Assesment of its Applicability and Validity", *Tourism Management*, 18(2), 62-77.
- Ajzen, I. and Fishbein M. (1980), *Understanding Attitudes and Predicting Social Behavior*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Akıncı, S. (2006), "Elektronik Hizmet Kalitesi ve Hizmet Telafi Kalitesinin İnternet Bankacılık Hizmetlerine Uyarlanması", *Basılmamış Doktora Tezi*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Akış, S. (1996), "Turizmin Sosyo-Ekonomik ve Fiziksel Etkileri: Turizmin Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Etkileri", *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7 (3-4), 10-15.
- Akış, A. (2007), "Alanya'da Turizm ve Turizmin Alanya Ekonomisine Etkisi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (17), 15-32.
- Akis, S., Peristianis, N. and Warner, J. (1996), "Resident`s Attitudes to Tourism Development: The Case of Cyprus", *Tourism Management*, 17(7), 481-494.
- Alaeddinoğlu, F. (2007), "Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-16.

- Alaeddinoğlu, F. (2008), "Sivas Kentinde Halkın Turiste ve Turizme Bakışı", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-23.
- Allen, L., Long, P., Perdue, R. and Kieselbach, S. (1988), "The Impact of Tourism Development on Residents' Perceptions of Community Life", *Journal of Travel Research*, 27(1), 16-21.
- Allen, L.R. (1990), "Benefits of Leisure Attributes to Community Satisfaction", *Journal of Leisure Research*, 22(2), 183-196.
- Allen, L.R., Hafer, H.R., Long, P.T. and Perdue, R.R. (1993), "Rural Residents' Attitudes Toward Recreation and Tourism Development", *Journal of Travel Research*, 31(4), 27-33.
- Allardt, E. (1993), "Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research", in *The Quality of Life*, eds: Martha Nussbaum and Amartya Sen, Clarendon Press, Oxford.
- Ambroz, M. (2008), "Attitudes of Local Residents Towards the Development of Tourism in Slovenia: The Case of the Primorska, Dolenjska, Gorenjska and Ljubljana Regions", *Anthropological Notebooks*, 14(1), 63-79.
- Andereck, K.L. and Vogt, C.A. (2000), "The Relationship Between Residents' Attitudes Toward Tourism and Tourism Development Options", *Journal of Travel Research*, 39, 27- 36.
- Andereck, K.L., Valentine, K.M., Knopf, R.C. and Vogt, C.A. (2005), "Residents' Perceptions of Community Tourism Impacts", *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1056-1076.
- Andereck, K., Valentine, K.M., Vogt, C.A. and Knopf R.C. (2007), "A Cross Cultural Analysis of Tourism and Quality of Life Perceptions", *Journal of Sustainable Tourism*, 15(5), 483-502.
- Anderson, J.C., and Gerbing, D.W. (1988), "Structural Equation Modeling in Practice: A Review and Recommended To-Step Approach", *Psychological Bulletin*, 3(103), 411- 423.
- Andriotis, K. and Vaughan, V.D. (2003), "Urban Residents' Attitudes Toward Tourism Development: The Case of Crete", *Journal of Travel Research*, 42, 172-185.

- Andriotis, K. (2005), "Community Group' Perceptions of and Preferences for Tourism Development: Evidence from Crete", *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 29, 67-90.
- Ap, J. (1992), "Residents' Perception on Tourism Impacts", *Annals of Tourism Research*, 19, 665-690.
- Ap, J. and Crompton, J. (1993), "Residents' Strategies for Responding to Tourism Impacts", *Journal of Travel Research*, 32(1), 47-50.
- Arai, S. and Pedlar, A.(1997), "Building Communities Through Leisure: Citizen Participation in A Healthy Communities Initiative", *Journal of Leisure Research*, 29 (2), 167-182.
- Argyle, M. and Lu, L. (1990). "Happiness and Social Skills", *Personality and Individual Differences*, 11, 1255-1261.
- Aspinall, A.J. (2006), "Communities in Change: Social Sustainability and Tourism Development", *Master Thesis*, Waterloo, Canada.
- Auh, S. and Cook, C.C. (2009), "Quality of Community Life among Rural Residents: An Integrated Model", *Social Indicators Research*, 94, 377-389.
- Avcıkurt, C. (2004), *Balıkesir Yöresinde Yerli Turist Profili Araştırması*, Balıkesir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi, Proje No:2002/13, Balıkesir.
- Avcıkurt, C. (2007), *Turizm Sosyolojisi*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Ayers, J.S. and Potter, H.R. (1989), "Attitudes toward Community Change: A Comparison Between Rural Leaders and Residents", *Journal of the Community Development Society*, 20(1), 1-18.
- Ayyıldız, H. ve Cengiz, E. (2006), "Pazarlama Modellerinin Testinde Kullanılabilecek Yapısal Eşitlik Modeli (YEM) Üzerine Kavramsal Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 63-84.
- Balcı, A. (2001), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*, Pegem Yayıncılık: Ankara.
- Baker, D.A. and Palmer, R.J. (2006), "Examining the Effects of Perceptions of Community and Recreation Participation on Quality of Life", *Social Indicators Research*, 75, 395-418.
- Baş, T. (2001), *Anket*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Baykan, E. (2007), "Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Eğitimi Ana Bilim Dalı, *Master Tezi*, Ankara.
- Benckendorff, P., Edwards, D., Jurowski, C., Liburd, J.J., Miller, G. and Moscardo, G. (2009), "Exploring the Future of Tourism and Quality of Life", *Tourism and Hospitality Research*, 9(2), 171-183.
- Beban, A. and Ok, H. (2006), "Contribution of Tourism to the Sustainable Development of the Local Community", *Master Thesis*, Blekinge Institute of Technology, Sweden.
- Beckley, T. M. (2003), "The Relative Importance of Sociocultural and Ecological Factors in Attachment to Place" in *Understanding Community-Forest Relations*, ed: L. E. Kruger, Portland, OR, Department of Agriculture Forest Service, Pacific Northwest Research Station, USA.
- Berber, Ş. (2003), "Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 205-221.
- Besculides, A., Lee, E.M. and McCormick, P.J. (2002), "Residents' Perceptions of the Cultural Benefits of Tourism", *Annals of Tourism Research*, 29(2), 303-319.
- Bowling, A. and Windsor, J. (2001), "Towards the Good Life: A Population Survey of Dimensions of Quality of Life", *Journal of Happiness Studies*, 2, 55-81.
- Bramwell, B. and Sharman, A. (2000), "Approaches to Sustainable Tourism Planning and Community Participation: The Case of the Hope Valley", in *Tourism and Sustainable Community Development*, eds: G.Richards and D.Hall, Routledge, London.
- Brougham, J.E. and Butler, R.W. (1981), "A Segmentation Analysis of Resident Attitudes to the Social Impact of Tourism", *Annals of Tourism Research*. 8(3), 569-590.
- Butler, R.W. (1980), "The Concept of Tourism Area Cycle of Evolution: Implications for Management of Resources", *Canadian Geographer*, 24(1), 5-12.
- Byrne, B. M. (1994), "Structural Equation Modeling with EQS and EQS/Windows: Basic Concepts, Applications and Programming", Thousand Oaks, Sage, CA, USA.
- Campbell, A. C., Converse, P. E. and Rodgers, W. L. (1976), "The Quality of American Life", The Russel Sage Foundation, New York, USA.

- Capenerhurst, J. (1994), "Community Tourism", in *Community Leisure and Recreation*, ed: L.Haywood, Butterworth Heinemann, Oxford.
- Carmichael, B., Peppard, D. and Boudreau, F. (1996), "Megaresort on My Doorstep: Local Resident Attitudes Toward Foxwoods Casino and Casino Gambling on Nearby Indian Reservation Land", *Journal of Travel Research*, 34(9), 9-16.
- Carmichael, B.A. (2000), "A Matrix Model for Resident Attitudes and Behaviours in a Rapidly Changing Tourist Area", *Tourism Management*, 21, 601-611.
- Carmichael, B.A. (2006), "Linking Quality Tourism Experiences, Resident's Quality of Life, and Quality Experiences for Tourists" in *Quality Tourism Experiences*. eds: Jennings, G. and Nickerson, N.P., Elsevier, USA.
- Cascante, D.M. (2008), "Consequences of Tourism Based Growth on Rural Communities' Quality of Life: A Comparative Study of Liberia and La Fortuna, Costarica ", *PhD Thesis*, The Pennsylvania State University, USA.
- Cascante, D.M. (2009), "Changing Communities, Community Satisfaction, and Quality of Life: A View of Multiple Perceived Indicators", *Social Indicators Research*, 98(1), 105-127.
- Chen, J.S. (2000), "An Investigation of Urban Resident's Loyalty to Tourism", *Journal of Hospitality and Tourism Research*, 24, 5-19.
- Cheng, A. S., Kruger, L. E. and Daniels, S. E. (2003), "Place As an Integrating Concept in Natural Resource Politics: Propositions for a Social Science Research Agenda", *Society and Natural Resources*, 16, 87-104.
- Chin, W.W. and Todd, P.A. (1995), "On the Use, Usefulness and Ease of Use of Structural Equation Modeling in MIS Research: A Note of Caution", *MIS Quarterly*, 19 (2), 237-246.
- Christensen, N. A. (1995), *Sustainable Community-Based Tourism and Host Quality of Life*, General Technical Report - Intermountain Research Station, USDA Forest Service.
- Choi, H.S. and Sirakaya, E. (2005), "Measuring Residents' Attitude Toward Sustainable Tourism: Development of Sustainable Tourism Attitude Scale", *Journal of Travel Research*, 43 (4), 380- 394.

- Cicerchia, A. (1996), "Indicators for The Measurement of The Quality of Urban Life - What is The Appropriate Territorial Dimension?", *Social Indicator Research*, 39 (3), 321-358.
- Cuba, L. and Hummon, D. M. (1993), "A Place To Call Home: Identification with Dwelling, Community and Region. *Sociological Quarterly*, 34, 111-131.
- Cummins, R. A. (1997), "The Domain of Life Satisfaction: An Attempt to Order Chaos", *Social Indicator Research*, 38, 303-328.
- Curtis, S. (1997), "Rejuvenating Holiday Resorts. A Spanish Case Study", *Travel and Tourist Analyst*, 2, 77-93.
- Çalışkan, U. ve Tütüncü, Ö. (2008), "Turizmin Yerel Halk Üzerinde Etkileri ve Kuşadası İlçesi Uygulamaları", *IV. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi*, Belek- Antalya, 806- 824.
- Çavus, S. ve Tanrısevdi, A. (2003), "Resident`s Attitudes Toward Tourism Development: A Case Study in Kuşadası, Turkey", *Tourism Analysis*, 7, 259-268.
- Çevirgen, A. and Kesgin, M. (2007), "Local Authorities' and NGOs' Perceptions of Tourism Development and Urbanization in Alanya", *Tourism*, 55(3), 309-322.
- Dalia, A. and Juozas, R. (2007), "Quality of Life and Its Components' Measurement", *Engineering Economics*, 52 (22), 43-48.
- Davis, D., Allen, J. and Cosenza, R.M. (1988), "Segmenting Local Residents By Their Attitudes, Interests, and Opinions Toward Tourism", *Journal of Travel Research*, 27(2), 2-8.
- Deccio, C. and Baloğlu, S. (2002), "Nonhost Community Resident Reactions to the 2002 Winter Olympics: The Spillover Impacts", *Journal of Travel Research*, 41, 46-56.
- Demir, C. ve Çevirgen, A. (2006), *Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Nobel Yayın, Ankara.
- Dissart, J.C. and Deler, S.C. (2000), "Quality of Life in the Planning Literature", *Journal of Planning Literature*, 15(1), 135-161.
- Diener, E.D. and Suh, E. (1997), "Measuring Quality of Life: Economic, Social, and Subjective Indicators", *Indicator Research*, 40, 189-216.

- Dillman, D.A. and Tremblay, K.R. (1977), "The Quality of Life in Rural America", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 429, 115-129.
- Doğan, H.Z. (1987), *Turizmin Sosyo-Kültürel Temelleri*, Uğur Ofset Matbaacılık, İzmir.
- Doğan, H.Z. (1989), "Forms of Adjustments: Socio-Cultural Impacts of Tourism", *Annals of Tourism Research*, 16, 216-236.
- Doxey, G.V. (1975), "A Causation Theory of Visitor-Resident Irritants, Methodology and Research Inferences", in *Conference Proceedings: Sixth Annual Conference of Travel Research Association*, San Diego.
- Dyer, P., Gürsoy, D., Sharma, B. and Carter, J. (2007), "Structural Modeling of Resident Perceptions of Tourism and Associated Development on the Sunshine Coast, Australia", *Tourism Management*, 28, 409-422.
- Eagly, A. and Chaiken, S. (1993), *The Psychology of Attitude*, Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich.
- Enea, C. and Tanasou, G. (2009), "The Impact of Tourism in Enhancing the Quality of Life", *Review of International Comparative Management*, 10 (2), 347-351.
- Erdoğan, N. (2003), *Çevre ve (Eko) Turizm*, Pozitif Matbaacılık, Ankara.
- Faulkner, B. and Tideswell, C. (1997), "A Framework for Monitoring Community Impacts of Tourism", *Journal of Sustainable Tourism*, 5(1), 3-28.
- Faulkner, B., (2001), "Towards a Framework for Tourism Disaster Management", *Tourism Management*, 22, 135-147.
- Felce, D. and Perry, J. (1995), "Quality of Life: Its Definition and Measurement", *Research in Developmental Disabilities*, 16(1), 51-74.
- Firebaugh, G. and Beck, F. (1994), "Does Economic Growth Benefit the Masses? Growth, Dependence, and Welfare in the Third World." *American Sociological Review*, 59(5), 631-653.
- Fridgen, J.D. (1991), *Dimensions of Tourism*, American Hotel & Motel Association Educational Institute, USA.
- Garcia, M.A.O, Verdugo, M.C. and Ruiz, D.M. (2008), "Gaining Residents' Support for Tourism and Planning", *International Journal of Tourism Research*, 10(2), 95-110.

- Getz, D. (1994), "Resident Attitudes Towards Tourism: A Longitudinal Survey in Spey Valley, Scotland", *Tourism Management*, 15, 247-258.
- Glatzer, W. (2006), "Quality of Life in the European Union and the United States of America: Evidence from Comprehensive Indices", *Applied Research in Quality of Life*, 1, 169-188.
- Girard, T. C., and Gartner, W. C. (1993), "Second Home, Second View: Host Community Perceptions", *Annals of Tourism Research*, 20 (4), 685-700.
- Goulet, D. (1992), "Participation in Development: New avenues", *World Development*, 17(2), 165-178.
- Güneş, G. (2004), "Sürdürülebilir Turizmde Yerel Halk ve Katılımın Önemi", 1. *Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, Balıkesir Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Balıkesir.
- Gürsakal, N. (1998), *Bilgisayar Uygulamalı İstatistik II*, Marmara Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Gürsoy, D., Jurowski, C. and Uysal, M. (2002), "Resident Attitudes: A Structural Modelling Approach", *Annals of Tourism Research*, 29, 79-105.
- Gürsoy, D. and Rutherford, D.G. (2004), "Host Attitudes Toward Tourism: An Improved Structural Model", *Annals of Tourism Research*, 31(3), 495-516.
- Hair, J., Anderson, R.E., Tahtam, R.L. and Black, W.C. (1998), *Multivariate Data Analysis*, 5th Edition, Prentice Hall Inc, New Jersey, U.S.A.
- Hagerty, M.R, Cummins, R.A., Ferris, A.L., Kenneth, M., Alex, C., Peterson, M., Sharpe, A., Sirgy, M.J. and Vogel J. (2001), "Quality of Life Indexes for National Policy: Review and Agenda for Research", *Social Indicators Research*, 55(1), 1-96.
- Haralambopoulos, N. and Pizam, A. (1996), "Perceived Impacts of Tourism: The Case of Samos", *Annals of Tourism Research*, 23(3), 503-526.
- Harrill, R. and Potts, T.D. (2003), "Tourism Planning in Historic Districts: Attitudes Toward Tourism Development in Charleston", *Journal of American Planning Association*, 69(3), 233-244.

- Harrill, R. (2004), "Residents's Attitudes toward Tourism Development: A Literature Review with Implications for Tourism Planning", *Journal of Planning Literature*, 18(3), 251-266.
- Haywood, K.M. (1986), "Can the Tourist Area Life Cycle Be Made Operational?", *Tourism Management*, 7, 154-167.
- Hernandez, S.A., Cohen, J. and Garcia, H.L. (1996), "Residents' Attitudes Towards An Instant Resort Enclave", *Annals of Tourism Research*, 23, 755-779.
- Horvn, C. and Simmons, D. (2002), "Community Adaption to Tourism: Comparisons Between Rotorua and Kaikova, New Zealand", *Tourism Management*, 23, 133-143.
- Hovinen, G.R. (2002), "Revisiting the Destination Lifecycle Model", *Annals of Tourism Research*. 29(1), 209-230.
- Hoyle, R.H.(1995), *Structural Equation Modelling: Concepts, Issues, and Application*, Sage: London.
- Hu, L. and Bentler, P.M. (1999), "Cutoff Criteria for Fit Indexes in Covariance Structure Analysis: Conventional Criteria Versus New Alternatives", *Structural Equation Modelling*, 6, 1-55.
- Huh, C. and Vogt, C.A. (2008), "Changes in Residents' Attitudes Toward Tourism Over Time: A Cohert Analytical Approach", *Journal of Travel Research*, 46, 446-455.
- Iwasaki, Y. (2007), "Leisure and Quality of Life in an International and Multicultural Context: What are Major Patways Linking Leisure to Quality of Life", *Social Indicators Research*, 82, 233-264.
- Jafari, J. (2001), "The Scientification of Tourism" in *Host and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century*, eds: V.L.Smith and M. Brent, Cognizant. New York.
- Jenkins, C.L.(1997), *World Tourism Leaders' Meeting on Social Impacts of Tourism, Final Report*, WTO, Manila.
- Jeffres, L.W. and Dobos, J. (1993), "Perceptions of Leisure Opportunities and the Quality of Life in a Metropolitan Area", *Journal of Lesiure Research*, 25(2), 203-217.

- Joppe, M. (1996), "Sustainable Community Tourism Revisited", *Tourism Management*, 17, 475-479.
- Joreskog, K.G., and Sörbom, D. (1993), *LISREL 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language*, Lawrence Erlbaum Associates Chicago, USA.
- Jurowski, C., Uysal, M. and William, D.R. (1997), "A Theoretical Analysis of Host Resident Reactions to Tourism", *Journal of Travel Research*, 36(3), 3-11.
- Jurowski, C. (1998), "A Study of Community Sentiments in Relation to Attitudes Toward Tourism Development", *Tourism Analysis*, 3, 17-34.
- Jurowski, C. and Brown, D.O. (2001), "A Comparasion of the Views of Involved Versus Noninvolved Citizens on Quality of Life and Tourism Development Issues", *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 25(4), 355-370.
- Jurowski, C.A. and Gursoy, D. (2004), "Distance Effects on Residents` Attitudes Toward Tourism", *Annals of Tourism Research*, 31(2), 296-312.
- Kartinis, E. (2006), "Increasing Quality of Life as the Goal for Development of Latvia", *Applied Research in Quality of Life*, 1, 125-138.
- Kasarda, J. D. and Janowitz, M., (1973), "Community Attachment in Mass Society", *American Sociological Review*, 39, 328-339.
- Kayat, K. (2002), "Power, Social Exchanges and Tourism in Langkawi: Rethinking Resident Perceptions", *International Journal of Tourism Research*, 4, 171-191.
- Keogh, B. (1990), "Public Participation in Community Tourism Planning", *Annals of Tourism Research*, 17, 449-465.
- Kim, K. (2002), "The Effects of Tourism Impacts Upon Quality of Life of Residents in the Community", *Phd. Thesis*, The Virginia Polytechnic Institute and State University, USA.
- Ko, D.W. and Stewart, W.P. (2002), "A Structural Equation Model of Resident's Attitudes for Tourism Development", *Tourism Management*, 23, 521-530.
- Korca, P. (1998), "Resident Perceptions of Tourism in a Resort Town", *Leisure Sciences*, 20, 1998, 193-212.
- Kozak, N., Kozak, M. ve Kozak, M. (2001), *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar*, Detay Yayıncılık, Ankara.

- Kriel, P. (2006), "The Relationship of Morality, Ethics and Justice to Quality of Worklife", *Research Thesis*, Southern Cross University, Australia.
- Kuruüzüm, A. (2002), *Sayısal Araştırma Yöntemleri Ders Notları*, Antalya.
- Kuvan, P. and Akan, P. (2005), "Residents' Attitudes Toward General and Forest-Related Impacts of Tourism: The Case of Belek, Antalya", *Tourism Management*, 26(5), 691-706.
- Lane, R. E. (1991). *The Market Experience*, Cambridge, Cambridge University Pres, England.
- Lankford, S. (1994), "Attitudes and Perceptions Toward Tourism and Rural Regional Development", *Journal of Travel Research*, 32(3), 35-43.
- Lankford, S.V and Howard, D.R. (1994), "Developing a Tourism Impact Attitude Scale", *Annals of Tourism Research*, 21, 121-139.
- Latkova, P. (2008), "An Examination of Factors Predicting Residents` Support for Tourism Development", *PhD.Thesis*, Michigan State University, USA.
- Lawton, L.J. (2005)," Resident Perceptions of Tourist Attractions on The Gold Coast of Australia", *Journal of Travel Research*, 44, 188-200.
- Lawson, R.W., Williams J., Young, T. and Cossens, J. (1998), "A Comparison of Residents' Attitudes Towards Tourism in 10 New Zealand Destinations", *Tourism Management*, 19 (3), 247-256.
- Lee, C-K. and Back, K-J. (2006), "Examining Structural Relationships Among Perceived Impact, Benefit, and Support for Casino Development Based on 4 year Longitudinal Data", *Tourism Management*, 27, 466-480.
- Lepp, A. (2007), "Residents' Attitudes towards Tourism in Bigodi Village, Uganda", *Tourism Management*, 28, 876-885.
- Liu, J.C., Sheldon, P.J. and Var, T. (1987), "Resident Perception of The Environmental Impacts of Tourism", *Annals of Tourism Research*, 14(1), 17-37.
- Liu, J. and Var, T. (1986), "Resident Attitudes Toward Tourism Impacts in Hawaii", *Annals of Tourism Research*, 13, 193-214.
- Llyod, K. and Auld, C.J. (2002), "The Role of Leisure in Determining Quality of Life: Issues of Content and Measurement", *Social Indicators Research*, 57, 43-71.

- Lundtrop, S. and Wanhill, S. (2001), "The Resort Lifecycle Theory: Generating Processes and Estimation", *Annals of Tourism Research*, 28(4), 947-964.
- Maddox, G. L., and Douglass, E. B. (1978), "Self-Assessment of Health: A Longitudinal Study of Elderly Subjects", *Journal of Health and Social Behavior*, 14, 87-92.
- Madgiral, R. (1995), "Residents' Perceptions and the Role of Government", *Annals of Tourism Research*, 22(1), 86-102.
- Mansuroğlu, S. (2006), "Turizm Gelişmelerine Yerel Halkın Yaklaşımlarının Belirlenmesi: Akseki/Antalya Örneği", *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 19(1), 35-46.
- Martin, B.S. (1996), "The Efficacy of Growth Machine Theory in Explaining Resident Perceptions of Community Tourism Development", *PhD Thesis*, Clemson University, USA.
- Mason, P. and Cheyne, J. (2000), "Residents' Attitudes to Proposed Tourism Development", *Annals of Tourism Research*, 27(2), 391-411.
- McCool, S.F., Moisey, N.R. and Nickerson, N.P. (2001), "What Should Tourism Sustain? The Disconnect with Industry Perceptions of Useful Indicators", *Journal of Travel Research*, 40, 124-131.
- McCool, S.F and Martin, S.R. (1994), "Community Attachment and Attitudes Toward Tourism Development", *Journal of Travel Research*, 32(3), 29-34.
- McGehee, N.G. and Meares, A.C. (1998), "A Case Study of Tourism-Related Craft Marketing Cooperatives in Appalachia: Contributions to Community", *Journal of Sustainable Tourism*, 6(1), 4-25.
- McGehee, N.G. and Andereck, K.L. (2004), "Factors Predicting Rural Residents' Support of Tourism", *Journal of Travel Research*, 43(2), 131-140.
- McGillivray, M. ve Clarke, M. (2006). "Human well-being: Concepts and Measures", in *Understanding Human Well-Being*, United Nations University Press, New York, USA.
- Mesch, G.S. and Manor, O. (1998), "Social Ties, Environmental Perception, and Local Attachment", *Environment and Behavior*, 30, 504-519.

- Meuleners, L.B., Lee, A.H., Binns, C.W. and Lower, A. (2003), "Quality of Life for Adolescents: Assessing Measurement Properties Using Structural Equation Modelling," *Quality of Life Research*, 12, 283-290.
- Murphy, P.E. (2008), *Tourism: A Community Approach*, Methuen, New York, USA.
- Michalko, G., Kiss, K., Kovacs, B. and Sulyok, J. (2009), "The Impact of Tourism on Subjective Quality of Life among Hungarian Population", *Hungarian Geographical Bulletin*, 58(2), 121-136.
- Moscardo, G. (2009), "Tourism and Quality of Life: Towards A More Critical Approach", *Tourism and Hospitality Research*, 9(2), 159-170.
- Muradov, S.(2006), "Turizmin Kentleşme Sürecine Etkileri: Alanya Örneği", Basılmamış *Master Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nichols, M., Stitt, B.G. and Giacompassi, D. (2002), "Community Assessment of the Effects of Casinos on Quality of Life", *Social Indicators Research*, 57, 229-262.
- Nunkoo, R. and Ramkissoon, H. (2007), "Residents' Perceptions of the Socio-cultural Impact of Tourism in Mauritius", *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 18(1), 138-144.
- Özdemir, M. (1992), *Turizmin Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, Turizm Bankası A.Ş. Yayınevi, Ankara.
- Özen, H. (2007), "Investigation of Sustainable Tourism Concept for Uzungöl", *Proceedings of the 2007 International Tourism Biennial*, Çanakkale, 148- 155.
- Özkök, F.G. (2008), *Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Turizmin Ekonomik Etkileri*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa.
- Perdue, R.R., Long, P.T. and Allen, L.R. (1990), "Resident Support for Tourism Development", *Annals of Tourism Research*, 17(4), 586-599.
- Perdue, R.R. and Gustke, L.D. (1991), "The Effects of Tourism Development on Objective Indicators of Local Quality of Life", *Proceedings of the Travel and Tourism Research Association twenty-second annual conference*, Hyatt Regency Hotel, Long Beach, California, USA.
- Perdue, R.R., Long, P.T. and Kang, Y.S. (1999), "Boomtown Tourism and Resident Quality of Life -The Marketing of Gaming to Host Community Residents", *Journal of Business Research*, 44, 165-178.

- Pizam, A. and Milman, A. (1984), "The Social Impacts of Tourism", *UNEP Industry and Environment*, 7(1), 11-14.
- Puhakka, R., Sarkki, S., Cottrell, P.S. and Siikamaki, P. (2009), "Local Discourses and International Initiatives: Sociocultural Sustainability of Tourism in Oulanka National Park, Finland", *Journal of Sustainable Tourism*, 17(5), 529- 549.
- Rahman, T., Mittelhammer, R.C. and Wandschneider, P. (2005), *Measuring The Quality of Life Across Countries*, United Nations University, UNU World Institute for Development Economics Research (UNU-WIDER), Finland.
- Rapley, M. (2003), *Quality of Life Research. A Critical Introduction*, Sage: London.
- Rızaoğlu, B. (2003), *Turizm Davranış*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Richards, G. and Hall, D. (2000), "The Community: A Sustainable Concept in Tourism Development?", in *Tourism and Sustainable Community Development*, eds: G.Richards and D.Hall, Routledge, London.
- Richardson, S.L. (1991), *Colorado Community Tourism Action Guide*, Boulder: University of Colorado, USA.
- Rollins, R. (1997), "Validation of the TIAS as A Tourism Tool", *Annals of Tourism Research*, 24(3), 740-742.
- Roney, S. (2002), "Sürdürülebilir Turizm: Eleştirel Bir Yaklaşım", *First Tourism Congress of Mediterranean Countries*, Antalya, 1-8.
- Ross, G.F. (1992), "Residents' Perceptions of the Impact of Tourism on An Australian City", *Journal of Travel Research*, 31, 13-20.
- Russell, R. and Faulkner, B. (2004), "Entrepreneurship, Chaos and the Tourism Area Lifecycle", *Annals of Tourism Research*. 31(3), 556-579.
- Ryan, C. and Montgomery, D. (1994), "The Attitudes of Bakewell Residents to Tourism and Issues in Community Responsive Tourism", *Tourism Management*, 15(5), 358-369.
- Ryan, C., Scotland, A. and Montgomery, D. (1998), "Resident Attitudes to Tourism Development- A Comparative Study Between the Rangitikei, New Zealand and Bakewell, United Kingdom", *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 4 (2), 115-130.

- Schalock, R.L. (2000), "Three Decades of Quality of Life", *Focus on Autism & Other Developmental Disabilities*, 15(2), 116 -127.
- Schalock, R.L. (2004), "The Concept of Quality of Life: What We Know and Do Not Know", *Journal of Intellectual Disability Research*, 48(3), 203- 216.
- Sharpley, R. (2000), "Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide", *Journal of Sustainable Tourism*, 8(1), 1 -19.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. and Müller, H. (2003), "Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of- Fit Measures", *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74,
- Scherer, R.F., Wiebe, F.A., Luther, D.C. and Adams, J.S. (1988), "Dimensionality of Coping: Factor Stability Using the Ways of Coping Questionnaire", *Psychological Reports*, 62, 763-770.
- Sheldon, P.J. and Abenoja, T. (2001), "Resident Attitudes in A Mature Destination: The Case of Waikiki", *Tourism Management*, 22, 435-443.
- Sirakaya, E., Teye, V. and Sönmez, S. (2002), "Understanding Residents' Support for Tourism Development in the Central Region of Ghana", *Journal of Travel Research* ,41, 57-67.
- Sirakaya, E., Ekinci Y. and Kaya, A.G. (2008). "An Examination of the Validity of SUS-TAS in Cross-Cultures", *Journal of Travel Research*, 46 (4), 414-421.
- Sirgy, M. J. (1998). "Materialism and Quality of Life", *Social Indicators Research*, 43, 227-260.
- Sirgy, M. J. (2001), *Handbook of Quality-Of-Life Research: An Ethical Marketing Perspective*, Social Indicators Research Series, Kuwer Academic Publishers, The Netherlands.
- Sirgy, M. J., and Cornwell, T. (2001). "Further Validation of the Sirgy et al.'s Measure of Community Quality of Life", *Social Indicators Research*, 56, 125-143.
- Sirgy, M. J., Michalos, A. C., Ferriss, A. L., Easterlin, R. A., Patrick, D. and Pavot, W. (2006), "The Quality of Life (QOL) Research Movement: Past, Present, and Future", *Social Indicators Research*, 76, 343-466.

- Sirgy, J. M., Gao, T. and Young, R. (2008), "How Does Resident's Satisfaction with Community Services Influences Quality of Life (QOL) Outcomes?", *Social Indicators Research*, 3, 81-105.
- Sirgy, M.J., Widgery, R.N., Lee, D.J. and Yu, G.B. (2010), "Developing a Measure of Community Well-Being Based on Perceptions of Impact in Various Life Domains", *Social Indicators Research*, 96(2), 295-311.
- Sharpley, R. (2000), "Tourism and Sustainable Development: Exploring the Theoretical Divide", *Journal of Sustainable Tourism*, 8 (10), 1-19.
- Smith, M.D. and Krannich, R.S. (1998), "Tourism Dependence and Resident Attitudes", *Annals of Tourism Research*, 25(4), 783-902.
- Snaith, T. and Haley, A. (1999), "Residents' Opinions of Tourism Development in the Historic City of York, England", *Tourism Management*, 20, 595-603.
- Sümer, N. (2000), "Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar", *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Stedman, R. C. (2002), "Towards a Social Psychology of Place: Predicting Behavior from Place-Based Cognitions, Attitude, and Identity", *Environment and Behavior*, 34(5), 405-425.
- Stynes, D. and Stewart, S. (1993), "Tourism Development and Recreation: Some Findings From a Case Study", *Journal of Parks and Recreation Administration*, 11(4), 30-44.
- Sun, D. and Walsh, D. (1998), "Review of Studies on Environmental Impacts of Recreation and Tourism in Australia", *Journal of Environmental Management*, 53, 323-338.
- Szalai, A. (1980), "The Meaning of Comparative Research on the Quality of Life", in *The Quality of Life*, ed: Szalai, A. and Andrews F., Sage Beverly Hills, CA, USA.
- Şimşek, Ö.F. (2007), *Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş Temel İlkeler ve LISREL Uygulamaları*, Ekinoks, Ankara.
- Tabachnick, B.G., and Fidell, L.S. (2001), *Using Multivariate Statistics* (4th Edition), Allyn & Bacon, Boston, MA, USA.

- Taillefer, M.C., Dupuis, G., Roberge, M.A. and Lemay, S.(2003), "Health-Related Quality of Life Models: Systematic Review of the Literature", *Social Indicators Research*, 64, 293-323.
- Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2002), "Turizmin Sosyal Etkileri ve Yerli Halkın Turiste Bakışı", *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1-12.
- Teye, V., Sönmez, S.F. and Sırakaya, E. (2002), "Residents' Attitudes Towards Tourism Development", *Annals of Tourism Research*, 29(3), 668-688.
- Theodori, G. (2000), "Level of Analysis and Conceptual Clarification in Community Attachment and Satisfaction Research: Connections to Community Development", *Journal of the Community Development Society* 31(1), 35-58.
- Tomljenovic, R. and Faulkner, B. (2000), "Tourism and Older Residents in a Sunbelt Resort", *Annals of Tourism Research*, 27(1), 93-114.
- Tooman, L.A. (1997), "Applications of the Lifecycle Model in Tourism", *Annals of Tourism Research*, 24, 214-234.
- Toros, A., Ecevit, M., Gürkan İ. ve Ayhan Ö. (1997), *Turizmin Sosyal Çevreye Etkisi (Kemer-Alanya)*, Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme Dairesi Başkanlığı, No:1, Ankara.
- Tosun, C. (1998). "The Roots of Unsustainable Tourism Development: The Case of Ürgüp in Turkey" *Tourism Management*, 19 (6), 596-610.
- Um, S. and Crompton, J.L. (1987), "Measuring Residents' Attachment Levels in a Host Community", *Journal of Travel Research*, 26(1), 27-29.
- Upchurch, R.S. and Teivane, U. (2000), "Resident Perceptions of Tourism Development in Riga, Latvia", *Tourism Management*, 21, 499-507.
- Van Kamp, I., Leidelmeijer, K. and Marsman, G.A.D.H. (2003), "Urban Environmental Quality and Human Well-Being. Towards A Conceptual Framework and Demarcation of Concepts; A Literature Study", *Landscape and Urban Planning*, 65, 5-18.
- Vaughan, D.R. and Edwards, J.R. (1999), "Experiential Perceptions of Two Winter Sun Destinations: The Algarve and Cyprus", *Journal of Vacation Marketing*, 5(4), 356-368.
- Veenhoven, R. (1991). "Is Happiness Relative?", *Social Indicators Research*, 24, 1-34.

- Veenhoven, R. (2000), "The Four Qualities of Life", *Journal of Happiness Studies*, 1, 1-39.
- Wang, F. and Head, M. (2007), "How Can the Web Help Build Customer Relationships? An Empirical Study on e-Tailing", *Information and Management*, 44, 115-129.
- Wang, Y.A. and Pfister, R.E. (2008), "Residents' Attitudes Toward Tourism and Perceived Personal Benefits in a Rural Community", *Journal of Travel Research*, 47 (1), 84-93.
- Weaver, D.B. (1990), "Grand Cayman Island and The Resort Cycle Concept", *Journal of Travel Research*, 29(2), 9-15.
- Weaver, D.B. and Lawton, L.J. (2001), "Resident Perceptions in the Urban-Rural Fringe", *Annals of Tourism Research*, 28(2), 439-458.
- Williams, S. (1998), *Tourism Geographie*, Routledge, New York.
- Williams, J. and Lawson, R. (2001), "Community Issues and Resident Opinions of Tourism", *Annals of Tourism Research*, 28(2), 269-290.
- Willits, F.K. and Saltiel, J. (1995), "Questions Order Effects on Subjective Measures of Quality of Life", *Rural Sociology*, 60(4), 654-665.
- Yıldız, H.T. (2007), "Kentsel Yaşam Kalitesi: Kuram, Politika ve Uygulamalar", *Mimarlık Dergisi*, 335, 29-42.
- Yoon, Y., Gulmaracs, T. and O'Neal, Q. (1995), "Exploring the Factors Associated with Expert Systems Success", *MIS Quarterly*, 1(19), 83-106.
- Yoon, Y., Gursoy, D. and Chen, J.S. (2001), "Validating a Tourism Development Theory with Structural Equation Modeling", *Tourism Management*, 22, 363-372.
- Yu, C.P., Chancellor, C.H. and Cole, T.S. (2009), "Measuring Residents' Attitudes toward Sustainable Tourism: A Reexamination of the Sustainable Tourism Attitude Scale", *Journal of Travel Research*, 1-7.

www2.aku.edu.tr/~gocak/pdf/10-13-1%20gecerlik-guven.pdf, Erişim Tarihi: 22.02.2010.

www.altso.org.tr, Erişim Tarihi: 10.02.2010.

www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/2294/unite03.pdf, Erişim Tarihi: 12.02.2010.

www.finarfin.net/?p=240, Erişim tarihi: 22.02.2010.

www.kentli.org/makale/meh_sur.htm , Erişim Tarihi: 13.01.2010.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Ya%C5%9Fam_kalitesi, Erişim Tarihi: 18.04.2009.

www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.02.2010.

www.sustainablemeasures.com/Sustainability/index.html , Erişim tarihi :21.05.2010.

www.un-documents.net , Erişim tarihi :12.01.2010.

www.yontek.com/paradigm.asp, Erişim Tarihi :19.02.2009.

EKLER:

EK-1: ÖN TEST ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda doktora programı çerçevesinde yürütülen bir tez çalışmasının uygulama kısmıdır. Araştırmanın amacı, Alanya'daki turizm gelişiminin sizlerin yaşam kalitesini ne şekilde etkilediğini ortaya çıkarmaktır. Cevaplar yalnızca bilimsel araştırmada kullanılacaktır. Ankete katılanlar arasında yapılacak çekiliş ile 4 şanslı kişiye birer küçük altın verilecektir. Çekilişe katılmak için anketi **EKSİKSİZ** doldurduktan sonra lütfen ilgili görevliye telefon ya da e-mail bilginizi iletiniz. Çekiliş **30 Mayıs 2010** tarihinde yapılacak ve şanslı isimlere doğrudan ulaşılabacaktır.

Şimdiden yapacağımız katkı ve yarattığımız değer için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Volkan ALTINTAŞ

Öğretim Elemanı

Akdeniz Üniversitesi

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

E-Posta: altintas@akdeniz.edu.tr

Telefon: **0 536 966 2 966 (Cep)**

0 242 310 20 64 (İş)

A GRUBU SORULAR <i>Alanya'daki turizm gelişimini dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanını olcekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	HİÇ Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Turizm yüzünden kendimi genellikle rahatsız hissediyorum.	1	2	3	4	5
Bölgemize gelen turistler yaşam kalitemi olumsuz etkilemektedir.	1	2	3	4	5
Bölgem turizm gelişimi yüzünden aşırı kalabalıktır.	1	2	3	4	5
Turizm yüzünden yaşam kalitemin kötüye gittiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve korunmalıdır.	1	2	3	4	5
Turizm çevreyi korur.	1	2	3	4	5
Turizm yaban hayatı ve doğal yaşamı her zaman korur.	1	2	3	4	5
Doğal çevremiz hem bugün hem de gelecekte korunur.	1	2	3	4	5
Turizm doğal ve kültürel çevreyle uyum içinde gelişir.	1	2	3	4	5
Turizm gelişiminin iyi planlandığına inanıyorum.	1	2	3	4	5
Başarılı turizm yönetimi için ileri düzeyde planlama yapılması gerekir.	1	2	3	4	5
Turizm kalkınma planları sürekli geliştirilir.	1	2	3	4	5
Turizm sektörü geleceğe yönelik plan yapar.	1	2	3	4	5
Turizmin bölge ekonomisine büyük katkı sağladığına inanıyorum.	1	2	3	4	5
Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirir.	1	2	3	4	5
Turizmi bölgemize yeni gelir kaynağı yaratması yüzünden seviyorum.	1	2	3	4	5
Turizm bölge ekonomisi için iyidir.	1	2	3	4	5
Turizm işletmeleri turistlerin memnuniyetini dikkate alır.	1	2	3	4	5
Turizm, turistlerin olumlu izlenimlerle ayrılmalarını sağlar.	1	2	3	4	5
Doğal çevrenin çekici olması turistler için önemlidir.	1	2	3	4	5
Yerel yönetim (belediye, muhtarlık) turist memnuniyetini takip eder.	1	2	3	4	5
Turistlerin olumlu izlenimlerini artırabilmek için belediye yatırım yapar.	1	2	3	4	5
Turizm işletmeleri çalıştıracağı insanların büyük çoğunluğunu Alanya ve çevresinden karşılar.	1	2	3	4	5
Turizmden sağlanan gelirler yerel halka eşit şekilde dağıtılır.	1	2	3	4	5
Turizm sektöründe tüketilen mal ve hizmetlerin büyük çoğunluğu bölgedeki üretimle karşılanır.	1	2	3	4	5
Turizm sektörü bölgenin gelişmesi için gerekli olan fonlara katkıda bulunur.	1	2	3	4	5
Bölgedeki turizm hareketleri yerel ürünler için yeni pazarlar yaratır.	1	2	3	4	5
Başarılı bir turizm gelişimi için toplumdaki her kesimin turizm karar mekanizmasına tam katılımı gereklidir.	1	2	3	4	5
Yerel halka turizm karar mekanizmalarında yer alabilmeleri için fırsat verilir.	1	2	3	4	5
Turizm sektörü her zaman toplumun değer yargılarını dikkate alır.	1	2	3	4	5
Toplum bireylerinin turizm karar mekanizmalarında yer alabilmeleri için fırsatlar yaratılmıştır.	1	2	3	4	5
Toplum bireyleri turizm planlama komitelerinde liderlik yapmak için teşvik edilir.	1	2	3	4	5
Turizmin gelişmesi ile toplumun tüm kurumlarında çevre bilinci artar.	1	2	3	4	5

B GRUBU SORULAR (I.BÖLÜM) <i>Alanya'daki mevcut yaşam kalitenizi dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanını ölçekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Kararsızım	Memnunum	Çok memnunum
İşimdeki gelir durumum	1	2	3	4	5
İşimdeki sosyal güvenliğim	1	2	3	4	5
Aile gelirim	1	2	3	4	5
Ödemeler ve sosyal haklar	1	2	3	4	5
Ödediğim vergiler	1	2	3	4	5
Yaşamam için gerekli olan masraflar	1	2	3	4	5
Yeme-içme gibi temel ihtiyaçlarımın maliyeti	1	2	3	4	5
Yaşadığım bölgedeki doğal çevre	1	2	3	4	5
Belediyenin sunduğu hizmetler ve faaliyetler	1	2	3	4	5
Birlikte yaşadığım insanlar	1	2	3	4	5
Boş zamanım	1	2	3	4	5
Boş zaman faaliyetlerim	1	2	3	4	5
Dünyanın bir çok ülkesinden gelen turist sayısı	1	2	3	4	5
Sağlığım (hastanenin temizliği, doktorların ilgisi, ilaç almındaki kolaylık, ücretsiz muayene gibi)	1	2	3	4	5
Soluduğum havanın kalitesi	1	2	3	4	5
İçtiğim suyun kalitesi	1	2	3	4	5
Eğlence hayatım	1	2	3	4	5
Kültürel hayatım	1	2	3	4	5
Sosyal statü	1	2	3	4	5
Manevi hayat	1	2	3	4	5
Ev yaşamım (çocuk çocuk, eş ile geçen yaşam)	1	2	3	4	5
Diğer insanlarla olan yaşamım	1	2	3	4	5
Çevremin temizliği	1	2	3	4	5
Topluluktaki cinayet oranları	1	2	3	4	5
Bölgeimdeki can güvenliğim	1	2	3	4	5

B GRUBU SORULAR (II.BÖLÜM) <i>Alanya'daki mevcut yaşam kalitenizi dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanını ölçekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Dini hizmetlerin uygulanmasından çok memnunum.	1	2	3	4	5
Kendimize ait kültürümüzü koruma yolları konusunda özellikle mutluyum.	1	2	3	4	5
Turistlerle konuştuğum zaman kültürümü dışarıya yaydığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5
İçme suyunun temiz olmadığını düşündüğümde şişelenmiş su içmeyi tercih ediyorum.	1	2	3	4	5
Turistler tarafından çevreye bırakılmış çöpleri gördüğümde turizm hakkında iyi şeyler hissetmiyorum.	1	2	3	4	5
Çevre kirliliği toplum güvenliğini tehdit etmekte ve tehlikeli sağlık problemlerine neden olmaktadır.	1	2	3	4	5

C GRUBU SORULAR <i>Bulduğunuz bölgeyi dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanını ölçekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	HİÇ Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Burada istediğim için yaşıyorum.	1	2	3	4	5
Nerede yaşadığımı söylemekten gurur duyuyorum.	1	2	3	4	5
Buradan kesinlikle taşınmak istemem.	1	2	3	4	5
Buramın yaşayabileceğim en ideal yer olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Buradaki insanlara bağlı olduğumu hissedirim.	1	2	3	4	5
Yaşadığım yerdeki komşularımı severim.	1	2	3	4	5
Kendimi yaşadığım yerdeki insanlar arasında güvende hissedirim.	1	2	3	4	5
Zamanımın büyük bir kısmını turistlerle iletişim içinde geçiririm.	1	2	3	4	5
Turistlerle çoğu zaman dil pratiği yapmak için bir araya gelirim.	1	2	3	4	5
Alışveriş sırasında dil konusunda yardıma ihtiyacı olan turistlere yardım ederim.	1	2	3	4	5
Arkadaşlarımı Alanya'ya gelen turistler arasından seçerim.	1	2	3	4	5

Turistlerle nasıl bir ilişki içindesiniz?

- İlişkim yok ( )
 Kısmen ilişki içindeyim ( )
 Sürekli ilişki içindeyim ( )

Ne kadar süreden beri bu bölgede yaşıyorsunuz?

- Bir yıldan az ( )
 1 - 5 yıl ( )
 6-10 yıl ( )
 11 - 15 yıl ( )
 16 yıl ve üzeri ( )

EK-2: ASIL UYGULAMA ANKETİ (ÖN TEST SONRASI)

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı'nda doktora programı çerçevesinde yürütülen bir tez çalışmasının uygulama kısmıdır. Araştırmanın amacı, Alanya'daki turizm gelişiminin sizlerin yaşam kalitesini ne şekilde etkilediğini ortaya çıkarmaktır. Cevaplar yalnızca bilimsel araştırmada kullanılacaktır. Ankete katılanlar arasında yapılacak çekiliş ile 4 şanslı kişiye birer küçük altın verilecektir. Çekilişe katılmak için anketi **EKSİKSİZ** doldurunuz. Size ulaşabileceğimiz telefon ya da e-mail bilginizi ilgili görevliye iletiniz.

Çekiliş 30 MAYIS 2010 tarihinde yapılacak ve şanslı isimlere doğrudan ulaşılacaktır. Şimdiden yapacağımız katkı ve yarattığınız değer için teşekkür eder, saygılar sunarım.

Volkan ALTINTAŞ

Öğretim Elemanı

Akdeniz Üniversitesi

Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

E-Posta: altintas@akdeniz.edu.tr

Telefon: 0 536 966 2 966 (Cep)

0 242 310 20 64 (İş)

<i>Alanya'daki mevcut yaşam kalitenizi dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanı ölçekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Kendimize ait kültürümüzü koruma yolları konusunda özellikle mutluym.	1	2	3	4	5
Turistlerle konuştuğum zaman kültürümü dışarıya yaydığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5
İçme suyunun temiz olmadığını düşündüğümden şişelenmiş su içmeyi tercih ediyorum.	1	2	3	4	5
Turistler tarafından çevreye bırakılmış çöpleri gördüğümde turizm hakkında iyi şeyler hissetmiyorum	1	2	3	4	5
Çevre kirliliği toplum güvenliğini tehdit etmekte ve tehlikeli sağlık problemlerine neden olmaktadır.	1	2	3	4	5

<i>Alanya'daki mevcut yaşam kalitenizi dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanı ölçekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Kararsızım	Memnunum	Çok memnunum
İşimdeki gelir durumum	1	2	3	4	5
İşimdeki sosyal güvenliğim	1	2	3	4	5
Aile gelirim	1	2	3	4	5
Ödemeler ve sosyal haklar	1	2	3	4	5
Ödediğim vergiler	1	2	3	4	5
Yaşamam için gerekli olan masraflar	1	2	3	4	5
Yeme-içme gibi temel ihtiyaçlarımın maliyeti	1	2	3	4	5
Belediyenin sunduğu hizmetler ve faaliyetler	1	2	3	4	5
Birlikte yaşadığım insanlar	1	2	3	4	5
Boş zamanım	1	2	3	4	5
Boş zaman faaliyetlerim	1	2	3	4	5
Dünyanın bir çok ülkesinden gelen turist sayısı	1	2	3	4	5
<i>Alanya'daki mevcut yaşam kalitenizi dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanı ölçekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	Hiç memnun değilim	Memnun değilim	Kararsızım	Memnunum	Çok memnunum
Kültürel hayatım	1	2	3	4	5
Sosyal statü	1	2	3	4	5
Manevi hayat	1	2	3	4	5
Ev yaşamım (çocuk çocuk, eş ile geçen yaşam)	1	2	3	4	5
Diğer insanlarla olan yaşamım	1	2	3	4	5

<i>Bulduğunuz bölgeyi dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanı ölçekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Burada istediğim için yaşıyorum.	1	2	3	4	5
Nerede yaşadığımı söylemekten gurur duyuyorum.	1	2	3	4	5
Buradan kesinlikle taşınmak istemem.	1	2	3	4	5
Buranın yaşayabileceğim en ideal yer olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Buradaki insanlara bağlı olduğumu hissedirim.	1	2	3	4	5
Yaşadığım yerdeki komşularımı severim.	1	2	3	4	5
Kendimi yaşadığım yerdeki insanlar arasında güvende hissedirim.	1	2	3	4	5
Zamanımın büyük bir kısmını turistle iletişim içinde geçiririm.	1	2	3	4	5

Turistlerle çoğu zaman dil pratiği yapmak için bir araya gelirim.	1	2	3	4	5
Alışveriş sırasında dil konusunda yardıma ihtiyacı olan turistlere yardım ederim.	1	2	3	4	5
Arkadaşlarımı Alanya'ya gelen turistler arasından seçerim.	1	2	3	4	5

<i>Alanya'daki turizm gelişimini dikkate alarak aşağıdaki ifadelerden sizin için en uygun olanı ölçekteki beş rakamdan birini işaretleyerek seçiniz.</i>	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
Turizm yüzünden kendimi genellikle rahatsız hissediyorum.	1	2	3	4	5
Bölgemize gelen turistler yaşam kalitemi olumsuz etkilemektedir.	1	2	3	4	5
Bölgem turizm gelişimi yüzünden aşırı kalabalıktır.	1	2	3	4	5
Turizm yüzünden yaşam kalitemin kötüye gittiğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
Doğanın çeşitliliğine değer verilmeli ve korunmalıdır.	1	2	3	4	5
Turizm çevreyi korur.	1	2	3	4	5
Turizm yaban hayatı ve doğal yaşamı her zaman korur.	1	2	3	4	5
Doğal çevremiz hem bugün hem de gelecekte korunur.	1	2	3	4	5
Turizm doğal ve kültürel çevreyle uyum içinde gelişir.	1	2	3	4	5
Turizm gelişiminin iyi planlandığına inanıyorum.	1	2	3	4	5
Başarılı turizm yönetimi için ileri düzeyde planlama yapılması gerekir.	1	2	3	4	5
Turizm kalkınma planları sürekli geliştirilir.	1	2	3	4	5
Turizm sektörü geleceğe yönelik plan yapar.	1	2	3	4	5
Turizmin bölge ekonomisine büyük katkı sağladığına inanıyorum.	1	2	3	4	5
Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirir.	1	2	3	4	5

Turizmi bölgemize yeni gelir kaynağı yaratması yüzünden seviyorum.	1	2	3	4	5
Turizm bölge ekonomisi için iyidir.	1	2	3	4	5
Turizm işletmeleri turistlerin memnuniyetini dikkate alır.	1	2	3	4	5
Turizm, turistlerin olumlu izlenimlerle ayrılmalarını sağlar.	1	2	3	4	5
Doğal çevrenin çekici olması turistler için önemlidir.	1	2	3	4	5
Yerel yönetim (belediye, muhtarlık) turist memnuniyetini takip eder.	1	2	3	4	5
Turistlerin olumlu izlenimlerini arttırabilmek için belediye yatırım yapar.	1	2	3	4	5
Turizm işletmeleri çalıştıracağı insanların büyük çoğunluğunu Alanya ve çevresinden karşılar.	1	2	3	4	5
Turizmden sağlanan gelir halkın geniş kitlelerine dağılır.	1	2	3	4	5
Turizm sektöründe tüketilen mal ve hizmetlerin büyük çoğunluğu bölgedeki üretimle karşılanır.	1	2	3	4	5
Turizm sektörü bölgenin gelişmesi için gerekli olan fonlara katkıda bulunur.	1	2	3	4	5
Bölgedeki turizm hareketleri bölgesel mallar için yeni pazarlar yaratır.	1	2	3	4	5
Başarılı bir turizm gelişimi için toplumdaki her kesimin turizm karar mekanizmasına katılımı gereklidir.	1	2	3	4	5
Yerel halka turizm karar mekanizmalarında yer alabilmeleri için fırsat verilir.	1	2	3	4	5
Turizm sektörü her zaman toplumun değer yargılarını dikkate alır.	1	2	3	4	5
Toplum bireylerinin turizm karar mekanizmalarında yer alabilmeleri için fırsatlar yaratılmıştır.	1	2	3	4	5
Toplum bireyleri turizm planlama komitelerinde liderlik yapmak için teşvik edilir.	1	2	3	4	5
Turizmin gelişmesi ile toplumun tüm kurumlarında çevre bilinci artar.	1	2	3	4	5

Ne kadar süreden beri bu bölgede yaşıyorsunuz?	
Bir yıldan az	( )
1 – 5 yıl	( )
6-10 yıl	( )
11 - 15 yıl	( )
16 yıl ve üzeri	( )

Turistlerle nasıl bir ilişki içindesiniz?	
İlişkim yok	( )
Kısmen ilişki içindeyim	( )
Sürekli ilişki içindeyim	( )
Turizm sektöründe çalışıyor musunuz?	
a) Turizm sektöründe doğrudan çalışıyorum (otel, restoran, araba kiralama, yat işletmeleri, yeme-içme, eğlence mekanları).	
b) Turizm sektöründe dolaylı olarak çalışıyorum (alışveriş merkezleri, hediyelik eşya satan yerler vb.).	
c) Turizm sektöründe çalışmıyorum.	
d) Şu an işim yok.	
Cevabınız "doğrudan ya da dolaylı turizm sektöründe çalışıyorum" ise, lütfen aşağıdaki soruyu işaretleyiniz.	
Bu turizm işi;	sezonluktur ( ) daimidir ( )

DEMOGRAFİK SORULAR

1. **Cinsiyetiniz:** Kadın ( ) Erkek ( )
2. **Yaşınız:** 18-25 ( ) 26-33 ( ) 34-41 ( )
42-49 ( ) 50 ve üstü ( )
3. **Medeni Durumunuz:** Evli ( ) Bekar ( ) Dul/Boşanmış ( )
4. **Aylık Geliriniz:** Asgari Ücret ( ) Asgari Ücret-1000 TL ( ) 1001-2000 TL ( )
2001-3000 TL ( ) 3001 TL ve üzeri ( )
5. **Şu anki gelirinizin ne kadarlık kısmı turizm sektöründen gelmektedir? (yüzde olarak ifade ediniz)**
% _____
6. **Öğrenim Durumunuz:** İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )
2 Yıllık Üniversite ( ) 4 Yıllık Üniversite ( ) Master/Doktora ( )
7. **Mesleğiniz:** _____

CEKİLİŞ İÇİN İSTEĞE BAĞLI İLETİŞİM BİLGİLERİ

ADI SOYADI:

TELEFONU:

E-MAIL:

OTURDUĞUNUZ BELDE:

ALANYA MERKEZ ( ) OBAKÖY ( ) TOSMUR ( ) ÇİKCİLLİ ( ) OKURCALAR ( )

KONAKLI ( ) KESTEL ( ) MAHMUTLAR ( ) KARGICAK ( ) DİĞER _____

EK 3: ÖLÇEKLERİN ÇARPIKLIK VE BASIKLIK TABLOLARI

SUSTAS Ölçeği Ortalama ve Normal Dağılım Ölçütleri

	Mean	Std. Deviation	Skewness	Kurtosis
a1	2,50	1,251	,427	-,903
a2	2,65	1,243	,205	-1,076
a3	3,02	1,207	-,170	-,972
a4	2,81	1,269	,047	-1,111
a6	3,46	1,145	-,495	-,456
a7	3,43	1,120	-,391	-,554
a8	3,51	1,079	-,565	-,204
a9	3,69	1,047	-,698	-,002
a11	4,08	,909	-1,009	,958
a12	3,90	,934	-,681	,101
a13	3,93	,952	-,888	,664
a14	4,10	,946	-1,100	1,058
a15	4,05	,882	-,862	,718
a16	4,01	,887	-,799	,527
a17	4,10	,871	-,931	,810
a18	4,00	,931	-,934	,911
a19	3,87	,971	-,825	,547
a21	3,64	1,098	-,705	,005
a22	3,74	1,011	-,752	,344
a23	3,43	1,178	-,516	-,581
a24	3,44	1,176	-,548	-,475
a26	3,56	1,055	-,650	-,016
a29	3,50	1,115	-,577	-,369
a30	3,40	1,195	-,504	-,615
a31	3,35	1,191	-,431	-,657
a32	3,36	1,217	-,443	-,678
a33	3,72	1,203	-,835	-,157
Valid N (listwise)	777			

Yaşam Kalitesi Ölçeği Ortalama ve Normal Dağılım Ölçütleri

	Mean	Std. Deviation	Skewness	Kurtosis
b1	3,05	1,256	-,234	-1,129
b2	3,26	1,228	-,505	-,844
b3	3,16	1,145	-,385	-,843
b4	3,02	1,200	-,111	-1,007
b5	2,68	1,187	,256	-,864
b6	2,79	1,157	,083	-,977
b7	2,91	1,163	-,063	-1,020
b8	2,90	1,257	,020	-1,070
b9	3,80	1,098	-,913	,186
b10	3,38	1,194	-,492	-,716
b11	3,45	1,156	-,534	-,584
b12	3,61	1,095	-,542	-,410
b13	3,31	1,094	-,543	-,638
b13a	2,90	1,257	,020	-1,070
b14	3,32	1,014	-,564	-,334
b15	3,61	1,047	-,806	,172
b16	3,82	1,039	-,810	,249
b17	3,88	,898	-1,058	1,443
b18	3,80	,938	-,861	,649
b19	3,87	,960	-,962	,840
b20	3,41	1,293	-,474	-,901
b21	3,67	1,098	-,633	-,344
b22	3,95	1,152	-,979	,047
b23	3,84	1,178	-,882	-,135
b24	4,14	1,025	-1,225	,908
Valid N (listwise)	777			

Topluluğa Bağlılık Ölçeği Ortalama ve Normal Dağılım Ölçütleri

	Mean	Std. Deviation	Skewness	Kurtosis
c1	3,89	1,201	-1,087	,234
c2	4,05	,977	-1,103	,970
c3	3,72	1,160	-,695	-,277
c4	3,81	1,088	-,754	-,085
c5	3,66	1,134	-,655	-,315
c6	3,83	1,021	-,840	,325
c7	3,77	1,039	-,844	,367
Valid N (listwise)	777			

Turistle Etkileşim Ölçeği Ortalama ve Normal Dağılım Ölçütleri

	Mean	Std. Deviation	Skewness	Kurtosis
c8	3,54	1,214	-,581	-,632
c9	3,43	1,287	-,410	-,979
c10	3,86	1,093	-,912	,252
c11	2,99	1,439	,007	-1,357
Valid N (listwise)	777			

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve SOYADI : Volkan ALTINTAŞ
Doğum Tarihi ve Yeri : 1978 – Dinar / AFYON
Medeni Durumu : Evli

ÖĞRENİM DURUMU

Mezun Olduğu Lise : Çankaya Lisesi-ANKARA
Lisans : Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi
İşletme Bölümü
Yükseklisans : Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı
Yabancı Diller : İngilizce ve Almanca

AKADEMİK ÇALIŞMALAR

KİTAP

ALTINTAŞ, V. (2010), “Neden Olmasın”, Kent Turizm Araştırmaları ve Yayıncılık, ISBN: 978-605-125-232-2, İstanbul.

KİTAP BÖLÜMLERİ

AYKIN, S. M. ve ALTINTAŞ, V. (2006), “Tourism SMEs in an Aspirant Member State: Turkey”, in **Tourism in the New Europe: Perspectives on Tourism SME Policies and Practices**, ed. Thomas, R. and Augustyn, M. Oxford, Elsevier, England.

ALTINTAŞ, V. (2009), “Antalya Golden Orange Film Festival From Antalya to the World: Impacts on Local Community”, in **Event Management and Sustainability**, ed. R.Raj and J.Musgrave, CABI, England.

MAKALELER

ALTINTAŞ, V. (2010), “Fuar Katılımcılarının Türkiye’ye Yönelik Algılamaları Üzerine Berlin, Moskova ve Dubai Fuarlarında Uygulama”, *Standart Dergisi*, 49(580), s.107-112.

YILMAZ, Y. ve ALTINTAŞ, V. (2008), “Germany-Centered Mergers and Cartels in European Travel Industry, their Influence on Turkey and Antalya”, *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal of Tourism*, 3(2), 91-101.

ALTINTAŞ, V. (2006), “Turistik Ürünlerde Standardizasyon”, *Standart Dergisi*, 45(533), s. 73-79.

ALTINTAŞ V., TETİK N., DEMİREL B.U., (2006) “An Examination of Intellectual Capital in the Accommodation Sector of the Antalya Region, Turkey”, *The Journal of Hospitality Financial Management*”, 14(1), s.63-76.

ÖZDEMİR, B, AKTAŞ, A. ve ALTINTAŞ, V., (2005) Turizm ve Otelcilik Eğitimi Görmekte Olan Lisans Düzeyindeki Öğrencilerin Otel İşletmelerinin Yiyecek İçecek Bölümüne Yönelik Tutumları”, *Anatolia Dergisi*, 16(1), s.46-58.

ALTINTAŞ, V. (2005), “Güle Güle Butik Oteller, Merhaba Life Style Oteller”, *Standart Dergisi*, 44(523), s. 86- 89.

BİLDİRİLER

ALTINTAŞ, V. ve YILMAZ, Y. (2007), “Eco-Tourism Planning in Manavgat-Akseki-Alanya Region”, Hotelplan 2007 The Third Biennial International Congress, 23-24 Kasım 2007, printed in *HOTELLINK. Journal for Theory and Practice of Hotel Industry*, 7(9-10), 209-216, Belgrad, **Sırbistan**.

ALTINTAŞ, V. (2007), “EU Regional Policy and Tourism: The Case of Turkey”, Regional Studies Association Mediterranean and Balkan Regional Development Working Group(MedBred), 1st Workshop, 25-27 Ekim 2007, Cluj, **Romanya**.

ALTINTAŞ, V. (2006), “The Effects of Relationship between Turkey and the European Union to Turkey’s Tourism and Future Oriented Expectations”, International Tourism Conference , 20-26 Kasım 2006, Alanya, **Türkiye**.

DURSUN, M., ALTINTAŞ, V. ve DÖNMEZ, D. (2006), “The Relationship among Stakeholders at Eminönü Platform in İstanbul: How do they perceive each other?”, ATLAS Annual Conference - The Transformation of Tourism Spaces, 20-22 Eylül 2006, Lodz, **Polonya**.

ALTINTAŞ, V. (2006), "Turkish Tourism Development: From the EU Perspective at a Glance", Shaping EU Regional Policy: Economic, Social and Political Pressures, Regional Studies Association, 8-9 Haziran 2006, Leuven, **Belçika**.

YILDIZ, S., ALTINTAŞ, V. ve ÇELİK P. (2006), "Conflict Management in Tourism Sector in Turkey: A Sample from Antalya", 2nd International Scientific Conference , Progress in Tourism and Hospitality: Present & Future Challenges, 1-4 Haziran 2006, Selanik, **Yunanistan**.

YILMAZ, Y. ve ALTINTAŞ, V. (2005), "Analysis of Domestic Tourism in Turkey", Hotelplan 2005 The Second Biennial International Congress, 18-19 Kasım 2005, *printed in HOTELLINK. Journal for Theory and Practice of Hotel Industry*, 6(6), 627-631, Belgrad, **Sırbistan-Karadağ**.

ÖREN, V.E., ALTINTAŞ, V. TETİK, N. ve KINAY, F.(2005), "Yield Management in Hotels: A Case Study In Antalya, Turkey" The International Economic Conference "The Dichotomy Poverty-Wealth And Romania's Integration In The European Union", 20-21 Mayıs 2005, Sibiu, **Romanya**.

EHTİYAR, R., ALTINTAŞ, V., AKTAŞ, A. ve ARMAĞAN, S.(2003), The Recent Changes In Place Formation and The Traditional City Identity of Antalya", Global Frameworks and Local Realities: Social and Cultural Identities in Making and Consuming Tourism, University of Brighton, 11-13 Eylül 2003, Brighton, **İngiltere**.

PROJELER

"Destinasyon İmajında Uluslararası Turizm Fuarlarının Etkinliği: Katılımcılar ve Ziyaretçiler Üzerine Uygulama (İlk etap)"-(**Kültür ve Turizm Bakanlığı'nun Desteğiyle**), ITB **Berlin, Almanya** (Mart 2009), MITT **Moskova, Rusya** (Mart 2009), ATM **Dubai, BAE** (Mayıs 2009) Fuar Uygulamaları.

"Avrupa Birliği ve Türkiye İş Kurumu (**İŞKUR**) Desteği ile Akdeniz Turistik Otelciler ve İşletmeciler Birliği (**AKTOB**) ve Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu ortaklığında yürütülen "Lise Mezunlarına Turizm Sektöründe Meslek Edindirme Amaçlı Eğitim Projesi" (2004-2005).

EDİTÖRLÜK

ZEI EU-TURKEY-MONITOR (Co-editor)

DİĞER FAALİYETLER

01/10/-25/12/2009, Misafir Araştırmacı- University of South Carolina, College of Hospitality, Retail, and Sport Management (HRSM), **ABD.**

28/04/2009, Katılımcı, "ERAMOBILITY - Researchers in Europe without Barriers", Czech Presidency Conference, Prag, **Çek Cumhuriyeti.**

25/04/2009, Katılımcı, "Spor Turizmi Ortak Akıl Platformu", Kültür ve Turizm Bakanlığı-Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü İşbirliği, İstanbul, **Türkiye.**

19/11-21/11/2008, Katılımcı, "Young Resarchers in Europe", Rennes, **Fransa.**

13/11-15/11/2008, Katılımcı, "The First Tourism-Specific Quality of Life Workshop", Ministry of Local Government, Budapeşte, **Macaristan.**

01/10-03/10/2007, Katılımcı, 2nd International Conference on Climate Change and Tourism, UNWTO, Davos, **İsviçre.**

13/05-15/05/2007, Katılımcı, European Researchers of Tomorrow-Crossing the Borders of Academia and Industry, EU Presidency Conference, Stuttgart, **Almanya.**

15/09-19/09/2006, Katılımcı-Eğitmen, EU Youth Program, Türkiye'nin Avrupa Birliğine Uyumunu Konulu Seminer, AB Çalışmaları Merkezi, Ankara, **Türkiye .**

09/03-12/03/2006, The European Council of Doctoral Candidates and Junior Researchers (EURODOC 2006), Türkiye Temsilcisi, Bologna, **İtalya.**

18/12-21/12/2005, Değişimin Organizasyonu, Kajaani Polytechnic, "Socrates- Erasmus Programı", **Finlandiya.**

23/11-25/11/2005, EURODOC Temsilcisi, 2nd Annual Conference ERA- MORE Network, Bled, **Slovenya.**

14/10-15/10/2005, Oturum Başkanı, EURODOC, "Survey of Young Scientist in Europe", Hannover, **Almanya.**

01/08-12/08/2005, Misafir Araştırmacı, Center for European Integration Studies (ZEI), Rheinische Friedrich Wilmelms-University of Bonn, **Almanya.**

10/03-13/03/2005, The European Council of Doctoral Candidates and Junior Researchers (EURODOC 2005), Türkiye Temsilcisi, Strasbourg, **Fransa.**

09/11-19/11/2004, Öğretim Elemanı Değişimi, Utena College, Tourism Bölümü, "Socrates Erasmus Programı", **Litvanya.**

08/2004-09/2004, Misafir Araştırmacı, Center for European Integration Studies (ZEI), Rheinische Friedrich Wilmelms-University of Bonn, **Almanya**.

24/04-28/04/2004, Konferans Katılımcısı, "The Europe of Knowledge 2020" (EU Commission Research Directorate), Liege, **Belçika**.

SERTİFİKALAR

18/05-21/05/2006, European Weekend School 2006 (EWS), "The Future of the European Union and Turkey's Accession Perspectives", Boğaziçi Üniversitesi Jean Monnet Center of Excellence, İstanbul, **Türkiye**.

29/03-01/04/2006, Cultural Tourism in Mediterranean (Innovation, Creativity and Regional Development), Tarragona, **İspanya**.

20/02-20/05/2004, Akdeniz Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (AKÜNSEM), "Jean Monnet Projesi AB Eğitim Semineri Programı".

05/10-12/10/2003, Akdeniz Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (AKÜNSEM), "Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkileri Seminer Programı".

SOSYAL FAALİYETLER

TRT Antalya Radyosu "Turizm Deyince" Programı Katılımcısı, (Aralık 2004 ve Haziran 2005).

Türkiye Rehberler Odası (TUROB) Antalya Semineri, Davetli Konuşmacı, "Avrupa Birliği Turizm Politikaları ve Hizmetlerin Serbest Dolaşımı", 20.08.2005, 14.11.2005, 15.11.2005.

ÜYELİKLER

Dünya Turizm Gazetecileri ve Yazarları Birliği- **World Federation of Travel Journalists & Writers (FIJET)**.

Bölgesel Kalkınma Politikası ve Araştırmaları konularında Uluslararası Forum.-**Regional Studies Association (RSA)**,

Alman Turizm Araştırmacıları Topluluğu- **German Society for Research in Tourism (DGT)**

Turizm Gazeteci ve Yazarları Derneği - **TUYED**

Yaşam Kalitesi Çalışmaları Uzmanlar Birliği- **International Society for Quality-of-Life Studies (ISQOLS)**